صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۵۴	۲۰	پاک	باک	۱۸۶	۱۷	کردہ	کردہ شود	۲۱۵	۱۲	کہتی	کہیتی
۱۵۶	۱۳	نکاہ	وکاہ	۱۸۴	۵	حَيٌّ	حَيٌّ	//	۱۹	نتہمی	نتہنی
۱۵۷	۲۰	کشی	کتّی	۱۹۱	۱۳	یتقعقع	یتقعقع	۲۱۶	۶	ہست	ہنست
۱۶۱	۸	بوست	پوست	۱۹۳	۱۹	تنگ	ننگ	//	//	بہوبڑ	پہوہڑ
۱۶۵	۵	تُلِبتُ	تُکنُبتُ	۱۹۷	۱۴	یافون	یاقون	//	۱۳	الاکمارۃ	الامارۃ
۱۶۶	۷	للحسور	للحسود	//	//	موم	موم	۲۱۸	۱۸	مرو	مرددر
۱۶۸	۲۰	ست	x	۲۱۲	۲	داوہ	دادہ	۲۱۹	۱۳	بادہ	یاوہ
//	//	مدینہ	مدینہ است	۲۱۳	۶	کروہ	گردہ	۲۲۰	//	بہیتسا	یابہینسا
۱۶۹	۷	بجحہا	بجحہا	۲۱۴	۷	نیرد	نبرد	//	۱۹	منہ مہرین	منہرین
۱۷۱	۱۳	یکلک	یکلات	//	۱۲	بیشہ	پیشہ	۲۲۱	۱	کبیری	کبیرہی
//	۲۰	ترنزاید	نرنزاید	۲۱۵	۶	ورہ	اور	تمت			
۱۷۲	۱۰	جنر	خبر	//	۸	پبارہ	پیارہ				

صحیحنامۂ خزینۃ الامثال

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳	۱۷	ساطعۃ	ساطعۃ کے
۵	۱	نو	نوا
۶	۶	گھتی	گئی
″	۱۰	گرگ	یاگرگ
″	۱۳	القاعۃ	الطّاعۃ
″	۱۵	الرعاءِ	الرّعاءِ
۷	۱۹	اِبتع	اِتبع
۹	۲	کسیت	کیست
″	۱۰	نکوئی	نکوئی
″	۱۲	کنندہ	کنندہ
۱۲	۴	نقع	نفع
″	۱۸	برسد	برسی
۱۵	۱۶	برای	برای ہر
۱۷	۳	الیوم	الیومِ
″	۵	اَعلمَ	اَعلمُ
″	۱۵	فوقُ	فوقَ
۱۸	۱۹	الحیوانِ	الحیوانَ
۱۹	۱۰	کرہ شود	کروہ شود
۲۲	۱۱	اخرءِ	اخرءِ
۲۵	۱۰	ن	کُن
″	۱۵	فوقُ	فوقَ
۲۷	۷	فارہٗ	فوّارہٗ
۳۲	۸	خاص تر	خاص ترا
۳۷	۲۰	ابل	اَبیل

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳۷	۲۰	مار	مارہ
۳۸	۲	پہلی	بہلی
۳۹	۱۷	اپی	اَبھی
۴۵	۱	ازُطب	رُطَب
″	″	صَوتُہ	صَوتُ
۴۶	۳	المطاعِم	المطاعِمُ
۴۷	۶	بخت گر	بخت گر
۵۱	۲	بورہی	بوڑھی
″	۱۱	کیسی	کھیسی
۵۶	۳	اَنتَ	اَنتِ
″	۱۶	وی را	وی
۵۸	″	تمای	تمامی
۵۹	۶	دارند	دارید
۶۳	۱۱	لِارجح	لاارجح
۶۴	۶	چگ	جگ
۶۶	۳	جُودَۃ	جَودَۃ
۸۵	۷	الظمان	الظمانَ
۸۹	۱۳	گیرو	گیرد
۹۰	″	بردل	پردل
″	۱۸	اوبھنایا	اورپہنایا
″	″	پہروسا	بھروسا
۹۱	۵	لاتق	لاتین

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۱۰	۲	رازہ	ازہ
″	۱۷	ہضم	ہضم
۱۱۳	۸	توبئی	تورئی
۱۱۵	۱۳	لیسَن	لیسَ
۱۲۱	۶	بیدا	پیدا
۱۲۲	۱۰	حود	خود
″	۱۴	پیوبد	پیوند
۱۲۳	۱۵	صدگشتہ	صدگشتہ
″	۱۶	گرہ	گربہ
۱۲۴	۱	دان مروزخ	اول بدروزخ
۱۳۱	۲	برفع	رفع
″	۹	النِعَمَ	النِعَمُ
۱۳۲	۱۰	حال	حال
۱۴۰	۱۲	خبتر	خوبتر
۱۴۱	۱۵	اِحتمال	اِحتمال
۱۴۴	۱۳	فوب	قوب
۱۴۵	۲	میگردید	میگردید
″	۴	وودریاست	دریاست
۱۴۶	۱۶	مردارت	مردارست
۱۴۸	۳	آئی	آئی
″	۱۱	سَخیّ	سَخیّ
۱۴۹	۲	برہ	نرہ
″	۴	گیش	کبش
۱۵۱	″	بیس شد	لبس شد

خاتمة الطبع

هزاران هزار شکر واهب العطایا که ذاتش منزه از شبه و مثالست و گوناگون سپاس خالق البرایا که مقدس از تشبیهات و امثالست که درین احیان فرخی توامان یعنی تاریخ ۲۵ محرم سنه ۱۲۸۶ هجری مفید ظرفای عالی طبیعت نافع منشیان صافی قریحت مرغوب اطفال علم پسند محبوب پیران رشادت پیوند نشاط بخش جوانان بذله سنج مزیل انواع اندوه و رنج پسندیدهٔ علمای با کمال یعنی خزینة الامثال که او صافش در سبب طبع مرقوم الصدر زیب اندراج یافته باهتمام اقل بنی نوع انسان عبد الرحمن خان بن حاجی محمد روشن خان افیض علیه الرحمة والرضوان در مطبع مصطفائی جناب اخ معظم محمد مصطفی خان واقع شهر کانهپور محله پتکاپور زیب انطباع یافت چون کتاب مذکور بر سه زبان یعنی امثال عرب و فارس و هند اشتمال دارد برای اهل هر سه لغت نفع کمال دارد مرجو از ناظرین این گنجینهٔ فوائد اینکه هرگاه نقد حظ از مطالعهٔ آن بکف حصول آرند مهتمم و صاحب مطبع و مصحح و محشی و کاتب و دیگر کارگزاران طبع را بفراضهٔ دعای خیر در اوقات اجابت یاد دارند

فقط

اشتهار

این کتاب مسمی بخزینة الامثال داخل بهی رجسٹری گورنمنٹ گردیده است حسب مراد قانون بستم سنه ۱۸۶۷ عیسوی بدون اجازت احقر البریه کسی طبع نفرماید

یہ مٹی نہین پڑہی × یہ پوت بنی جی جائین ٭ گیہون دیکی گاجر کہائین × یہ تو کبیر بی کہہ گئی ہین × یہ جوانی مجہی نہ بہاوی سینگہہ ڈولاوی جنسی آدمی × یہ کئی فاقو نین سیکہی تہی × یہ کوا ہنس نی کی چال ہی × یہ منہہ اور گاجرین × یہ منہہ اور لونچ نگی لا سا × یہ منہہ اور پہولوریان × یہ منہہ اور مسور کی دال × یہ واہہ تین کٹہن × یہ وہ گوڑ نہین جو چیونٹا کہای × یہی گو اور یہی میدان × یہی لچہن بارہ کہانی کی ہین ٭

خاتمہ بحمد اللہ کہ باوجود حوادث انگیزیہای فلک خلل انداز تفرقہ پرداز این بحر زخارہ و محیط ناپیدا کنارہ کہ بہ تخیل ساحلش عقل بالا دست غواصان قلزم ہمہ دانی لطمہ خور پنجہ امواج حیرانیست بنا بر حسن نیت طالبان در سنہ یکہزار و دو صد و پانزدہ ۱۲۱۵ ہجری نبوی گرداب وار و گوہر کردار یکجا و در یک صدف قرار گزید اکنون رجای واثق از جناب ایزدی عز اسمہ آنکہ این نسخہ بی مثل کہ در نور افشانی فوائد مانند مشعل خورشید ضرب المثل اہل دانش و بینش ست ہموارہ از صرصر اعتراض تیرہ درونان ظلمت جہل محفوظ بودہ نور افزای چشم روشن سوادان روزگار باشد و ہرگاہ کہ بلغای فصاحت سمات و فصحای بلاغت آیات از امثال ہمثیالش لذتی برگیرند و شیرین مقالان بذلہ گو و نمکین کلامان لطیفہ جو فوائد پذیرند این بی نصیب را از دعای خیر بی نصیب نگزارند و چون درین خزینہ عامرہ نقود امثال عربیہ فارسیہ و ہندیہ بیست بنا و علیہ دیباجہ اش در سہ السنہ حسن اتمام پذیرفت و بعد اختتام خامہ دو زبانم اشعار تاریخش نیز در سہ زبان گفت

تمت ہذہ النسخۃ ٭ مستعلینا بربی المتعال ٭ سال تاریخ خواستم کہ کنم × ہم زنامش عیان براہل کمال ٭ کر خزینی ہی خرچ سا تہہ عدد × بولا ہاتف خزینۃ الامثال ×

۱۲۱۵

تمت

یک توبہ صد گناہ را کافیست × یک تیر و دو نشانہ × یک جان و دو قالب × یک حرف
کہ گفتم از مستی در قنجغہ بر بستی × یک حمایت بصد شکایت × یک خطا و خطا نہ کہ ہمتا
و دو خطا × یک دانہ محبتست و باقی ہمہ کاہ × یک دہ آباد بہ کہ صد دہ ویران ×
یک در گیر و محکم گیر × یک رعایت قاضی بہ از ہزار گواہ × یک سنگ و دو کلاغ × یک سر و ہزار
سودا × یک شمع شبی ہزار پروانہ گشتہ × یک طلعت زیبا بہ از ہزار خلعت دیبا × یک عین
عفو ہفت کانون جہنم را کافیست × یک گز دو فاختہ × یک لقمۂ بگاہی بہ از مرغ و ماہی ×
یک لقمہ بگاہ نہ صد لقمہ بیگاہ × یک مویز و صد قلندر × یک نی و صد آسان × یک نشد و شنید ×
یک نظر دیدن حلالست × یک نظری خوش گذری × یک یوسف و صد خریدار × یکی از بام
افتاد گردن دیگری شکست × یکی را بگیر و دیگری را دعوی کن × یکی بود مجنون و گرسنگ گزیدہ ×
یکی ہمی برود و دیگری ہمی آید × یکی گرد و دیگر آید بجاش × یکی نقصان مایہ دیگر شماتت ہمسایہ ×
یکی بر صد آید نہ صد بر یکی × یکی کردی آبروی البسی × چہ غم دارد از آبروی کسی ×

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

الف قافیہ وا

یا بسی گو جر یا رہی او جڑ × بھینسا بھینسو نمن یا قصائی کی کھونٹی مین × یار کی یاری سے
کام یار کی فعلون سی کیا کام × یار مطلب کا گوڑ کی مکھی × یاران چوری پیران دعا ہے
یا سکھ نیند سوئی یا مالا جپو × یا کھاوی گھوڑا یا کھاوی روڑا یقین بڑا رہبر ہی یہان کشتی
کی پر چلتی ہین یہان تو ہم بھی حیران ہین × یہان سب کان پکڑتی ہین × یہان کچھ نال تو نہین گڑی ×
یہان اولٹی گنگا بہتی ہی × یہان فکر معیشت ہی وہان غدغۂ حشر × آسودگی حسرت
نہ یہان ہی نہ وہان ہی × یہ بیل منڈہی چڑہتی نظر نہین آتی × یہ بھی کسی نی نہ پوچھا
کہ تیری ... ہین کی دانت ہین × یہ بھی دام تملا مون کھائی × یہ بھی بینگن کاٹ پکائے

مِنْ ظِلِّ القَنَاةِ × يَوْمٌ أَقْصَرُ كَإِبْهَامِ القَطَاةِ × يَوْمٌ كَيَوْمِ الخَفْضِ

از سایهٔ نیزه × روز کوتاه تر به انگشت سنگخوار × روز مانند روز پست

المَجُوْرِ × اَلْيَوْمَ خَمْرٌ وَغَدًا أَمْرٌ × يَوْمُ السَّفَرِ نِصْفُ السَّقَرِ

ستم کرده شده × امروز شراب ست و فردا کار ست × روز سفر نیمهٔ دوزخ ست

يَوْمٌ قَدْ قُدِّرَ لَا يُغْنِي الحَذَرُ × يَوْمٌ لَا يُقَدَّرُ لَا يَأْتِي القَضَاءُ

روزی که بتحقیق اندازه کرده شده نفع نمیکند ترسیدن × روزی که اندازه نکرده شده نمی آید حکم خدا

يُوْهِي الأَدِيْمَ وَلَا يُرْقِعُ × يَهُبُّ مَعَ كُلِّ رِيْحٍ

میدرد پوست را و نمی دوزد × مے بخشد با هر باد یعنی بسیار عطا میکند

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

یا باین شوراشوری یا باین بی نمکی × یا خانه جای رخت بود یا خیال دوست × یاد دل گر نبود ذکر زبانی سهلست × یا دیش یا بخیر × یا دُر بهر دو دست کند خواجه در کنار × یا موج روزی افگندش مرده برکنار × یار شاطرم نه بار خاطر × یار نه بهتر باده × یار در خانه و من گرد جهان میگردم × آب در کوزه و من تشنه لبان میگردم × یار غاری باید که زخم ماری کشد × یار بد از مار بد بدتر بود × یار کار افتاده را یاری هم از یاران رسد × یار من نیکوست لیکن رشتهٔ عیشش بدست × یار زنده به از شوهر مُرده × یار باقی صحبت باقی × یاران یاران را شناسند × یاران یاران را فروشند × یخ بسیار آب کرد تا فلان چنین صورت گرفت یک انار و صد بیمار × یک آهو و صد سگ × یک انگور صد زنبور × یک بام و دو هوا × یک بینی و دو گوش × یک بزگرگین همه بزهای گله را گرگین کند ×

مَرْبَطًا وَيُرْبَضُ حُجْرَاتًا × يَرْكَبُ الصَّعْبَ مَنْ لَا ذَلُولَ لَهُ يُرِي

درجای بستن و خواب میکند در حظیره شتر × سوار می شود دشوار را کسی که نیست نرم برای او × دیده میشود

مَا فِي الْقَلْبِ الصَّافِي كَالْمَاءِ فِي الزُّجَاجِ يَزِيدُ الصَّدَقَةُ

انچه در دل صاف ست مانند آب در آبگینه × افزون میکند صدقه

فِي الْعُمْرِ يُسِرُّ حَسْوًا فِي ارْتِغَاءٍ × يَسُودُ الْمَرْءُ قَوْمَهُ بِالْإِحْسَانِ

در زندگی × پنهان میکند آشامیدن را در نمودن کفک شیر × سردار می شود مرد قوم خود را به نیکی کردن

إِلَيْهِمْ يَشْكُو إِلَى مُصْمِتٍ × يَصِيرُ أَمْرُ الصَّبُورِ إِلَى زِيَادَةٍ ×

سوی ایشان × گله میکند سوی خاموش شونده × میگردد کار صابر سوی افزونی

يَطْلُبُكَ الرِّزْقُ كَمَا تَطْلُبُهُ يَعْلَمُ مِنْ حَيْثُ تُؤْكَلُ الْكَتِفُ

ترا روزی چنانکه میجوئی او را × دانسته می شود انه جائی که خورده می شود شانه میجوید

يَفْعَلُ اللهُ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ يَقُولُ ذُو الرُّمَّةِ كُلُّ شَيْءٍ

میکند خدا انچه میخواهد و حکم میکند انچه اراده میکند × میگوید ذوالرمه و هر چیز

يَحْسَبُنِي إِلَّا الْحَرَائِبُ يَقْضِي اللهُ مَا هُوَ قَاضٍ × يَكْسُو

کفایت میکند مرا مگر جنگ حقیر × حکم میکند خدا انچه وی حکم کننده است × می پوشاند

النَّاسَ وَاسْتُهُ عَارِيَةٌ × يَكْفِي مِنَ الْقِلَادَةِ مَا أَحَاطَ بِالرَّقَبَةِ

مردمان را و سرین او برهنه ست × کفایت میکند از گردن بند انچه در گیرد گردن را

يَلْدَغُ الْعَقْرَبُ وَيَصِيءُ يُمْسِي عَلَى حَرٍّ وَيُصْبِحُ بَارِدًا يُنْذِرُ الْمَرْءُ فِي

میگزد گزدم و آواز میکند × شب میکند بر گرمی و صبح میکند در حالت سردی × آشکارا میکند مرد

الْغِنَى يُوسُفُ قُوَّةُ عَيْنِ يَعْقُوبَ × يَكْثُرُ وَيَلِينُ × يَوْمٌ أَطْوَلُ

توانگری × یوسف روشنی چشم یعقوب ست × جست میکند و نرم میشود × روز دراز تر

مع الزاء × مع السین × مع الشین والصاد مع الطاء والعین × مع الفاء والقاف × مع الکاف × مع اللام والمیم والنون × مع الواو

بَینِی وَبَینَکَ بُعْدَ المَشْرِقَینِ فَبِئْسَ القَرِینُ × یا اَمِنُ الخَائِفُ

میان من و میان تو دوری مشرق و مغرب بودی پس بد نزدیک ست × ملی ہم سے شود ترسندہ

اِذَا وَصَلَ مَا خَافَہٗ یُبْصِرُ العَاقِلُ بِقَلْبِہٖ مَا لَا یُبْصِرُ الجَاھِلُ بِعَیْنِہٖ

وقتیکہ برسد چیزی را کہ می ترسید ازان × می بیند دانا بدل خود چیزی را کہ نمی بیند نادان بچشم خود

یَبْلُغُ الخَضْمُ بِالقَضْمِ یُتَدَاوَی الخُمَرُ بِالخَمْرِ مُجَرِّبُ بِلَیْقٍ وَ یُنْدَمُ

میرسد خوردن بہ ہر خوردن بکرانہ × علاج کردہ می شود شراب بشراب × بیش میرو بلیق ونگ بیند می شود

یَجُوزُ لِلشَّاعِرِ مَا لَا یَجُوزُ لِغَیْرِہٖ × یُحَسِّنُ عَلَیْہِ الاَنَامُ × یَحْسِبُ

جائز میشود مر شاعر را آنچہ جائز نمی شود مر غیر او را × می نماید بروی وندا نمارا بدگمان میکند

کُلُّ اَحَدٍ عَقْلُہٗ ذَا کَمَالٍ وَ وَلَدُہٗ صَاحِبَ جَمَالٍ × یَحْمِلُ شَنٌّ وَ

ہر یک عقل خود را صاحب کمال و پسر خود را صاحب خوبی × می بردارد شن و

یُقْدِی لُکَیْزٍ × یَحْمِلُ الشَّیْخُ الکَبِیرُ جَنَازَۃَ الطِّفْلِ الصَّغِیرِ یُخْبِرُ

بہا دادہ می شود لکیز وہ بر میدارد پیر کلان سال جنازہ بچہ خورد سال را × خبر میدہد

عَنْ مَجْھُولَۃٍ مِرْاٰتُہٗ × یَدُ اللّٰہِ فَوْقَ اَیْدِیھِمْ × یَدُ اللّٰہِ عَلَی الجَمَاعَۃِ

از زن غیر مشہور آئینہ او × دست خدا بالای دستہای ایشان ہست × دست خدا بر جماعت ست

یَدَاکَ اَوْکَتَا وَ فُوْکَ نَفَخَ × اَلْیَدُ العُلْیَا خَیْرٌ مِنَ الیَدِ السُّفْلٰی

ہر دو دست تو بر کردند و دہن تو دمید × دست بالا بہتر ست از دست زیرین ×

یَدُ المُلُوکِ دَسْتُ البَازِی × یَدٌ تَشُجُّ وَ اُخْرٰی مِنْکَ تَاسُونِی

دست پادشاہان دست باز ست × یکدست تحمل میکند و دست دیگر از تو اندوہگین میکند مرا

یَدٌ شَلَّاءُ وَ اَمْرٌ لَا یَتِمُّ × یَدُکَ مِنْکَ وَ اِنْ کَانَتْ شَلَّاءَ یُوکَعِی

دست شل ست و کار تمام نمی شود × دست تو از تست اگرچہ باشد شل + میچرد

ہم الشاعر × الحسن × ہم ا ۲

ہم الیاء

حاشیہ: یعنی آن النافع بالرفق اصلاح / البعیدۃ ... / حتی کہ ... / منتہی الارب ... / دو زن بود ... / حنفی ... / کمترین ... / لیکن ... (handwritten marginal notes, largely illegible)

تہوڑا اور ریت پٹ پٹ بہت × ہاگین اور آنکہین غوریرین ہلاؤ نہ جلاؤ مجھی بٹہی ہی کہلاؤ × ہلکا پہوڑ ہی اوڑ اوڑ جائی × ہل نسکون میری تو بجری ہماری ہی فرشتون کو بہی خبر نہین × ہمرنگ کی دونی × ہم کیا رانڈ کی بتوہ ہین × ہم کیا گہاس کہودا کیی ہین × ہم نہون یہ بہائی فتح محمد ہین × ہم نی کیا گدہی چرائی ہین × ہمنی بہی تمہاری ہی آنکہین دیکہین ہین × ہمیشہ رو تی ہی جنم گنذرا ہنستی ہی گہر بستی ہین × ہست کیا ہو منہ کر کہالاؤ × ہنس ہنس کہائیی بہو ہڑ کا مال × ہنس گن باد ہی تیو رہ لاگی × ہنسیا دور کہ بڑوسن کی ناک × ہنوز دلی دور ہی ہوا کی گہوڑی پر سوار ہین × ہوائی دیدہ × ہوتا ہی گلی مین اپنی کتا بہی شیر × ہو چی چوٹ نہائی کی سر ہو سناک بڑہیا چہائیکا لہنگا × ہونہار بروا کی چکنی چکنی بات × ہو نٹہون سی لہی دودہ کی بو نہین گئی ہیجڑی کی گہر بیٹا ہوا ہی × ہیی مدہ پیی × ہینگ آئی تو باٹ لگائی ہینگ لگاکر کہاکر و خزینہ سی ویکم در مثلہای حرف یا مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

يَأبَى الحَقِينُ العِذرَةَ × يَأتِيكَ مَا قُدِّرَ لَكَ × يَا حَبَّذَا الامَارَةُ

انکار میکند حقین بہانہ را ف ۲ می آید ترا آنچہ اندازہ کردہ شدہ برای تو × ای خوب ست سرداری

وَلَوْ عَلَى الحِجَارَةِ × اليَأسُ اِحْدَى الرَّاحَتَيْنِ × اليَأسُ حُرٌّ وَالرَّجَاءُ عَبْدٌ

اگرچہ باشد بر سنگ × نا امیدی یکی از دو آسایش ست × نا امیدی آزاد ست و امید بندہ ست

اليَأسُ خَيرٌ مِنَ التَّضَرُّعِ اِلَى النَّاسِ × يَأسُ القَلْبِ رَاحَةُ النَّفْسِ +

نا امیدی بہتر ست از زاری کردن سوی مردمان × نا امیدی دل آسایش نفس ست +

يَأكُلُ خُبزَهُ بِلُحُومِ النَّاسِ × يَأكُلُ الفِيلَ وَيَقْبِضُ البَقَّةَ × يَا لَيْتَ

میخورد نان خود را بگوشت مردمان × میخورد فیل را و قبضہ میکند پشہ را × ای کاشکی

گو زخرست × ہنر بہتر از ملک و مالِ پدر × ہنوز مردہ من زندہ ترا بار ست × ہنوز ہمان آش در کاسہ ہست × ہنوز دو نیم قرط باقی دارد × ہنوز مسجد ساختہ نشدہ کہ کورے بر درش نشست ہیچ کارہ و ہمہ کارہ × ہیچ ما و ہیچ تو ×

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

ہاتھہ دیکہن کو آرسی کیا × ہاتھہ نہ مٹھی ہلبلاتی اوٹھی × ہاتھہ پاہی کی کاٹ بالہ ور منہ مین موچہین جائین × ہاتھہ کو ہاتھہ پہچانی × ہاتھہ کشیدہ آسمان دیدہ × ہاتھہ لیا کانسا تو پیٹ کا کیا سانسا × ہاتھہ کی لکیرین کہین مٹی ہین × ہاتھہ نہ گلی ناک مین پیارہ کی ڈلی × ہاتھہ پاؤن بچائیی موذیکو ترکائیی × ہاتھہ کا دیا ساتھہ کہانی لگا × ہاتھہ کا دیا آڑی آئی × ہاتھون متہدی پاؤن مہندی اپنی لچھن اورون دیندی × ہاتھیون سی گنی کہانی × ہاتھی کی پاؤن مین سبکا پاؤن × ہاتھی پہری گاؤن گاؤن جسبکا ہاتھی اوسکا ناؤن × ہاتھی نکل گیا دم اٹک رہی × ہاتھی اپنی ہتھیائی پر آوی تو آدمی بہنگا ہی × ہارہ مین ہار نہ گہر مین کہتی × ہای ری جوانی ہتیلی پر سرسون جماتی ہین ہتیلی کا پہپولا ہتیلی پر رکہی پہرتی ہی ہر ایک بات کی آخر کچہہ انتہا بہی ہی × ہر جیسی کو تیسا × ہر داؤن گوڑ بینک پینا × ہر کو بہجی سو ہر کا ہو ئی × ہری بہری بل گئی جلوہ کی وقت ٹل گئی × ہڑکہا یا بن گیا ہی ہزارہ ہاتھی لٹا تو بہی سوا لاکہہ ٹکی کا × ہزارہ لاٹھی ٹوٹی گہر بار کی بابن توڑنیکو بہت ہی × ہزار نعمت اور ایک تندرستی ہزار آفتین ہین ایک دل لگانیمین × ہزارہ برس کا ریزہ اور نتہی ناؤن × ہزارہ جو بہان مارون اور ایک گن گنون × ہزارون گہری پانی کی پڑ گئی ہگا نہ گہرہ کہا × ہگاسی لڑکی کی ہتہی پہچانی جاتی ہین × ہگتی گئی یاد تی آئی روئی دہنی نہ گالا لائی × ہگنا

کیسه تراَسوده تر × هرکه خانهٔ مردم بکاود خاک بر سرش افتد × هرکه خود را بیند خدا را
نه بیند × هرکه خیانت ورزد دستش از حساب بلرزد × هرکه در جنگ پشت نماید روی توانا
نبود × هرکه زندگی ندارد مرده است × هرکه سلطان مرید او باشد × گر همه بد کند نکو باشد ×
هرکه شیر گرم خورده تا آب پف نکند نخورد × هرکه شمشیر زند سکه بنامش خوانند × هرکه کم خورد
نور چشم ماست × هرکه عیب دگران پیش تو آورد و شمرد × بیگمان عیب تو پیش دگران
خواهد برد × هرکه گریزد ز خراجات شاه × بارکش غول بیابان بود × هرکه مال نخورد
پشیمانی خورد × هرکه نان از عمل خویش خورد × منت حاتم طائی نبرد × هرگاه خر کباب شود
شغال سلبت سیخ کند × هر گنده خوری را گنده پزی می باید × هر مار حذر ندارد × هر مس که
بکیمیا رسد زر گردد × هر ملکی و هر رسمی × هر نشیبی را فرازی در پیست × هر نمرودی را
پشه ایست × هزار هیچ ترا او بنیم جو نخرد × هزار دوست کمست و یک دشمن بسیار × هزار جواب
و یک خاموشی برابر است × هزار عیش تصدق کنم به قطرهٔ غم × که عیش خواب و خیالست
و غم همیشه رفیق × هم الاغ و هم سلاغ × هم پیشه دشمن هم پیشه است × همت مردان
مدد خدا × همت کارها دارد × همت اگر همت مردان شود × مور تواند که سلیمان شود ×
هم ثواب و هم خرما × همخانهٔ دشمن گور است × هم دزد و هم نالد و هم کاروانی × همره اگر
شتاب کند همره تو نیست × همرنگ ضرر ندارد × همسایه بد مباد کس را × هم فال و هم
تماشا × هم مال بدست آید و هم یار نرنجد × همه را یک مار گزیده است × همه جا خانهٔ
عشقست چه مسجد چه کنشت × همه گفتی چو مصطفی گفتی × همه پلید ها از آب شویند پلیدی
آب از هیچ چیز شسته نشود × همه اندر زمن بتو گفتیست × که تو طفلی و خانه رنگینست ×
همیشه در صدف گوهر نباشد × همیشه چاه کن از دست خویش در چاهست × همین
که گرم رفتن شدم تا شیراز لنگی رستم × همین سنگست و پشت بام قرشی هندی

ترک این سودا کنم × بازه چون فردا شود امروز را فردا کنم × هر شبی را روزی در پی است ×
هر شبنمی درین ره صد بحر آتشین است × هر عمل اجری و هر کرده جزائی دارد ×
هر عیب که سلطان به پسندد هنر است × هر فرعونی را موسائیست × هر کاری
و هر مردی × هر کجا در جهان فلک زده ایست × کار او شاعری و رمالیست × هر کجا
چشمه بود شیرین × مردم و مرغ و مور گرد آیند × هر کجا دردیست درمانش مقرر کرده اند ×
هر کرده را جزائیست × هر کرا پنج روز نوبت اوست × هر کرا دل زنده است نفس تازه زند ×
هر کرا اخلاص بیش اقبال بیش × هر کرا آب دهن نیست لب خشک ماند × هر کرا صبر نیست
حکمت نیست × هر کرا درد رسد ناچاره گوید وای را × هر کرا طاوس باید قصد
هندستان کند × هر کسی را قرار در پیشست × هر کسی را بهر کاری ساختند × مهر او را
در دلش انداختند × هر کسی را فرزند خویش خوش نماید × هر کسی مصلحت خویش نکو میداند ×
هر کسی آن درود عاقبت کار که کشت × هر کس بقدر خویش گرفتار محنتست × هر کس
بقدر همت خود خانه ساخته × هر کس بخیال خویش خبطی دارد × هر کس و کاری دگر ×
هر کمالی را زوالی × هر که او روی بهبود نداشت × دیدن روی نبی سود نداشت ×
هر که آمد بجهان ز اهل فنا خواهد بود × آنکه پاینده و باقیست خدا خواهد بود × هر که آتش
مزاج باشد بی آب زید × هر که از خدا نترسد از او باید ترسید × هر که آید گو بیا و هر که خواهد
گو برو × هر که آمد بجهان برگ و بری پیدا کرد × سبز شد دانه جو با خاک سری پیدا کرد ×
هر که آمد عمارتی نو ساخت × رفت و منزل بدیگری پرداخت × هر که با نوح نشیند
چه غم از طوفانش × هر که با بدان نشیند نیکی نه بیند × هر که با پولاد بازو پنجه کرد × ساعد
سیمین خود را رنجه کرد × هر که بر گردد خر گردد × هر که بر کژدم دست شفقت فرود آرد
سزا بیند × هر که باد در سر دارد سر بباد دارد × هر که بدی کرد به بد یار شود × هر که تهی

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

هر آن امردکه گرد باده گرد د× اگر رستم بود کون داده گرد د× هر انچه حاکم عادل
کند همان دادست× هر بهار را خزانی در پی ست× هر جا که پری خیست دیوی با
اوست× هر جا که رنگ بوی بود گفتگو بود× هر جا که نمک خوری نمکدان مشکن× هر جا
که گل ست پهلوش خاری هست× هر جا که میوه خوبست کلاغ میخورد× هر جا که گنجست
انجا مارست× هر چه خدا خواست همان میشود× هر چه استاد ازل گفت همان میگویم×
هر چه به یللی می آید به تللی میرود× هر چه زن خواهد باد و هر چه مادر خواهد مباد× هر چه
بقامت کهتر بقیمت بهتر× هر چه از دوست میرسد نیکوست× هر چه در دل فرو آید
در دیده نیکو نماید× هر چه باد آرد باد برد× هر چه آن خسرو کند شیرین بود× هر چه
کند همت مردان کند× هر چه دیر نپاید دلبستگی را نشاید× هر چه در بند آنی بنده آنی×
هر چه هست از قامت ناساز بی اندام ماست× ورنه تشریف تو بر بالای کس کوتاه نیست×
هر چه بادا باد ما کشتی در آب انداختیم× هر چه بادا باد دست ما و دامان شما× هر چه دانا کند
کند نادان× لیک بعد از خرابی بصره× هر چه کاری بدروی× هر چه از دزد ماند رمال برد
هر چه از دو نان بمنت خواستی× در تن افزودی و در جان کاستی× هر چه در دیگست بچمچه
بر می آید× هر چه از آسمان آید زمین بر داشت× هر چیز که در کان نمک رفت نمک شد×
هر چند گفتم خالو حسن نیستم گفت نه تو خالوی حسنی× هر خر که باشد من پالان اویم×
هر خر و باری دگر هر درد را درمانیست× هر روز عید نیست که حلوا خورد کسی× هر روز
گاو نخواهد مرد که کوفته ارزان شود× هر زمینی را بود خاصیتی× هر سخن وقتی و هر نکته
مکانی دارد× هر سگی که عوعو کند در کوچه خود شیر غرانست× هر شبی گوئیم که فردا

يَتَضَوَّعُ × هُوَ دُعَيْمِيصُ هٰذَا الأَمْرِ × هُوَ ضُلُّ بْنُ ضُلٍّ × هُوَ عَلَى

خوشبو میدهد × او دعیمیص این کار ست × او بلا کی پسر بلا کی ست × او بر

حَبْلِ ذِرَاعِكَ × هُوَ فِي شَيْءٍ لَا يَطِيرُ غُرَابُهُ × هُوَ كَدَاءِ الْبَطْنِ ×

رسن آرنج تست × او در چیزیست که پرواز نمیکند زاغ او × او مانند بیماری شکم ست ×

هُوَ كَطَالِبِ الْقُرْطِ قُطِعَتْ أُذُنُهُ × هُوَ مِنْ خَيْرِ قُوَيْسٍ سَهْمًا ×

او مانند جوینده گوشواره ایست که بریده شد گوش او × او از بهترین کمان ست از روی تیر ×

هُوَ يُدِبُّ الضَّرَّاءَ × هُوَ يَشُوبُ وَيَرُوبُ × الْهَوَى مَطِيَّةُ

او نرم میراند سخنی را × او آمیزش میکند و مختلط می شود × خواهش سواری

الْفِتْنَةِ × هٰهُنَا يُسْكَبُ الْعَبَرَاتُ × هِيَ أَذْنَتْكَ مِنَ الطَّلِّ

فتنه ست × اینجا ریخته می شود اشکها × آن آگاه کرد ترا از شبنم

وَلَوْلَا ذٰلِكَ لَأَصْبَحْتَ صَاحِيًا × هِيَ الْخَمْرُ تُكْنَى الطِّلَاءَ

و اگر نبودی آن هر آئینه صبح میکردی هشیار × آن شراب ست که کنیت کرده می شود طلا

كَالذِّئْبِ يُكْنَى أَبَا جَعْدَةٍ × هَيَّا وَهَيَّا عَنْ جَمَالٍ وَعَوْعَةٍ ×

مانند گرگ که کنیت کرده می شود ابو جعده را × آماده شد آماده شد از خوبی و غوغا ×

هَيَّانُ بْنُ بَيَّانَ × هَيُّ بْنُ بَيٍّ × الْهَيْبَةُ خَيْبَةٌ × هَيْهَاتَ

هیان پسر بیان × هی پسر بی × ترس نا امیدیست × دور شد

أَيْنَ الشَّمْسُ وَالذَّرَّاتُ × هَيْهَاتَ ذَهَبَ كَمَا ذَهَبَ أَمْسِ الدَّابِرُ ×

کجاست آفتاب و ذره ها × دور شد رفت چنانکه رفت دی گذشته ×

هَيْهَاتَ مِنْكَ قُعَيْقِعَانُ × هَيْهَاتَ مِنْ نَصِيحَةِ الْعَدُوِّ ×

دور شد از تو قعیقعان × دور شد از نصیحت دشمن ×

ثمانين × هو اذل من البعرة × هو اذل من بيضة البلد

که هشتاد ست × او خوار ترست از پشک × او خوار ترست از میانۂ شهر

هو اسود الكبد × هو اسمع من الذئب الازل × هو

او سیاه جگر ست × او شنوا ترست از گرگ سبک سرین × او

اشد من الدلم × هو اشد من النمر × هو اصرد من عنز

سخت ترست از دلم × او سخت ترست از پلنگ × او توانا ترست از ماده

جرباء × هو اصنع من سرفة × هو اطوع من ثواب

بز گرگین × او کاری گر ترست از سرفه × او فرمان بردار ترست از ثواب

هو اطمع من اشعب × هو اغزل من امرء القيس × هو اعرى

او طامع ترست از اشعب × او عشق بازی کننده ترست از امرء القیس × او برهنه ترست

من المغزل × هو اكذب من الاخيذ الصبحان × هو اكسى

از دوک × او دروغگو ترست از پیر سافر شراب نوشنده بامداد × او پوشنده ترست

من بصل × هو الزم لك من شعر قصتك × هو امسخ من

از پیاز × او لازم ترست مر ترا از موی پیشانی تو × او بی مزه ترست از

لحم الحوار × هو امنع من لبدة الاسد × هو انوم

گوشت بچه شتر × او باز دارنده ترست از موی شیر × او خوابنده ترست

من فهد × هو الاول هو الآخر × هو السمن لا يخم

از یوز یعنی چیتا × او اول ست او آخر ست × او روغن ست که گنده نمی شود

هو الشمس لا تخم × هو بيضة البلد × هو المسك ماكرته

او آفتاب ست که گنده نمی شود × او میانۂ شهر ست × او مشک ست و قتیله مکرر

مع الزاء والشین × مع الصاد والاء

من الأسد × الهزل في الكلام كالملح في الطعام × هشم

از شیر × بیهودگی در سخن مانند نمک ست در طعام × شکستن

الثريد غير أكله × هضما لنفسه × هلك المرء في العجب

ترید جز خوردن اوست × شکستن برای نفس خود × هلاکی مرد در تکبر ست ×

هل بالرمل أوشال × هل جزاء الإحسان إلا الإحسان

آیا در ریگ ست آبهای اندک × نیست پاداش احسان مگر احسان ×

هلك الحائص وهو لا يعلم × هل يحسن العفو إلا

هلاک شد حریص و حال آنکه او نمیداند × خوب نمی شود عفو مگر

عند الذنب × هما صرعان × هما قيضان × هم السعيد

نزدیک گناه × هردو دو حریف اند × هردو برابر اند × اندوه نیکبخت

آخرته وهم الشقي دنياه × هم في شيء لا يطير غرابه

آخرت اوست و اندوه بدبخت دنیای اوست × قصد کرد در چیزی که پرواز نمیکند زاغ او یعنی

مع النون

الهم نصف الهرم × هموم المرء بقدر همته × هنيئا

اندوه نیمهٔ پیری ست × اندوههای مرد باندازهٔ همتهای اوست × گوارنده

مع الواو

مريئا غير داء مخامر × هو ابن بي وبا × هو أبيض الكبد

گوارنده نه بیماری مست کننده × او پسر بی باست یعنی مجهول النسب ست × او سپید جگر ست ×

هو أجرأ من الماشي بترج × هو أجرأ من خاصي خصاف

او دلیر ترست از رونده پیاده در ترج × او دلیر ترست از برارندهٔ خصیهٔ اسپ ×

هو أحمق من رجلة × هو أحمق من صاحب ضأن

او نادان ترست از خرفه × او نادان ترست از صاحب میش نر

وہی ساٹھہ وہی تین بیسی × وہی اپنا چوبہ اپنی کام آوی × خزینہ بسی ام ورشلہا حیقی ہاش

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

هَاتِ مَا عِنْدَكَ تُعْرَفْ بِهِ × هَانَ عَلَى الأَمْلَسِ مَا لاقَى الدَّبِرُ ×

بیار آنچہ نزد تست شناختہ شوی بوی × سبک شد بر درست پشت آنچہ ملاقات کرد ریش

هَانَ عَلَى النُّظَّارِ مَا يَمُرُّ بِظُهُورِ المَجْلُودِ × هَبْ وَلا تَمُنَّ

سبک شد بر بینندگان آنچہ میگذرد بر پشت مجلود × ببخش و منت منہ

اَلْهَدَايَا مُشْتَرَكَةٌ × هٰذَا أَصْعَبُ مِنْ خَرْطِ القَتَادِ × هٰذَا

ہدیہ ہا مشترکست × این دشوارترست از مالیدن درخت خاردار × این

أَجَلُّ مِنَ الحَرْشِ × هٰذَا أَوَانُ الحَرْبِ فَاشْتَدِّي زِيَمْ ×

بزرگترست از شکار سوسمار × این وقت جنگ ست پس استوار شوای زیم

هٰذَا جَزَاءُ مَنْ زَرَعَ شَوْكًا وَطَلَبَ مِنْهُ ثَمَرًا × هٰذَا

این پاداش کسی ست کہ کشت خار را و طلب کرد ازان بار را × این

عَلَى طَرَفِ الثُّمَامِ × هٰذَا كَنَقْشٍ فِي الحَجَرِ × هٰذَا مِنْ بَرَكَةِ

بر کنارہ گیاہ ست × این مانند نقش سنگ ست × این از برکت

البَرَامِكَةِ × هٰذَا يَضْرِبُ فِي حَدِيدٍ بَارِدٍ × هٰذِهِ بِتِلْكَ

برامکہ است × این میزند در آہن سرد × این عوض آنست

وَالبَادِي أَظْلَمُ × هَرَبُكَ مِنْ نَفْسِكَ أَنْفَعُ مِنْ هَرَبِكَ

و آغاز کنندہ ستمگارترست × گریختن تو از نفس خود سودمندترست از گریختن تو

وَیْلٌ لِمَنْ سَاءَ خُلُقُهُ وَقَبُحَ خَلْقُهُ + وَیْلٌ لِمَنْ وَقَّرَ الْاَحْرَارَ +

سختی ست برای کسی که بد شده خلق او و رشت شده صورت او + ہلاکت ست برای کسی که توقیر کرد آزادکان را +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسیه

واکن کیسه بخور هر کسیه × وامانده گاو را بخر باید داد × وامانده به که در مانده × وای بر قدر سخن گر بسخندان نرسد × وای نه یکبار که صد بار وای × وای گر در پس امروز بود فردائی × وای بران خورده که تنها خوری × وای گو تنها گوید ور شه چیزی دیگر ست + وظیفه گر طلبی رو هنر بدست آور × وفای عهد نکو باشد ار بیاموزی وقت ضرورت چو نماند گریز دست بگیرد سر شمشیر تیز × وقت خوش چو از دست رفت باز بدست نیاید × وقت را بنده ساعت را سلطان ولی را ولی مے شناسد

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

وا چهڑی کلیان × واہمہ خلاق ہی وقت پڑی پر جانیی کو بیری کو میت ولی کی گہر مین شیطان × ولی کو ولی ہی پہچانتا ہی وہان تک ہنسیی جو روندی × وہ بس بیر چہائی بل دونو خاک اوڑائی × وہ بہی پاتر ین جو مٹہ مین وہ دن ڈوبیا جو گہوڑی چڑہیا کبیا × وہ دن گئی جو خلیل خان فاختہ مار تی تہی × وہ دن گئی جو بہینس بکوڑی ہگتی تہی × وہ دریا ہی جلا دیا × وہ کملی ہی جاتی رہی جسمین تل بندہتی تہی × وہ گوڑ نہین جو چیونٹا کہای × وہ منڈہی ہی جاتی رہی جہان اتیت رہتی تہی × وہم کی دارو ہی نہین × وہ ہی بہل جو مہیشہ ...

وَقَعَ الْقَوْمُ فِي سَلَا جَمَلٍ + اَلْوَقْفُ لَا يُمْلَكُ + وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ

افتادند گروه در یارک شتر ٢ وقف مالک کرده نمی شود + و بود میان آن

قَوَامًا + وَلَايَةُ الْاَحْمَقِ سَرِيْعُ الزَّوَالِ + وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَاَهُ بَعْدَ

راستی × حکومت نادان بزودی و رشدنی ست + و هر آئینه میدانید خبر او را بعد

حِيْنٍ + وَلَدُ الْجَارِيَةِ اَنْجَبُ + اَلْوَلَدُ سِرٌّ لِاَبِيْهِ + اَلْوَلَدُ يُشْبِهُ

وقتی + فرزند کنیز نجیب تر است + پسر راز است برای پدر خود + پسر مشابه می شود

بِالْخَالِ + اَلْوَلَدُ الْحُرُّ يَقْتَدِيْ بِاٰبَائِهِ الْغُرِّ + اَلْوَلَدُ الرَّشِيْدُ يَقْتَدِيْ

به خال + پسر آزاد پیروی میکند به پدران مشهور خود + پسر رشید پیروی میکند

بِاَبِيْهِ الْحَمِيْدِ + وَلِلنَّاسِ فِيْمَا يَعْشِقُوْنَ مَذَاهِبُ + وَلَنْ يُصْلِحَ

به پدر ستوده خود × و برای مردمان در چیزی که عاشق می شوند راهها هست + و هرگز شایسته نکند

الْعَطَّارُ مَا اَفْسَدَهُ الدَّهْرُ + وَلَعَادُوْا لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ

طبیب چیزی را که تباه کرد آنرا زمانه + و هر آئینه باز گشتند بچیزی که باز داشته شده از آن و البته ایشان

لَكَاذِبُوْنَ + وَلَوْ عَلِمَ اللّٰهُ فِيْهِمْ خَيْرًا لَاَسْمَعَهُمْ + وَلِيُّ الطِّفْلِ مَرْزُوْقٌ +

هر آئینه دروغگو اند + و اگر میدانست خدا در ایشان بهتری هر آئینه می شنوانید ایشان را × ولی بچه روزی داده شده است

وَمِنْ دُوْنِهِ خَرْطُ الْقَتَادِ + وَمِنْ غُصْنِهِ مَا يَنْبُتُ شَكِيْرُهَا + وَهَلْ يَنْهَضُ

و آنچه نزدیک اوست مالیدن درخت خاردار + و از تازگی اوست آنچه می روید شاخهای او + و آیا می جنبد

الْبَازِيْ بِغَيْرِ جَنَاحٍ + وَيْلٌ اَهْوَنُ مِنْ وَيْلَيْنِ + وَيْلَكِ اَتَعْلَمُ اُمُّكَ الْبُضَاعُ

باز بدون پر + یک ویل سبکتر است از دو ویل × سختی ترا آیا میدانی که مادر تو جماع

وَطِئْرُكَ الْاَرْضَاعُ + وَيْلٌ لِلْحَسُوْدِ مِنْ حَسَدِهِ + وَيْلٌ لِلشَّجِيِّ مِنَ الْخَلِيِّ

و دایه تو شیر دادن است × هلاکی برای حاسد است از حسد خودش + هلاکی برای اندوهگین است از بی غم

اَقبَحُ + وَجهُ المُحَرِّشِ اَقبَحُ + اَلوَحدَةُ خَیرٌ مِن جَلِیسِ السُّوءِ +

زشت ترست * روی در خلاننده زشت ترست * تنهائی بهترست از همنشین بد *

وَحمی وَلاحَبَلَ + وَحِیلَ بَینَهُم وَبَینَ مَا یَشتَهُونَ + وَدَقَ

زن آرزومند ست بخوردن چیزی و نیست حمل * وحیلولت کرده شد میان ایشان و میان چیزی که خواهش میکنند * نزدیک شد

العَیرُ اِلَی المَاءِ + وَرِثَ فُلَانٌ هٰذَا قَبلَ اَن یَنفَسَ فُلَانٌ +

گورخر سوی آب قطـ * وارث شد فلان این را پیش از بخل کردن فلان بچیزے *

وِزرُ صَدَقَةِ المَنَّانِ اَکبَرُ مِن اَجرِهٖ + وَصفُ العَیشِ

بار صدقه نعمت نهنده بزرگترست از ثواب او * بیان کردن عیش

نِصفُ العَیشِ + وَضعُ الاِحسَانِ فِی غَیرِ مَوضِعِهٖ ظُلمٌ +

نصف عیش ست * نهادن احسان در غیر محلش ستم ست *

وَضَعَ فُلَانٌ عَلٰی یَدَیْ عَدلٍ + اَلوَطَنُ اُمُّ التَّاَنِّی + وَعدُ

نهاد فلان بر هر دو دست عادل * وطن مادر توقف ست * وعدهٔ

الکَرِیمِ اَلزَمُ مِن دَینِ الغَرِیمِ + وَعَینُ الرِّضَاءِ مِن کُلِّ عَیبٍ

جوانمرد لازم ترست از قرضهٔ قرض خواه * وچشم خوشنودی از هر عیب

کَلِیلَةٌ + اَلوَقتُ سَیفٌ قَاطِعٌ + وَقِّر نَفسَکَ تُهَب +

مانده است * زمانه شمشیر برنده است * توقیر کن نفس خود را بخشیده شوے

وَقَعَت عَلَیهِ رَحمَةٌ + وَقَعَ الرَّبِیعُ عَلٰی اَربُعٍ + وَقَعَ فِی عَاشُورَ

واقع شد بروی رحمت * واقع شد بهار بر سرا پهاے * بیفتاد در جای

شَرٍّ + وَقَعَ فِی رَوضَةٍ وَغَدِیرٍ + وَقَعَ فِی حَیصَ بَیصَ +

بدی * واقع شد در باغ و چشمه * واقع شد در سختی و تنگی *

اور مرغی پر نقارہ + نیکی کر خدا سے پا + نیکی ہی رہ جاتی ہے + نیکی کا پوچھنا کیا + نیکی اور پوچھ پوچھ + نیل کا ماٹ بگڑا ہے + نئی نائن بانس کی نہرنی + نئی ناگن تنگی پرپن + نئی نو دام پرانی

تمام شد

خزینه بست و نهم در مثلهای حرف واو مشتمل بر سه گنجینه

گنجینه اول در امثال عربیه

اَلْوَاحِدُ لَا يَصْدُرُ عَنْهُ اِلَّا الْوَاحِدُ + اَلْوَاحِدُ شَيْطَانٌ وَالْاِثْنَانِ

واحد صادر نمی شود از او مگر یکی + واحد یک شیطان ست و دو

شَيْطَانَانِ وَالثَّلٰثَةُ رَكْبٌ + وَارْطَىٰ فَاِنَّ خَيْرَكَ فِي الرَّطِيْطِ +

دو شیطان و سه جماعت اند + واحمق باش پس البته بهتری تو در حماقت ست

وَآسَاكَ مَنْ تَغَافَلَ عَنْكَ + وَآسَافَ حَتّٰى مَا يَشْتَكِي السَّوَافَ +

غمخواری کرد ترا هر که غفلت ورزید از تو + وهلاک شد تا آنکه گله نمیکند بلا سے کے را

وَافَقَ شَنٌّ طَبَقَةَ + اَلْوَاقِيَةُ خَيْرٌ مِنَ الرَّاقِيَةِ + وَالَاكَ مَنْ لَمْ

موافقت کرد شن طبقه را + زن نگاهدارنده بهتر ست از زن افسون گر + دوستی کرد ترا هر که دشمنی

يُعَادِكَ + وَاِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوْا بِهَا + وَاِنَّ كَثِيْرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ

نکرد ترا + واگر برسد شما را بدی شادان شوند بوی + و به تحقیق بیشتر از آمیزش کنندگان

لَيَبْغِيْ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ + وَاِنَّمَا لِكُلِّ امْرِءٍ مَا نَوٰى + وَاِنَّهُ لَقَسَمٌ

بغاوت میکنند بعض اوشان بر بعضے + و جز این نیست که برای هر مرد چیز بست که نیت کرد + و تحقیق وی هر اینه سوگند

لَوْ تَعْلَمُوْنَ عَظِيْمٌ + وَجَدْتُ النَّاسَ اَخْبُرْ تَقْلِهْ + وَجُوْبُ

اگر میدانید بزرگ + یافتم مردمان را آخر کار تره + واجب

اَلْمُلَاحَظَةِ كَهَاءِ الْمُحَافَظَةِ + وَجَّهَ الْحَجَرَ وِجْهَةً + وَجْهُ الْمُبَلِّغِ

ملاحظه برابر محافظت ست + متوجه کرد سنگ روی خود را + روی رسانده

رہینہ ہسی بدتر کر ڈالا ہی + ناک تو کٹی پر وہ پو بہی مرلی + نامی ساہ کما کہاوی نامی چور مارا جاوی +
نام کیوری پادی لبس + نام بڑا اور درسن تہوڑا + نانی خصم کری نواسا چٹی بہری + نانی آگے
ننہیال کی باتین + نائی کی برات مین سبہی ٹہاکر + نائی نائی بال کتنی حجمان جی آگی ہی آتی ہین +
نایں سب کی پاؤن دہوی اپنی دہوتی لجاتی + **ندی** ناؤ سنجوگ کت او دہو کت لوگ + ندی تیرین
گہراتی ہی کہ مین پاؤن ہی نہین لگ کہتا + ندی کناری روکہڑا جب سب ہوی بناس + **نرگ**
ہو مین ٹہیلا ٹہیلی + نرہی ماں نرہی متی آخر دنیا فنا فنی + **نفیر** یمین نجر اکیا + **نقاری**
باج دمامی باج گئی + **نکاحی** نہ بیاہی منڈو بہو کہاں سی آئی + نکٹا جیا بری احوالون + نکٹی کی
ناک کٹی سوا بالشت اور بڑہی + نکٹی نی پاد اہر گہر بہاگا + نکٹی متیا پانی پلاو تا انہین گنون سی +
نکہر ارنبینا نون چبینا + نکہٹو گئی ہاٹ منگائی ترازو لائی باٹ + نل کا مارا نلو اٹوتی + **نمازیکا**
لگا + **نند** بجلی بسنت + نند کا نندوئی گلی لاگ روئی + ننگون کو بہو کون نی لوٹ لیا +
ننگ دہڑنگ + **نوکری** نت نئی + نوکری ارنڈ کی جڑ ہی + نوکری بڑی کیمیا ہی + نوکر
لاٹ کبیور کی ہو نہہ ملین حق لین + نوکو نڈہی اور دس نیگی + نو من تل کہائی پہر تلیر کا تلیر +
نون والی کا نون گرا اوسنی اوٹہا لیا گہی والی کا گہی گرا اوسنی کیا اوٹہایا + **نہ** ایک ہنستا بہلا
نہ ایک روتا بہلا + نہ باسی بچی نہ کتا کہاوی + نہ بولی نہ بولی بولی تو ایک پتہر کہینچ مارا + نہ بکی
نہ پیر بہکا بیر + نہ سانپ مری نہ لاٹہی ٹوٹی + نہ کتا دیکہی گا نہ بہونکی گا + نہ گاڑی بہری آشنائی
نہ جو بہرناتا + نہ گائین تہن نہ گسائین کی بہانڈی + نہ گو مین ڈہیلا ڈالی نہ چہینٹین کہائی +
نہ مین جلاؤن تیری نہ تو جلا میری + نہ ماری مری نہ کاٹی کٹی + نہ نو من تیل ہوگا نہ رادہا ناچی گی +
نہ ہگین نہ راہ چہوڑین + **نیا** بسنی اور راز ندیکا پہیل + نیا نو دن پرانا سو دن + نیا نوکر شیر مارے
نیا اتیت پہڑو پیالا + نیبو نچوڑ + نئی جوانی اور مانجہا ڈہیلا + نئی سر سی جنم پایا ہی +
نئی سر سی پائی جوی + آدہی رات ہراون ہوئی + نیستی اور نا برخورداری + نئی فوجدار سے

برای چیدن آید میان سمت نماز ستون دین است و قامت هر کس ستون نماز + نماید ستمگار
بد روزگار + بماند بر او لعنت پایدار + نمرود از پر کرگس بر آسمان نتوان رفت مگر از لگد پشه
بر زمین رود + نمک میخورد و نمکدان می شکند + نوش بی نیش حاصل نشود + نوکر قاضی را خطره
تعزیر نیست + نویسنده داند که در نامه چیست + نهان کی ماند آن رازی کزو سازند
محفلها + نه از تو جو و نه از من نخود + نه خود خوری نه کس دهی گنده کنی بسگ دهی + نه در آسمان
درخت نه در زمین نجست + نه در هر سخن بحث کردن رواست + خطای بزرگان گرفتن خطاست
نه روی ماندن نه پای رفتن + نه روی رهائی نه راه گریز + نه سیخ سوزد نه کباب + نه شیر شتر
میخواهم و نه دیدار عرب + نه صبر در دل عاشق نه آب در غربال + نه قاضیم نه مشائخ نه محتسب
نه فقیه + مرا چه سود که منع شراب خواره کنم + نه مالی دارد که سلطان گیرد نه ایمانی که شیطان +
نه نان گندمی نه سخن مردمی + نه هر زن زنست و نه هر مرد مرد + خدا پنج انگشت یکسان نکرد +
نه هر جای مرکب توان تاختن + که جاها سپر باید انداختن + نه هر که چهره بر افروخت دلبری داند +
نیاید بجو باز آبی که رفت + نی تاب صبر دارم نی طاقت جدائی + نه هستی و نه زور داری بحال او +
نیش عقرب نه از پی کین است + مقتضای طبیعتش اینست + نیم حکیم خطره جان نیم ملا خطره ایمان
نیم خورده سگ هم سگ را شاید + نیم نانی گر خورد مرد خدا + بذل درویشان کند نیم دگر +
نیکی نیک است ابدی بد را + نیکی بر باد گنه لازم +

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

ناتا نہ گوتا فلان پکڑ روتا + ناچ نہ جانوں آنگن ٹیڑھا + ناک چنی نکلی تو گھونگٹ کیا + نادان بات
کرے دانا قیاس کرے + نادان کی دوستی جی کا زیان + نادان دوست سے دانا دشمن بھلا +
نازک لہریا دی زہر + ناک چنی جوائی ہیں + ناک کاٹی مبارک کان کاٹی سلامت + ناک کی

گنجینهٔ دوم در امثال فارسی

نابرده رنج گنج میسر نمیشود + ناخوانده بخانهٔ خدا نتوان رفت + ناخن ندارد که پشت خارد +
نادان سخن گوید و دانا قیاس کند + ناز آن کن که خریدار تست + ناسوده کجا رود که آسوده شود +
ناکس به تربیت نشود ای حکیم کس + ناکرده کار چون کار کند خود را رسوا نماید + ناکرده ارمان
و کرده پشیمان + ناکشته را قصاص نتوان کرد + نالهٔ آب از ناهمواری زمین ست + نامرد زند
همیشه لاف مردی + نام مرد به از مرد + نام بلند به از بام بلند + نام رستم به از رستم + نامش کلان
و دهنش ویران + نان هر روزه چه بر پشت و چه در شکم + نان بده نام برآر + نان مگوید و جان
مگیید + نان گربه به تیر میدوزد + نانی بده جانی بخر + نام انبان نمیخواهد + نانش در روغن افتاده +
ناودان کعبه میدزدد و باران رحمت طمع میدارد + نبرد قرنم را تیغ تیز + نبود خیر در آنخانه
که عصمت نبود + نتوان مرد بسختی که من اینجا زادم + نخورده بخیلی ست + نخود بهر آش
ست + ندهد نقد را به نسیه کسی + نرخ متاعی که فراوان بود + گر مثل جان بود ارزان
بود + نرد بی زر باختن تن خود گاو دست + نرم چوب را کرم میخورد + نرود میخ آهنین
در سنگ + نزدیکان را بیش بود حیرانی + نزدیک آتش پرست دوزخ به از بهشت +
نزدیکان بی‌بصر دور رو دوران باخبر در حضور + نزد کم حوصله کفش زردوزی به از گوشوارهٔ زر +
نشاط عمر باشد تا به سی سال + چو چل آمد فرو ریزد پر و بال + نشود نیک نهادیکه زمیثاق
بد است + نفس برآمد و کار از تو برنمی‌آید + نقاش نقش ثانی بهتر کشد ز اول + نقد بد
و خنده ید + نقش بر آب میزند + نقل کفر کفر نباشد + نقل عیش به از عیش + نکند دوست زینهار
از دوست + نکوئی کن و در آب انداز + نکوئی با بدان کردن چنانست + که بد کردن بجای
نیکمردان + نکوگوی گر دیر گوئی چه غم + نگاه درویش چین سؤالست + نگون شدن آسمان از

فاذا فقدت عرفت + النعمة اذا فقدت عرفت + نعم الختن

پس چون گم شود شناخته شود + نعمت چون گم شود شناخته شود + بهتر داماد

القبر + نعم الشيء الهدية امام الحاجة + نعم هو معة الرجل بيته +

گور ست + بهتر چیز تحفه ست پیش حاجت + بهتر عبادتگاه مرد خانهٔ او ست +

نعوذ بالله من الحور بعد الكور + نعوذ بالله من غضب الحليم +

پناه میگیریم بخدا از نقصان بعد زیادتی + پناه میگیریم بخدا از خشم بردبار +

نعوذ بالله من ذلك + نعيم الكلب بؤس اهله + النفاض يقطر

پناه میگیریم بخدا از آن + نعمت سگ سختی اهل او ست + تنگدستی قطار میبرد

الجلب + نفس عصام سودت عصاما + النفس مولعة بحب

شتر از ا... نفس عصام سیاه کرد عصام را + نفس حریص ست بر دوستی

العاجل + النفس معدن كل شر + نفض القصاب الوذام +

عاجل + نفس جای هر بدی ست + افشاند قصاب رودها را +

نقاط القرآن خيلان الرحمة والغفران + النقد عند الحافرة +

نقطه های قرآن نقطه های بخشش و آمرزش ست + نقد نزدیک اول سخن ست

نقص البدر من عين الكمال + نقع باب الاخلاء نفع للعين كحل

کم شدن ماه چهاردهم از ذات کمال ست + غبار در دوستان نفع ست برای چشم مانند سرمه

الضياء + النقود تحل العقود النكاح يفسد الحب + نور على نور +

روشنی + نقدها میگشاید گرهها را + نکاح تباه میکند دوستی را + روشنی بر روشنی

النوم اخ الموت + نوم الظالم احسن من يقظته + نية المرء خير من عمله +

خواب برادر مرگ ست + خواب ستمگار نیکوتر ست از بیداری او + نیت مرد بهتر ست از عمل او +

كاسنانِ المشطِ + الناسُ مجزيّون باعمالهم + الناسُ مع اللباسِ +

مانند دندان شانه اند + مردمان پاداش داده شوند بعملهای خود + مردمان با پوشاک اند +

الناسُ موتى واهلُ العلمِ احياءٌ + الناسُ يجهرون ما تناهوا +

مردمان مرده اند و عالمان زنده + مردمان زیان میکنند چیزی را که تفاخر کردند +

ناوصِ الجرّة ثم سالمها + النبعُ يقرعُ بعضه بعضاً + النبيذ رضاع

گرفت وام را باز بسازش گردانید + نبع میکوبد بعض او بعضی را + آب افشرده شیر دادن

الاخوانِ + نجارها لجارها + نجم الفصلِ ليس كنجم السماءِ + الندم توبة +

برادرانست + رنگ شتر اصل اوست + ستاره تقدیر نیست مانند ستاره آسمان + شرمندگی توبه است

ندمت ندامة الكسعي + نزو الفرار استجهل الفرار + النساء

شرمنده شدم مانند شرمندگی کسعی + برجستن بره نادان شمرد بره را + زنان

شقائق الاقوام + نسيان الموت صدأ القلب + نصح البليد عنا

نیمه های گروه ها اند + فراموش کردن مرگ زنگ دل است + نصیحت کردن کودن درشتی

لا يفيد + نصرة الحق شرف ونصرة الباطل سرف + النصّ

که فائده نمیکند + یاری کردن حق بزرگی است و یاری کردن باطل خیرگی عقل است + تحقیق علم

سلاح جهاد الشيطان + النصيب يصيب + النصيحة بين الملأ

سازِ جهاد شیطان است + نصیب میرسد + نصیحت میان گروه

تقريع + نظر الشحيح الى الغريم المفلس + النعلين تحت العينين

سرزنش کردن است + نگریست بخیل سوی مقروض محتاج + هر دو پاپوش زیر هر دو چشم

نعمة الجاهل كروضة في المزابل + النعمة مجهولة ما دامت محصولة

نعمت نادان مانند باغ است در جایهای پلید + نعمت مجهول است تا وقتیکه موجود است

بڑی بڑی آنکھین + موی پر سو دری + موئی پر کوئی کسیکی کام نہین آتا + موئی کی قبر اور جیتی کا
گہر + موئی شیر سی جیتی بلی بہلی + موئی کیون کہ سانس نہ آئی + موئی بچھیا باہمن کی نادن +
موئی مائی ٹوٹی سگائی + موئی جون + مہری پر دودہ نہین + مہر گئی محبت گئی گئی نان اور پان +
حقّی سی منہ جہلس کی بد اکیا مہمان + میان مسافر دو توسہی دیکہین خندی کیا کرتی ہی +
میان نی ٹوٹی سب گہر سی کہوئی + میٹھا میٹھا ہپ ہپ کڑوا کڑوا تہوہ تہوہ + میٹھا اور
کٹھوتی بہر + میٹھی میٹھی بتیان دو تائن کہین ہاتہ کترنی لیی رہین + میٹھی چہری + میرا باپ سنجی تہا
پرائی بر دی آزاد کرتا تہا + میرا ماتہا تبہی ٹہنکا تہا + میری ایک بولی میری دو بولی میری نکٹی
شاست بولی + میری ہی سو راجہ کی نہین اور راجہ میرا منگتا + میری گہر سی آگ لائی اور نام رکہا
بیسندر + میران گور برابر + مین مرون تا کی لیی وہ مری وا کی لیی + مین بہولی کہ سنتھہ + مین کرن کی
تیری بہلائی تو کر میری آنکہ مین سلائی + مین کو چہری دی جاتی ہی + مین میکہ لگتا دیکہہ + مینڈک
کو بہی زکام ہوا + خزینہ بست و ششم در مثلہای حرف نون مشتمل بر گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

اَلنَّادِرُ کَالْمَعْدُوْمِ + اَلنَّادِرَةُ لَا تُرَدُّ + نَارُ الْفُرْقَةِ اَحَرُّ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ +

نادر مانند معدوم نیست + پارۂ زر باز گردانیدہ نشود + آتش جدائی بسیار گرم ست از آتش دوزخ +

نَارُ الْحُبَاحِبِ لَا تَقْدَحُ الْخَيْلُ بِحَوَافِرِهَا + اَلنَّارُ تَاكُلُ نَفْسَهَا اِنْ لَمْ تَجِدْ مَا تَاكُلُهُ +

آتش ریزه ها نمی زنند آنرا اسپان بسمهای خود + آتش میخورد ذات خود را اگر نیابد چیزی را که بخورد آنرا +

اَلنَّارُ کَثِیْرُ الرَّمَادِ لِاَنَّهَا تُطْعِمُ الْعِبَادَ + اَلنَّاسُ اَتْبَاعٌ لِمَنْ غَلَبَ +

آتش بسیار خاکستر ست چه البته او میخوراند بندگان را + مردمان تابع اند برای کسیکه غالب شد +

اَلنَّاسُ اِخْوَانٌ وَشَتَّى فِي الشِّيَمِ + اَلنَّاسُ عَلٰى دِيْنِ مُلُوْكِهِمْ + اَلنَّاسُ

مردمان برادران اند و مختلف اند در خصلتها + مردمان بر دین بادشاهان خود اند + مردمان

مرین سنکلیون کہ بیٹہ رہین گنین + مری نہ مانجہا دی + **مسلمانی** آبادانی + مسیت ڈہ...
محراب رہ گئی + مسی کا جل کسکو میان چلی ہنس کو + **مشعلچی** آہی اندہا + **مفلسی** مین آٹا گیلا
مفلسی اور فالسی کا شربت + مفلس سی سوال حرام ہی + **مقدور** کی مان گوڑ ری سے
رگڑتی ہی + **مکہ** چکر کی گہانی آدہا تیل اور آدہا پانی + مکی مین رہتی ہین پہ حج نہین کیا + مکی گئے
نہ مدینی گئی بیچ ہی بیچ پہ سیمبر ہنسی + **ملا** نہو گا تو کیا مسجد مین اذان نہو گی + ملا جی کیا کہین
آخون جی آگی ہی سمجہی ہوئی ہین + ملا کی دوڑ مسیت تلک + ملاجی کی ملاجی دی بانس کے
بانس کہائی + ملکی کیا جانی پرائی دل کی + **من** بہائی موڈ ہی ہلائی + من بہائی تو ڈہلا بہ ساری
من بہر کا سر ہلاتی ہین پسیا بہر کی جیب نہین ہلاتی + من چلتا ٹٹو نہین چلتا + من چنگا تو کٹھوتی
گنگا + منڈ ویکی آئی ہین شرط کیا + من من گاتی تس تس روئی + منجو ماخصم کر سکہہ سی سوئی +
من ہین شیخ فرید بغلمین اٹین + من بانی گہر جانی + من موتیون بیاہ من چاولون بیاہ + **موت**
کو پکڑ لی تو تپ کو راضی ہووی + موت بہلی کہ جان کندن + موت سر پر کہیلتی ہی + موتین گی اور
سو رہین گی + موذیکا بہ جنگل + مور کہ کی ساری رین چتر کی ایک گہڑی + موری کی اینٹ چوبارے
چڑہی + موزیکا گہاو میان جانین یا پاؤن + موکو نہ تو کو لی جو لہی مین جہو کو + مولی ہاتہ پڑا تیان
جس جا ہی تس دی + مولی اپنی ہی پاتون بہاری + مول سی بیاج پیارا ہوتا ہی + موم کی ناک
موم کی مریم موم کی ناپی اوڑہہ مریم تیری دہگڑی آئی + منہ مانگی موت نہین ملتی + منہ کالا بخت
اوجالا + منہ مین آنت نہ پیٹ مین دانت + منہ مانگا پایا + منہ ہی منہ ماری اور توبہ توبہ پکاری
منہ پر لی لوئی تو کیا کریگا کوئی + منہ دیکہی سب کہین خدا لگتی کوئی نکہی + منہ سی لام کاف
مت نکالو + منہ پر ہوائیان اوڑنی لگین + منہ سی رال ٹپکی پڑتی ہی + منہ کو کالک لگ گئی +
منہ پر خاک ملی ہی + منہ لگنی دو گن پیٹ مین + منہ ہالی ستر بلا ٹالی + منہ نور نہ پیٹ صبور +
موڈلی سر پر پانی پڑا ڈہل گیا + موہی گن موہی گن چل رنڈی تو ہی کون گنی + موئی باپ کے

داد آگہی ہی + مار ون تیرا نہوا اور دلی خیر آباد + مار دن گھٹنا پہوٹی آنکھہ + مار امنہ طباق سا آکی دہرا نہ کہائی + مارتی کا ہاتہہ پکڑ اجاتا ہی کہنی والی کی زبان نہین پکڑی جاتی + مایا تجھ کو نہ کہا یا کیسی ہین + ماموکی کان مین اُتٹی بہا نجا آئینڈا آئینڈا ابہری + مان نہ مان مین تیرا مہمان + مان کا پان بہلا + مانگی تانگی کام چلی تو بیاہ کری بلا + مانگی پہ تانگا اور ٹہ ہیا کی برات + مانگ جانچ کی کینی جہا جا مانگ سے مین تو لاگی لاجا + مانگتا کی چوچی + مان کا پیٹ کمہار کا آوا + مان اپنی باپ تیلی بیٹا شاخ زعفران + مان چہوڑ موسی سی مزاج + مان نہ مانگا جایا سبھی لوگ پر ایا + مان مری موسی جیی + مان رووی تلوار کی گہاؤ سی باپ رووی تیر کی گہاوسی + مان نارنگی باپ کولا بیٹا روشن الدولہ + مان پنہاری باپ کنجر بیٹا مرزا سنجر + مان پنہاری بہلی اور باپ ہفت ہزاری بہلا نہین + مان پنہاری پوت چہیلا چوتڑ پر باندہی پور کا تہیلا + مان بیٹی مین فلان غائب + مانس کی پہچاننی کو معاملہ کسوٹی ہی + ماہ تلا تل باڑ سے بہاگن گوڑی کاڑہی + مائی مائی سب ملین باپو کوئی نہین ملا + **مت** کر ساس برائی تیری آگی بہی جائی + **مجکو** کوئی نہ ماری تو مین سبکو مار آؤن + **مچہی** کی جہانٹ جہنیگا + مچہی کی بچون کو تیرنا کون سکہلائی + مچہی تو نہین کہ سٹر جائی گی + **محلی** مین آئی برات پڑوسن کو لگی ہگاس + **مخادہم** خان کی سالی + **مدعی** مدعی علیہ ناؤ مین شاہد تیرتی جائین + **مر** پڑ میری جورو ہورہ + مرتا کیا نہ کرتا + مُردے کو بیٹہ کر روتی ہین اور روز یکو کہڑی ہو کر + مُردے پر جیسی سو من مٹی ویسی ہزار من + مُردہ بہشت مین جای یا دوزخ مین حلوی مانڈیسی کام + مرد کو گرد ضرور ہی + مرد کو ہشیاری لازم ہی + مرد مری نام کو نامرد مری نان کو + مرد کا نوکر مری برس دن مین رنڈی کا نوکر چہ مہینی مین + مرزا پہوا + مرغی کی بانگ کا کیا اعتبار + مرغی کی خواب مین دانہ ہی دانہ + مرغی اپنی جان سی گئی کہانی والی کو مزہ نہ ملا + مرغی کو تکلی ہی کا گہاو بس ہی + مرغ بانگ نہ دیگا تو کیا صبح ہی نہو ویگی + مرن چلی سوگ سانسی +

از مردمی باید کشید + من چه گویم تنبوره من چه میگوید + من چه پهشم که برادر کلان من پهش است +
من سود کنم تر از زبانی رسد + من کجا و دیوان حافظ کجا + من که بدنام جهانم چه صلاح اندیشم +
من میگویم مو ندارد او میگوید بکن + من مرده جهان مرده من زنده جهان زنده + من و مربی من
هر دو انچنان مفلوک + که هر دو را دو مربی خوب می باید + من همان احمد پارینه که بودم هستم +
مو از زبانش بر آمده + مو در بدنش راست شده + مودت اهل صفا چه در رو و چه در قفا +
مور همان به که نباشد پرش + موسی را سپیدی دست هنر است نه عیب + موش زنده به از
گربهٔ مرده + موش بسوراخ نمی رفت جاروب بدم بست + موش را گفتند از بنیاد کندن
توبه کن گفت بنیاد توبه را هم بکنم + موشک سیه و اند مهربانی دشمن اعتبار را نشاید تا به تکلف
چه رسد + مهمان غیب دشمن خادمانست + مهمان کمتر میکند تعظیم صاحب خانه را + مهمان
عزیز است مگر تا سه روز + مهمان خودیم لیک در خانهٔ تو + مهمان مهمان را نتواند دید و صاحب خانه
هر دو را + مهمان بی وقت پهلوی خود میخورد + مهمان را با فضولی چه کار + مهمان ناخوانده به جیدا نیست +
نه نشیند بجای عقرب کور + میان عاشق و معشوق رمز نیست + کرام کاتبین را
هم خبر نیست + میان دو خر باده مانده + میان دو خر آرد میخواهد + میان دو سنگ آرد میخواهم +
میتوان بخشید گر گاهی گناهی میشود + میخش قایمست + میراث بد رخواهی علم بدر آموز + میراث گرگ مرده
بکفتار میرسد + میفروشد گنبد و خرج مناره میکند + می کشند زهر اگر اندک و ار بسیار است + می گوزد
و هر سو می بوید + می گوزد و دو انیس نگاه می کند

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

ماٹ کا ماٹ بگڑا ہی + مار پیسی پڑا یا بھلا + ماری ماری دھور اوڑاتی + مار بھی سوار +
مار کی آگی بھوت بھاگتا ہی + مار فی والی سی جلانی والا ٹیا دا تاہی + مار مار کہی جاتی فتح

مرده سخن نمیگند + مرده گر خاک میده پستان + مردن بلا نفع نمیگند خوبست که با یا بمیرد +
مردیست بیاز مای دانگه زن کن + مرد یا بر هوا نهد و نامرد پا در هوا + مرد آخر بین مبارک
بنده ایست + مرد بی سنگ را و زنی نباشد + مرد باش یا در پی مرد باش + مردی نبود فتاده
را پای زدن + مردی باید که قدر مردی داند + مرغ که فربه میشود گونش تنگ میگردد + مرغ آتش خوار
کی لذت شناسد دانه را + مرغ زیرک چون بدام افتد تحمل بایدش + مرگ انبوه جشنی دارد + مرگ به از
رسوائی + مزد و ر خوشدل کار بیش میکند + مزد و ر تا قباب در جنگ است + مزد آن گرفت جان برادر
که کار کرد + مزن فال بد کاور د حال بد + مستوفی سند میخواهد و قاضی گواه + مسجد جای گوزیست +
مسکین خر ار چه بی تمیز ست + چون بار برد همی عزیز ست + مسلمان در گور ست و مسلمانی در کتاب +
مشتی که بعد از جنگ یاد آید بر کله خود باید زد + مشتی نمونه از خرواری + مشت نا خورده مشت خود
می نازد + مشت زدن دیگر ست و تیغ زدن دیگر + مشت در محل خود از تیغ بالا ست + مشت بسته
قفل بهشت ست و انگشت گشاده کلید رحمت + مشک آنست که خود ببوید نه که عطار بگوید +
مصلای زاهد اگر بشاهد رسد خود را پاک کند و مصلا را پلید + مصیبتی که اجر دارد مصیبتش نیست گفت ان
مطلب سعدی دیگر ست + معزول میشوند چه معقول میشوند + معیار دوستان دغل
روز حاجت ست + مفت را چه گفت مفت گرم داشتن + مفتی نوشت هر چه گفتی + مقام
عیش میسر نمیشود بی رنج + مقامات از کتاب همه دانی توان یافت نه از عمامه حریری + ملکن
ملکن که تنگ گوهران چنین نکنند + ملکن تکیه بر ملک دنیا و پشت + که او چون تو بسیار پرورد و کشت +
ملا این ایشان ملاقطبست + مگس حرام نیست لیکن دل بهم میزند + مگس می پراند + ملازم نوه
تیز رو + ملا منم و برادرم میخواند + ملا شدن چه آسان آدم شدن چه مشکل + ملحد گرسنه در خانه خالی
بر خوان + عقل باور نکند کز رمضان اندیشد + ملخ از چرغ نگارین ترست + من آنم که من دانم
من از آسمان میگویم او از ریسمان میگوید + من پای تو بوسم و تو دست دگری + منتی گر می کشی

ما نخیر و شما بسلامت ٭ ما در چه خیالیم و فلک در چه خیال ٭ کاری که خدا کند فلک را چه مجال ٭
مادیان گم کرده دنبال اخته میگردد ٭ ماده بعضو ضعیف می ریزد ٭ مار از این گیاه ضعیف
این گمان نبود ٭ مار را چه ازین قصه که گاو آمد و خر رفت ٭ مار عجب آید که ازین کس بسر آید ٭ مار
تو که هر کرا ببینی بزنی ٭ یا بوسه که هر کجا نشینی بکنی ٭ مار بدست دیگران باید کوفت ٭ مار گزیده از
ریسمان می ترسد ٭ مار مرده نمی گزد ٭ مار از بی پائی پیش از ان دود که گوش خرک با هزار پائی
مار یاران چشم یاری داشتیم ٭ خود غلط بود انچه ما پنداشتیم ٭ مال مفت و دل بیرحم ٭ مال
عرب پیش عرب ٭ مال مرده پیش مرده ٭ مال حرام بود براه حرام رفت ٭ مال نثار جان است
و جان نثار آبرو ٭ ماهیچ خدائی داریم ٭ ماهی را ماهی میخورد و ماهی خوار هر دو را ٭ ماهی از سر
گنده گردد نی ز دم ٭ ماهی بخواهی دمش بگیر ٭ **میاش** در پی آزار و هر چه خواهی کن ٭
مهر نام فردا که فردا که دید ٭ **متواضع** خاکست که کف پای شاه و گدا یکسان بوسد ٭ مشغل
معروف پیرایهٔ زبانها **محال است** که هنرمندان بمیرند و بی هنران جای ایشان گیرند ٭
محبت است که دل را نمیه آرام ٭ و گر نه کیست که آسودگی نمی خواهد ٭ محتسب در بازار است
نه در خانه ٭ محتسب گر می خورد معذور دارد مست را ٭ محتسب را درون خانه چه کار ٭ محمد علیه السلام
بمعراج بلند است نه بعمامه ٭ محنت بر باد گنه لازم ٭ محنت بیفائده است و همه برابه دی کور ٭
محنت قرب ز بعد افزونست ٭ **مدعی** سست و گواه چست ٭ **مرا** انچه تو امید نیست
شرمساران ٭ مرا همت بلند و دست کوتاه ٭ مرا افسوس می آید برپا دیو میگاید ٭ مرا گدای تو
بودن ز سلطنت بهتر ٭ مرا نان ده و کفش بر سر بزن ٭ مرا بیا عزز و دیگر را تو دان ٭ مرا اینجا
با عتقاد است ٭ مرای بیار و مربا بخور ٭ مرده بدست زنده ٭ مرده هر چند عزیز است نگه نتوان داشت
مرده هرگز نمی گوزد ٭ مردن بنام به که بود زندگی بننگ ٭ مردن حق است لیکن اول
همسایه را ٭ مردن بعلت به که زندگانی بذلت ٭ مرده آنست که نامش به نکوئی نبرند ٭

ذیله ینتطق به + من یعمل السوء یجد عقوبته + من یعط

دامن وی کمر بندد + بوی است کسیکه عمل کند بدی را بیابد عذاب او را + هرکه میدهد

بالید القصیرة یعط بالید الطویلة + من ینك العیر ینك

بدست کوتاه داده شود بدست دراز + هرکه گاید گورخر را گاید

نیاکا + مواعید عرقوب + الموت حق + موت الاغنیاء

نیاک را + وعده های عرقوب + مرگ ثابت است + مرگ توانگران

حسرة و موت العلماء ثلمة و موت الفقراء راحة +

حسرت است و مرگ عالمان رخنه است و مرگ محتاجان آسایش است +

الموت فی طلب النار خیر من الحیوة فی العار + موت

مرگ در طلب آتش بهتر است از زندگانی در ننگ + مرگ

فی دولة و عز خیر من حیوة فی ذل و عجز + موتوا

در دولت و عزت بهتر است از زندگانی در خواری و عاجزی + بمیرید

قبل ان تموتوا + الموجود شفاء + المودة اقرب القرابة +

بیش از مردن شما + موجود شفا است + دوستی بزرگترین نزدیکی است

المؤمن مرآة المؤمن + المؤمن من سلم المسلمون من

مسلمان آئینهٔ مسلمان است + مسلمان کسی است که محفوظ مانند مسلمانان از

یده و لسانه + المؤمن قلیل المؤنة + مهلکة المرء حدته +

دستش و زبانش + مسلمان کم مشقت است + هلاکت مرد تیزی او است

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

فِي الْعَفْوِ + مَنْ مَاتَ غَرِيبًا مَاتَ شَهِيدًا + مَنْ مَالَ إِلَى الْمَالِ

در عفو + هرکه مرد مسافر مُرد شهید + کسیکه خواهش کرد سوی مال

مَاتَ فِي الْمَالِ + مَنْ مَلَكَ نَفْسَهُ فَهُوَ مَلَكَ بِنَفْسِهِ + مَنْ مَنَّ

مرد در محبت مال + هرکه مالک شد ذات خود را پس وی مالک شد بذات خود + هرکه احسان

بِمَعْرُوفِهِ سَقَطَ شُكْرُهُ + مَنْ بَغَى فِي الدِّينِ يَصْلَفُ + مَنْ نَظَرَ

به نکوئی خود بیفتاد شکر او + هرکه ستم کرد در دین بی بهره شد + کسیکه نگریست

فِي الْعَوَاقِبِ سَلِمَ مِنَ النَّوَائِبِ + مَنْ نَمَّ إِلَيْكَ نَمَّ عَلَيْكَ +

در انجام کارها محفوظ ماند از مصیبتها + هرکه سخن چینی کرد سوی تو سخن چینی کرد بر تو +

مَنْ هَابَ خَابَ + مَنْ هَانَ عَلَيْهِ الْمَالُ تَوَجَّهَتْ إِلَيْهِ

هرکه ترسید بی بهره شد + کسیکه سبک شد بروی مال متوجه شد سوی وی

الْآمَالُ + مَنْ يَأْتِ الْحَكَمَ وَحْدَهُ يَفْلَجْ + مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ

امیدها + هرکه بیاید حاکم را تنها رستگار شود + هرکه توکل میکند بر خدا

فَهُوَ حَسْبُهُ + الْمَنِيَّةُ تَضْحَكُ الْأُمْنِيَّةَ + مَنْ يَجْمَعْ يَتَقَعْقَعْ

پس وی تمام بس است او را + مرگ می خندد آرزوها را + کسیکه مجمع شد جنبید

عَمَدُهُ + مَنْ يَزْرَعِ السُّوءَ يَحْصُدِ النَّدَامَةَ + مَنْ يَزْرَعِ

ستونهای وی + هرکه کشت میکند بدیرا درو میکند شرمندگی را + کسی که کشت میکند

الشَّرَّ يَحْصُدِ النَّدَامَةَ + مَنْ يَزْرَعِ الشَّوْكَ لَمْ يَحْصُدْ بِهِ عِنَبًا +

بدی را درو میکند شرمندگی را + هرکه کشت میکند خار را درو نکند بوی انگور را

مَنْ يَسْمَعْ يَخَلْ + مَنْ يَطُلْ هَنُ أَبِيهِ يَنْتَطِقْ بِهِ + مَنْ يَطُلْ

هرکه می شنود لاغر میشود + هرکه دراز میشود شرمگاه پدرش کمر می بندد بوی + هرکه دراز شود

له لا یخاف علیه + من لا یکفیه الیسیر لا یکفیه الکثیر + من لا امانة

مر اورا ترسیده نمی شود بر وی + هر که کفایت نمیکند اورا اندک کفایت نمیکند او را بسیار + کسیکه نیست امانت

له لا دین له + من لزم الطمع عدم الورع + من لزم الرقاد عدم

مر اورا نیست دین مر اورا + هر که لازم گرد طمع را نیست کرد پرهیزگاری را + هر که لازم گرد خواب را نیست کرد

المراد + من لم یاس علی ما فاته اراح نفسه + من لم یسمع النصح

مقصود را + هر که اندوهگین نشد بر آنچه فوت شد او را آسایش داد خود را + هر که نشنید نصیحت را

فانه یزید سماع الملامة + من لم یعرف التلویح لم یعرف التصریح

پس البته او فزون میکند شنیدن نکوهش را + هر که نشناخت اشاره را نشناخت تصریح را

من لم تسر حیاته لم تغم وفاته + من لم ینظر فی عواقب الامور

هر که خوش نشد زندگی او اندوهگین نشد مرگ او + هر که ننگریست در آخرهای امور

وقع فی الحذر + من لم یقبل التوبة عظمت خطیئته + من لم یؤدبه

بیفتاد در خوف + هر که قبول نکرد توبه را بزرگ شد گناه او + کسیکه ادب نداد اورا

الابوان ادبه الزمان + من لم یقل العثرة سلب القدرة + من لم

پدر و مادر ادب داد اورا زمانه + هر که نه بخشید گناه را دور کرده شود توانائی را + هر که

یرحم لم یرحم + من له المولی فله الکل + من لی بالسانح بعد

رحم نکرد رحم نکرده شد + هر که مر او راست خدا پس مر او راست همه + کیست برای من به مبارک پس از

البارح + من لیس مع المتحدین متحدا فهو من الثنویة +

شوم + کسی که نیست با دو متحد متحد پس وی از فرقه ثنویه است +

من لیس له تقویم النفس فهو نقش تقویم + من مات برا عاش

هر که نیست مر او را راست کردن نفس پس وی نقش تقویم است + هر که مرد نیکوکار زندگی

من قنع بعطاء الله لم یزد خلّه حسدًا + من کان دلیله الغراب

هرکه قانع شد بخشش خدا در نیاید اورا رشک + هرکه باشد رهنمای او زاغ

رضی بمنزل الخراب + من کثر کلامه کثر ملامه + من کثر له

راضی شود بجای ویران + هرکه بیشتر شد سخن او بیشتر شد ملامت او + هرکه بیشتر شد برا

لدماميل كثر له الدنانير + من كثر ضحكته قلت هيبته +

دملها بیشتر شد برای او دینارها + هرکه بسیار شد خنده او کم شد بزرگی او +

من كثر خوانه كثر اخوانه + من كثر ابتهاجه بالمواهب اشتد

هرکه بیشتر شد خوان او بسیار شد برادران او + هرکه بسیار شد خوشی او به بخششها سخت شد

انزعاجه للمصائب + من كثر ظلمه واعتداؤه قرب هلاكه

بر کندنش برای مصیبتها + کسیکه بسیار شد ستم او و تجاوز کردن او نزدیک شد هلاکت او

وفناؤه + من كثر اعتباره قل عثاره + من كثر كلامه كثر خطاؤه

و فنای او + کسیکه بسیار شد اعتبار او کم شد لغزش او + هرکه بسیار شد سخن او بسیار شد خطای

من كثرت عوارفه كثرت معارفه + من كثر سواد قوم فهو منهم + منك نضك

هرکه بسیار شد نیکی های او بسیار شد شناسای او + کسیکه بسیار کرد سواد گروهی پس او از ایشان است از تست

وان كان سمارا + من كرم اصله لان قلبه + من لا جانبيك

اگرچه باشد شیرف + هرکه بزرگ شد اصلش نرم شد دل او + از هردو جانب تو

لا لبيك + من لاحاك فقد عاداك + من لا ينفعك صداقته

نه حاضر در خدمت تو + هرکه دشنام داد ترا پس بتحقیق دشمنی کرد ترا + هرکه سود نکند ترا دوستی او

لا يضرك عداوته + من لا ذنب له يرجو الراحة + من لا ذنب

زیان نکند ترا دشمنی او + هرکه نیست گناه مراورا امید دارد آسایش را + کسیکه نیست گناه

نفسه فقد عرف ربّه + من عزّ بزّ + من عقد عینا حجب نظره + من علا

نفس خود را بتحقیق شناخت پروردگار خود را + کسیکه غالب شد گرفت متاع + هر که بست چشم را باز داشت نظر خود را + هر که بلند

دماغه فی الصّیف غلی قدره فی الشّتاء + من علت همّته طال

دماغش در گرما بجوشید دیگ او در زمستان + هر که بلند شد همت او دراز شد

همومه + من علّمه حرفا فهو مولاه + من عمل صالحا فلنفسه

غمهای او + کسیکه آموخت او را یک حرف پس وی مالک است + هر که عمل کرد شایسته پس برای ذات خود

ومن اساء فعلیها + من غشّنا فلیس منّا + من غلب اخذ السّلب

و هر که بدی کرد پس بر وست + کسیکه فرود آمد بتر را پس نیست از ما + هر که غالب شد گرفت متاع را

من فعل الرّدی یلقاه + من فعل ما شاء لقی ما ساء +

کسیکه کرد هلاکت را ملاقات کند آنرا + کسیکه کرد آنچه خواست ملاقات کند چیزی را که اندوهگین

منقبة المرء تحت لسانه + من قبض قبض + من قدّم الخیر علم +

بزرگی مرد زیر زبان اوست + هر که قبضه کرد قبضه کرده شد + کسیکه پیش کرد نیکی را العلیم

من قرّ عینا بعیشه نفعه + من قرع بابا ولجّ ولج + من قسط ما سقط

هر که خنک کرد چشم را بزندگانی خود سود کرد او را + هر که کوفت در را و مبالغه کرد درآمد + هر که انصاف کرد نیفتاد

من قصر عن السّیاسة صفر عن الرّیاسة + من قلّ دیناره

هر که کوتاه شد از نگهبانی خالی شد از ریاست + کسیکه کم شد دینار او

ذلّ مقداره + من قلّ لبّه زاد عجبه + من قلّ سروره کان

خوار شد مرتبۂ او + هر که کم شد عقل او فزون شد تکبر او + هر که کم شد خوشی او باشد

الموت راحته + من قلّت فضائله ضعفت وسائله + من قنع شبع +

مرگ آسایش او + کسیکه کم شد بزرگیهای او سست شد وسیله‌های او + هر که قانع شد سیر شد

سَیْفُ الْعَدَاوَةِ غُمِدَ فِیْ رَأْسِهٖ + مَنْ سَلَكَ الْجَدَدَ اَمِنَ الْعِثَارَ + مَنْ شَاوَرَ

شمشیر دشمنی را نیام کرد در ان سر خود + هر که رفت در زمین هموار در بخوف شد از لغزش + هر که مشوره

اَهْلَ النَّصِیْحَةِ اَمِنَ مِنَ الْفَضِیْحَةِ + مِنْ شَرِّ مَا طَرَحَكَ اَهْلُكَ +

از صاحبان نصیحت بی بیم شد از رسوائی + از بدی چیزیکه انداخته اهل تست +

مَنْ صَانَعَ بِالْمَالِ لَمْ یَحْتَشِمْ مِنْ طَلَبِ الْحَاجَةِ + مَنْ صَدَقَ تَوَسُّمُهٗ

هر که رشوت داد مال را شرم نداشت از طلب کردن حاجت + هر که راست شد نشان او

طَالَ تَبَسُّمُهٗ + مَنْ صَدَقَ فِیْ مَقَالِهٖ زَادَ فِیْ جَمَالِهٖ + مَنْ صَنَّفَ

دراز شد تبسم او + هر که راست شد در سخن خود فزون شد در خوبی خود + هر که تصنیف کرد

قَدِ اسْتَهْدَفَ + مَنْ ضَحِكَ ضُحِكَ + مَنْ ضَعُفَتْ آرَاؤُهٗ قَوِیَتْ

بتحقیق نشانۀ تیر شد + هر که خندید خنده کرده شد بروی + هر که ضعیف شد فکرهای او قوی شدند

اَعْدَاؤُهٗ + مَنْ طَابَ اَصْلُهٗ زَکٰی فَرْعُهٗ + مَنْ طَالَ تَعَدِّیْهِ کَثُرَ اَعَادِیْهِ

دشمنان او + هر که پاکیزه شد بیخ او پاک شد شاخ او + هر که دراز شد در گذشتن او از حد بسیار شدند

مَنْ طَلَبَ جَلَبَ + مَنْ طَلَبَ شَیْئًا وَجَدَّ وَجَدَ + مَنْ طَلَبَ شَیْئًا نَالَهٗ اَوْ بَعْضَهٗ

هر که طلب کرد بکشید + هر که طلب کرد چیزی را و کوشش کرد یافت + هر که طلب کرد چیزی را یافت او را یا

مَنْ طَلَبَ مَا لَا یَکُوْنُ طَالَ تَعَبُهٗ + مَنْ عَتَبَ عَلَی الدَّهْرِ طَالَ عَتَبُهٗ +

هر که طلب کرد چیزی را که نمی شود دراز شد تعب او + هر که خشم کرد بر زمانه دراز شد خشم او

مَنْ عَجَّلَ اُمُوْرَهٗ یُصِیْبُهٗ مِنَ النَّدَمِ + مَنْ عَدَلَ مَا عُدِلَ + مَنْ عَدَلَ مَلَكَ وَمَنْ ظَلَمَ

هر که شتاب کرد کارهای خود را برسد او را از شرمندگی + هر که انصاف کرد تجاوز نکرده شد + کسیکه انصاف کرد مالک

هَلَكَ + مَنْ عَرَفَ بِشَیْءٍ نُسِبَ اِلَیْهِ + مَنْ عَرَفَ التَّجَارِبَ طَابَتْ لَهُ الْمَشَارِبُ + مَنْ عَرَفَ

هلاک شد + کسیکه شناخت چیزی را نسبت کرده شود بسوی او + کسیکه شناخت تجربه ها را پاکیزه شود برای او راهها + هر که شناخت

مَنْ خَشِيَ الذِّئبَ أعَدَّ كَلباً + مَنْ خَصَمَهُ القاضِي إلى مَن يَشتكي +

هرکه ترسید از گرگ مهیا کرد سگ را + هرکه خصومت کرد او را قاضی بسوی کدام کس شکوه کند +

مَنْ دامَ كَسَلُهُ خابَ أمَلُهُ + مَنْ دَخَلَ ظِفارِ حَمَّرَ + مَنْ رَضِيَ نَفسَهُ

هرکه همیشه شد کاهلی او ناامید شد امید او + هرکه درآمد به ظفار سخن گفت بزبان حمیر + هرکه خوشنود کرد ذات

بالإساءَةِ شَهِدَ عَلى نَفسِهِ بالرَّداءَةِ + مَنْ رَضِيَ بِقَضاءِ اللهِ لَم يَسخَطْ

به بدی گواه شد بر ذات خود بهلاکت + هرکه راضی شد بحکم خدا خشم نگیرد او را

أحَدٌ + مَنْ رَقِيَ في دَرَجاتِ الهِمَمِ عَظُمَ في عُيونِ الأُمَمِ + مَنْ رَكِبَ

کسی + هرکه بالا رفت در مرتبه های همتها بزرگ شد در چشمهای امتها + هرکه سوار شد

جِدَّهُ غَلَبَ ضِدَّهُ + مَنْ رَكِبَ العَجَلَ أدرَكَ الزَّلَلَ + مَنْ زادَ

بر کوشش خود غالب شد ضد خود را + هرکه سوار شد بر شتابی دریافت لغزشها را + هرکه فزون شد

خَبَرُهُ بادَ خَبَرُهُ + مَنزِلَةُ الأبرارِ في صَونِ الأسرارِ + مَن سالَمَ سَلِمَ +

خبر او هلاک شد خوبی او + مرتبهٔ نیکوکاران در نگاهداشتن رازهاست + هرکه صلح کرد سالم ماند

مَنْ ساءَ عَزمُهُ رَجَعَ إلَيهِ سَهمُهُ + مَنْ ساءَ خُلقُهُ ضاقَ رِزقُهُ + مَنْ ساءَتْ

هرکه بد شد قصد او بازگشت سوی او تیرش + هرکه بد شد خلق او تنگ شد روزی او + هرکه بد شد

أخلاقُهُ طابَ فِراقُهُ + مَنْ سَخَى بِرأسِهِ فَقَدْ رَبِحَ + مِنْ سَعادَةِ جَدِّكَ

خلقهای او خوب شد جدائی او + هرکه جوانمردی کرد بسر خود پس بتحقیق سود مند شد + از نیکبختی بخت تست

وُقوفُكَ عِندَ حَدِّكَ + مِنْ سَعادَةِ المَرءِ أنْ يَكونَ خَصمُهُ عاقِلاً +

ایستادن تو نزد مرتبهٔ خود + از نیکبختی مردست بودن دشمن او دانا +

مَنْ سَقَى مَكرُوهاً بادَ ثَمَرُهُ + مَنْ سَكَتَ سَلِمَ وَمَنْ سَلِمَ نَجا + مَنْ سَلَّ

هرکه آب داد حیله خود را هلاک شد خرمای او + هرکه خاموش ماند سالم شد و هرکه سالم شد رهائی یافت + هرکه برکشید

مَن تواضع لِلّٰهِ رفعه الله + من تهاون بالشرّ وقع فی الضرّ + من ثبت جوده

هر که فروتنی کند برای خدا بلند کند او را خدا + هر که سبک شمرد بدی را بیفتاد در گزند + کسی که ثابت شد سخاوت او

ثبت وجوده + من جال نال + من جاور الکرام امن من الاعدام

ثابت شد هستی او + هر که جولانی کرد رسید + هر که همسایگی کرد کریمان را ایمن شد از درویش شدن

من جاع اتخم + من جاد بماله جلّ ومن جاد بعرضه ذلّ + من جاد ساد

هر گرسنه شد خواهان نیکی شد + هر که سخاوت کرد بمال خود بزرگ شد و هر که سخاوت کرد بآبروی خود خوار شد + هر که سخاوت کرد سردار

من جاء بالحسنة فله عشر امثالها + من جلّ وجل + من جرّب

هر که آمد بیک نیکی پس مر او راده مثلهای اوست + هر که کوشش کرد یافت + هر که آزمود

المجرّب حلّت به الندامة + من جسر ایسر + من جهل زمانه

مجرّب را فرود آمد بوی شرمندگی + هر که دلیری کرد توانگر شد + هر که نادان است زمانه خود را

عدا الخمول زمانه + من حسن صفاؤه وجب اصطفاؤه +

درگذشت گمنامی زمانه او را + هر که خوب شد صفائی او ضرور شد برگزیدگی او +

من حسنت خصاله طاب وصاله + من حسن اسلام المرء ترکه

هر که خوب شد خصلتهای او پاکیزه شد وصال او + از خوبی اسلام مرد است گذاشتن

ما لا یعنیه + من حفر بئرا لاخیه فقد وقع فیه + من حفر مهواة

چیزی را که ارادہ نمیکند او را + هر که بکند چاهی برای برادر خود پس تحقیق بیفتاد در آن + هر که بکند مغاکی را

وقع فیها + من حفنا او رفنا فلیقتصد + من حلم ساد + من خاف

بیفتاد در آن + هر که خدمت کرد ما را یا اصلاح کرد ما را پس باید که اعتدال کند + هر که بردباری کرد سردار شد + هر که ترسید

صوتک تمنّی موتک + من خاف وجه الصباح ذبح + من خدم خدم

آواز ترا آرزو کرد مرگ ترا + هر که ترسید روی صبح را پست کرده شد + هر که خدمت کرد

اَبَائِهِ فَقَدْ عَقَّهُمْ + مِنْ اَعْظَمِ الذُّنُوبِ تَحْسِينُ الْعُيُوبِ + مَنْ اَفْشٰى

پدران خود پس بتحقیق بی فرزند شد + از بزرگترین گناهان ست نیکو کردن عیبها + کسیکه هویدا کرد

سِرَّكَ اَفْسَدَ اَمْرَكَ + مَنْ اَفْرَطَ كَمَنْ فَرَّطَ + مَنْ اَكْثَرَ سُؤَالَهُ حُرِمَ +

راز ترا تباه کرد کار ترا + هرکه از حد درگذشت مانند کسیست که تقصیر کرد + هرکه بیشتر شد سوال او محروم شد +

مِنَ الشَّنَاعَاتِ يَتَوَلَّدُ الْآفَاتُ + مِنَ الْمَاءِ كُلُّ شَيْءٍ حَيٌّ + مِنْ اَمَارَاتِ

از زشتیها پیدا میشود آفتها + از آب ست هر چیز زنده + از نشانهای

الْخِذْلَانِ مُعَادَاتُ الْاِخْوَانِ + مَنْ اَمَاتَ شَهْوَتَهُ اَحْيٰى مُرُوَّتَهُ +

رسوائی ست دشمن داشتن برادران + هرکه میرانید خواهش خود را زنده کرد مروت خود را

مَنْ اَنْصَفَ فَقَدِ اسْتَظْرَفَ + مَنْ اَنْكَرَ حُسْنَ الصَّنِيعَةِ اسْتَوْجَبَ

هرکه انصاف کرد پس بتحقیق خوش کرد + هرکه انکار کرد خوبی نکوئی را سزاوار شد

سُوْءَ الْقَطِيعَةِ + اَلْمُنْبَتُّ لَا اَرْضًا قَطَعَ وَلَا ظَهْرًا اَبْقٰى + مَنْ بَخِلَ بِمَالِهِ

زشتی جدائی را + منبت نه زمینی را برید و نه پشت را باقی گذاشت + هرکه بخل کرد بمال

عَلٰى نَفْسِهِ جَادَ بِهِ عَلٰى عِرْسِهِ + مَنْ بَسَطَ نَشِطَ + مَنْ بَسَطَ يَدَهُ عَلٰى

بر جان خود سخاوت کرد بوی بر زن خود + هرکه فراخی کرد شاد شد + هرکه فراخ کرد دست خود را بر

الْاِنْعَامِ صَارَتْ نِعْمَتُهُ عَلَى الدَّوَامِ + مَنْ بَلَغَ اَرْبَعِينَ وَلَمْ يَاْخُذِ

نعمت دادن گردد نعمتش همیشه + هرکه رسید بچهل سال و نگرفت

الْعَصَا فَقَدْ عَصٰى + مَنْ تَاَنّٰى اَدْرَكَ مَا يَتَمَنّٰى + مَنْ تَجَرّٰى جَرْوَ سَبُعٍ

چوب را پس بتحقیق نافرمانی کرد + هرکه توقف کرد دریافت چیزیرا که آرزو میداشت + هرکه بچه گرفت بچۂ درنده را

اَكَلَهُ + مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ + مَنْ تَقَدَّمَ خُطُوَتَيْنِ فَقَدْ وَصَلَ + مَنْ تَكَبَّرَ عَلَى النَّاسِ ذَلَّ +

بخورد آنرا او + هرکه مشابه شد بگروهی پس وی از ایشانست + هرکه پیش شد دو گام را پس بتحقیق رسید + هرکه بزرگی نمود بر مردمان

مَنْ اَدْمَنَ قَرْعَ الْبَابِ يُوشِكُ اَنْ يُفْتَحَ لَهُ + مَنْ اَدْمَنَ طَلَبَ شَيْءٍ ظَفِرَ بِبَعْضِهِ +

کسیکه همیشه کرد کوفتن در را نزدیک است که کشاده شود برای او + کسیکه همیشه کرد جستن چیزی پیروز شود بپاره از او

مَنِ ارْتَحَلَ كَرِيمًا يَرْتَعِي فِي رِيَاضِ الرِّضْوَانِ كَرِيمٌ + مَنِ اسْتَخَفَّ اِخْوَانَهُ

کسیکه کوچ کرد بحال آنکه جوانمرد است بچرد در باغهای بهشت مانند آهو + هر که سبک کرد برادران خود را

خُذِلَ + مَنْ اَسَاءَ اَدَبَهُ ضَيَّعَ نَسَبَهُ + مَنِ اسْتَزَادَ عَلَى الْاَكْلِ وَالشُّرْبِ

رسوا کرده شد + هر که بدی کرد ادب را خراب شد نسب او + هر که افزونی کرد بر خوردن و نوشیدن

لَنْ يَشْبَعَ اِلَّا بِالتُّرَابِ + مَنِ اسْتُغْضِبَ وَلَمْ يَغْضَبْ فَهُوَ حِمَارٌ + مَنِ اسْتَرْعَى

هر آئینه سیر نشود مگر بخاک + کسیکه خشم خواسته شد و خشم نکرد پس او خرست + هر که نگاهبان

الذِّئْبَ لِلْغَنَمِ فَقَدْ ظَلَمَ + مَنْ اَسْرَعَ فِي الْجَوَابِ اَبْطَاَ فِي الصَّوَابِ + مَنْ اَشْبَهَ

از گرگ برای گوسپند پس بتحقیق ستم کرد + هر که شتابی کرد در جواب درنگ کرد در صواب + هر که مانا شد

اَبَاهُ فَمَا ظَلَمَ + مَنْ اَصْلَحَ فَاسِدَهُ اَرْغَمَ حَاسِدَهُ + مَنِ اطَّلَعَ عَلَى جَارِهِ

بپدر خود را پس ستم نکرد + هر که اصلاح کرد فاسد خود را در خاک انداخت حاسد خود را + کسیکه آگاه شد بر همسایه خود

اُنْهُتِكَتْ حُجُبُ سِتَارِهِ + مَنْ اَطَاعَ غَضَبَهُ اَضَاعَ اَدَبَهُ + مَنْ اُعْطِيَ

دریده شده حجابهای پرده های او + هر که فرمان بردار کرد خشم خود را ضایع کرد ادب خود را + هر که داده شد

تَمْرًا اَعْطَى تَمْرًا + مَنْ عَجِبَ بِعَمَلِهِ حَبِطَ اَجْرُهُ + مَنِ اعْتَادَ شَيْئًا حَرَصَ

خرما را داده شده بار را + هر که بشگفت آمد بعمل خود باطل شد مزد او + هر که خو کرد چیزی را حریص شد

عَلَيْهِ + مَنْ اَعْجَبَتْهُ آرَاؤُهُ غَلَبَتْهُ اَعْدَاؤُهُ + مَنِ اعْتَزَلَ نَجَا + مَنِ اعْتَصَمَ

بر وی + هر که بشگفت آورد او را فکر او غالب شد او را دشمنهای او + هر که یکسو شد نجات یافت + هر که چنگ زد

بِاللّٰهِ فَقَدْ نَجَا + مَنْ اَعْمَلَ اجْتِهَادَهُ بَلَغَ مُرَادَهُ + مَنِ اعْتَمَدَ عَلَى شَرَفِ

بخدا پس بتحقیق نجات یافت + هر که در کار آورد توانائی خود را رسید مقصود خود را + هر که اعتماد کرد بر بزرگی

اَلْمَکْتُوْبُ نِصْفُ الْمُلَاقَاةِ + اَلْمِکْثَارُ مِهْذَارٌ + اَلْمِکْثَارُ کَحَاطِبِ

نوشته نیم ملاقات ست + بسیار سخن گوی بیهوده گوی ست + بسیار سخن گوی مانند

لَیْلٍ + مُلَازَمَةُ الْمُلُوْكِ حُسْنُ السُّلُوْكِ + مَلِكٌ غَشُوْمٌ

در شب + ملازمت پادشاهان نیک روش ست + پادشاه ظالم

خَیْرٌ مِنْ فِتْنَةٍ تَدُوْمُ + اَلْمُلْكُ لِمَنْ غَلَبَ + اَلْمُلْكُ عَقِیْمٌ +

بهتر ست از فتنه که همیشه ماند + ملک برای کسی ست که غالب شد + ملک نازاینده ست +

اَلْمُلْكُ یَبْقٰی مَعَ الْکُفْرِ وَلَا یَبْقٰی مَعَ الظُّلْمِ + اَلْمُلْكُ وَالدِّیْنُ

ملک باقی میماند با کفر و باقی نمیماند با ستم + ملک و دین

تَوْاَمَانِ اَلْمُمْتَحِنُ مَلْعُوْنٌ مَنِ ابْتُلِیَ بِبَلِیَّتَیْنِ فَقَدِ اخْتَارَ

دو همزاد اند + آزمایش کننده ملعون ست + هر که گرفتار شد بدو بلا پس بتحقیق اختیار کرد

اَهْوَنَهُمَا + مَنِ اتَّکَلَ عَلٰی زَادِ غَیْرِهٖ طَالَ جُوْعُهٗ + مَنِ اجْتَرَاَ

سبکتر هر دو را + کسیکه اعتماد کرد بر توشهٔ غیر خود دراز شد گرسنگی او + کسیکه دلیری کند

عَلٰی سُلْطَانِهٖ قُتِلَ + مَنْ اَحَبَّ شَیْئًا فَاَکْثَرَ ذِکْرَهٗ + مَنْ اَحَبَّ قَوْمًا حُشِرَ

بر پادشاه خود کشته شود + کسیکه دوست دارد چیزی را پس بیشتر کند ذکر او را + کسیکه دوست دارد گروهی را محشور شود

مَعَهُمْ + مَنْ اَخْطَاَتْ فِرَاسَتُهٗ اَبْطَاَتْ فَرِیْسَتُهٗ + مَنْ اَخَّرَ

با ایشان + کسیکه خطا کند دانائی او درنگ کند شکار او + کسیکه تاخیر کند

النَّوْمَ طَابَ مَنَامُهٗ + مَنْ اَخَذَ مَالَ النَّاسِ لَابُدَّ اَنْ یُّوْخَذَ

خواب را خوب شود خوابیدن او + کسیکه گرفت مال مردمان را ناچار ست از اینکه گرفته شود

مَالُهٗ + مَنِ ادَّرَعَ الْفِکْرَ فِی الْعَوَاقِبِ اَمِنَ مِنْ سِهَامِ النَّدَمِ

مال او + هر که زره کرد فکر را در انجام کارها بی بیم شد از تیرهای پشیمانی

مع الصاد — مع الغین

بین التجلی والاستتار المشاهدۃ میراث المجاهدۃ

میان آشکارا و پوشیده ست + مشاهده میراث مجاهده است

المشورۃ حصن من الندامۃ وامن من الملامۃ مصاحبۃ

مشوره پناه ست از شرمندگی و بی بیمی ست از ملامت + مصاحبت

الاشرار رکوب البحر + مصائب القوم عند قوم فوائد +

بدان سوار شدن دریاست + مصیبتهای گروه نزدیک گروهی فائده است

مع الضاد

یضر بالطحال ما ینفع الکبد + مضل المرء بین فکیه +

گزند میکند بسپرز آنچه نفع میکند جگر را + جای گمراهی مرد میان هردو زنخ اوست

مع الطاء والعین

مضی ما مضی مطل الغنی ظلم + مطل کنعاس الکلب + معاقرۃ

گذشت آنچه گذشت + درنگ کردن توانگر ستم ست + درنگ کردن مانند خواب سگ + هجو کردن

الوطن تعقر الفطن + معاتبۃ الاخوان خیر من فقدهم +

وطن خسته میکند زیرکان را + خشم کردن برادران بهترست از گم کردن آنان +

مع الخواطئ سهم صائب + مع اللجاجۃ تلفی الحاجۃ + المعرفۃ

با خطا کنندگان تیریست بصواب رسنده + با دشمنی می یابی مطلب را + شناسائی

تنفع ولو بالکلب العقور + المعنی فی بطن الشاعر + المعزی

سود میکند اگرچه باشد بسگ گزنده + معنی در شکم شاعرست + بز

مع الفاء والقاف

تبلی ولا تبنی + المفلس فی امان اللّٰه المقابلۃ خیر من القار

تباه میکند و خانه نمیسازد + مفلس در زینهاری خداست + روبرو بهترست از زندگی

مقابلۃ من لا تقاومه خرق + مقتل الرجل بین فکیه +

جنگ کردن با کسی که برابری کردن نمیتوانی او را نادانی ست + جای کشتن مرد میان هردو زنخ اوست

مِنْ مُحْرِهَا + اَلْمَدْحُ الذَّبْحُ + مُذَبْذَبِيْنَ بَيْنَ ذٰلِكَ لَا اِلٰى هٰؤُلَاءِ

از سوراخش + ستودن گفتار زشت + مذبذب اند میان آن نه سوی آن گروه

وَلَا اِلٰى هٰؤُلَاءِ اَلْمَرْءُ عَلٰى دِيْنِ خَلِيْلِهٖ + اَلْمَرْءُ عَاقِلٌ بِحَالِهٖ + اَلْمَرْءُ

ونه سوی این گروه + مرد بر دین دوست خود است + مرد زیرک ست بحال خود + مرد

فِيْ طَيِّ لِسَانِهٖ لَا فِيْ طَيْلَسَانِهٖ + اَلْمَرْءُ كَثِيْرٌ بِاَخِيْهِ + اَلْمَرْءُ لَا يَزَالُ

در پیچیدگی زبان خود ست نه در چادر خود + مرد بسیارست ببرادر خود + مرد همیشه

عَدُوًّا لِمَا جَهِلَ + اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ + اَلْمَرْءُ يَسْعٰى بِرِجْلِهٖ + اَلْمَرْءُ

دشمن ست بانچه نادان شد + مرد با کسی ست که دوست داشت + مرد با پای خود ست + مرد

مَخْفِيٌّ تَحْتَ لِسَانِهٖ + اَلْمَرْءُ مَخْبُوْءٌ لَدٰى طَيِّ اللِّسَانِ + اَلْمَرْءُ يَقِيْسُ

پوشیده است زیر زبان خود + مرد پوشیده است نزدیک پیچیدگی زبان + مرد قیاس کند

عَلٰى نَفْسِهٖ + اَلْمَرْءُ يَطِيْرُ بِهِمَّتِهٖ وَالطَّيْرُ يَطِيْرُ بِجَنَاحَيْهِ + اَلْمَرْءُ

بر ذات خود + مرد پرواز میکند بهمت خود و پرنده پرواز میکند بهر دو بازوی خود + مرد

يُعْرَفُ عِنْدَ الْمُعَامَلَةِ + مَرْعًى وَلَا كَالسَّعْدَانِ + اَلْمِزَاحُ اَوَّلُهٗ

شناخته میشود نزدیک معامله + چراگاه و نه مانند سعدان + خوش طبعی اولش

فَرَحٌ وَاٰخِرُهٗ تَرَحٌ + اَلْمِزَاحُ يُوْرِثُ الضَّغَائِنَ + اَلْمِزَاحَةُ تُذْهِبُ

شادمانی ست و آخرش اندوه + خوش طبعی پیدا میکند کینه ها را + خوش طبعی کردن می برد

الْمَهَابَةَ + اَلْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ + اَلْمُسْتَلِيْمُ اَحْزَمُ مِنَ الْمُسْتَسْلِمِ +

هیبت را + مصلحت کرده شده اعتماد کننده است + مذمت خواهنده دانا ترست از صلح جوینده +

اَلْمُسْتَمِعُ شَرِيْكُ الْقَائِلِ + اَلْمُسْلِمُ مِرْاٰةُ الْمُسْلِمِ + مُشَاهَدَةُ الْاَبْرَارِ

شنونده شریک گوینده است + مسلمان آئینه مسلمان است + دیدن نیکوکاران

بِالسِّنَانِ + مَا يَوْمُ حَلِيمَةَ بِسِرٍّ + مَتَى كَانَ حُكْمُ اللّٰهِ فِي كَرَبِ النَّخْلِ +

به سنان + نیست روز حلیمه راز + کدام وقت باشد حکم خدا در گرفتن بیخ شاخ خرما +

مُتْقَلٌ اِسْتَعَانَ بِذَقْنِهِ + مِثْلُ الْبُرْغُوثِ دِمَاغُهُ دَمٌ + مِثْلُ

بار بر داشته شده یاری جست از زنخ خود + مانند کیک دماغش خون است + مانند

النَّعَامَةِ لَا طَيْرٌ وَلَا جَمَلٌ + مِثْلُ مَا كَانَ ذٰلِكَ الْوَقْتَ + اَلْمَثَلُ

شترمرغ نه پرنده و نه شتر + مانند آنچه بود آن وقت + مثل

فِي الْكَلَامِ كَالسِّكْبَاجِ فِي الْاِدَامِ + اَلْمَجَازُ قَنْطَرَةُ الْحَقِيقَةِ +

در کلام مانند سکباج در نان خورش + مجاز پل بزرگ حقیقت است +

اَلْمُحَاجَزَةُ قَبْلَ الْمُنَاجَزَةِ + اَلْمَجَالِسُ بِالْاَمَانَةِ + مَجْلِسُ الْكِرَامِ حُصُونُ

از جنگ باز داشتن پیش از مقاتله کردن است + مجلسها با امانت است + مجلس جوانمردان قلعه

الْكَلَامِ + مَجْلِسُ الْعِلْمِ رَوْضَةُ الْجَنَّةِ + اَلْمُحِبُّ يُحْيِي الْمَحَبَّةَ +

کلام است + مجلس علم باغ بهشت است + دوست زنده میکند دوستی را

اَلْمُحِبُّ مَحْوٌ فِي حُكْمِ الْمَحْبُوبِ + اَلْمَحَبَّةُ لَا تَزِيدُ بِالْوَفَاءِ

دوست محو است در حکم معشوق + دوستی افزون نمیشود بسبب وفا

وَلَا تَنْقُصُ بِالْجَفَاءِ + اَلْمَحَبَّةُ مُوَافَقَةُ الْمَحْبُوبِ فِي مَحْبُوبِهِ وَمَكْرُوهِهِ +

و کم نمیشود بسبب ستم + دوستی موافقت معشوق است در مرضی او و نامرضی او

مُحْتَرِسٌ مِنْ مِثْلِهِ + مُحْسِنَةٌ فَهِيلِي + مُخَالَفَةُ الْمُلُوكِ عَارٌ فِي الْعَاجِلِ

نگاه دارنده است از مانند خود + زن نکوئی کننده است پس بریز + مخالفت پادشاهان ننگ است در دنیا

وَنَارٌ فِي الْآجِلِ + مُخْرَنْبِقٌ لِيَنْبَاعَ + اَلْمُدَارَاةُ تُخْرِجُ الْحَيَّةَ

و آتش است در آخرت + مرد سر فرو افگنده تا جست کند + نرمی کردن بیرون می آرد مار را

وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيوةِ الدُّنْيَا + اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ فِتْنَةٌ + مَالَهُ سَعْنَةٌ

و پسران زیبایش زندگانی دنیاست + مال و پسران فتنه ہست + نیست مر اورا اشک

وَلَا مَعْنَةٌ + مَالَهُ هَارِبٌ وَلَا قَارِبٌ + مَالَهُ رَاغِيَةٌ وَلَا ثَاغِيَةٌ +

و نه چیزی اندک + نیست مر اورا گریزنده و نزدیک شونده + نیست مر اورا ماده شتر و نه گوسپند +

مَالَهُ سَارِحَةٌ وَلَا رَائِحَةٌ + مَالَهُ سَبَدٌ وَلَا لَبَدٌ + مَالَهُ ضِدٌّ

نیست مر اورا چرنده و نه بوئی + نیست مر اورا موی و نه صوف + نیست مر اورا مخالف

وَلَا نَقِيضٌ + مَالَهُ حَافٌ وَلَا رَافٌ + مَالَهُ حَانَّةٌ وَلَا آنَّةٌ +

و نه ہمتا + نیست مر اورا خادم و نه کوشش کننده ہمت + نیست مر اورا ماده شتر و نه گوسپند

مَالَهُ أَلٌّ وَغَلٌّ + مَالَهَا دُقَّةٌ + مَالِي ذَنْبٌ إِلَّا ذَنْبُ صُحْرٍ +

نیست مر اورا ناله و گردن بند + نیست مر اورا نمک + نیست برای من گناہی مگر گناه صحر +

مَا مِنَّا إِلَّا رَجُلٌ بِهِ آمَّةٌ يُبَجِّسُهَا الظُّفْرُ غَيْرُ الرَّجُلَيْنِ + اَلْمَأْمُورُ

نیست از ما مگر مردیکه بوی شکستگی سرست می شگافد آنرا پیروزی جز دو مرد + حکم کرده شده

مَعْذُورٌ + اَلْمَأْمُولُ خَيْرٌ مِنَ الْمَأْكُولِ + مَا نَدِمَ مَنْ سَكَتَ +

معذور ست + امید داشته شده بہترست از خورده شده + شرمنده نشد ہرکه خاموش ماند

مَا وُزِنَ فِي مِيزَانِ الْفَلَكِ إِلَّا الرِّيحُ + مَا هَلَكَ امْرُءٌ عَرَفَ قَدْرَهُ

سنجیده نشد در ترازوی آسمان مگر باد + ہلاک نشد مردیکه شناخت قدر خود

مَا يَبِضُّ حَجَرُهُ + مَا يَجْعَلُ قِدَّكَ إِلَى أَدِيمِكَ + مَا يَعْرِفُ هِرًّا

آب نمیدہد سنگ او + کدام چیز نگرداند پوست نعلین ترا سوی پوست روی تو + نمی شناسد گربه را

مِنْ بِرٍّ + مَا يَعْرِفُ الْحَيَّ مِنَ اللَّيِّ + مَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَاقِلُونَ + مَا يَقْعَقَعُ لَهُ

از موش نمی شناسد حق را از باطل + نمیدانند آنرا مگر عاقلان + جنبیده نمیشود

مَا بِهَا نَافِخُ ضَرَمَةٍ + مَاتَ حَتْفَ اَنْفِهٖ + مَا تَرَى الرَّاحَةَ فِي يَدِ مَقْبُوضٍ +

نیست در خانه دمنده آتش ف۲ مرد از مرگ بینی خود + نمی بینی آسایش را در دست قبضه

مَا تَنْدَى صَفَاتُهٗ + مَا تَوَالَدَ الْاَسْبَابُ اِلَّا بِمُبَاشَرَةِ الْاَسْبَابِ +

فراهم نمی کنند صفهای او را + نیست پیدا شدن اسباب مگر بفراهم کردن اسباب +

مَا جَدَعَ قَصِيرٌ اَنْفَهٗ + مَا حَكَّ ظَهْرِي مِثْلُ ظُفْرِي + مَا خَلَقَ اللّٰهُ خَلْقًا

بریده نشد کوتاهی بینی او + نسود پشت مرا مانند ناخن من + پیدا نکرد خدا خلق را

اَكْرَمَ عَلَيْهِ مِنَ الْعَقْلِ + مَا دَارَتِ الْهَالَةُ حَوْلَ الْهِلَالِ + مَا دَخَلَ تَحْتَ

بزرگتر بروی از عقل + نگردید هاله گرد ماه نو + داخل نشد زیر

السَّيْفِ اِلَّا صَاحِبُ الْجُنَّةِ + مَا ذَاقَ عَبَكَةً وَلَا لَبَكَةً + مَا رَبَّةٌ لَا حَاوٍ

شمشیر مگر صاحب سپر + نچشید چربش را و نه لقمه را + حاجت نه مهربانی

اَلْمَاضِيْ لَا يُذْكَرُ + مَا عَزَّ مَنْ ذَلَّ جِيرَانُهٗ + مَا عَقَدَ الْعُيُونَ اِلَّا النِّيَامُ

گذشته ذکر کرده نمیشود + گرامی نشد از خواری همسایگان خود + نه بستند چشمها را مگر خوابندگان

مَا عَلَاكَ فَهُوَ سَمَاؤُكَ + مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِيْنُ +

آنچه بلند شد ترا پس وی آسمان تست + نیست بر رسول مگر رسانیدن آشکارا +

مَا عَلَى الْمُحْسِنِيْنَ مِنْ سَبِيْلٍ + مَا عِنْدَهٗ خَيْرٌ وَمِيرٌ + مَا كَسَفَ حُوتُ

نیست بر نکوئی کنندگان از راهی + نیست نزدش نیکی و خوردنی اندک + پاره نکرد ماهی

السَّمَاءِ اِلَّا تِمْسَاحُ الْبَيْدَاءِ + مَا لَا يُدْرَكُ كُلُّهٗ لَا يُتْرَكُ كُلُّهٗ + اَلْمَالُ ظِلٌّ زَائِلٌ

آسمان مگر نهنگ بیابان را + آنچه دریافته نشود همه او گذاشته نشود همه او + مال سایه ایست دور شونده +

مَا لِلْغَرِيْبِ سِوَى الْغَرِيْبِ اَنِيْسٌ + مَا لِلتُّرَابِ وَرَبِّ الْاَرْبَابِ + اَلْمَالُ

نیست برای مسافر جز مسافر مونسی + چیست به خاک سوگند بپروردگار پروردگاران + مال

اور گھوڑا + لی دی آنا گٹھو تی ہین + لینا نہ دینا کاری نہ مشلی + لینا نہ دینا کاڑ ہی بھری جینا + لینا ایک نہ دینا دو + لینی کی دینی پڑی

خزینہ بست و هفتم در مثلهای حرف میم مشتمل بر سه گنجینه

گنجینہ اول در امثال عربیہ

مَا أُبَالِي مَا نَهِقَ مِنْ ضَبْك + مَا أَخَافُ إِلَّا مِنْ سَيْلٍ تَلَعَّى + مَا أَدْرِي

باک ندارم هیم جوش شد از سوسمار تو + نمی ترسم مگر از سیلابی که بگیرد + نمی دانم که

أَيُّ الْجَرَادِ عَارَهُ + مَا أَدْرِي أَيَخْثِرُ أَمْ يُذِيبُ + مَا اشْتَارَ الْعَسَلَ

کدام ملخ برد اورا + نمی دانم که آیا ناگداخته میگذاری یا گداخته میکنی + نچید شهد را

مَنِ اخْتَارَ الْكَسَلَ + مَا أَشْبَهَ اللَّيْلَةَ بِالْبَارِحَةِ + مَا أَصَابَ هَلَّةً

کسیکه اختیار کرد کاہلی + مشابہ نشد امشب بشب گذشته + نیافت چراغ پلید را

وَلَا بَلَّةً + مَا أَفْعَلُ ذَلِكَ مَا حَنَّتِ النِّيبُ + مَا أَقْبَحَ بِالْعَرُوسِ ضَرْبَ

ونہ تری را + نخواہم کرد آنرا تا وقتیکه آواز کند شتر مادہ ہا کلان سال + چہ زشت شد بعروس زدن

الدَّفِّ بِيَدَيْهَا + مَا أَقْرَبَ مَحْسَاهُ مِنْ مَفْسَاهُ + مَا الْإِنْسَانُ لَوْلَا اللِّسَانُ

دف بہر دو دست خود + نزدیک نشد دهن او از کون او + نیست انسان اگر نباشد

الْمَاءُ لِمَنْ طَلَبَ + مَا أَنْصَفَ الشَّيْبُ مِنْ سَتْرٍ وَقَارِهِ فَسَوَّدَ وَجْهَهُ

آب برای کسی که طلب کرد + انصاف نکرد پیری از پوشیدن وقار خود پس سیاه کرد روی او

وَأَطْفَأَ أَنْوَارَهُ + مَاءٌ وَلَا كَصَدَّاءٍ + مَا بِالدَّارِ شَفْرٌ + مَا بِالدَّارِ عَرِيبٌ +

واطفا کردہ نور ہای او + آب ہست و نیست مانند صدا + نیست در خانہ کسی + نیست در خانہ کسی

مَا بِالْعَيْرِ مِنْ قِمَاصٍ + مَا بَلَغَ مَاءُ الْبَحْرِ عَلَى نَحْرِ الْبَطِّ +

نیست بہ خر از جہندگی + نرسید آب دریا بر سینہ بط

آموختن چہ سود ٭ **لگد** بر گور حاتم میزند ٭ **لنگ** بخر گور بخر پیر مخر ٭ لنگی زیر و لنگی بالا ٭ نی غم دزد

نی غم کالا ٭ **لیلی** را بچشم مجنون باید دید ٭

گنجینۂ سوم در امثال هندیه

لاتو نکی بہوت باتون سی نہین مانتی ٭ لاٹھی لیی پاؤن خاک ٭ لاٹھی مارے پانی نہین جدا ہوتا ٭ لادی لدا دی ہانکن والا ساتھ دی ٭ لاڈ کا ناؤن ہنبہار خاتون ٭ لاڈ مین آ گی لکڑی پل بل جا کے گو ا ٭ لاگ گیی تب لاج کہان ٭ لالچ گن بناس ٭ لائی گا دار اتو کہای گی داری تلائی گا دار اتو پڑیگی خواری ٭ **لٹیا** بگانا مال سندی داول دریاؤ ٭ **لڑائی** مین لڈو نہین بٹتی ٭ لڑائی کا گہر ہانسی روگ کا گہر کہانسی ٭ لڑتی تو نہین موئی مارتی ہین ٭ لڑتو نکی بہی اور بہاگتو نکی آگی ٭ لڑکی کی پاؤن پالنی مین پہچانی جاتی ہین ٭ لڑکی کو جب بہیڑیا لی گیا تب ٹٹی باندہی ٭ لڑکا جنی بی بی اور ٹٹی باندہین میان ٭ لڑکا روی بالونکو نائی روی منڈائی کو ٭ لڑکونکا کہیل چڑیا کا مرن ٭ لڑے نہ بہڑے زرہ پہنی پہرے ٭ لڑین نہ بہڑین ترکش باندہی پہرین ٭ **لکڑی** کی بہل بکری ناچتی ہے ٭ لکیر پر فقیر ٭ لکہو بندر یا جابی پان ٭ اوڑ گئی چٹیارہ گئی کان ٭ لکہہ لوڑ ہا پڑہ پتہر ٭ لکہی موسی پڑہی خدا ٭ لکہی نہ پڑہی نام محمد فاضل ٭ **لگا** تو تیر نہین تو تکہ ٭ لگا سو ہنگا ٭ لگم لگا سیکہو ٭ لگا لگی بغلین جہانکنی لگی تو تی ہیستون بولنی ٭ **لنکا** مین جہوٹا سو باون گز کا ٭ لنگڑی کی چوریکڑا دوڑ یو میان اندہی ٭ لنگوٹی مین پہاگ کہیلتی ہین ٭ لنگہی کی بلا اوڑہی تو ملی کی ہانڈی ٭ **لوٹ** کا موسل بہی بہت ہے ٭ لوٹ بنو لونکی کہاؤ گنڈ سیاکا ٭ لومڑیکی شکار کو جائیی تو شیر کا سامان کر لیجیی ٭ لونڈیکا یار سدا خوار ٭ لونڈی ہوکر کما نابی بی بن کر کہانا ٭ لونڈیکو لونڈی کہا ر دیا بی بی کو لونڈی کہا ہنس دیا ٭ لو ہا جانی لہار جانی دہونکنی والی کی بلا جانی ٭ لوہی کی منڈی مین ماری ہی مار ٭ **لہو** لگا شہیدون مین ملے ٭ **لیا** لیا پہر دیکہا تو ہاتہ ہی کالی ہین ٭ لیتا مری کہ دیتا ٭ لی چلی تو تی اور کوڑا باقی کیا بازین

لَیسَ الْقَطَا مِثْلَ قُطَیٍّ + لَیسَ لِمَخْضُوبِ الْبَنَانِ یَمِینٌ + لَیسَ

نیست سنگخوار مانند قطی + نیست برای رنگ کرده شده سرانگشت سوگند + نیست

لِسُلْطَانِ الْعِلْمِ زَوَالٌ + لَیسَ لِلْحَسُودِ رَاحَةٌ + لَیسَ لِلْإِنْسَانِ

برای پادشاه علم زوال + نیست برای حاسد آسایش + نیست برای انسان

إِلَّا مَا سَعَی + لَیسَ لِمُعْجَبٍ رَأْیٌ + لَیسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللهِ کَاشِفَةٌ

مگر آنچه کوشش کرد + نیست برای متکبر عقل + نیست مر آن عقوبت را جز خدا دور کننده

لَیسَ مَنْ یَحْتَشِمُ بِصَاحِبٍ + لَیسَ مِنْ عَادَةِ الْکِرَامِ سُرْعَةُ

نیست هر که بخشم آرد آشنا یاری + نیست از خوی جوانمردان شتابی

الْاِنْتِقَامِ + لَیسَ مِنَ الْعَدْلِ سُرْعَةُ الْعَذْلِ + لَیسَ مَرَضٌ أَرْدَأَ

انتقام کردن + نیست از انصاف شتابی ملامت کردن + نیست بیماری بدتر

مِنَ الْجَهْلِ + لَیسَ مَحَلُّ الْحَجَرِ فِی الْحَجَرِ + لَیسَ مُشْتَرِی الْأَمْلَاکِ

از جهالت + نیست جای سنگ در سنگ + نیست خرید کننده ملکها

کَمُشْتَرِی الْأَفْلَاکِ + اَللَّیلُ أَخْفَی وَالنَّهَارُ أَفْضَحُ + لَیِّنْ قَلْبَکَ

مانند خرید کننده آسمانها + شب پنهان ترست و روز رسواتر + نرم کن دل خود را

تُحَبَّبْ + لِینُ الْکَلَامِ قَیْدُ الْقُلُوبِ +

محبوب شوی + نرمی سخن قید دلهاست +

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

لائق افسر باشد هر کسی + **لذت** تیشه از کوهکن باید پرسید + **لعنت** بکار شیطان

لغت بیهیچ **لفظ** را می بین و در معنی مبین + لفظ لفظ عربست + **لقمان** را حکمت

لیت النمل لم تطر + لیت حظی من ابی کرب ان یسد عنی خیره خبله

کاش مور چه پرواز نکردی + کاش نصیب من از ابو کرب آنکه بند کند از من نیکی او و بدی او

لیس اقرع اقرع + لیس الاکابر کالاصاغر + لیس الخبر کالمعاینة + لیس الری عن التشاف

نیست مرد تمام موی کریز ان تر + نیست بزرگان مانند خردان + نیست خبر مانند دیدن + نیست سیر شدن از خوردن

لیس الشهرة من الرعونة + لیس التشیب من العمر + لیس الصدیق

نیست شهرت از حمق + نیست پیری از زندگی + نیست یار

من اذا راك قام بل من لو اقعدك لحظ اقام + لیس المتعلق

هر که چون بیند ترا بایستد بلکه هر که اگر بنشاند ترا بخت ایستاده کند + نیست شکیبا بحیز اندک

کالمتانق + لیس المرعی کالراعی + لیس النائحة الثکلی کالمستاجرة +

مانند خورنده هر چه آید + نیست نگاه داشته شده مانند حاکم + نیست زن نوحه کننده بی فرزند مانند زن مزد خواهنده

لیس الهناء بالدس + لیس بین الموت والفراق فرق + لیس بعد الورد

نیست هنا کالیدن وی گر به شتر + نیست میان مرگ و جدائی فرق + نیست بعد گل سرخ

برد + لیس بعشك فادرجی + لیست حفصة من رجال +

سرما + نیست خانهٔ تو پس بگذر رف + نیست حفصه از مردان +

لیست المحبة من تعلیم الخلق + لیس ذل کذل السؤال +

نیست دوستی از آموزانیدن خلق + نیست خواری مانند خواری سوال +

لیس شیء خیرا من المعروف والشکر احسن منه + لیس علی الخراب

نیست چیزی نیکوتر از نکوئی و شکر خوب ترست از آن + نیست بر ویران

خراج + لیس فی البیت سوی البیت + لیس فی الحب مشاورة +

خراج + نیست در خانه جز خانه + نیست در محبت مشوره

عَنِ الصَّیَّادِ + لَوْکَانَ ذَا حِیلَةٍ تَحَوَّلَ + لَوْکَانَ عِنْدَهُ کَنْزٌ لَنَطَفَ

از صیاد + اگر بودی خداوند فریب حیله کردی + اگر بودی نزد او خزانه البته عیب نکردی

مَا عَدَاهُ + لَوْکَانَ اللِّسَانُ مَخْزُونًا لَمْ یَکُنِ الْقَلْبُ مَحْزُونًا + لَوْکَانُوا

غیر خود را + اگر باشد زبان محفوظ نباشد دل غمگین + اگر بودندی

مِنَ الطَّیْرِ لَکَانُوا رَخَمًا وَلَوْکَانُوا مِنَ الدَّوَابِّ لَکَانُوا حَمِیرًا + لَوْ کَرِهَتْنِی

از پرندگان هرآئینه بودندی رخم و اگر بودندی از چارپایان هرآئینه بودندی خران + اگر مکروه دارد

یَدَایَ مَا صَحِبَتْنِی + لَوْلَا الْاِعْتِبَارَاتُ لَبَطَلَتِ الْحِکْمَةُ + لَوْلَا التُّقَی لَقُلْتُ

دست من نه یار بودی مرا + اگر نبودی اعتبارها هرآئینه باطل شدی دانش + اگر نبودی پرهیزگاری

جَلَّتْ قُدْرَتُهُ + لَوْلَا الْحَمْقَی لَخَرِبَتِ الدُّنْیَا + لَوْلَاهُ لَمْ تُنْعِمْ + لَوْلَا الْوِئَامُ

بزرگ است مرتبه او + اگر نبودندی ابلهان هرآئینه ویران شدی دنیا + اگر وی نبودی خیر نکردی + اگر نبودی الفت

لَهَلَکَ الْاَنَامُ + لَوْلَا مُقَارَنَةُ الْقَمَرِ بِالشَّمْسِ مَا انْکَسَفَ + لَوْلَا اَنْ یُضِیعَ

البته مردی خلق + اگر نبودی نزدیکی ماه با آفتاب بی نور نشدی + اگر نبودی ضایع کردن

الْفِتْیَانُ الذِّمَّةَ لَخُبِّرَ بِمَا تَجِدُ الْاِبِلُ فِی الرُّمَّةِ + لَوْلَمْ یَکُنْ ذَنْبٌ

جوانمردان خون را هرآئینه آگاه میکردم آنرا با آنچه می یابد شتر در رمه + اگر نبودی گناه

لَمَا عُرِفَ الْعَفْوُ + لَوْهَمَّ الْفَلَکُ بِهِ رِفْعَتًا جِدٍّ فِی الْاَبَدِ مَا قَدَّمَ الثَّوْرَ

هرآئینه شناخته نشدی عفو + اگر قصد کردی آسمان به بلندی مرتبه شریفی در زمانه همیشگی پیش نشدی ثور

فِی الْمَنَازِلِ عَلَی الْاَسَدِ + لَوْ یَبْقَی الْحَیٰوةُ یُرْجَی الْمُلَاقَاةُ + لَوْیَرَی الْعَبْدُ

در منزلها بر اسد + اگر باقی ماند زندگی امید داشته شود ملاقات + اگر ببیند بنده

مع اللام

الْاَجَلَ وَمُرُورَهُ یَقْصُرُ الْاَمَلَ وَغُرُورَهُ + لَهُ الْغِنَی الطَّوِیلُ الذَّیْلِ الْمَیَّاسُ

اجل را و گذشتن آنرا کوتاه کند امید را و فریب خود را + او راست توانگری دراز دامن خرامنده

جَدُّ وُدًّا + لِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا + لِلْأَرْضِ مِنْ كَأْسِ الْكِرَامِ

مادهٔ خرفربه + برای هر یک جهتیست که او در روی آورندهست آن جهت را + برای زمین از پیالهٔ جوانمردان

نَصِيبٌ + لِلْبَاطِلِ جَوْلَةٌ ثُمَّ يَضْمَحِلُّ + لِلْجُنُونِ فُنُونٌ + لِلسَّائِلِ

حصه ایست + برای دروغ جولانیست پس نیست میشود + برای دیوانگی اقسامست + برای خواهنده

حَقٌّ وَلَوْ جَاءَ عَلَى فَرَسٍ + لَمْ يُحْرَمْ مَنْ قَصَدَ لَهُ + لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ

حقیست اگرچه بیاید بر اسپ + محروم نگردیده شد آنکه قصد کرده شد او را + نخواهست خدا

بِالنَّمْلَةِ صَلَاحًا حِينَ أَنْبَتَ لَهَا جَنَاحًا + لَمْ يَلْتَفِتْ لَنَا الشَّمْسُ

بمورچه نیکی را وقتیکه رویانید برای او پر + متوجه نشد آفتاب

إِلَى تَمَلُّقِ الْحِرْبَاءِ + لَمْ يُؤَخَّرْ شُغْلُ الْيَوْمِ لِغَدٍ + لَنْ

بسوی چاپلوسی کردن آفتاب پرست + موخر نگردیده شود کار امروز برای فردا + هرگز

تُغَالِبَ امْرَأَةٌ إِلَّا غَلَبَتْ + لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ +

غلبه جسته شد زنی مگر آنکه چیره شد زن + البته نخواهید رسید نکوئی را تا آنکه خرج کنید از آنچه دوست میدارید

لَنْ يَحْصُلَ صَبْرُ أَيُّوبَ مِنْ كُلِّ كَرِيمٍ + لَنْ يَهْلِكَ امْرُؤٌ عَرَفَ قَدْرَهُ + لَوْ أَلْقَمْتُ

هرگز حاصل نشود صبر ایوب از هر جوانمردی + هرگز هلاک نشود مردیکه شناخت اندازهٔ خود را + اگر لقمه خورانم

عَسَلًا عَضَّ إِصْبَعِي + لَوْ بَلَغَ رَأْسُهُ السَّمَاءَ مَا زَادَ + لَوْ تُرِكَ الْقَطَا

از شهد بگزد انگشت مرا + اگر برسد سرش بر آسمان زیاده نشود + اگر گذاشته شود قطا

لَيْلًا لَنَامَ + لَوْ تَسَاوَى النَّاسُ لَهَلَكُوا جَمِيعًا + لَوْ ذَاتُ سِوَارٍ لَطَمَتْنِي

در شب البته بخسپید + اگر برابر شوند مردم هر آئینه هلاک شوند همه + کاش زن صاحب دستبند طپانچه زدی

لَوْ كَانَ الْمِزَاحُ فَحْلًا لَمْ يُنْتِجْ إِلَّا شَرًّا + لَوْ كَانَ فِي الْبُومِ خَيْرٌ مَا فَاتَ

اگر بود خوش طبعی نر نزاید مگر بدی را + اگر بودی در جغد سعادتی نه در گذشتی

معه اللام

معه المیم

معه النون

معه الواو

لَعَنَ الرَّحْمٰنُ مَنْ كَفَرَ النِّعَمَ ✦ لِقَاءُ الْوَدِيدِ بَعْدَ الْبِعَادِ كَمَاءِ الْحَيٰوةِ

نفرین کرد رحمن کسی را که کفران نمود نعمتها را ✦ ملاقات دوست بعد دوستی مانند آب حیات است

لِظَمْآنِ الْوِدَادِ ✦ لَقَدْ ذَلَّ مَنْ بَالَتْ عَلَيْهِ الثَّعَالِبُ ✦ لَقُوَّةٌ

برای تشنه دوستی ✦ هرآئینه تحقیق خوار شد کسیکه پیشاب کرد بروی روباهها ✦ ماده شتر

صَادَفَتْ قَبِيسًا ✦ لَقِيتُ مِنْهَا عَرَقَ الْقِرْبَةِ ✦ لَكَ الْعُتْبَىٰ بِأَنْ لَا رَضِيتَ

یافت قبیس را ✦ ملاقات کردم از آن عرق نزدیکی را ✦ برای تست خوشنودی باین طریق که خوشنود

لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ✦ لِكُلِّ جَدِيدٍ لَذَّةٌ كَافَّةٌ ✦ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ ✦

برای هر اجل نوشته است ✦ برای هر نو لذتیست باز دارنده یعنی از لذت دیگر ✦ برای هر بیماری دوا است

لِكُلِّ دَاخِلٍ دَهْشَةٌ ✦ لِكُلِّ دَهْرٍ رِجَالٌ ✦ لِكُلِّ الذِّئْبِ شَاةٌ ✦ لِكُلِّ سَاقِطَةٍ لَاقِطَةٌ

برای هر درآینده ترس است ✦ برای هر زمانه مردانند ✦ برای هر گرگ گوسپند است ✦ برای هر افتاده گیرنده

لِكُلِّ صُعُودٍ هُبُوطٌ ✦ لِكُلِّ صَارِمٍ نَبْوَةٌ وَلِكُلِّ جَوَادٍ كَبْوَةٌ ✦ لِكُلِّ عَمَلٍ

برای هر بالا رفتن فرود آمدن است ✦ برای هر تیغ بران کار نکردن است و برای هر اسپ بروی افتادگی است ✦ برای هر کاری

رِجَالٌ ✦ لِكُلِّ عَمَلٍ جَزَاءٌ ✦ لِكُلِّ عَدَاوَةٍ دَوَاءٌ إِلَّا عَدَاوَةُ الْحَسُودِ ✦

مردانند ✦ برای هر کاری پاداش است ✦ برای هر دشمنی دوا است مگر دشمنی حاسد ✦

لِكُلِّ غَدٍ طَعَامٌ ✦ لِكُلِّ غَمٍّ فَرَحٌ ✦ لِكُلِّ فِرْعَوْنٍ مُوسٰى ✦ لِكُلِّ قَلْبٍ هَوًى

برای هر بامداد طعام است ✦ برای هر اندوه خوشی است ✦ برای هر فرعون موسی است ✦ برای هر دل عشق است

كَمَا أَنَّ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءً ✦ لِكُلِّ كَمَالٍ زَوَالٌ ✦ لِكُلِّ لَيْلٍ نَهَارٌ ✦ لِكُلِّ مَقَامٍ

چنانکه تحقیق برای هر بیماری دوا است ✦ برای هر کمال نقصان است ✦ برای هر شب روز است ✦ برای هر جای

مَقَالٌ ✦ لِكُلِّ نَمْرُودٍ بَعُوضَةٌ ✦ لِكُلِّ نَبَإٍ مُسْتَقَرٌّ ✦ لٰكِنْ بِشَعَفَيْنِ كُنْتَ

سخنی است ✦ برای هر نمرود پشه است ✦ برای هر خبر قرار است ✦ لیکن در شعفین بودی

بِنُبَاحِ الْكِلَابِ + لَا يُقَعْقَعُ لِي بِالشِّنَانِ + لَا يَقْرَأُ إِلَّا آيَةَ الْعَذَابِ +

باواز سگان + جنبانیده نمیشود برای من مشکهای کهنه + نمیخواند مگر آیهٔ عذاب را +

لَا تَقَدَّمُ الْخَرْقَاءُ عَلَيَّ + لَا يَكْذِبُ الرَّائِدُ أَهْلَهُ + لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ

پیش نمیشود خرقاء بر من + دروغ نمیگوید جوینده از اہل خود + نمیباشد مومن

طَعَّانًا وَلَا لَعَّانًا + لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا + لَا يُلْدَغُ

طعن کنندہ و نہ لعن کنندہ + تکلیف نمیدہد خدا نفسی را مگر موافق گنجائش او + گزیدہ نمیشود

الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ + لَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ + لَا يَنْتَطِحُ

مومن از یک سوراخ دو بار + خبر نمیدہد ترا مانند خبیر + شاخ نمی زند

فِيهَا عَنْزَانِ + لَا يُولَدُ مِنَ اللَّيْلَةِ الْحُبْلَى إِلَّا عَيْنُ الضِّيَاءِ + لَجَّ فَحَجَّ +

دران دو ماده بز + زائیدہ نمیشود از شب حاملہ مگر چشم روشنی + خصومت کرد پس

لَحْمٌ عَلَى وَضَمٍ + لَذَّةُ الدُّنْيَا لِلْأَنَامِ كَذَوْقِ الْاِحْتِلَامِ فِي الْمَنَامِ + لِسَانُ

گوشت است بر تختہ + لذت دنیا برای خلائق مانند مزۂ احتلام است در خواب + زبان

الْعَاقِلِ فِي قَلْبِهِ + لِسَانُ الْعَاقِلِ وَرَاءَ قَلْبِهِ + لِسَانٌ مِنْ رُطَبٍ وَيَدٌ مِنْ

دانا در دل اوست + زبان دانا پیش دل اوست + زبان از خرما ست و دست از

خَشَبٍ + لِسَانٌ يُسَبِّحُ وَقَلْبٌ يَذْبَحُ + لِسَانُ الْجَاهِلِ مِفْتَاحُ حَتْفِهِ +

چوب + زبان تسبیح میکند و دل ذبح میکند + زبان نادان کلید مرگ اوست

اَللِّسَانُ سَيْفٌ قَاطِعٌ لَمْ يُؤْمَنْ حَدُّهُ وَالْكَلَامُ سَهْمٌ نَافِذٌ

زبان شمشیریست برندہ بی بیم کردہ نمیشود تیزی او و سخن تیریست روندہ

لَا يُمْلَكُ رَدُّهُ + اَللِّسَانُ تَرْجُمَانُ الْقُلُوبِ + لَعَلَّ لَهُ عُذْرًا وَأَنْتَ تَلُومُ

مالک کردہ نمیشود بازگردانیدن او + زبان بیان کنندہ دلهاست + شاید که مر او راست عذری و ملامت میکنی

لَا يَحْمِلُ عَطَايَاكُمْ اِلَّا مَطَايَاكُمْ + لَا يَحْسُنُ التَّعْرِيضُ اِلَّا ثَلْثًا + لَا يَخْلُو الْمَرْءُ

نمی بردارد بخششهای شما را مگر سواریهای شما + خوب نمیشود تعریض مگر سه بار + خالی نمیشود مرد

مِنْ وَدُودٍ يَمْدَحُ وَعَدُوٍّ يَقْدَحُ + لَا يَذْهَبُ الْعُرْفُ بَيْنَ اللّٰهِ وَالنَّاسِ +

از دوستی که ستوده شود و دشمنی که قدح کند + نمی رود نکوئی میان خدا و مردمان

لَا يَرَاكَ اللّٰهُ اِلَّا مُحْسِنًا + لَا يَسُرُّكَ مَنْ يَغُرُّكَ + لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ

نمی بیند ترا خدا مگر نکوئی کننده + شاد نمیکند ترا هر که می فریبد ترا + برابر نمیشود پلید

وَالطَّيِّبُ + لَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ + لَا يَسْتَحْيِ الْاَسَدُ مِنْ لِحْيَةِ

و پاک + برابر نمی شود نابینا و بینا + شرم نمیکند شیر از ریش

الْجَدْيِ + لَا تَشْبَعُ الْعَيْنُ مِنْ نَظَرٍ وَلَا السَّمْعُ مِنْ خَبَرٍ وَلَا الْاَرْضُ

بزغاله + سیر نمیشود چشم از نگریستن و نه شنوائی از خبر و نه زمین

مِنْ مَطَرٍ + لَا يَشْقٰى بِقَعْقَاعِ بْنِ شَوْرٍ + لَا يَصِلُ اِلَى الْكُلِّ اِلَّا مَنِ انْقَطَعَ

از باران + بدبخت نمیشود بقعقاع بن شور + نمی رسد بسوی کل مگر کسیکه بریده شد

عَنِ الْكُلِّ + لَا يَضُرُّ الْحُوَارَ مَا وَطِئَتْهُ اُمُّهُ + لَا يُطَعْ بِكُلِّ مَا يُسْمَعُ + لَا يُطَاعُ

از همه + گزند نمی رساند بچهٔ ناقه را آنچه پامال کند آنرا پای مادرش + طمع نمیکند بهرچه بشنود + فرمان

لِقَصِيرٍ اَمْرٌ + لَا يَعْجِزُ مَسْكُ السَّوْءِ عَنْ عَرْفِ السَّوْءِ + لَا يَعْلَمُ

برای کوتاه امری + عاجز نمیشود پوست بد از بوی بد + نمی داند

مَا فِي الْخُفِّ اِلَّا الْكَلْبُ وَالْاِسْكَافُ + لَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ + لَا يَغُذُّ

چیزیکه در موزه هست مگر سگ و کفش گر + نمیداند لشکرهای پروردگار ترا مگر او + نیست

الْحُوَارُ مِنْ اُمِّهِ حَنَّةً + لَا يُفْتٰى وَمَالِكٌ فِي الْمَدِينَةِ + لَا يَغُرُّ السَّحَابُ

بچهٔ ناقه از مادر خود نالا را + فتوی داده نشود و مالک که امام مالک است در مدینه + نمیگریزد ابر

ولا بعد مع المحبة + لا قوتها ارضيت ولا صيدها احرزت +

ونه دوری با دوستی + نه گروه آنرا خوشنود کردی ونه شکار آنرا نگاه داشتی +

لا كرامة للكاذب + لا كل سوداء تمرة ولا كل بيضاء شحمة +

نیست بزرگی برای دروغگو + نه هر سیاه خرماست ونه هر سپید پیه است +

لا لذة الا مع العافية + لالحقن حواقنك بذواقنك + لا مر

نیست لذة مگر با عافیت + هرآینه خواهم رسانید حاقنه های ترا به ذواقن تو + تکلیف برای کردم

ما يسود + لا ملك الا بالعدل + لا ملك الا بالرجال ولا رجال

مهتر نشود + نیست ملک مگر بانصاف + نیست ملک مگر بمردان ونیست مردان

الا بالمال + لا مخباء بعد بوس + لا ماءك ابقيت ولا درنك

مگر بمال + نیست پنهان شدن بعد سختی + نه آب خود را باقی داشتی ونه چرک خود را

انقيت + لا مال الا ما احرزته العياب + لا منزل خير من البيت

پاک کردی + نیست مال مگر انچه فراهم کرد آنرا کیسه ها + نیست جائی بهتر از خانه

لا نظير له تحت فلك الافلاك + لا وفاء للمرأة +

نیست مانند مراورا زیر فلک فلکها + نیست وفا برای زنان +

لا ياكل العسل الا من صبر على ابرة النحل + لا يؤخر عمل

نمی خورد شهد را مگر هرکه صبر کرد بر سوزن مگس شهد + تاخیر کرده نمیشود کار

اليوم لغد + لا يتراجع العنكبوت من اكل الذباب +

امروز برای فردا + باز نمی گردد عنکبوت از خوردن مگس +

لا يجليها لوقتها الا هو + لا يحب العطر بعد العروس +

ظاهر نمیکند قیامت را برای وقتش مگر او + دوست داشته نمیشود عطر بعد عروس +

مرّ و + لا حَیاءَ لِحَریصٍ + لا خیرَ فی عَبیدٍ + لا خیرَ لِمَن لا یُضیفُ

مرو + نیست شرم برای حریص + نیست نیکی در بنده ها + نیست نیکی برای کسی که مهمانی

لا خیرَ فی الاسرافِ + لا خیرَ فی رأیِ المُنفَرِدِ + لا خیرَ

نیست نیکی در اسراف + نیست نیکی در فکر تنها + نیست نیکی

فی کَفٍّ غیرِ بَنانٍ + لا خیرَ فی مِدْمَةٍ لا دِرَّةَ فیها + لا دینَ لِمَن لا

در پنجه جز سرهای انگشتان + نیست نیکی در آوازه مادهٔ شتر که نیست شیر در آن + نیست دین برای

امانَةَ لَهُ + لا رَدَّ و لا کَدَّ + لا راحَةَ لِلمُلوکِ + لا راحَةَ لِلحَسُودِ

امانت مرورا + نه بازگردانیدن نه کوشش کردن + نیست آرام برای پادشاهان + نیست آسایش برای

لا رَهبانِیَّةَ فی الاسلامِ + لا رأیَ اِلّا بِالمَشوَرَةِ + لا رأیَ لِمَن

نیست رهبانیت در اسلام + نیست عقل مگر بمشوره + نیست عقل کسی را

لا یُطاعُ + لا سُرورَ اِلّا مَعَ الأمنِ + لا صَوابَ مَعَ تَرکِ المَشوَرَةِ

که اطاعت کرده نشود + نیست خوشی مگر با امن + نیست صواب با گذاشتن مشوره

لا طَلَبَ بَعدَ وُجودِ البُغیَةِ + لا طاعَةَ لِمَخلوقٍ فی مَعصِیَةِ الخالِقِ

نیست طلب بعد موجود شدن مطلب + نیست فرمان برداری مخلوق در نافرمانی خالق

لا عِصمَةَ اِلّا بِتَوفیقِ اللهِ + لا عَدلَ اِلّا بِالسِّیاسَةِ + لا عَمی

نیست عصمت مگر بتوفیق خدا + نیست انصاف مگر بسیاست + نیست نابینائی

و لا شَلَلَ + لا غِنیٰ لِمَن لا فَضلَ لَهُ + لا غِنیٰ لِلقانِعِ + لا فی العِیرِ و لا

و نیست تباهی دست + نیست توانگری مر کسی که نیست بزرگی برای او + نیست اندوه برای قناعت کننده + و نه در شتر

فی النَّفیرِ + لا فَقرَ لِلعاقِلِ + لا قَذفَ لِلفاحِشِ + لا قُربَ مَعَ العَداءِ

در نفیر + نیست درویشی برای دانا + نیست قذف برای فاحش + نیست نزدیکی با دشمنی

لَا تَأْكُلْ خُبْزَكَ عَلٰى مَا كَرِهَ غَيْرُكَ + لَا تَلِدُ الْحَيَّةُ اِلَّا الْحَيَّةَ + لَا تَعْمَلْ

مخور نان خود را بر آنچه ناپسند کند غیر تو + نمی زاید مار مگر مار را + عمل مکن

عَمَلًا فِي السِّرِّ تَسْتَحْيِي اَنْ يُذْكَرَ فِي الْعَلَانِيَةِ + لَا تَعِظِيْنِي وَتَعَظْعَظِي

عملی را در نهان که شرم داری اینکه ذکر کرده شود در آشکارا + وصیت مکن مرا و وصیت کن ذات

لَا تَنْقُشِ الشَّوْكَةَ بِالشَّوْكَةِ فَاِنَّ ضَلْعَهَا مَعَهَا + لَا تُنْبِتُ الْبَقْلَةَ اِلَّا

نقش مکن خار را بخار پس تحقیق میلانش باو است + نمی رویاند تره را مگر

الْحَقْلَةُ + لَا تَنْكِحْهُ اَوْ تَكُتَّ النُّجُوْمَ + لَا تَدْخُلْ بَيْنَ الْعَصَا وَلِحَائِهَا

زمین خوب + [illegible] او را تا اینکه شمار کنی ستاره ها را + داخل مشو میان عصا و پوستش

لَا تَعْدَمُ الْحَسْنَاءُ ذَامًا + لَا تَهْرِفْ بِمَا لَا تَعْرِفُ + لَا تَجُرَّ جِرْوًا

نیست نمیکند زن خوب صورت عیب را + بسیار ستایش مکن بانچه نمی شناسی + بچه مگیر بچه سگ را

مِنْ كَلْبِ سُوْءٍ + لَا تَدَعْ كَلْبَكَ يَنْهَبُ النَّاسَ + لَا تَزْنِ وَلَا تَتَصَدَّقْ

از سگ بد + مگذار سگ خود را که پاشنه مردم خواهد گرفت + زنا مکن و صدقه مده

لَا تَصْحَبْ مَنْ لَا يَرٰى لَكَ مِنَ الْحَقِّ مِثْلَ مَا تَرٰى لَهٗ + لَا تَفْتَحْ

مصاحبت مکن کسی را که نمی بیند برای تو از حق مانند آنچه که می بینی برای او + مگشا

بَابًا يُعْيِيْكَ سَدُّهٗ وَلَا تَرْمِ سَهْمًا يُعْجِزُكَ رَدُّهٗ + لَا جَدِيْدَ لِمَنْ

دری را که عاجز کند ترا بند کردنش و میفگن تیری را که عاجز کند ترا باز آوردنش + نیست نو برای کسیکه

لَا خَلَقَ لَهٗ + لَا جَدِيْدَ لِمَنْ لَا يَلْبَسُ الْخَلَقَ + لَا حُرْمَةَ لِلْفَاسِقِ

نیست کهنه برای وی + نیست نو برای کسیکه نمی پوشد کهنه را + نیست بزرگی برای فاسق

لَا حَرَّكِ نَقَّيْتِ وَلَا مَاءَكِ اَبْقَيْتِ + لَا حَتّٰى يَرْجِعَ نَشِيْطٌ مِنْ

نه گرمی خود را دور کردی و نه آب خود را باقی داشتی + نه تا اینکه باز گردد نشیط از

الفرز + لا اسراف في الخير + لا اصل له ولا فصل + لا اغرس الايادي

فرز + نیست اسراف در نیکی + نیست بیخ مر او را و نه شاخ + نمی نشانم درخت نعمتها را

في ارض الاعادي + لا افعله ما ارزمت ام حائل + لا افعل ذاك

در زمین دشمنان + نکنم آنرا تا وقتیکه ناله کند مادر بچهٔ نوزاده + نکنم آن را

ما حنت النيب + لا ايمان لمن لا مروة له + لا بد للمصدور ان

تا وقتیکه ناله کند ماده شتر کلان سال + نیست ایمان کامل برای کسیکه نیست مروت مر او را + ناچار است برای مصدور اینکه

ينفث + لا بد للجواد من كبوة + لابس جلد النمل + لا تقنطوا من رحمة

بر دمد + ضرورست برای اسپ از باز ایستادن + پوشندهٔ پوست مورچه + نا امید مشوید از رحمت

الله + لا تتحرك ذرة الا باذن الله + لا تضع سرك عند من

خدا + حرکت نمیکند ذره مگر بحکم خدا + منه راز خود را نزدیک کسیکه

لا سر له عندك + لا تأمن الهرة عن اللحم والكلب عن العظم +

نیست از برای او نزد تو + امین مپندار گربه را از گوشت و سگ را از استخوان

لا تزر وازرة وزر اخرى + لا تكن اشعب فتتعب + لا تكن

نمی بردارد بردارنده بار دیگرے + مشو اشعب پس مانده شوی + مشو

حلوا فتسترط ولا مرا فتعق + لا تقرع له العصا ولا ينبه بطريق الحصا

شیرین پس فرو خورده شوی و نه تلخ پس رکرده شوی از دهن + زده نمیشود برای او عصا و تنبیه کرده نمیشود براه سنگریزه

لا تقل في غير تفكير ولا تعمل بغير تدبير + لا تطرحوا

مگو بدون فکر کردن و عمل مکن بدون تدبیر + میفگنید

الدر في افواه الكلاب + لا تأمن من الاحمق وبيده السيف +

مروارید را در دهنهای سگها + بی بیم مشو از احمق و حال آنکه در دستش شمشیر است

کونیو تین **گھر** آئی ناگ نپو جا بانبی پوجن جای ٭ گھر آئی کتی کو نہین مارتی ٭ گھر آیا نیری نمار پی ٭ گھر بار کی پوت بہتار کی ٭ گھر بار تمہارا کوٹھی کٹھلی کو ہاتہ نلگاؤ ٭ گھر تنگ بہو زبر جنگ ٭ گھر جھوڑ ضیر ا قائم گھر سکہہ تو باہر چین ٭ گھر سی مین آئی سند یسا تو دی ٭ گھر سی باہر بہلا ٭ گھر کاج بہو کنڈن کو ٭ گھر کا جر بہو میلون ٭ گھر کی سر ذنکو تیل کا ملیدہ ٭ گھر کی جالی لیتی بہرتی ہین ٭ گھر کی مرغی دال برابر ٭ گھر کے دال مرغی برابر ٭ گھر کی بی بی باندی گھر کتون جیگا ٭ گھر کی پنکی اور باسی ساگ ٭ گھر کی جا بن گئی بن مین لاگی اگ ٭ بن بچارا کیا کری جو گھر مون لاگی آگ ٭ گھر کا جوگی جوگیا باہر کا جوگی سدہ ٭ گھر کا بہیدی لنکا ڈہائی ٭ گھر کر گھر کرستر بلا سر دہر ٭ گھر کہو دی انید ہن بہت ٭ گھر گور تو باہر مماکہی ٭ گھر گھر مٹیاری جولہی ٭ گھر گھر ایک ہی لیکہا ٭ گھر گہر بیت نہ کیجیی تو گاؤن گاؤن تو کیجیی ٭ گھر گہوڑ ٭ گھر گہوڑ انخاس مول ٭ گھر مین پکین جوہی اور باہر کہین بی ٭ گھر مین نہین تا گا البیلا مانگی باگا ٭ گھر مین بہونی بہانگ نہین ٭ گھر نہ بار میان محلی دار ٭ گھرہ نہ درہ رووی اڑ ہی جراہ ٭ **گھڑی** گھر جلی سات گھڑی بہدرہ ٭ گھڑ مین گھڑیال ٭ گھر مین تولہ گھڑی مین ماشہ ٭ گھڑی دو مین مر لیا باجی گی ٭ **گھن** لگ گیا ٭ **گھوری** پر آتی بی نہین تو نکا ڈول باندہین ٭ گھوڑی کی دم بڑہی گی تو اپنی ہی مکھی ہلائی گا ٭ گھوڑی بیچ کر سوئی ہین ٭ گھو نگی پر یکا یا سیبی مین کہایا ٭ **گھی** سنواری سالنا اور بڑی بہو کا ناؤن ٭ گھی کی کپی سی جا لگا ہی گھی کہان گیا کھچڑی مین ٭

خزینہ بست و ششم در مثلہای حرف لام مشتملبر سہ گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

لَا اٰتِيْكَ مَا اَطَّتِ الْاِبِلُ + لَا اٰتِيْكَ اَلْوَةَ بْنَ هُبَيْرَةَ + لَا اٰتِيْكَ هُبَيْرَةَ

نخواہم آمد ترا وقت نالیدن شتر ف۲ نخواہم آمد ترا اگاہی ف۳ نخواہم آمد ترا اگاہی

بْنَ سَعْدٍ + لَا اٰتِيْكَ اَرْيَوْبَ الْقَارِظُ الْعَنَزِيُّ + لَا اٰتِيْكَ مِعْزَى

نخواہم آمد ترا تا اینکہ باز آید چیننده برگ سلم عنزے ف۴ نخواہم آمد ترا تا اینکہ جمع شود

گنڈا کمہار چھتون ٭ گاؤن کا جوگی ان گاؤن کا سدہ ٭ گاؤن بہاگی بگہیلا لاگی ٭ گائی کو اپنی
سینگہ بہاری نہین ہین ٭ گائی نہ آوی بچہری لاگ ٭ گٹھیا کہلا بیٹا پارس ٭ گدڑیسی
بی بی آئین شیخ جی کناری ہو ٭ گدہا گرا پہاڑ سی مرغی کی کان ٹوٹی ٭ گدہی کو کوئی کہتین
گھوڑی ہوئی ہین ٭ گدہی کا گہیت کہایا پاپ نہ پن ٭ گدہی کو خشکہ ٭ گدہی کو پوری اور حلوا ٭ گدہی
کو زعفران دی اوسنی کہا میری آنکہہ پہوڑی ٭ گدہو نسی ہل چلین تو بیل کاہی کو بسا ہین ٭ گدہی بہی
جوانی مین بہلی معلوم دیتی ہی ٭ گذر گئی گذران کیا جہونپڑا کیا میدان ٭ گرا پایا تو کاہکو چہوڑ لو ٭
گرجا سو برسا کیا ٭ گرہ بدیا سر عقل ٭ گرگٹ کی دوڑ بہٹی تلک ٭ گرو جی چیلی بہت ہوئی ہین کہا
بہوکی مرین گی آپہی چیلی جاوین گی ٭ گرو گوڑ ہی رہا چیلا شکر ہوگیا ٭ گرہ مین کوڑی نہین اور بازار کی سیر
گرہ کا دیجیی پر عقل نہ دیجیی ٭ گلہری پیڑا تو نہین مانگتی ٭ گنجی کبوتری اور محل مین ڈیرا ٭
گنجی نہاری گو کہر وکا انڈوا ٭ گندی بوٹی کا گندہ شوربا ٭ گندہی کا جینا تہوڑی دن بہلا ٭ گنگا
گس کی کہدائی ہی ٭ گنگا کی بڑکی اور شہزادپور کی پنتھہ ٭ گنوار گون گا پایا ٭ گنی ڈلی نا پاشوربا ٭
گود کا چہوڑ پیٹ کی آس ٭ گود کا کہلایا گود مین نہین رہتا ٭ گوریکا جوبن چنگی چنگی جای ٭
گوڑ کہائین گلگلو نسی پرہیز ٭ گوڑ کہائین پوئی مین چہید کرین ٭ گوڑ چراؤ تو پاپ تل چراؤ تو پاپ ٭
گوڑ سہرا انہسیا نہ نگلنی کا نہ تہوکنی کا ٭ گوشت ناخن سی کوئی جدا ہوتا ہی ٭ گولا بارود کمین جاتی
طلب یعنی سی کام ٭ گونی آئی برات بہو کو لگی ہگاس ٭ گوہ نہ کہیچ چہیچ ٭ گوہ مین کوہ ٭ مرغی کا گو ٭
گوہ مین کوڑی گری تو دانتو نسی اوٹہالین ٭ گوہ کا پوت نوسادر ٭ گوہ کا کیڑا گوہ ہی مین رہے ٭
گیند پہسکی ٭ گئی دکہن وہی کرم کی لچہن ٭ گئی بجاری روزی رہا ایک کم تیس ٭

گنجینہ سوم در امثال حرف گہا

گہاس مین گیا سانپ نہین پہرتا ٭ گہاس کی سیری تو گئی تیری ٭ گہٹنی پیٹ ہی

اگر مردی * گرد که توتیای چشم گرگ * گردن شتر گمانی ست که برای قربانی ساخته اند * گردن بطمع
بلند بود * گرگ گوسپند نماید * گرگ باران دیده * گرگ از یوسف علیه السلام خبر * سر خردی دم دروغ
حاصل نشود * گرگ و میش باهم آب میخورند * گزند ترسد زخلق مرنج * که زنجت رسد ز خلق
مرنج * گر نویسی قلمی می تراشی * گر نبودی چوب تر فرمان نبردی گاو و خر * گربه بیند بر وز شیره چشم
چشمه آفتاب را چه گناه * گره بر باد میزند * گریه بوقت به از خنده بی وقت * گریه گو زنان به از خنده شیر
گریه را هم دل خوشی باید * **گزمی** گوزری نمی ارزد * **گستاخی** به از نافرمانی * **گفتم**
همین بس است که اسپ من ابلق است * گفته گفته من شدم بسیار گو * از شما یک تن نشد ...
گل برد بستره نیز آراسته شد * گل بی بوست * گل در ریسمان گوهر در سلک * گل کاغذی بو ندید *
گل کاغذی را شبنم چه کار * گل نم دیده و آبی تمام است * گله از دوستان خیزد * گله از دوستان
عیب است * گلیم بخت کسی را که بافتند سیاه * به آب زمزم و کوثر سپید نتوان کرد * **گناه**
کنند گاوان رئیس ده و ده شاوان * گناهی مسکینی باری کبیره * گناهیکه بکفاره نزدیک است گناهش
نتوان گفت * **گواه** عاشق صادق در آستین باشد * گور جدا خانه جدا * گوز زیر پیش در و غگو *
گوز مرده عود مسوز * گوساله نر در زنخ میجهد * گوساله بزرگ گاو می گردد * گوساله من پیر شد و گاو نشد *
گوساله ما پیر شد و عقل نیافت * گوشت خر و دندان سگ * گوشت هر چند لاغر است آبروی ما نست *
گوشت خواهی برو بدکان قصاب * گوش زده اثری دارد * گوش نامحرم نباشد جای پیغام سروش *
گوه میخورد و وظیفه می بیارد * گوه میخورد و از بو می ترسد * گوهر دکان بقدر است و در بازار بی قیمت *

گنجینه دوم در مثلهای هندی

گاڑی دیکهه پانؤن بهولی * گال الاجیتی گال اہاری * گانا رونا کسکو نهین آتا * گانا نه بجانا
پادیاد کی رهنا نا * گاؤن بجاؤ کوڑی نپاؤ * گاؤن کی گنواری سو نهه چکنا پیٹ مین ڈهیلی * گاؤن

کہا مغل کی طاہری اب کہاں جائی گی باہرٹی ٭ کہانا پینا گانٹھ کا نرمی سلام علیک ٭ کہانا
وہان کہاؤ تو ہاتہ نہ یہان دہوؤ ٭ کہانیکی دانت اور دکہانیکی اور ٭ کہانی گونہ ملی کہلی نام کو بختاور
کہانیکو اُودم سو دیا دہی کو بیچ دو ٭ کہانیکو اونٹ کہانیکو مجنون ٭ کہاوی پان اور کر بکو جیران ٭
کہاوی بکری کی طرح سوکہی لکڑیکی طرح ٭ کہائی لڑوی دکہائی سینگہہ ٭ کہای کا نہ نہائی کی بال نہین
جہتی ٭ کہائی پر کہایا وہ بہی کہا گنوایا ٭ کہائی نہ کہلائی جا لادیہ دن آگی پائی ٭ کہامین بیین کہرائی
اور ہین خضر کی پاس ٭ کہائین کیسکا گانٹین کسیکا ٭ کہایا بڑی بکہ مایا ٭ **کہتری** سی گورا سو ...
کہری مزدوری چوکہا کام ٭ کہری سی کہوٹا اوسی پرش کا ٹوٹا ٭ کہری چارپائی پر تو نہین سوتی
کہڑی گہاٹ کلپاؤ ٭ **کہلاوی** گہی شکرباری ایک ٭ کہلائیکا نام نہین دلائیکا نام ٭ **کہوائی**
دین اور بہی جائین ٭ کہول کہیسہ کہا ہر سیہ ٭ **کہیت** پڑی کسی ٭ کہیت کہائین ... سر
پادی جائین ٭ کہیتی خسم سیتی ٭ کہیل کہلاڑی کا بہگت بہساجی کی ٭ کہیل نجانی مرغی کا اوڑ رانی
لگا یار یکہیتیجون تنکان نجون نہ ٹہان ٭ **خزینہ بست و پنجم** در مثلہای **کاف فارسی** ...

گنجینہ اول در امثال فارسیہ

گاو تنہا خوبست ٭ گاو زال از شیر ایوان نوشیروان تر سد ٭ گاہ باشد کہ کودکی نادان ٭ بغلط
بر ہدف زند تیری ٭ **گدا** اگر ہمہ عالم باو دہند گدا ہست ٭ گدائی بگیر از رحمت بخدا ٭ **گذشت**
انچہ گذشت گذشت ٭ گذشتہ را صلوات ٭ **گر** آب چاہ نصرانی نہ پاکست جہود مردہ میشویم چہ باکست ٭
گر بدولت برسی مست نگردی مردی ٭ گربہ کشتن روز اول ٭ گربہ برای خدا موش نمی گیرد ٭ گربہ
گشنیز خورد ٭ گربہ مسکین اگر پر داشتی ٭ تخم گنجشک از جہان بر داشتی ٭ گرت از دست براید دہنی
شیرین کن ٭ گر تو ابلیس نہ ٭ چشم چیت کور چراست ٭ گرچہ کس بی اجل نخواہد مرد ٭ تو مرو در دہان اژدہا
گر در یمنی و با منی پیش منی ٭ ور پیش منی و بی منی در یمنی ٭ گرد نام خود ہمہ میگردی ٭ پدر خویش باش

بھول گیا ٭ کوا ناک لی گیا ناک کو نہین دیکھتی کوی کی آنچ بھی دوری جاتی ہین کوتہ گردن تنگ
پیشانی حرامزادیکی یہی نشانی کوٹہی دہوی پیچ ہاتہ لگی کوٹہی کٹہلی کو ہاتہ نہ لگاؤ گہر بار تمہارا ہے
کو دون دیکر پڑہی ہین کوڑی نہین گانٹہہ مین اور باقی پورکی سیر کوڑیکی واسطی مسجد ڈہاتی ہین
کوڑہ اور ڈہیٹ کوڑہ مین کہاج کوڑہی کی جڑ نہین ہوتی کوس نکلی بابا پیاسی کوہی جیسی
ایسیی مری کو کہہ کی آنچ سہی جاتی ہی پڑوکی آنچ نہین سہی جاتی کولی کا گہر جلی قلندر کی ٹنڈا تماشا
کونڈہا کاڑہی ہوئی ہی کون ہر روز اتالیق ہو سمجہانیکا کون سا بہلا آدمی ہی جو اپنی گہر دال
روٹی نہین کہاتا کونسا درخت ہی جسکو ہوا نہین لگی کونڈی اس پار یا اوس پار کو وکر
کوسی ڈہور نہین مرتی کو وکا کو کلیا ہی کی کو کیسی کل پائی ہی کوہونکی دلالی مین ہاتہ کالی کوئل
بولی سہ بندہی ڈولی کوئل کو یکی جورو کوئی تولون کم کوئی سولون کم کوئی کسیکی قبر مین نہین
جانیکا کوی کی گانڈ مین انار کی کلی کوی نی دیا ٹکڑا تو سیرا گیا بہکڑا **کہان** رام رام
کہان ٹین ٹین کہان راجہ بہوج کہان گنگا تیلی کہان چہوں چہوٹی کا بل نہین بلتا کہون
تو ماں ماری جاوے نہ کہون تو باپ کتا کہاتی کہین اوسون پیاس بجہتی ہی کہین تل دہرنی کی
جگہ نہین کیا لی گیا شیر شاہ کیا لی گیا سلیم شاہ کیا درزی کا گج اور کیا مقام کیا یہ دے
اور کیا پڑیگا پلّو کیا ننگی نہائیگی اور کیا نچوڑیگی کیا جانی گنوار گینڈہ گگا کا ناڈ کیا شان مین جہنتی
پڑ جائینگی کیا چوڑیان پہوٹ جائینگی کیا پاؤن مین مہندی لگی ہی کیا منہ مین گہنگنیان بہری ہین
کیا کلہیا مین گوڑ پہوڑتا ہی کیا سیجری راہ مارتی ہین کیا دن جاتی دیکہی کیا آگ لینی آئی تہے
کیا منہ سی پہول جہڑتی ہین کیا منہ پر پہٹکار برستی ہی کیا ہی مٹی بگڑی ہی کیا کابل مین گدہی
نہین ہوتی کیا کام کیا دل نی دیوانی کو کیا کہیی کیا برکرنجا مین ہوتی تو کرو دکہلاتی کیون گنا ہوتا ہی
گہسیٹتی ہو کیون بہشت مین لاتین مارتی ہو کیون جلجا کر باتین کرتی ہو کیون آنکہون مین خاک ڈالتی ہو

گنجینہ چہارم در امثال حرف کہا

دُم بارہ برس زمین مین گاڑی پھر ٹیڑہی کی ٹیڑہی + کُتیا چورون مل گئی پہرا دی سو کون +
کُتیا کی چھنالی مین ہنسی ہین + کٹی پر نون + کٹی گا کاہو کا سیکہی گا ناؤ کا کچہری کہائی دن
بہلائی کیری بہائی گہر کو آئی + کچہری کی نوا تبک نہین گئی + کچی شیشی مت بہرو اور جسمین
پڑی لکیر بالی پن کی عاشقی گلی پڑی زنجیر + کچی رینڈی دستر خان کا ضرر + کچہ انسو ئی کچہ تی اثر
کچہ بسنت کی بہی خبر ہی + کچہ تم سمجہی کچہ ہم سمجہی + کچہ تو دال مین کالا کالا ہی + کچہ تو خلل ہے
کہ جس سی یہ خلل ہی + کچہ کہو ہی کی سیکہتی ہین + کچہ کیہون گیلی کچہ جانتی ڈہیلی + کچہ تیشی ہو کہا اپنا
کام کیا ہی کچہ دیتی ہو کہا یہ شرارت بند بکو نہین آتی + کچہ چہپی گئی اور بلی ہو آئی + کرتا استاد
نکرتا شاگرد + کرتب کی پدیا + کر تو ڈر نکر تو خدا کی غضب سی ڈر + کرسیوا کہا میوہ + کرگا چہو
تماشی جای ناچتی جوت + جولاہا کہائی + کرم کا ہیٹنا کہیتی کری بریہا مرجای کہ بجر پڑی + کرم کے
بلیا بکائی کہیر ہوگیا دلیا + کرم کسان کسو جن بانی اور کری سو آپن جانی + کری داڑہی والا
پکڑا جای مو چہون والا + کریال مین غلیلا لگا + کڑی ہیٹ گیہون کہیت آجوا ئے
منہ سی کہا + کڑہی مین کو بلا + کس برتی پر تتا پانی + کس باغ کی مولی ہو + کسکا ہاتہ چلی کسکی
زبان چلی + کسیکو تو ہتین دکہائی دیتا ہی کسیکو آرسی مین + کسیکو بینگن بائی کسیکو پتت
کُکڑی کی چور کو گردن نہین مارتی + کلسہ اٹہا آفت ہی + کل کا لیا دیو بہائی آج کا لیا
دیکہہ آئی + کل کس نی دیکہی ہی + کلنک کا ٹیکا + کلوار کی اگاڑی اور قصائی کی پچہاڑی + کلی کہلی
جاتی ہی + کماوین خانخانان اوڑائین فہیم + کماؤ پوت کلیجی مورت + کمبخت گئی ہاٹ نہ ملی
ترازو نہ ملی باٹ + کمر مین توشہ تو راہ کا بہروسا + کمتہ نو جہی بات میرا دمن سہاگن ناؤن +
کنڈن کو جاؤن کہ بیرن کو + کنوا اینچا ہی کنوئی کا پانی نہین سیچا + کنوئی کی مٹی کنوئی ہی کو
لگتی ہی + کنوئی جہکاتی ہین + کنوئی مین بہنگ پڑی ہی + کنو دن مین بانس الدہی + کوا
چاڑی کا دوار + کوا کلسا بہالا ابار بسا چلا گیا + کوا ہنس کی چال سیکہتا تہا اپنی بہی چال

کاٹی بات نہ نام تلوار کا لڑی سپاہی نام سردار کا ٭ کاٹھ کی گھوڑی دوڑاتی ہین ٭ کاٹھ کی
ہانڈی بار بار نہین چڑہتی ٭ کاٹھ کا اُلو ٭ کاجل سب کوئی دے چتون بھانت بھانت ٭
کاجل نہ پایا بر کو بیاد بسا ہا ٭ کا سا بھر کھانا عصا بھر چلنا ٭ کاغذ کی ناو آج نہ ڈوبی کل
ڈوبی ٭ کاغذ کی گھوڑی دوڑاتی ہین ٭ کا کا مگری سانکا ٭ کاکی بھینسی بہتیجی کی توند ٭ کاگا رولے
کالی بادل ڈراونی دہولا برسن ہار ٭ کالی کی آگی چراغ نہین جلتا ٭ کالی کی سی ایک لہر آجاتی ہے
کالی سر کا ایک نہین چہوڑا ٭ کالی کو سون ٭ کالی ہانڈی بیچہی ٭ کالک کی کوٹہری مین جو جائیگا
اوسی ٹیکا لگیگا ٭ کالا مُنہہ نیلی ہاتہہ پاون ٭ کالا مُنہہ کر جب دکھلاوی تب لالن کے
لالی پاوی ٭ کالا مُنہہ کریل کی دہنت ٭ کال کا مارا ٭ کال چواری ٭ کام کا نہ کاج کا سیر بھر
اناج کا ٭ کام چور نوالی حاضر ٭ کام اپنا ہی کام ہی ٭ کام پیارا ہی چام نہین پیارا ٭ کانی
چوٹ کنونڈی بہینٹ ٭ کانی بہی گوڑدی باو تیری سہائی بول ٭ کانی کی ایک رگ سوا
ہوتی ہی ٭ کانی کو کانا پیارا ٭ کانی کو کون سراہی کانی کا میان ٭ کانی اپنا ٹینٹ نہ نہارے
اور و نکی پھلی دیکہتی پہرتی ٭ کانا ٹیڑہا اور بد ہو نفر ٭ کانا دوزخی ٭ کانا ہو کہ بہائی نہین او کانی بن
سہائی نہین ٭ کان پر جون نہین چلتی ٭ کان مین تیل ڈالی بیٹہی ہین ٭ کان ہوالی چلی جاو
کان کہل گئی ٭ کانٹی پر کی اوس ٭ کانٹی پر کی بہیہری ٭ کانٹی بوئی ببول کی آم کہان سی ہوئ
کبڑیکا بس ہو تو آوتا ہی چلی ٭ کب موئی کب کیڑی پڑی ٭ کبہی ناو گاڑی پر کبہی گاڑی
ناو پر ٭ کبہی کی دن بڑی اور کبہی کی رات بڑی ٭ کبہی تو سو ہا جوڑ ہی اور کبہی دسیلی نیلا ٭
کپڑا پہنیی جگ بہاتا کہانا کہاییی من بہاتا ہا ٭ کتا ہی دہوبی کا نہ وہ گہر کا نہ گہاٹ کا
کتا چوک کر ہی بھی تو چکی چاٹنی جاتی ٭ کتا پائی تو سو من کہائی نہین تو دنیا ہی چاٹ رہ جاے
کتا سی جیتا ہی تو دم ہلاکر بیٹہتا ہی ٭ کتی کا گو نہ لیپنی کا نہ پوتنی کا ٭ کتی کا مغز کہایا ہے
کتی تیرا منہہ نہین تیری سائین کا منہہ ہی ٭ کتی کو گہی نہین پچتا ٭ کتی کی پسلی پہ ٹی کی ٭ کتی کو

کسی گو نیار و نشان پدر ＊ تو بیگانه خوان و مخوانش پسر ＊ کعبتین فلک بد شوش مهره
بر می چیند ＊ گنجه زردی گنجه زدی حلوا گو ＊ کفش دوز چرم آلوده خاید و لقمه پاکی خورد ＊ کفن دزد
شب از مرده نترسد و روز از زندگان برباد ＊ کلان ها که تو باشی چه عقل ها باشد ＊ کلاه احمد
بر سر محمود می نهد ＊ کلاغ بهر دو پا بدام می افتد ＊ کلاغی تگ کبک در گوش کرد ＊ تگ خویشتن
هم فراموش کرد ＊ کلنده چاه کن را آب دادن حاجت نیست ＊ کلوخ انداز را پاداش سنگ است
کمان چون تن بکشیدن دو بد کباده شود ＊ کمتر بخور و نوکری بگیر ＊ کم خرج و بالا نشین ＊ کم خور
جان من است ＊ کمی ها و کرم شما ＊ کند هرچه خواهد برادر حکم نیست ＊ کوتاه خردمند به از نادان
بلند ＊ کودکی کو بعقل پیر بود ＊ نزد اهل خرد کبیر بود ＊ کور و نظر بازی ＊ کور چه خواهد دو چشم
کور بکار خود مناسبت ＊ کور احتیاج چراغ ندارد ＊ کور را تماشای گلستان چه کار ＊ کوری به از
نادانی ＊ کوزه گر در کوزه شکسته آب میخورد ＊ کوزه همیشه از چاه درست بر نمی آید ＊ کوزه نو دو روز
آب را سرد دارد ＊ کوشش چه سود چون نکند بخت یاوری ＊ کوشش بیفایده است وسمه
برابروی کور ＊ کوفته را نان جوین کوفته است ＊ کوه هرچند بلند است راه بر سر دارد ＊ کوه کندن
و کاه بر آوردن ＊ کوه و کاه پیش او یکی است ＊ که آن تنهاست در تاخیر طالب از زیان دارد ＊ که
بار محنت خود به ز بار منت خلق ＊ که تا دانه نیفشانی نروید ＊ که حلوا چو یکبار خوردند بس ＊ که خواجه
خود روش بنده پروری داند ＊ گهر هم کم از کبود نیست ＊ که زر زر کشد در جهان گنج گنج ＊ که گرد
که نیافت ＊ که کام بخشی او را بهانه بی سبب است ＊ گنبد هرچه گویی گویدت باز ＊ که محرم
بیک نقطه مجرم شود ＊ که فرزانه نترسد از نشیب و فراز ＊ که هرجا شکرستان بود مگس باشد
که هر که بی هنر افتد نظر به عیب کند ＊ که هیچ کس نزند بر درخت بی بر سنگ ＊ که بختی بود و هرچه بار خود
گاهی آمدی و گاهی بر شدی ＊ گیک در شلوار دارد ＊ کیمیاگر بغصه مرده و رنج ＊ ابله اندر خرابه یافته گنج

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

الکوفی لا یوفی کیف توقی ظهر ما انت راکبه

کوفی ایفا نمیکند + چگونه نگاهداری پشت آنرا که تو سوار او هستی

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

کار استاد را نشان دگرست × کار نیکو کردن از پر کردنست × کارها نیکو شود لیکن بصبر × کار ما نیست کار استاد است × کاریکه نکو نشد نکو شد که نشد × کاریکه نه کارتست زنهار مکن × کاریکه بعقل در نیاید × دیوانگی در او بباید × کار را کار فرما میکند × کار کیک ریگ خوردنست × کار امروز بفردا نباید گذاشت × کار بچه خام و عقل غلام کم × کارها را کار فرما آب و تاب بی بی یه × کارد باستخوان رسیده × کارد دستهٔ خود را نمی برد + کاسه از آش گرمتر × کاسه لولیان جدا × کاسه همسایه و پا دارد × کاشمیری بی پیری × کافر همه را بکیش خود پندارد × کالای بد بریش خاوند × کاه در کاهدان نمی ماند × کاه کهنه بباد میدهد × کاهی مخور و راکبی بر × کاهل را یک کار فرما و صد پند بیرانه بشنو × کبوتر با کبوتر باز با باز × کند همجنس با همجنس پرواز × کجا گیرد بر سینه جای روغن × کجا نسگاله کجا نو بائی × کج دار و مریز × کج نشین و راست گو × کرده خویش آید پیش × کردی و مردی × کرمی بکفم به که کلنگی بهوا × کرمی که مصحف خورد از و بالش چه غم × کرمش مایه سر گردانیست × کرم نما و فرود آ که خانه خانهٔ تست × کریمان دست میدارند مهمان طفیلی را × کریم را صد دینار خرج شود و بخیل را هزار × کس چه داند که پس پرده که خوبست و که زشت × کس نگوید که دوغ من ترش است × کس نخارد پشت من جز ناخن انگشت من × کس نیاید بزیر سایه بوم + ور همای از جهان شود معدوم + کس نیاید بخانهٔ درویش + که خراج زمین و باغ بده + کس نیاموخت علم تیر از من + که مرا عاقبت نشانه نکرد + کسی داند که آشتر میچراند × کسی بجاست که او دامنی بنیالود دست × کسی که جامه ندارد دامن از کجا آرد

توفیق نگاهداشتن و حفظ نمودن ۱۷ منتهی الارب

الف

كائن + كل مصيبة اخطأتك شوى + كل من اقام شخص و

شدنی ست + هر مصیبت که خطا کند ترا سهل ست + هر کس که اقامت کرد تنا ور شد و

كل من زاد نقص + كل نفس ذائقة الموت + كل تجار ابل

هر کس که زیاده کرد ناقص گرد + هر جان چشندهٔ مرگ ست + هر رنگ شتر

تجارها + كل يعمل على شاكلته + كل يحصد ما زرع و يجزى

حسب اوست ف۳ هر کس عمل میکند بر نیت خود + هر کس درو میکند چیزیرا که کشت کرد و پاداش داده میشود

ما صنع + كل يوم هو في شأن + كل يوم ابتر + كل يجر النار الى

انچه عمل کرد + هر روز وی در حالت ست + هر روز ابتر ست ف۴ هر کس میکشد آتش را بسوی

قرصه + كمال العلم في العمل + كمال الجود الاعتذار معه + كما

کلیچه خود + کمال علم در عمل ست + کمال سخاوت اعتذار ست با وی + چنانکه

تزرع تحصد + كما تدين تدان + كمستبضع تمر الى هجر + كمعلمة

کشت میکنی درو میکنی + چنانکه میکنی پاداش داده میشوی + مانند بضاعت کننده خرما ما هجر + مانند زن تعلیم

امها البضاع + كم من مؤمن في قباء وكم من كافر في عباء + كم

که مقصودش جماع ست + بسیار از مومن در قباست و بسیار از کافر در گلیم ست + بسیار

من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة باذن الله + كندماني

از گروه اندک غالب شود گروه کثیر را به پروانگی خدا + مانند دو همنشین

جذيمة + كن عصاميا ولا تكن عظاميا + كن لينا ولا تكن عبوسا +

جذیمه + باش عصامی ف و مباش عظامی ف۱ باش نرمی کننده و مباش ترش رو

كن هلالا ولا تبال ما صنعت + كن يهوديا ولا تلعب بالتوراة

شو ماه نو و باک مدار انچه عمل کردی + شو یهودی و بازی مکن به توریت +

یَجِدُہٗ + کُلُّ شَیْءٍ یَرْجِعُ اِلٰی اَصْلِہٖ + کُلُّ شَیْءٍ اَخْطَأَ الْاَنْفَ جَلَلٌ +

می یابد آنرا + هر چیز باز میگردد سوی اصل خود + هر چیز

کُلُّ شَیْءٍ یُحِبُّ وَلَدَہٗ حَتَّی الْحُبَارٰی + کُلُّ شَیْءٍ مِنَ الظَّرِیْفِ

هر چیز دوست میدارد بچهٔ خود را تا آنکه حباری + هر چیز از ظریف

ظَرِیْفٌ + کُلُّ شَیْءٍ مَهَہٌ مَا خَلَا النِّسَاءِ وَذِکْرِهِنَّ + کُلُّ شَهْرٍ لَا

ظریف ست + هر چیز آسانست جز زنان و ذکر ایشان + هر ماهے که نیست

خَیْرَ فِیْهِ عَدُّكَ اَیَّامَہٗ جُنُوْنٌ + کُلُّ صَیْدٍ فِیْ جَوْفِ الْفَرَا

نیکی دران شمار کردن تو روزهای آن را دیوانگیست + هر شکار در شکم گور خر است

کُلُّ ضَبٍّ عِنْدَہٗ مِرْدَاتُہٗ + کُلُّ طَوِیْلٍ اَحْمَقُ + کُلُّ فَحْلٍ

هر سوسمار نزدیک سر کشنده اوست + هر دراز قد نادان ست + هر نر

یُمْذِیْ وَکُلُّ اُنْثٰی تَقْذِیْ + کُلُّ فَتَاةٍ بِاَبِیْهَا مُعْجَبَةٌ +

مذی آرد و هر ماده قذی می افگند + هر زن جوان به پسر خود خوشنود شونده

کَلَّفَنِی الْاَبْلَقَ الْعَقُوْقَ + کُلُّ قَصِیْرَةٍ فِتْنَةٌ + کُلُّ قَلِیْلًا

تکلیف داد مرا ابلق عقوق را + هر زن کوتاه قد بلا ست + بخور اندکے

تَعِشْ کَثِیْرًا + کُلُّ کَلْبٍ بِبَابِہٖ نَبَّاحٌ + کُلُّکُمْ یَطْلُبُ صَیْدًا + کُلٌّ

زندگی کن بیشتر + هر سگ بدروازهٔ خود بسیار آواز کننده هست + همه شما می طلبد شکار را + هر یکے

مُیَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَہٗ + کُلُّ مَنْ عَلَیْهَا فَانٍ + کُلُّ مُدَّعٍ کَذَّابٌ +

آسان کرده شده است برای آنچه پیدا کرده شد برای وی + هر کس که بالای زمین ست فنا شونده است + هر مدعی بسیار دروغگو ست

کُلُّ مَخْلُوْقٍ سَیَمُوْتُ + کُلُّ مَرْزُوْقٍ سَیَفُوْتُ + کُلُّ مَکْتُوْبٍ

هر مخلوق نزدیک ست که بمیرد + هر روزی داده شده نزدیک ست که فوت شود + هر نوشته

كلامك كمالك + الكلام يجر الى الكلام + كل ازب

كلام تو كمال تست + كلام ميكشد سوى كلام + هر بسيار موى

نفور + كل امرء في بيته صبي + كل امرء فيه ما يرزى به + كل امرء

رمنده است + هر مرد در خانهٔ خود كودك ست + هر مرد در وى هست چيزى كه ازان عيب كرده ميشود بسبب او + هر مرد

يعرف بقوله ويوصف بفعله + كل اداة الخير عند غيره +

شناخته ميشود بسخن خود و وصف كرده ميشود به فعل خود + هر وسيله نيكى نزديك غير خود ست +

كل اناء يترشح بما فيه + كل الحذاء يحتذى الحافي الوقع +

هر آوند ميچكد بانچه در وى ست + هر كفشگر نعل ميكند در پاى برهنه پا كه پاى سوده است از

كل الناس راض عن عقله + كل امر مرهون بوقته + كل امر يكون

همه مردمان راضى اند از عقل خود + هر كار گرو داشته شده ست به وقت خود + هر كارى كه باشد

بالعجلة لا تدوم اياماه + كلب عس خير من كلب ربض + كلب

بشتابى هميشه نمى ماند روزهاى او + سگى كه شب پاسبانى كرد بهتر ست از سگى كه بزانو نشسته + سگ

اجول خير من اسد رابض + الكلب ينبح والبدر يلوح + كل جديد لذيذ

بسيار نافع بهتر ست از شير بزانو نشسته + سگ بسيار آواز كننده ست و ماه شب چهاردهم هويدا ميشود + هر نو لذيذ ست

كل حزب بما لديهم فرحون + كل حي تابع اثره + كل ذات صدار خالة + كل ذات

هر گروه بانچه نزد اوست شادان اند + هر قبيله پيروى كرد نشان خود را + هر زن صاحب پيراهن خواهر خاله است + هر

ذيل تختال + كل سر جاوز الاثنين شاع + كل شاة برجلها

صاحب دامن ناز ميكند + هر رازى كه تجاوز كرد دو لب را مشهور شد + هر بز بپاى خود

سقاط + كل شيء هالك الا وجهه + كل شيء كتب على الانسان

لغزنده است + هر چيز هلاك شونده است مگر ذات او تعالى + هر چيزى كه نوشته شده بر انسان

لا يكون الا ازب الا نفورا لانه تنبت على حاجبيه شعرات فاذا ضربته الريح نفر كذا في الصحاح ۱۲

۲ صدار بروزن كتاب جامه كه سر و ماننده مقنعه ست و دامن آن بر سينه ... و ... را بفارسى پيراهن گويند كذا في منتهى الارب

۳ ما ...

كَطَالِبِ الْقَرْنِ جُدِعَتْ أُذُنَاهُ • كَفَاكَ مِنْ عُيُوبٍ

مانند جوینده شاخ که بریده شد هر دو گوش او + بس شد ترا از عیبها ے

الدُّنْيَا أَنْ لَا تَبْقَى + كَفَاكَ هَمًّا عِلْمُكَ بِالْمَوْتِ + كَفٌّ بِحَثٍّ

دنیا اینکه باقی نمی مانی + پس شد ترا از روی اندوه علم تو بمرگ + یک پنجه بقتبیش

خَيْرٌ مِنْ كَنْزِ عِلْمٍ + كَفْتٌ إِلَى وَنِيَّةٍ + كَفَرَسَيْ رِهَانٍ + الْكُفْرَانُ

بهتر ست از گنج علم + شتابی کردن ست سوی ... مانند دو اسپ گرو + کفران نعمت

أَشَدُّ مِنَ الْكُفْرِ + كَفَى بِالْمَوْتِ وَاعِظًا + كَفَى بِالشَّيْبِ دَاءً +

سخت تر ست از کفر + بس شد مرگ از روی پند دهنده + بس شد پیری از روی بیماری

كَفَى الْحَسُودَ حَسَدُهُ + كَفَى لِلْحَسُودِ حَسَدُهُ • كِلَا جَانِبَيْ

بس شد حاسد را حسد ش + بس شد برای حاسد حسد وے + هر دو جانب

هَرْشَى لَهُنَّ طَرِيقٌ + كَلَّا زَعَمْتَ الْعَيْرَ لَا يُقَاتِلُ + الْكِلَابَ عَلَى

هرشی برای آن زنان راه ست + چرا گمان کردی گورخر را که نمی شد + بگزار سگها را بر

الْبَقَرِ + كَلَامُ الْمُلُوكِ مُلُوكُ الْكَلَامِ + كَلَامُ الْمَرْءِ بَيَانُ فَضْلِهِ وَ

گاو دشتی + کلام پادشاهان پادشاهان کلام ست + کلام مرد بیان بزرگی اوست

تَرْجُمَانُ عَقْلِهِ + كَلَامُ اللَّيْلِ يَمْحُوهُ النَّهَارُ + كَلَامُ الْمَجَانِينِ

و بیان عقل اوست + کلام شب نابود میکند آنرا روز + کلام مجنونان

لَا يُعْتَبَرُ + كَلَامٌ لَيِّنٌ وَظُلْمٌ بَيِّنٌ + كَلَامُ الْعَاقِلِ أَكْثَرُهُ مَالٌ وَ

اعتبار کرده نمی شود + کلام نرم و ستم هویدا + کلام دانا بیشتر او مالی ست و

كَلَامُ الْجَاهِلِ أَكْثَرُهُ وَبَالٌ + كَلَامٌ كَالْعَسَلِ وَفِعْلٌ كَالْأَسَلِ +

کلام نادان بیشتر او وبال ست + کلام مانند شهد ست و فعل مانند خار در اشت +

نعم الدنيا والفناء | مع الكلام

التَّوَاضُعِ عَلَامَةُ النِّفَاقِ + كَثْرَةُ الْخِلَافِ شِقَاقٌ + كَثْرَةُ الْآمَالِ
تواضع نشان نفاق ست + کثرت خلاف دشمنی ست + کثرت امید ہا
تَقْطَعُ أَعْنَاقَ الرِّجَالِ + كَثْرَةُ الْعِقَابِ يُوجِبُ الْبَغْضَاءَ + كَثْرَةُ
می بُرد گردنہاے مردمان را + کثرت عقاب موجب می شود دشمنی سخت را + کثرت
الْغَنَمِ لَا يَهُولُ الْقَصَّابَ + كَثْرَةُ الْوِفَاقِ نِفَاقٌ + كَثِيرُ الْحَطَبِ
گوسپند نمی ترساند قصاب را + کثرت موافقت نفاق ست + بیشتر ہیمہ
يَكْفِيهِ قَلِيلٌ مِنَ النَّارِ كَثِيرُ النُّصْحِ يَهْجِمُ عَلَى كَثِيرِ الظِّنَّةِ كَحَسُو
کفایت میکند آنرا اندکے از آتش بیشتر پند ناکامی در آید بر بیشتر تہمت + مانند آبخورد
الدِّيكِ كَدُودِ الْقَزِّ الْكَذِبُ أَعْظَمُ الْخَطَايَا + كَذَّبَهُ صَبَّاغٌ
خروس ف مانند کرم ابریشم + دروغ بزرگترین گناہانست + انکار کرد آنرا رنگرز
الْكَذُوبُ مُتَّهَمٌ وَإِنْ صَدَقَتْهُ لَهْجَتُهُ وَوَضَحَتْ حُجَّتُهُ + الْكَذُوبُ
بسیار دروغگو تہمت داشتہ شدہ ست اگرچہ باور کند آنرا زبانش وہویدا شود دلیلش + بسیار دروغگو
يُعَشِّي وَلَا يُغَدِّي الْكِرَابُ عَلَى الْبَقَرِ + الْكَرِيمُ إِذَا وَعَدَ
طعام شب میخورد و طعام بامداد نمیخورد + آبہای راہ رود بار برگاو دشتی ست + جوانمرد چون وعدہ کند
أَوْفَى + الْكَرِيمُ الْمُخْتَارُ مَنِ اسْتَوَى عِنْدَهُ الذَّهَبُ وَالْأَحْجَارُ
ایفا کند + جوانمرد برگزیدہ کسی ست کہ برابر باشد نزد او زر و سنگہا +
الْكَسْبُ حَبِيبُ اللهِ + كَسَدَتِ الْيَوَاقِيتُ فِي بَعْضِ الْمَوَاقِيتِ
روزی جستن محبوب خداست + ناروان شد یاقوتہا در بعضی جاہا +
الْكَسَلُ بَابٌ مِنَ الزَّنْدَقَةِ + كُسَيْرٌ وَعُوَيْرٌ وَكُلٌّ غَيْرُ خَيْرٍ +
سستی دریست از بے دینی + کسیر و عویر و ہر کور خیر نیست +

يُزْبِ مَوْلَاهُ + كَالشَّاةِ تَبْحَثُ عَنْ سِكِّينِ جَزَّارٍ + كَالْفَاخِرَةِ
به بزه مالک خود + مانند گوسپند که می جوید از کارد بُرّان + مانند زن فخر کننده
تَحْدُجُ رَبَّتَهَا + كَالْقَابِضِ عَلَى الْمَاءِ + كَالْكَبْشِ يَحْمِلُ شَفْرَةً
که می بیند مالک خود را + مانند قبضه کننده بر آب + مانند کبش که بردارد کارد را
وَزِنَادًا + كَالْمَمْهُورَةِ مِنْ مَالِ أَبِيهَا + كَالْمَمْهُورَةِ إِحْدَى
و زناد را + مانند زن مهر داده شده از مال پدر خود ف مانند مهر داده شده یکے
خَدَمَتَيْهَا + كَالْمُهَدِّرِ فِي الْعُنَّةِ + كَانَ حِمَارًا فَاسْتَأْتَنَ +
از دو پای بحجن او + مانند شتر بانگ کننده در حظیره ف بود خر نر پس ماده خر شد +
كَانَ لَكَ مِنْ جِرَابِ النُّورَةِ + كَانَ كُرَاعًا فَصَارَ ذِرَاعًا +
بود برای تو از انبان آهک + بود پاچه پس گردید ذراع ف
كَانَتْ وَقْرَةً فِي صَخْرَةٍ + كَأَنَّمَا عَلَى رُؤُسِهِمُ الطَّيْرُ + كَأَنَّهُ
بود دو فره در سنگ بزرگ + گویا که بر سرهای ایشان پرنده است + گویا که وے
بَيْضَةُ الدِّيكِ + كَأَنَّهُ قَاعِدٌ عَلَى الرَّضْفِ + كَأَنَّهُ قَلَمٌ يَكْتُبُ
تخم مرغ ست + گویا که وی نشیننده است بر پالان + گویا که وی قلم ست که می نویسد
السَّعَادَةَ وَهُوَ عُرْيَانٌ + كَانُوا كَأَمْسِ الذَّاهِبِ كَبُرَ عَمْرٌو
نیک بختی را و حال آنکه وی برهنه است + بودند مانند دی رونده + کلان شد عمرو
عَنِ الطَّوْقِ كَبَرْقِ الْخُلَّبِ + كَتَخَلُّلِ الْفَاصِلِ بَيْنَ الْعَصَا وَ
سبب طوق + مانند برق بی باران + مانند در میان آمدن فاصل میان چوب
لِحَائِهَا + كَثْرَةُ الِاخْتِلَافِ فِي شَيْءٍ دَلِيلُ كَذِبِهِ + كَثْرَةُ
و پوست آن + کثرت اختلاف در چیزے نشان دروغ است + کثرت

گھر تو آتی دیگا + قاضی ستیرا ہرا رہی پر بندہ نہ ہارا + قاضی کی موسل مین ناڑا + قاضی کی لونڈی مری سارا شہر آیا قاضی مری کوئی نہ آیا قبر پر قبر نہین ہوتی + قبر کا منہ جہانک کر آئی ہین قرآن پر قرآن رکہنی کا کیا مضایقہ + قرض کا نہ مہمانی کی لونڈون مار دانی کی + قرض کی کیا مان ہوتی ہی قسمت کی لکہی کو کوئی میٹ نہین سکتا + قسم کہانی ہی کی لیی ہی قصائی بچہ کبہی نہ سچا جو سچا سو کچا قضیی دلال قلل چور + قلعی کہل گئی قندلٹین اور کو تلون پر مہر + قوت تہوڑا منزل بڑی + قورمہ او بسا ہی دال سی بہلا خزینہ بست و چہارم در مثلہای حرف کاف مشتمل بر گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

کاد حجر عاد او کلیب لوائل + کاد العروس یکون
گردید حجر عاد و کلیب برای وائل نزدیک ست کہ عروس شود

ملکا + کاد الفقر یکون کفرا + کاد المنتعل یکون راکبا + کافر سخی ارجی الی الجنۃ
پادشاہ + نزدیک ست کہ فقر شود کفر + نزدیک ست کہ نعل پوشندہ شود سوار + کافر جوانمرد امیدوار تر ست

من مسلم شحیح + کالابرۃ تکسو العراۃ وجسمہا
از مسلمان بخیل + مانند سوزن کہ می پوشاند برہنہ را وحال آنکہ بدنش

عریانٌ + کالاشقر ان یتقدم ینحر وان یتاخر یعقر + کالبائع
برہنہ ہست + مانند شتر سرخ موی اگر پیش شود ذبح کردہ شود و اگر پس آید پی دہشود + مانند فروشندہ

الکبۃ بالہبۃ + کالباحث عن الشفرۃ + کالبحر یغرق
اسپ عوض جامۂ کہنہ + مانند جویندہ از کارد + مانند دریا غرق میکند

کل ما القی فیہ + کالبلایا رؤسہا فی الولایا + کالخصی یفخر
چیزی را کہ انداختہ شود دران + مانند مادہ شتر کہ سرہای آنہا در گلیمہا + مانند خصی کہ می نازد

ب ۱ | ل ۱ | سین | صاد و ضاد | لام | نون و واو | معرالالف

عرس عروس بالفتح زن و مرد نو کتخدا بوم گویند ۱۲ صسلح

حجر بلا یا ناقہ کہ بر گور خداوند بستندی تا بمیرد و در عرب جاہلیت گمان داشتندی کہ صاحب آن بر آن سوار خواہد شد ۱۲ منتہی الارب

ولیۃ گلیم کہ زیر پالان بود جمع ولایا کذا فی القاموس

بعیر البلیۃ ناقہ کہ گرد ولیۃ بر قبر بسر کہ برد بی میگذاشت کذا فی منتہی الارب

بلیۃ بالفتح مادہ شتر کہ بر گور خداوندش می بستند ... گلیم بر سر آن ناقہ نا آنکہ بمیرد ۱۲

عاد ن جحر ۱۲ نام پدر وائل بن قاسم ... السلام ۱۲ قبیلہ ... عثمان ... ۱۲

گنجینۂ دوم در مثلہای فارسی

قارون ہلاک شد کہ چہل خانہ گنج داشت + نوشیروان نمرد کہ نام نکو گذاشت +
قاضی بدو گواہ راضی + قاضی برشوت راضی + قاضی چیست گواہ چست +
قاضی از پس اقرار نشنود انکار + قاضی ار با ما نشیند برفشاند دست را + محتسب
گرمی خورد معذور دارد مست را + قحبہ چون پیر شود پیشہ کند دلالی + قدر
عافیت کسی داند کہ بمصیبتی گرفتار آید + قدر زر زرگر شناسد قدر جوہر جوہری +
قدر عیسی کجا شناسد خر + قدر نعمت ست بعد زوال + قدم نامبارک و مسعود +
گر بدریا رود برارد دود + قرآن را از لوح زرچہ زیب + قرب سلطان آتش ست
از وی بترس + قرض کہ از ہزار گذشت نان و گوشت باید خورد + قرض حیض مرد است +
قرض شوہر مرد است + قرض بغداد بدست + قرض نداری بر و بہ پشت بخواب + قسم برای
خوردنست + قصہ کوتاہ + قضای نبشتہ نباید سترد + قضیۂ زمین بر سر زمین +
قطب از جائی جنبد + قطرہ قطرہ جمع گردد وانگہی دریا شود + قطع نظر از کشف و کرامات
دیگر حضرت تاریخ دان ہم ہستند + قفا زدن گردن کشانرا گردن زدنست و سیلی
خوارانرا دوالی خارش کردن + قفل بدیہ باید توان زد + قفل بر در آسمان زدہ + قلادہ بہ از سگ +
قلم رفتہ راچہ چارہ کند + قلم جوانمرد ست + قلم بخت من شکستہ سر ست + قلم اینجا رسید
و سر بشکست + قلندر ہرچہ گوید دیدہ گوید + قلیہ از مزہ در گذشت + قمار و راہ قمار +
قناعت تونگر کند مرد را + قول مردان جان دارد + قہر درویش بر جان درویش +
قہر درویش زیان ریش + قیامت گرچہ دیر آید بیاید + قیمت بی حکمت نیست + قیمت زعفران چہ داند خر +

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

قاضی جی دبلے کیوں ہوئے شہر کی اندیشی سے + قاضی کی گھر کی چوہے بھی سیانے + قاضی کی مونچھ + قاضی بنا ہو گا

كَثِيرُهَا تُوقَدُ مِنْهَا + اَلْقَلِيلُ مِنَ التَّدْبِيرِ اَبْقَى مِنَ الْكَثِيرِ مَعَ التَّبْذِيرِ +

بیشتر از آتش افروخته کرده میشود ازہوا + اندک از تدبیر باقی تر ست از بیشتر با تبذیر +

اَلْقَلِيلُ النَّافِعُ خَيْرٌ لَكُمْ مِنَ الْكَثِيرِ الضَّارِّ + اَلْقَلِيلُ يَدُلُّ

اندک سود مند بهتر ست برای شما از بیشتر ضرر کننده + اندک دلالت میکند

عَلَى الْكَثِيرِ + اَلْقَمِيصُ بِالْقَمِيصِ + اَلْقَنَاعَةُ اِلَى الْغِنَاءِ +

بر بیشتر پیراهن مقابل پیراهن ست + قناعت بسوے توانگری ست +

اَلْقَنَاعَةُ اَفْضَلُ الْغِنَاءِ + اَلْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَى + اَلْقَنَاعَةُ مَالٌ لَا يَنْفَدُ

قناعت بلند تر توانگریست + قناعت گنجیست که فانی شود + قناعت مالیست که کم نمیشود +

اَلْقَنَاعَةُ مِنْ طَبْعِ الْبَهَائِمِ قُوْرِيْ وَالْطُفِيْ + قَوْلُ الْعُطَارِدِ مِنْ

قناعت از طبیعت جانورانست + قطع کن و لطف کن + سخن عطارد از

دَقَائِقِ السُّنْبُلَةِ + اَلْقَوْلُ مَا قَالَتْ حَذَامِ + اَلْقَوْلُ بِحَسَبِ

باریکیهای سنبله ست + سخن چیزیست که گفت حذام + سخن موافق

هِمَّةِ الْقَائِلِ يَقَعُ وَالسَّيْفُ بِحَسَبِ عَضُدِ الضَّارِبِ يَقْطَعُ +

همت گوینده واقع می شود و شمشیر موافق بازوی زننده مے برد

قَوْلُ الْمَيِّتَةِ مَيِّتَةٌ قَيْدُ الْمَاءِ اَشَدُّ مِنْ قَيْدِ الْحَدِيدِ + اَلْقَيْدُ

سخن مردار مردار ست + قید آب سخت ترست از قید آهن + قید ست

وَالرَّتَعَةُ + قِيلَ لِلْبَغْلِ مَنْ اَبُوكَ قَالَ الْفَرَسُ خَالِي + قِيمَةُ الْمَرْءِ

و فراخی دارزانی + گفته شد برای استر که کیست پدر تو گفت اسپ ماموی من ست + قیمت مرد

هِمَّتُهُ + قِيمَةُ الْمَرْءِ مَا يُحْسِنُهُ

همت او ست قیمت مرد چیزی ست که آراسته کند او را

الامر الذی فیه تستفتیان + قضیة ولا اباحسن لها + قطرة

امری کہ دران فتوی طلب میکردید + قضیه ایست ونیست اباحسن برای آن قضیه + قطره

علی قطرة اذا اتفقت نهر + ونهر الی نهر اذا اجتمعت بحر +

بر قطره وقتیکه جمع شود نهرست + ونهر بسوی نهر چون جمع شود دریاست +

القعود خیر من اخلاق العجائز + قلب الاحمق فی

نشستن جوان بهترست از خلقهای پیرزنان + دل نادان در

لسانه + قلب الاحمق وراء لسانه + قلب المؤمن عرش الله

زبان اوست + دل احمق جز زبان اوست + دل مومن عرش خدای

تعالی + قلب المؤمن مرآة الصفاء + قلبت له ظهر المجن + قلة

تعالی ست + دل مومن آئینه صفائی ست برگردانیده شد برای وی پشت سپر + کمی

العیال احدی الیسارین + قلة الکلام یستر العیوب +

عیال یکے از دو توانگری ست ۴ کم سخن سے پوشد عیبها را

قل کل یعمل علی شاکلته + قل لا یستوی الخبیث والطیب +

بگو هر یک عمل میکند بر روش خود + بگو برابر نمی شود پلید و پاک +

القلم احدی اللسانین + القلوب مع القلوب تتشاهد + القلوب

قلم یکے از دو زبان ست + دلها با دلها گواه میشود + دلها

تتشاهد والضمائر تتناجی + قلیل عاجل خیر من کثیر آجل +

گواه میشود و ضمائرهار از میگوید + اندک بی مهلت بهترست از بیشتر با مهلت +

قلیل فی الجیب کثیر فی الغیب + قلیل النار تخمد بالریح ف

اندک در گریبانست بیشتر در غائب ست + اندک از آتش سرد می شود بسبب باد

معرالطاء ۱۴ فیصله پر وہ ان انام ۱۲
معرالامیر کاملام ۲ اوابیه کسی کی اہنت امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ ست ۱۲
۳ عیال زن و فرزند و نوکر و دیگر اموال نفقه و مانند ۱۲
۴ ۱۴ ۵ یکی از دو تونگری ست عیال ست ۱۲

يَملأُ الكَنائِنَ + القُبلَةُ عُنوانُ الصِّلَةِ + **قَتلُ المُؤذِي قَبلَ الإِيذاءِ** +

پر کرده شود تیر دانها + بوسه آغاز وصل ست + کشتن موذی پیش از ایذاست

قَد بَيَّنَ الصُّبحُ لِذِي عَينَينِ + قَد حِيلَ بَينَ العَيرِ وَالنَّزَوانِ القَدَرَةُ

بتحقیق هویدا شد صبح برای صاحب دو چشم + بتحقیق واقع شد حیلولت میان گورخر و جستن له

تُذهِبُ الغَيظَ + قَدرُ المَرءِ ما يُهِمُّهُ + قَدرُ لَذائِذِ العَيشِ بَعدَ المَصائِبِ +

می برد خشم را + قدر مرد چیزی ست که مقصود باشد او را + قدر لذتهای عیش بعد مصیبتهاست +

قَدِّر فِي العَمَلِ تَنجُ مِنَ الزَّلَلِ + قَدِّم لِلخُرُوجِ قَبلَ الوُلُوجِ + قَدِّم خَيرَكَ

اندازه کن در عمل تا نجات یابی از لغزشها + پیش کن خروج را پیش از در آمدن + پیش کن نان خود

مِن شَرِّ ابرِكَ + قَد وَجَدتَ فَاغتَبِط وَاستَكرَمتَ فَاربُط قَد هَلَجت

از سوزن خود را + بتحقیق یافتی پس با آرزو باد و خیری نفیس گرامی پیدا کردی پس ببند بتحقیق در هیجا

ذِبراءُ + قَد يَبلُغُ الخَضمُ بِالقَضمِ + قَد يَرفُقُ بِالقَلِيلِ فَيَكفِي وَيَخرُقُ

زبرا + گاهی سیر سد خوردن بهمه دهان بجهت خوردن بکناره دندان + گاهی نرمی میکند باندک پس کفایت میکند

بِالكَثِيرِ فَلا يَكفِي + **قَرابَةُ الوِدادِ** خَيرٌ مِن قَرابَةِ الوِلادِ + قُربُ الأَشرارِ

کثیر را پس کفایت نمیکند + نزدیکی دوستی بهتر ست از نزدیکی ولاده + نزدیکی بدان

مُضِرٌّ + قَرِّب الحِمارَ مِنَ الرَّدهَةِ وَلا تَقُل لَهُ سَأْ + القَرضُ مِقراضُ المَحَبَّةِ +

گزند رساننده است + نزدیک کن خر را از مغاک و مگو مر او را که اندوهگین گرد + قرض مقراض دوستی ست +

القَرنَبَى فِي عَينِ أُمِّها حَسَنَةٌ + القَرِيبُ مَن تَقَرَّبَ لا مَن تَنَسَّبَ + قَرِينُ المَرءِ

بچه موش زیرکانه گوش در چشم مادرش خوبست + قریب کسی ست که نزدیک شده نه کسی که خویشی کرده + یار مرد

دَلِيلُ عَقلِهِ + **القَشعَمُ** نَهِيضٌ + **قَصِيرَةٌ** مِن طَوِيلَةٍ **قُضِيَ**

نشان عقلست + شیر بنشست گیر ست + کوتاه از دراز ست + حکم کرده شد

خطر بر جہنم خوردنی بیار + فہم سخن گر نکند + فیل اگرچہ مردہ است لیکن بہ تو تن بار خر ست +

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

فاتحہ نہ درود دکہا گئی مردود + فارسی تنک تو اٹہ تم تا کہ او لنگری شود + فال کی کوڑیان ملا کو حلال ہین + فالودہ کہائی دانت ٹوٹی تو بلا سی + فتح داد الٰہی ہی فرنی فالودہ ایک بہاؤ نہین ہوتا + فضل کری تو چہٹیان عدل کری تو لٹیان + فقط تعویذ سی کام نہین نکلتا کچہہ گہر مین بہی ہونا چاہیی + فقیر کی صورت ہی سوال ہی + فقیر کو کمل ہی دوشالے + فقیر قرضدار لڑکا تینون نہین سمجہتی + فلانا تو یار ہی تہیر جی فلانی کی مان نی خصم کیا برا کیا کر کی چہوڑ دیا اور بہی برا کیا + فوج بی وکیل صاحب بی فیل +

خزینۂ بست و سوم در مثلہای حرف قاف مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

قَاتِلُ الْحَرِيصِ حِرْصُهُ + اَلْقَادِمُ يُزَارُ وَلَا يَزُورُ + اَلْقَاسِمُ مَحْرُومٌ +

کشندہ حریص حرص اوست + بازآیندہ از سفر زیارت کردہ میشود و زیارت نمی کند + بخشش کنندہ محروم ست +

اَلْقَاصُّ لَا يُحِبُّ الْقَاصَّ + اَلْقَانِعُ غَنِيٌّ وَإِنْ كَانَ جَائِعًا + قَبَّحَ اللّٰهُ

قصہ گو را دوست ندارد قصہ گوی را قناعت کنندہ توانگر ست اگرچہ باشد گرسنہ + زشت کند خدا

مِعْزًى خَيْرُهَا خُطَّةٌ + قَبَّحَ اللّٰهُ سِرًّا عِنْدَ الْمُعْتَدِي + اَلْقَبْضُ دَلِيلُ الْمِلْكِ +

بُزرا کہ بہتر او خطہ ست + زشت کرد خدای راز را نزدیک ظالم + قبضہ نشان ملک ست +

قَبْلَ الْبُكَاءِ قَدْ كَانَ وَجْهُكَ عَابِسًا + قَبْلَ الرَّمْيِ يُرَاشُ السَّهْمُ + قَبْلَ الرِّمَاءِ

پیش از گریستن بہ تحقیق بود روی تو ترش + پیش از تیر انداختن بہ نہادہ می شود تیر + پیش از تیر انداختن

ضیاءٌ وَالشَّمسُ اَضْوَءُ مِنهُ + فِی المُخلطِ کُل بِخارها + فِی النّارِ

روشنی ست وآفتاب روشن‌ترست ازان + ... در آتش

وَالسَّقَرِ + فِی بَیتِهِ یُؤتَی الحَکَمُ + فِی بَطنِ زُهمان زادَه + فِی ذَنبِ

دوزخ + در خانه اش آورده میشود حاکم + در شکم نخجه زده زیاده کرد اوراه + در دم

الکَلبِ یَطلُبُ اِنهالَهُ + فِی سَعَةِ الاَخلاقِ کُنوزُ الاَرزاقِ + فِی سَمَكِ

سگ میجوید هاله را + در فراخی خلقها گنجهای روزیهاست + در برداشتن

الوَردِ شُغلٌ عَن مَذاقِهِ + فِی کُلِّ شَجَرٍ نارٌ + فِی کُلِّ قَلبٍ شُغلٌ +

گل گلاب بی پروائی از چشیدن اوست + در هر درخت آتش ست + در هر دل کاریست

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

فارسی شکرست + فال بد بر زبان بد باشد + فال نیکو بزن بهر کاری +
فالیز جهان بهر خزان آمده است + فتراک جوانمردان دست آویز امیدست +
فتنهٔ خفته را مکن بیدار + فتنه در خواب است بیدارش مکن + فراخ روزی را با قحط
چه کار + فراموشی زیاران لازم افتادست دولت را + فریه خواه نخواه مرد آدمی ست
فربهی شی دیگر و آماس چیزی دیگرست + فرداش کند خمار که امشب مستی + فردا
که دیده است + فرزند اگرچه عیب ناکست + در چشم پدر ز عیب پاکست + فرزند کسان
نمیکند فرزندی + فرمان بردار در آینده روز لنت + فریب صید باشد خواب صیاد
فریاد شغال و بال شغالست + فریاد سگان کم نکند رزق گدا را + فضل و هنر ضایع
نا نه نمایند + فعل بد کرده را سزا ایست + فکر زاهد دیگر و سودای عاشق دیگرست
فکر هر کس بقدر همت اوست + فلفل را مبین که خردست + فو در فلان جلن من میرود

اَلفُقَرَاءُ كَنَفسٍ وَاحِدَةٍ + اَلفَقِيرُ لَا يَحتَاجُ + فَكَاكُ المَرءِ فِي

همه درویشان مانند یک جان هستند + درویش محتاج نمی شود + رهائی مرد در

الصِّدقِ + فُلَانٌ اَجوَعُ مِن كَلبَةِ حَومَلَ + فُلَانٌ عَاكٌ

راستی ست + فلان گرسنه ترست از مادهٔ سگ حومل + فلان نهایت احمق

تَاكٌ + فُلَانٌ قَد نَصَبَ شَبَكَتَهُ + فُلَانٌ كَالكَعبَةِ يُزَارُ وَلَا يَزُورُ

نهایت احمق ست + فلان البته بر پا کرد دام را + فلان مانند کعبه ست که زیارت کرده میشود و زیارت نمیکند

فُلَانٌ هَالِكٌ فِي الهَوَالِكِ + فُلَانٌ يَأكُلُ لَيلًا مِن اَيُورِ الغِلمَانِ

فلان هلاک شونده ست در هلاکتها + فلان میخورد وقت شب از ذکرهای غلامان

تَفَكَّهُ بِالغِيبَةِ الاِخوَانِ + فُلَانٌ يَنتَجِبُ غَيرَ عِضَاهِهِ + فَلَتَ فُلَانٌ

تفکه میکند بغیبت برادران + فلان برگزیده میکند خرد درخت بزرگ خود را + رهائی یافت فلان

بِجَرِيعَةِ الذَّقنِ + فَلتَكُنِ الوَجبَةُ + فَلجُكَ عَلَى خَصمِكَ بِالاِجمَالِ

به جریعه زنخ + پس باید که تسوی وجبه + فیروزی تو بر دشمن تو موقوف بر احسن است

فَليَضحَكُوا قَلِيلًا وَليَبكُوا كَثِيرًا + فَمَا اعتَلَّ نَسِيمُ الصَّبَا

پس باید که بخندند اندک و باید که بگریند بسیار + پس بیمار نشد باد صبا +

اِلَّا لِحُبِّ زَهرِ الرُّبَى + فَوَاتُ المَطلُوبِ اَهوَنُ مِنِ احتِمَالِ

مگر بسبب محبت شگوفه ربی + فوت شدن مطلب سبکتر ست از برداشتن

الذُّلِّ فِي تَحصِيلِهِ + فَوقَ كُلِّ ذِي عِلمٍ عَلِيمٌ + فِي الحَرَكَةِ

خواری در حاصل کردنش + بالای هر صاحب علم داناست + در حرکت

بَرَكَةٌ + فِي العَدَدِ رَاحَةٌ لِلمَفقُودِ + فِي التَّاخِيرِ اٰفَاتٌ + فِي القَمَرِ

برکت ست + در عدد آسایش ست برای مرده + در درنگ کردن آفتهاست + در ماهتاب

جَزَاهُ اللّٰهُ خَيْرًا + اَلْفِرَاقُ بَعْدَ الْوِصَالِ اَشَدُّ مِنَ الْمَمَاتِ + فَرِشْتُهُ لَهُ
پاداشش دہاد و را خدا نیکی را + جدائی پس از وصال سخت ترست از مرگ + گستردم او برای

وَخَلِّي أَمْرِي + اَلْفُرَصُ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ + فَرْعُ الشَّيْءِ يُخْبِرُ عَنْ اَصْلِهِ +
وگزاشت او کار مرا + فرصتها میگذرد مانند گذشتن ابرها + فرع چیزی خبر میدہد از اصل خود +

فَرِّقْ بَيْنَ مَعَدٍّ تَحَابٌّ + اَلْفَرْقُ بَيْنَ النُّطْقِ وَالسُّكُوتِ كَالضِّفْدَعِ
جدائی کن میان معد باہم دوست گرفته شوے + فرق میان گویائی و خاموشی مانند غوک

وَالْحُوتِ + فُرْقَةُ الْاِخْوَانِ مُحْرِقَةُ الْجَنَانِ + فَرَّ مِنَ الْمَطَرِ وَوَقَفَ
و ماہیست + جدائی برادران سوزانندہ دلست + گریخت از باران و بایستاد

تَحْتَ الْمِيزَابِ + فَرَّ مِنَ الْمَوْتِ وَفِيهِ وَقَعَ + فَسَا بَيْنَنَا الظَّرِبَانُ +
زیر پرنالہ + گریخت از مرگ و دران بیفتاد + گوز کرد میان ما ظربان

فَسَدَتْ نِعْمَةُ مَنْ كَفَرَهَا + اَلْفَضْلُ اَكْمَلُ مَالٍ وَاَجْمَلُ جَمَالٍ +
تباہ شد نعمت کسی کہ ناسپاسی کرد آنرا + بزرگی کاملترست از مال و خوبترست از جمال

فِطْنَةُ الْمَرْءِ تَدُلُّ عَلَى اَصْلِهِ + فِعْلُ الْحَكِيمِ لَا يَخْلُو عَنِ الْحِكْمَةِ
زیرکی مرد دلالت میکند بر اصلش + فعل حکیم خالی نمی شود از دانش +

فِعْلُ الْمُلُوكِ مُلُوكُ الْاَفْعَالِ + فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ + فَقْدُ
کار پادشاہان پادشاہان کارہاست + پس گریختم از شما ہرگاه ترسیدم از شما + گم کردن

الْاِخْوَانِ غُرْبَةٌ + اَلْفَقْرُ سَوَادُ الْوَجْهِ فِي الدَّارَيْنِ + اَلْفَقْرُ كَنْزٌ
برادران غربت است + درویشی سیاہی رو یست در ہر دو جہان + درویشی گنجیست

مِنْ كُنُوزِ اللّٰهِ + اَلْفَقْرُ مَعَ الْقَنَاعَةِ اَحْسَنُ مِنَ الْغِنَى مَعَ الْحِرْصِ +
از گنجہای خدا + درویشی با قناعت خوبترست از توانگری با حرص ×

مع السین مع الضاد مع الطاء والعین مع الفاء والقاف

که دل گسبن نہد + غلام بجال نازد و آقا بهرود + غله گر ارزان شود امسال بهید مشو + غم فردا امروز نباید خورد + غم نداری بخر غنچه از ترش روئی دلتنگ ست + غنی هرچند کریم باشد سفره بر سر راه نمی اندازد + غواص در دریا چیزی دیده بست که بغور رش غوطه میزند + غوره مویز میشود مویز غوره نمیشود + غول در بخارا نمیشود

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

غرض باولی ہی + غریب کو کوڑی اشرفی ہی + غریب کی جورو سب کے سر ہج + غریب کی جورو عمدہ خانم ناؤن + غریبوں نی روزی رکھی ون بڑی آی + غصہ بہت زور تھوڑا مار کھانی کی نشانی + خزینہ بست و دوم در مثلهای حرف فا مشتمل بر ۳ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

فَازَ مَنْ سَلِمَ عَنْ شَرِّ نَفْسِهٖ + فَاضِحٌ لِّي أَقْدَحْ لَكَ + فَاعْتَبِرُوْا يَا اُولِي

نجات یافت کسی که رہائی یافت از بدی ذات خود + پس روشن کن برای من تا چیز خورزنی بگیگر برای تو + پس عبرت گیرید ای

الْاَلْبَابِ + اَلْفِتْنَةُ اَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ + فَتًى وَّلَا كَمَالِكٍ + فَخْرُ الْمَرْءِ

صاحبان عقول + فتنہ سخت ترست از کشتن + جوانست و نیست مانند مالک + فخر کردن مرد

بِفَضْلِهٖ اَوْلٰى مِنْ فَخْرِهٖ بِاَصْلِهٖ + فَدَبِّرْهُ تَدْبِيْرَ مَنْ طَبَّ لِمَنْ

بزرگی خود بهترست از فخر کردنش به اصل خود + پس تدبیر کن او را مانند تدبیر کسی که علاج کرد برای

حَبَّ + فَذَكِّرْ اِنَّمَا اَنْتَ مُذَكِّرٌ لَّسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ + فَوَاهٍ

کسے که دوست داشت + پس پند ده جز این نیست که تو پند دهندۂ هستی نیستی بر ایشان برگماشته + پس خ بد تنرا

الْقُلُوبُ تَظْهَرُ فِي فَلَتَاتِ الْأَلْسُنِ وَصَفَحَاتِ الْوُجُوهِ + غَشَّكَ مَنْ أَسْخَطَكَ

دلها پیدا میشود در لغزشهای زبانها و کرانه های رو بها + پند خالص نداد ترا کسیکه خشمگین کرد

مع الضاد

بِالْبَاطِلِ + غَشَّكَ مَنْ أَرْضَاكَ بِالْبَاطِلِ + غَضَاضَةُ الْوَرَدِ مِنْ

به ناحق + پند خالص نداد ترا کسیکه راضی کرد ترا به ناحق + تازگی رگهای گردن از

دِمَاءِ الْخُدُودِ + غَضَبُ الْبَخِيلِ عَلَى اللَّحْمِ + غَضَبُ الْعُشَّاقِ كَمَطَرِ الرَّبِيعِ +

خونهای رخسارهاست + خشم گرفتن بخیل بر گوشت است + خشم گرفتن عاشقان مانند باران بهار

مع اللام

غَضَبُكَ عَنِ الْحَقِّ مَقْبَحَةٌ + غُلَامٌ عَاقِلٌ خَيْرٌ مِنْ شَيْخٍ جَاهِلٍ + غَلَبَ

خشم گرفتن تو از حق زشت گردیدنست + کودک دانا بهتر است از پیر نادان + غالب شد

الْحَزْمُ الْقَدَرَ + غَلَطُ الْعَامِّ فَصِيحٌ + غَلَّ يَدًا مُطْلِقُهَا وَاسْتَرَقَّ

هشیاری تقدیر را + غلطی بیشتر مردمان فصیح است + محکم کرد دست الطوق را کشاینده او و بنده گرفت

مع النون

رَقَبَةً مُعْتِقُهَا + الْغِنَاءُ غِنَى النَّفْسِ + الْغِنَاءُ غِذَاءُ الرُّوحِ كَمَا أَنَّ

برده را آزاد کننده او + بی نیازی توانگری نفس است + سرود غذای روح است چنانکه

الطَّعَامَ غِذَاءُ النَّفْسِ + غِنَى الْمَرْءِ فِي الْغُرْبَةِ وَطَنٌ + غَنِيمَةُ الْمَرْءِ وِجْدَانُ

طعام غذای نفس است + توانگری مرد در سفر وطن است + غنیمت مرد یافتن

مع الیاء

الْحِكْمَةِ + الْغَيْبُ عِنْدَ اللهِ + الْغِيبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا + الْغَيْثُ يُصْلِحُ مَا جَهِلَ

دانش است + غیب نزدیک خدا است + غیبت سخت تر از زناست + باران نیکو میکند چیزیرا که...

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

غربت دیده مهربان باشد + غرق شده را الغریاد چه سود + غریب کور میباشد + غریب نیستم بیمارم + غضب مرد نمک است + غلام همت آنم

دشمن علت دہوئی وہاں جای عادت کیونکر جای + عیب بہی گر نیکو ہنر جا ہیی + عید کی بہجی چاند مبارک + عید سے کے چاند ہو سگے ہین + عید کے پہچہی ٹہر +

خزینۂ بست و یکم در مثلہای حرف غین معجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

غَابَ شَهْرَيْنِ ثُمَّ جَاءَ بِكُلَيْتَيْنِ + غَابَ حَظُّ مَنْ غَابَ

ناپدید شد دوماه باز آورد دو گرده را + ناپدید شد بہرۂ کسی کہ ناپدید شد

نَفْسُهُ + غَالَهَا مَنْ غَالَ النَّاقَةَ + اَلْغَائِبُ حُجَّتُهُ مَعَهُ + غُبَارُ

ذاتش + ہلاک کرد آنرا کسی کہ ہلاک کرد مادۂ شتر را + غائب دلیلش با ویست + گرد

اَلْعَمَلُ خَيْرٌ مِنْ عَبِيرِ الْعَطَلِ + غَثُّكَ خَيْرٌ مِنْ تَسَمُّنِ غَيْرِكَ +

عمل بہترست از عبیر خالی از عمل + لاغری تو بہترست از فربہ شدن جز تو +

غَدَرَ بِكَ مَنْ دَلَّكَ عَلَى الْإِسَاءَةِ + غُدْوُهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا

بی وفائی کرد بتو کسی کہ رہنمونی کرد ترا بر بدی کردن + بامداد او یک ماہست و شبانگاہ او

شَهْرٌ + اَلْغُرَابُ اَعْرَفُ بِالتَّمْرِ + اَلْغِرْبَانُ سَوَادُ وَجْهِ الْبُسْتَانِ +

یک ماہست + زاغ شناسا ترست بہ خرما + زاغہا سیاہی روی باغ ست

اَلْغُرْبَةُ كُلُّهَا كُرْبَةٌ وَالْفُرْقَةُ كُلُّهَا حُرْقَةٌ + اَلْغِرَّةُ تَجْلِبُ الدِّرَّةَ + غُرْبَانُ

سفر ہمہ آن اندوہست و جدائی ہمہ آن سوزش ست + ناآزمودگی میکشد دوش را +

فَارِبِكُ وَاللّٰهِ + اَلْغَرِيبُ اَعْمَى + اَلْغَرِيبُ مَنْ لَيْسَ لَهُ الْحَبِيبُ + اَلْغَرِيقُ

مسافر نابیناست + غریب کسی ست کہ نیست مراد را معشوق + غریق

يَتَشَبَّثُ بِكُلِّ حَشِيشٍ + غَزَارَةُ الْجَوَادِ عَزَازَةُ الْجُودِ + غِشٌّ

چنگ میزند بہر گیاہ + بسیاری جوانمرد گرامی شدن جوانمردی ست + کینہ

عذر تقصیرات ما چند انکه تقصیرات ما + عروس که بمن رسید غب کوتاه شد + عروسیکه روی
خود بس غربیل پنهان کند بخشش حاجت نیست + عزت هر کس هم ست آنکس ست + عزیز من
جواب ست این نه جنگ ست + عشق ست و ارادت + عشق ست و هزار بدگمانی + عشق
بازی را ز مجنون یاد می باید گرفت + عشق و مشک پنهان نمی ماند + عشق آدمی بود نه
آموختنی + عشق آتشی ست پیر جوان را خبر کنید + عصای پیر بجای پیر + عصمت بی بی
از بیچادری + عطای شما بلقای شما بخشیدم + عطارد می باید که تاب نزدیکی
آفتاب آرد + عقل چون آید بتو گوید که آن کن + عقل هر رسه چیزی دیگر ست + علاج
واقعه قبل از وقوع باید کرد + علت بر و د و عادت نرود + علم نجوم قیافه روزگار ست +
علم نبی به از جهل شی + علم در سینه باید نه در سفینه + علم غیب خاصه خدا ست + علم مرغ و جشنیست +
علم و ادب بهر گدا اند هند + عمر سفر کوتاه + عمر همه باد بر مرد عمر دراز برای تجربه است +
عنقا را میخواهد که بدام گیرد + عوان عود سوزد و گنده در دوزخ شود + عود و سرگین هر دو
در آتش به دود خاکستر ست + عوض نیکی بدیست عیان را چه بیان + عیب خود را کسی نمی بیند +
عیسی بدین خود موسی بدین خود + عیش را در جهان خزان داد ند +

گنجینه سوم در امثال هندیه

عاشقی اور خالا جی کا ڈر + عاشقی خالا جی کا گھر نہین + عاشقی اگر کیجیی
تو کیا کہاس کھودی + عاشق کی آبرو ہی گالی اور مار کہانا + عاشق اندہا ہوتا ہی +
عالی ہمت سدا مفلس + عالم گیر ثانی چولہی آگ نہ گھڑی پانی + عراقی پر زر ورنہ جلا
گدہی کی کان امیٹھی + عطائی نانان خطائی + عقلمند دن کی دوربلا + عقل بر پڑے
کہ بہینس + عقل چہ کتی ست کہ پیش مردان بیاید + عقل کی طوطی اوڑ گئی + عقل کے

الاجم + عند النازلة تعرف اخاك + عنز وتیس وتیس وعنز + عنوان صحیفة

قلعه را اند + نزدیک مصیبت می‌شناسی برادر خود را + ماده آهوست نر آهو و نر آهوست و ماده آهو + سرنامه کتاب

المؤمن حسن الخلق + العقوق بعد النوق + العود احمد + عود

مسلمان خوبی خلق ست + ماده‌های بزغاله بعد شتر مادگان + بازگردیدن خوب تر ست + چوب ست

یقلح اسنانه + عود یقلح + عود یعلم العنج + العیان لا یحتاج

که پاک میکند زردی دندانش را + چوبیست که پاک میکند زردی از اچوبی ست که می آموزانند عنج را + نگریستن بچشم محتاج نمیشود

الی البیان + عیب الکلام تطویله + عجره بجره + العیر یضرط والمکواة

بسوی بیان کردن + عیب کلام دراز کردن ست او + سر زنش کردن بعیوب او را + خر گوز میزند و آهن داغ

فی النار + العین حق + عین السماء بر البر والعطاء + عین الهرة قص

در آتش ست + چشم زخم ثابت ست + چشم آسمان نکوئی نکوکارست و بخشش + چشم گربه بریدن

الفارة + عینه فراره + العینة تشفی الحرب + عینی جعار + عی بالاسناف

موش ست + چشم او فرار او ست + سامان جنگ شفا میدهد جنگ را + دروغ گفتن بی گفتار + درماند بسبب

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

عارف بخود غیر عارف نیست + عارف که بر نخته تنگ نیست هنوز + عاشقی راز ز مباند نه لاف + عاشقم لیکن تا کنار بام + عاشقم لیکن ناز معشوقی دارم + عاشقی بس مشکل ست + عاشق مهربان تر از بد ست + عاشق کور میباشد + عاقبت میمون لولی راگذر بر چنبر ست + عاقبت گرگ زاده گرگ شود + گرچه با آدمی بزرگ شود + عاقلان خود میدانند + عاقلان پیروی نقطه نکنند + یا نخوانند یا غلط نکنند + عاقل دوباره فریب نمیخورد + عالمی را به نیم جو نخرم + عبارت از نظیر بی نظیر شود + عبد العظیم چاشنی دگر دارد + عجب که ترا یاد دوستداران شد + عدو شود سبب رزق گر خدا خواهد + عذر بدتر از گناه +

اَلْعِلْمُ حِجَابُ اَکْبَرُ + اَلْعِلْمُ زَیْنٌ وَالْجَهْلُ شَیْنٌ + اَلْعِلْمُ صَیْدٌ وَالْکِتَابَةُ

علم پردهٔ بزرگست + علم زینت ست وجهل عیب ست + علم شکارست ونوشتن

قَیْدٌ + عِلْمٌ لَا یَنْفَعُ کَدَوَاءٍ لَا یَنْجَعُ + عُلُوُّ الْخَیَالَاتِ لَیْسَ مِنْ سُمُوِّ الْمَقَامَا

قیدست + علمی که نفع نکند مانند دوا است که کو را نشود + بلندی خیالهانیست ازبلندی مقامها +

عُلُوُّ الْهِمَّةِ مِنَ الْاِیْمَانِ + عَلَی الْاَکْثَرِ حُکْمُ الْکُلِّ + عَلٰی اَهْلِهَا تَجْنِیْ بَرَاقِشُ

بلندی همت از ایمانست + براکثرست حکم همه + براهل خود جنایت میکند براقش +

عَلَی الْخَبِیْرِ سَقَطْتَ عَلَی النَّاسِ کُرْبَاسَةٌ + عَلَیَّ اَنَا کُرْبَاسَةٌ عَلٰی قَدْرِ الْمَحَبَّةِ

برمرد بسیار دانا برافتادی برمردمانست کرباسه + برمنست من کرباسه ام + براندازه محبت

یَکُوْنُ الشَّوْقُ + عَلَیْکَ بِالْحِفْظِ دُوْنَ الْجَمْعِ مِنَ الْکُتُبِ + عَلٰی هٰذَا دَا

میباشد شوق + لازم کن برخود حفظ را نه جمع کردن کتابها + برهمین گرد

الْقُمْقُمُ + عَلَیَّ کَمَا تَجْتَمِعُ قَزَاعُ الْخَرِیْفِ اَلْعَمُّ غَمٌّ عِنَایَةُ الْقَاضِیْ خَیْرٌ مِّنْ

قمقم + بر من چنانکه جمع می شود پاره های ابر در خریف + اعمام اندوه ست + عنایت قاضی بهتر

شَاهِدَیْ عَدْلٍ + عِنْدَ الْجِدَالِ یَظْهَرُ فَضْلُ الرِّجَالِ + عِنْدَ الْاِمْتِحَانِ

دو گواه عادل + نزدیک جنگ آشکارا میشود بزرگی مردان + نزدیک آزمایش

یُکْرَمُ الْمَرْءُ اَوْ یُهَانُ + عِنْدَ جُهَیْنَةَ الْخَبَرُ الْیَقِیْنُ + عِنْدَ الرِّهَانِ تُعْرَفُ

بزرگی کرده میشود مرد یا خوار کرده میشود + نزدیک جهینه ست خبر یقین + نزدیک گرو داشتن شناخته میشود

السَّوَابِقُ + عِنْدَ الشَّدَائِدِ یَذْهَبُ الْاِخْفَاءُ + عِنْدَ الصَّبَاحِ یَحْمَدُ الْقَوْمُ

معالمها + نزدیک شدهٔ تنها میرود پنهان کردن + نزدیک صبح ستایش میکند قوم

السُّرٰی + عِنْدَ الضَّرُوْرَاتِ تُبَاحُ الْمَحْظُوْرَاتُ + عِنْدَ النِّطَاحِ یُغْلَبُ الْکَبْشُ

شب روی نزدیک ضرورتها مباح کرده میشود چیزهای ممنوع + نزدیک شاخ زدن غالب میشود

عُلُوُّ الْأَقْدَارِ + اَلْعَفْوُ عَنِ الظَّالِمِ جَوْرٌ عَلَى الْمَظْلُومِ + عَفْوُ الْمُلُوكِ اِبْقَاءُ الْمُلْكِ +

بلندی قدرہاست درگزشتن از ظالم ستم ست بر مظلوم + درگزشتن پادشاہان باقی داشتن سلطنت ست

اَلْعُقْرُ وَلَهُ الْآخَرُ + اَلْعُقَلَاءُ يَعْرِفُونَ الرِّجَالَ بِالْحَقِّ وَالْجُهَلَاءُ يَعْرِفُونَ

عقر دیگر + عاقلان می شناسند مردان را بہ حق وجاہلان می شناسند

الْحَقَّ بِالرِّجَالِ + عَقْلٌ بِلَا اَدَبٍ كَشُجَاعٍ بِلَا سِلَاحٍ + اَلْعَقْلُ عِقَالُ

حق را بمردان + عقل بدون ادب مانند دلیرست بدون ساز جنگ + عقل رسن

الْاِنْسَانِ + اَلْعَقْلُ نِصْفُ الْكَرَامَاتِ + اَلْعَقْلُ وَالْاِلْهَامُ لَا يَفْتَرِقَانِ +

انسانست + عقل نیمہ کرامتہاست + عقل و الہام جدا نمی شوند +

اَلْعَقْلُ مُخُّ الرُّؤُسِ وَالْعِظَامِ + اَلْعَقْلُ وَزِيرٌ نَاصِحٌ وَالْعِشْقُ وَكِيلٌ فَاضِحٌ

عقل مغز سرہا و استخوانہاست + عقل وزیریست نصیحت کنندہ وعشق وکیلیست رسوا کنندہ

عُقُوبَةُ الظَّالِمِ سُرْعَةُ الْمَوَاتِ + اَلْعُقُوقُ ثُكْلُ مَنْ لَمْ يَثْكَلْ + عَقِيبُ كُلِّ

عذاب ستمگار شتابی مرگست + عقوق بے فرزندی کسی ست کہ بی فرزند نشد پس ہر

يَوْمٍ لَيْلٌ + عَكَرَتْ عَلَى الْغَزْلِ بِاَخَرَةٍ فَلَمْ تَدَعْ بِنَجْدٍ قَرَدَةً + عَلِقَتْ

روز شب ست + حملہ کرد زن بر رشتن در انجام پس نگزاشت در نجد پارۂ از پشم + ۱۲ بند کردہ شد

مَعَالِقُهَا وَصَرَّ الْجُنْدُبُ + عِلَلُ الْاَفْهَامِ اَشَدُّ مِنْ عِلَلِ الْاَجْسَامِ +

دربہای او و آواز کرد جندب + بیماریہای فہمہا سخت ترست از بیماریہای بدنہا +

اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْاَنْبِيَاءِ + اَلْعِلْمُ اَفْضَلُ النَّسَبِ وَاَشْرَفُ اللَّقَبِ + اَلْعِلْمُ بَحْثٌ

عالمان وارثان پیغمبران ہستند + علم بزرگتر نسبت و بزرگتر لقب ست + علم از بحث

لِلْعُقُولِ لَا بَحْثٌ لِلْمَنْقُولِ + اَلْعِلْمُ حِلْيَةُ الْفَقِيهِ وَالْجَهْلُ حِلْيَةُ السَّفِيهِ +

کردن معقول ست نہ از بحث کردن منقول + علم زیور داناست وجہل زیور نادانست +

مع الفاء

مع الكاف واللام

عَلَى الْمُصِيبَةِ مُصِيبَةٌ فَوْقَ جَمِيعِ الْمَصَائِبِ + عَدُوٌّ عَاقِلٌ خَيْرٌ مِنْ صَدِيقٍ

بر مصیبت مصیبت ست بالای همه مصیبتها + دشمن دانا بهترست از یار

جَاهِلٍ + الْعُذْرُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَقْبُولٌ + عَرَضٌ سَائِرٌ + عَرَ

نادان + عذر نزدیک مردمان بزرگ مقبول ست + عرض سایریست + بزرگ

عَلَيْهِ سِيمَاءُ عَالَةٍ + الْعِرْقُ نَزَّاعٌ + عِزُّ الْمُلُوكِ فِي كَثْرَةِ الْمَهَالِكِ +

بروی بهای عاله را ... رگ سخت کشنده است + عزت پادشاهان در کثرت مهلکهاست +

الْعِزَّةُ فِي الْقَنَاعَةِ + عَزَّ مَنْ قَنِعَ + عُسْرُ الْأَمْرِ مُقَدِّمَةُ الْيُسْرِ + عَسَى

عزت در قناعت ست + عزیز شد هرکه قناعت کرد + دشوار شدن کار مقدمه آسانی ست + نزدیکست

أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ + عَسَى

آنکه مکروه دارید چیزی را و حال آنکه او بهترست مر شما را + و نزدیکست که دوست دارید چیزی را و حال آنکه بدست

الْغُوَيْرُ أَبْؤُسًا + الْعُشَّاقُ لَا يُؤَاخَذُونَ بِمَا صَدَرَ مِنْهُمْ + عِشْ رَجَبًا

غویر بلاها شد + عاشقان مواخذه کرده نمی شوند بانچه صادر شود از ایشان + زندگی کن

تَرَ عَجَبًا + عِشْ قَنُوعًا تَكُنْ مَلِكًا + الْعِشْقُ تَرْكُ السَّلَامَةِ فِي اخْتِيَارِ

ببینی عجب را + زندگی کن بقناعت شوی پادشاه + عشق گذاشتن سلامتی ست در اختیار کردن

الْمَلَامَةِ + عَشِّ وَلَا تَغْتَرَّ + الْعَصَا مِنَ الْعُصَيَّةِ + الْعُصْفُورُ فِي الْيَدِ

ملامت + طعام شبانگاهی بخوران و غافل مشو + عصا از عصیه است + گنجشک در دست

وَالطِّفْلُ فِي الطَّرَبِ + الْعَفْوُ أَحْسَنُ الْأَعْمَالِ + الْعَفْوُ زَكَوةُ

و کودک در خوشیست + درگذشتن خوبی عملهاست + درگذشتن زکوة

الظَّفَرِ + الْعَفْوُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَأْمُولٌ + الْعَفْوُ عِنْدَ الْأَوْغَادِ مِنَ

رستگاریست + درگذشتن نزدیک مردمان بزرگ امیدداشته شده است + درگذشتن نزدیک فرومایگان

مع الزاء | مع السين | مع الشين | مع الصاد | مع الفاء

بِلَا عِلْمٍ وَالْعَالِمُ بِلَا عَمَلٍ كَالْقَوْسِ بِلَا وَتَرٍ + اَلْعَامُ لَا يَرْتَفِعُ بِارْتِفَاعِ الْخَاصِّ

بدون علم و عالم بدون عمل مانند کمانست بدون زه + عام برفع نمی‌شود برفع شدن خاص

عَبْدُكَ خُلِيَ فِي يَدَيْهِ + اَلْعَبْدُ وَمَا فِي يَدِهِ لِمَوْلَاهُ + اَلْعَبْدُ اَصْبَرُ جِسْمًا

بندۂ او خالی کرده شده در هر دو دستش + بنده و آنچه در دست اوست برای مالک اوست + بنده صابرتر از روی تن

وَالْحُرُّ اَصْبَرُ قَلْبًا + اَلْعَبْدُ عَبْدٌ عَلَى نَسْلِهِ + اَلْعَبْدُ يُدَبِّرُ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ + اَلْعَبْدُ

و حر صابر ترست از روی دل + بنده بنده است با اولاد خود + بنده تدبیر میکند و خدا تقدیر میکند + بنده

يُقْرَعُ بِالْعَصَا وَالْحُرُّ يَكْفِيهِ الْعِتَابُ قَبْلَ الْعِقَابِ + عَثْبٌ وَلَا بَعِيرَ عَثْرَةٍ

کوفته میشود بچوب و حر کفایت میکند او را خشم پیش از عذاب + لنگیست و نیست شتر + لغزش

الرِّجْلِ تُزِلُّ الْقَدَمَ وَعَثْرَةُ اللِّسَانِ تُزِيلُ النِّعَمَ + عُثَيْمَةٌ تَقْرُمُ جِلْدًا اَمْلَسَ

پای لغزاند قدم را + و لغزش زبان دور میکند نعمتها را + کرمک ضعیف خوردن میخواهد پوست برا

اَلْعَجْزُ عَنِ الدَّرْكِ اِدْرَاكٌ + اَلْعَجَلَةُ تُورِثُ النَّدَامَةَ + اَلْعَجَلَةُ اُخْتُ

عاجز شدن از دریافتن دریافتن است + شتابی پیدا میکند شرمندگی را + شتابی همشیر

النَّدَامَةِ + اَلْعَجَلَةُ اٰخِرُهَا النَّدَامَةُ + اَلْعَجَمِيُّ فَالْعَبْ بِهِ مَا شِئْتَ + اَلْعَجُولُ

شرمندگیست + شتابی آخرش شرمندگیست + عجمی پس بازی کن بوی هرچه خواهی + شتابی کننده

مُخْطِئٌ وَاِنْ مَلَكَ وَالْمُتَثَبِّتُ مُصِيبٌ وَاِنْ هَلَكَ + اَلْعَدَاوَةُ فِي الْاَقَارِبِ

خطا کننده است اگرچه قادر شود و ثابت بصواب رسنده است اگرچه هلاک شود + دشمنی در نزدیکان

كَالسَّمِّ فِي الْعَقَارِبِ + عَدُّ الْقَارِضِ فَحِيحٌ + عِدَةُ الْمُؤْمِنِ كَاَخْذِ الْكَفِّ +

مانند زهرست در کژدمها + مهیا کرد برنده را پس فراهم کرد + وعده کردن مومن مانند گرفتن بدست است

الْعُدَّةُ لِيَوْمِ الشِّدَّةِ + عَدْلُ السَّاعَةِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ الثَّقَلَيْنِ + عَدُمَ الصَّبْرِ

سامان برای روز شدت است + انصاف یکساعت بهترست از عبادت انسان و پری + نبودن صبر

ظالم مظلوم نماست + ظالم پای دیوار خود را می کند + ظاهر از شیخ و باطن از شیطان + ظا

عنوان باطن ست + ظرافت آتش افروز جدائیست + ظریفیکه سگ لیسد قابل استعما

ظریف همیشه سرگردان ست + ظلم ظالم باعث ویرانی ملک وست + ظلم بسویت عدل

گنجینه سوم در امثال هندیه

ظالم کی رسّی دراز + ظالم کا زور سر پر + ظالم کا ہنڈا ہی نرالا ہی + ظاہر رحمان کا باطن شیط

خزینه بستم در مثلهای حرف عین مهمله مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

عَادَاتُ السَّادَاتِ سَادَاتُ الْعَادَاتِ + عَادَتْ بِعِتْرِهَا لَمِيس

عادتهای سرداران سردارهای عادتهاست + بازگردید بسوی اصل خود لمیس

اَلْعَادَةُ طَبِيعَةٌ خَامِسَةٌ + عَارَتْ عَلَى الصِّرَاطِ وَقَبِلَتْ بَوْلَهَا + اَلْعَاشِ

عادت طبیعت پنجم ست + تنگ کرد بر گوز زدن و قبول کرد بینیاخ درا + زن عا

تُهَيِّجُ الْاَبِيَةَ + عَاطٍ بِغَيْرِ اَنْوَاطٍ + عَاقِبَةُ الصَّبْرِ اِلَى السَّلَامَةِ

بر انگیخته میکند زن آبیه + گیرنده بدون تعرشه دانها ۵ انجام صبر بسوی سلامتست

عَاقِبَةُ الْعَجَلَةِ اِلَى النَّدَامَةِ + عَاقِبَةُ الصَّبْرِ مَحْمُو

انجام شتابی بسوی شرمندگی + انجام صبر ستوده شده است

عَاقِبَةُ الظَّالِمِ وَخِيمَةٌ + اَلْعَاقِلُ يَكْفِيهِ الْاِشَارَةُ + اَلْعَالِمُ بَيْنَ الْخَسِيسِ

انجام ستمگار بد ست + دانا کفایت میکند او را اشاره + عالم میان بیشهای شی

كَالْمُشْتَرِي بَيْنَ الْخُنَّسِ + اَلْعَالِمُ بِلَا عَمَلٍ كَالْحِمَارِ فِي الطَّاحُونَةِ + اَلْعَا

مانند مشتری است میان ستاره های سیاره + عالم بدون عمل مانند خر ست در آسیا + عا

ظَاهِرُ الْعِتَابِ خَيْرٌ مِنْ بَاطِنِ الْحِقْدِ + اَلظَّاهِرُ عُنْوَانُ الْبَاطِنِ ظَرِيفٌ

ظاهر خشم بهترست از باطن کینه + ظاهر سرنامهٔ باطنست + زیرکست

فِي جَنْبِهِ غُدَدٌ ظُفْرُكَ يَكِلُّ عَنْ مِثْلِ + اَلظَّفْرُ لِمَنْ احْتَجَّ لَا لِمَنْ

در گریبانش غدها ست + ناخن تو مانده می شود از مانند + رستگاری مر کسی راست که حجت آورد نه مر کسی

لَجَّ ظِلُّ الْاَعْوَجِ اَعْوَجُ + ظِلُّ السُّلْطَانِ ظِلُّ اللّٰهِ + ظِلُّ الْكَرِيمِ فَسِيحٌ

که خصومت کرد + سایهٔ کج کج ست + سایهٔ پادشاه سایهٔ خداست + سایهٔ جوانمرد وسیع ست

ظُلَامَةُ الْمَظْلُومِ لَا تَضِيعُ + ظَلَّتْ لِغَنَمٍ عَبِيثَةً + ظِلٌّ سَيَّالٌ رِيحٌ حَرُورٌ

دادخواهی ستمگار ضائع نمی شود + گردید گوسپندان آمیخته + سایهٔ بسیار رونده بادش گرم ست

ظِلُّ عُمْرِ الظَّالِمِ قَصِيرٌ ظُلْمُ الظَّالِمِ يَقُودُهُ اِلَى الْهَلَكَةِ + ظُلْمُ الْمُلُوكِ اَوْلَى مِنْ

سایهٔ عمر ظالم کوتاه ست + ستم ستمگر میکشد اورا بسوی هلاکت + ستم پادشاهان بهترست از

دَلَالِ الرَّعِيَّةِ اَلظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ + اَلظُّلْمُ مَرْتَعُهُ وَخِيمٌ ظَمَأٌ

ناز رعیت + ستم تاریکیهاست روز قیامت + ستم چراگاه او ناموافق ست تشنگی

قَادِحٌ خَيْرٌ مِنْ رِيٍّ فَاضِحٍ + ظَمَأُ الْمَالِ اَشَدُّ مِنْ ظَمَأِ الْمَاءِ ظَنُّ

دشوار بهترست از سیرابی رسوا کننده + تشنگی مال سخت ترست از تشنگی آب + گمان

الْعُقَلَاءِ بِمَنْزِلَةِ الْيَقِينِ + ظَنُّ الْعُقَلَاءِ كِهَانَةٌ + ظَنُّ الْعَاقِلِ اَصَحُّ مِنْ يَقِينِ

عاقلان بمرتبهٔ یقینست + گمان عاقلان خبر غیب ست + گمان زیرک صحیح ترست از یقین جاهل

ظَنُّ الْمُؤْمِنِينَ لَا يُخْطِئُ + ظُنُّوا بِالْمُؤْمِنِينَ خَيْرًا ظِئْرٌ رَؤُومٌ خَيْرٌ مِنْ اُمٍّ شَقِيَّةٍ

گمان مومنان خطا نکند + گمان کنید بمومنان نیکے را + دایهٔ رؤوم بهترست از مادر بدبخت

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

ظالم از مظلوم باشد شکوه چین + ظالم مرگ دست نمیدارد از ستم + آخر بعقاب میرسد

لِلتَّصَافِي + طُولُ الْمَقَالِ يُمِلُّ وَطُولُ الْكَلَامِ يُذِلُّ + طَوِيَّةٌ

برای صفائی محبت و درازی سخن بستوه می آرد و درازی کلام خوار میکند + چابلیت

عَلَى بَلَالَةٍ + اَلطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ + اَلطَّيْرُ بِالطَّيْرِ يُصَادُ + طِينُ الْبُخَارِ طَاهِرٌ

بر تری گیاه + زنان پاکیزه برای مردان پاکیزه اند + پرنده به پرنده شکار کرده میشود + گل بخار پاک است

گنجینۂ دوم در مثلهای فارسی

طاقت مهمان نداشت خانه بمهمان گذاشت + طاقت دیدن ندارد روی پنهان میکند + طامع همیشه ذلیل ست + طبل پنهان چه زنم طشت من از بام افتاد + طبیب مهربان از دیدهٔ بیمار می افتد + طفلی و دامان مادر خوش بهشتی بوده است + طفل بمکتب نمیرود ولی برندش + طفل دامن گیر من آخر گریبان گیر شد + طفیل کدو کرم هم آب می یابد + طمع آرد بمردان روی زردی + طمع را سر ببر اگر مردی + طمع را سه حرفست هر سه تهی + طوق لعنت بگردنش افتاده + طوطیان در شکرستان کامرانی میکنند + طینت بمعنی سفالیست بی آب

گنجینۂ سوم در مثلهای هندیه

طالب زر کا بی ضرور جگمین خوار حقیسی دو ر طبیلی کی بلا بندر کی شر + طوفان شیطان الله نگهبان + طوطی کی سی آنکھیں پھیر لیتا هی + طوطی وڑ گئی + خزینۂ نوزدهم در مثلهای حرف ظای معجمه مشتمل بر سه گنجینه

گنجینۂ اول در امثال عربیه

وِثَاقِ الظِّلِّ + طَائِرُ كُلِّ اِنْسَانٍ فِي عُنُقِهِ + اَلطِّبُّ لِلْمُلُوكِ

بند سایه است + پرنده هر انسان در گردن اوست + طب برای پادشاهان است

لَا لِلْمَفَالِيكِ + طَبِيبٌ يُدَاوِي وَهُوَ عَلِيلٌ + طِرْ مَعَ الْاَسْكَالِ

نه برای مفلس + طبیب علاج میکند وحال آنکه او بیمارست + بپر باشکلها +

طَرِيقُ الْعَقْلِ وَاحِدٌ + طَعْنُ اللِّسَانِ اَشَدُّ مِنْ طَعْنِ السِّنَانِ +

راه عقل یک است + زدن زبان سخت ترست از زدن نیزه +

طَعْنٌ فِي حَوْصِ اَمْرٍ + اَلطَّعْنُ يَظْأَرُهُ + طَلَبُ الْاَدَبِ خَيْرٌ مِنْ طَلَبِ

دریدن در دوختن چیزیست + طعنه مهربان میکند او را + جستن ادب بهترست از جستن

الذَّهَبِ + طَلَبُ الْعَيْرِ قَرْنَيْنِ تَضْيِيعُ الْاُذُنَيْنِ + طَلَبُ الْكُلِّ

زر + جستن گورخر دو شاخ را خراب کردن هر دو گوش ست جستن همه

فَوْتُ الْكُلِّ + طَلَعَتِ الشَّمْسُ فِي خِرْشَاءٍ + طَمِعَ فِي الرِّبْحِ

درگذشتن همه ست + طلوع کرد آفتاب در غبار + طمع کرد در سود

حَتّٰى فَاتَهُ رَاْسُ الْمَالِ + اَلطَّمَعُ الْكَاذِبُ يَدُقُّ الرَّقَبَةَ +

تا آنکه فوت شد او را اصل مال + طمع دروغ میکوبد گردن را +

اَلطَّمَعُ مَرَضٌ وَالسُّؤَالُ نَزْعٌ وَالْحِرْمَانُ مَوْتٌ + طَمِعَ مَنْ

طمع بیماری ست وسوال نزع ست وبی نصیبی مرگ ست + طمع کرد کسے

لَا يَدْفَعُ عَنْ نَفْسِهِ + طُوبٰى لِمَنْ رُزِقَ بِالْعَافِيَةِ + طُوبٰى

دفع نمیکند از ذات خود + خوشحالی برای کسی که روزی داده شد به عافیت + خوشحالی

لِمَنْ اُهِلَ لَهُ + طُولُ الْعَهْدِ يُنْسِي + طُولُ النَّبَاِ مَسْلَاةٌ

برای کسی که زن خواسته شد برای او + درازی زمانه فراموش میکند + درازی خبر سوزن کلانست

مع الباء | مع الراء | مع العین | مع اللام | مع المیم | مع الواو

زنجي + اَضَلَلْتَ مِنْ غِشٍّ ثَمَانِيًا - ضَيْفُ البَخِيلِ اٰمِنٌ

اسید دشمن بود تباه کردی بسبب کینه هشت را + مهمان بخیل بی خوفست

مِنَ التُّخَمِ + ضِيقُ اليَدِ اَشَدُّ مِنْ ضِيقِ القَلْبِ +

از تخمه ها + تنگی دست سخت ترست از تنگی دل +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

ضابطهٔ تازی در سرد ... ضامن بست گریست + ضرب المثل روزگارست ...

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

ضامن نه و جی گره کا دیجی + ضامنی پودنی کی کیا + ضرور کو گدہی کو بہی سالا کرتی ہین + خزینهٔ هیژدهم در مثلهای حرف طای مهمله مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

طَابَ وَقْتُ مَنْ وَثِقَ بِاللهِ + طَارَتْ بِهِمُ العَنْقَاءُ + طَارَتْ

خوش شد وقت کسیکه اعتماد کرد بر خدا + پرانید ایشان را عنقا که پرید

عَصَافِيرُ رَاسِهِ + طَارَ فَيَبُوا + طَاعَةُ الوُلَاةِ بَقَاءُ العِزِّ +

گنجشکهای سر او + پرید پس باز آمد + فرمان برداری حاکمان باقی ماندن عزتست

طَاعَةُ النِّسَاءِ نَدَامَةٌ + طَاعَةُ العَدُوِّ هَلَاكٌ + طَالَ حُزْنُهُ

فرمان برداری زنان شرمندگیست + فرمان برداری دشمن هلاکت + دراز شد اندوه

مَنْ طَالَ رَجَاؤُهُ + طَالَ عُمُرُ مَنْ قَصُرَ تَعَبُهُ + الطَّامِعُ فِي

کسی که دراز شد امید او + دراز شد عمر کسی که کوتاه شد مشقت او + طمع کننده در

عَلَى الرَّاسِ أَهْوَنُ مِنْ مِيتَةٍ عَلَى الْفِرَاشِ + ضَرْبُ الْحَبِيبِ زَبِيبٌ +

بر سر سبکتر ست از مردن بر بستر + زدن معشوق مویز ست

ضَرْبُ الْحَبِيبِ أَوْجَعُ + ضَرْبُ الصِّبْيَانِ كَالْمَاءِ فِي الْبُسْتَانِ + ضَرْبُ

زدن معشوق دردناکتر ست + زدن کودکان مانند آب ست در بستان + زدن

الطَّبْلِ تَحْتَ الْكِسَاءِ + ضَرْبُ الْغُلَامِ إِهَانَةُ الْمَوْلَى + ضَرَبَ فِي

دہل زیر چادر ست + زدن غلام سبک کردن مولی ست + زد در

جَهَازِهِ + ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ + ضَرْبُ اللِّسَانِ أَوْجَعُ مِنْ

پالان شتر خود شتر خود را رها کرد + زد برای ما مثلی و فراموش کرد پیدایش خود را + زدن زبان بسیار دردمند ست

طَعْنِ السِّنَانِ + ضَرْبُ الْوَالِدِ لِلْوَلَدِ كَالْمَاءِ لِلزَّرْعِ + أَضَرُّ بِنَا أَعْمَى

از زدن نیزه + زدن پدر پسر را مانند آب ست برای کشت + نابینا بسیار کام

مِنَ الْبَصِيرِ + ضُعْفُ الْحِيلَةِ أَنْفَعُ مِنْ أَقْوَى الشِّدَّةِ +

کننده ست از بینا + سستی حیله سود مند تر ست از بسیار قوت سختی +

ضِغْثٌ عَلَى إِبَّالَةٍ + ضَلَّ دُرَيْصٌ نَفَقَهُ + ضَلَّ سَعْيُ

دستهٔ گیاه بر پشتهٔ کلان هیزم ست + گم کرد بچه موش سوراخ خود را + گم شد کوشش

مَنْ رَجَى غَيْرَ اللّٰهِ + ضَلَّ مَنْ ذَكَرَ الْأَسْرَارَ + ضَمِنَ اللّٰهُ رِزْقَ

کسی که امید داشت جز خدا را + گمراه شد کسی که ذکر کرد رازها را + ضامن شد خدا روزی

كُلِّ أَحَدٍ + ضَمِيرُ الْأَحْرَارِ مَحَلُّ الْأَنْوَارِ + ضَمِيرُ الْعَارِفِ لَا يَعْلَمُ

هر یک را + دل بزرگان جای نورها ست + نهان عارف نمیداند

أَحَدٌ إِلَّا هُوَ + ضِيَاءُ الْقَلْبِ مِنْ أَكْلِ الْحَلَالِ + ضُيِّعَ مَا نَالَ بِمَا

کسی مگر آن عارف + روشنی دل از خوردن حلال ست + ضایع کرده شد آنچه یافت بجهت

دل بر وفرح می برند - **صیاد** - بر بازمغالی برپو باشد کہ کی - ز و پلنگ برز صید چون اجل آن سوی

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

صبح کا بہولا شام گہر آوی او سی بہولا نہین کہتی ہین + صبح کی نہاری اور پتہر امین گا ئین پچہاڑی + صبح کی بوہنی اور اللہ میان کی آس صبر کے داد خدا کی ہاتہہ ہی + **صحبت** اچہی بیٹہیی کہا ئی ناگر پان + بری صحبت بیٹہہ کی کٹا ئی ناک اور کان + صبح گئی سلامت آئی + صدر جہان کے بدر جہان چہوڑ بہانی جا ئین کہان + صدقہ دیا رد بلا + **صندل** کی چہاپی منہہ کو لگی + **صورت** نہ شکل چولہی سی نکل + صورت چڑیل کے نام پریو کا سا + **خزینۂ ہفتدہم** در مثلہای حرف ضاد معجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

ضَاقَ صَدْرُ مَنْ ضَاقَ يَدُهُ + ضَاقَتِ الدُّنْيَا عَلَى الْمُتَبَاغِضِيْنَ +

تنگ شد سینہ کسی کہ تنگ شد دست او + تنگ شد دنیا بر دشمنی کنندگان با یکدیگر

ضَاقَتْ عَلَيْهِ الْأَرْضُ بِرُحْبِهَا + **اَلضَّجُوْرُ** قَدْ يَحْلِبُ الْعُلْبَةَ +

تنگ شد بروی زمین بفراخی خود + بی قرار گاہی مید وشد علبہ را +

ضَحَّ رُوَيْدًا عَنْ مَظَالِمِهَا + **ضِدَّانِ** لَا يَجْتَمِعَانِ + **ضَرَبَ**

نالید نالیدن نرم از ظلمہای او + دو ضد جمع نمی شوند + ظاہر کرد

أَخْمَاسًا لِأَسْدَاسٍ + ضَرْبٌ بِضَرْبٍ وَهَجْرٌ بِهَجْرٍ + ضَرْبَةُ السَّيْفِ

اخماس را برای اسداس + زدن بزدن و نیک کشیدن بکشیدن + ضربت شمشیر

دال ذال نون واو

ضاد معجمہ مع الالف ... مع الطاء والظاء واللام والراء

وَسِتْرُ الْجَاهِلِ + اَلصِّنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنٰى + اَلصِّنَاعَاتُ اِنَّمَا تَكْمُلُ

و پردهٔ جاهل + هنر گنجیست که فانی نشود + صناعتها جز این نیست که کامل

بِتَلَاحُقِ الْاَفْكَارِ + اَلصُّوْفِيُّ اِبْنُ الْوَقْتِ + اَلصُّوْفِيُّ يَاْكُلُ سَبْعِيْنَ مَرَّةً +

نشود بلاحق شدن فکرها + صوفی پسر وقتست صوفی میخورد هفتاد بار +

اَلصَّيْدُ لِمَنْ اَخَذَهُ لَا لِمَنْ اَثَارَهُ + اَلصَّيْفَ ضَيَّعْتِ اللَّبَنَ +

شکار برای کسی است که گرفت آنرا نه برای کسی که برانگیخت او را + در گرما خراب کردی شیر را +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

صاحب خبر داخل خیرست + صاحب کرم همیشه مفلس ست + صاحب تعزیت آدم شمارست + صاحب غرض را بس خبر نمیتوان دید + صباح خواستم خضری ببینم خرسی دوچار شد + صبر مفتاح کارهاست + صبر تلخست ولیکن بر شیرین دارد + صبر نما تا که بجای رسی + صحبت نیکان بدانرا سود نیست + صدای دهل از خالی بودن شکم ست + صدا از هر دو دست می برآید + صد بار اگر توبه شکستی باز آ + صد در شود گشاده چو بسته شود دری + صدر هر جا که نشیند صدر ست + صد شکر که چغندر نبود + صدقه دادن رد بلاست + صدق پیش آور که اینجا هر چه آرند آن برند + صد کلاغ را یک کلوخ بس ست + صد کوزه بساز و که یکی دسته ندارد + صد گشته چو من به که تو غمگین نفسی + صد گربه و یک موش + صد موش یک گربه بس ست + صفای خانه از آب و جاروب ست + صفرای ما بلیموی ما شکند + صف مغلوب را هو گیر ست + صلای سمرقندی + صلا نشد بلا نشد + صلاح کار کجا و من خراب کجا + صلاح ما همه آنست کان تراست صلاح + صلح اول به از جنگ آخر + صورت گرگ دیدن مبارکست و ندیدن هم مبارک + صوفی نشود صافی تا در نکشد جامی + بسیار سفر باید تا پخته شود خامی + صوفیان صاف را

مِنَ الْبِئْرِ وَیُجْلِسُهٗ عَلَی السَّرِیْرِ + اَلصَّبِیُّ صَبِیٌّ وَلَوْ کَانَ نَبِیًّا +

از چاہ وہی نشاند او را بر تخت + کودک کودک ست اگرچہ باشد پیغمبر +

اَلصُّحْبَةُ مُؤَثِّرَةٌ + صِحَّةُ الْجَسَدِ مِنْ قِلَّةِ الْحَسَدِ + صَحِیْفَةُ الْمُتَلَمِّسِ

صحبت تاثیر کنندہ است + تندرستی بدن از کمی رشک ست + نامہ متلمس

صَدَقَنِیْ سِنَّ بَکْرِهٖ + صِدْقُ الْمَرْءِ نَجَاتُهٗ + اَلصِّدْقُ یُنْبِیْ عَنْکَ

آگاہانید مرا سال مادہ شتر را + راستی مرد نجات اوست + راستی خبر میدہد از تو

لَا الْوَعِیْدُ + اَلصَّدَقَةُ تَرُدُّ الْبَلَاءَ وَتَزِیْدُ فِی الْعُمْرِ + صُدُوْرُ الْاَحْرَارِ

نہ وعید + صدقہ دفع میکند بلا را و افزون میکند عمر + سینہای آزادان

کُنُوْزُ الْاَسْرَارِ + صَدِیْقُ الْوَالِدِ عَمُّ الْوَلَدِ + صَرَّحَ الْحَقُّ عَنْ مَحْضِهٖ

گنجہای رازہاست + یار پدر عم پسر ست + ہویدا شد حق از خالص خود

صَرَّحَتْ بِجِلْدَانَ + صَفَاءُ الْمَوَالِیْ یَتَعَهَّدُ الْمَوَالِیَ + صَفْقَةٌ بِنَقْدٍ خَیْرٌ

ہویدا شد در جلدان + صفائی مولایان خبرگیری میکند غلامان را + عقد کردن بہ نقد بہتر

عَنْ بَدَارَةٍ بِوَعْدٍ + صَفْوُ الْعَیْشِ فِی الْقَنَاعَةِ + صَکَّةُ عُمَیٍّ + صِلْ

از بدرہ بہ وعدہ + صفائی زندگانی در قناعت ست + نیمروز عمی + بپیوند

الْاَرْحَامَ یَکْثُرْ حَشَمُکَ + صَلَاحُ الْاِنْسَانِ فِیْ حِفْظِ اللِّسَانِ + صُلْتَ

رحمہا را بسیار شود حشمت تو + شایستگی انسان در نگہداشتن زبان است + حملہ کردی

عَلَی الْاَسَدِ وَبُلْتَ عَنِ النَّقَدِ + اَلصُّلْحُ خَیْرٌ + اَلصَّمْتُ حِکْمَةٌ وَقَلِیْلٌ

بر شیر و پیشاب کردی از نقد + صلح بہتر ست + خاموشی دانائی ست و اندک ست

فَاعِلُهٗ + اَلصَّمْتُ خَیْرُ الْحِکْمَةِ + اَلصَّمْتُ زِیْنَةُ الْعَالِمِ وَسِتْرُ

کنندہ او + خاموشی بہتر دانائی ست + خاموشی زیبایش عالم ست و پردہ

صَاحِبُ الْحَاجَةِ أَعْمَى + صَاحِبُ الْغَرَضِ مَجْنُونٌ + صَاحِبُ الْأَخْيَارِ

صاحب حاجت نابیناست + صاحب غرض دیوانہ ہست + صاحب نیکان

يَأْمَنُ مِنَ الْأَشْرَارِ + صَاحَتْ عَصَافِيرُ بَطْنِهِ + صَادَفَ دَرْءُ السَّيْلِ دَرْءًا

بی خوف میشود از بدان + آواز کرد گنجشکہای شکمش + یافت دررہ سیلاب را بستابی بدین سیلاب

يَصْدَعُهُ + صَارَ الْأَمْرُ إِلَى الْوَزَغَةِ + صَارَ إِلَى مَا مِنْهُ خُلِقَ +

کہ می شکافد آنرا + گردید کار بسوی آفتاب پرست + گردید بسوی آنچہ کہ ازان پیدا شدہ

صَارَتِ الْقَوْسُ رَكْوَةً + صَارَتِ الْعَصَا رَكْوَةً + صَارَ الزُّجُّ قُدَّامَ

گردید کمان کوزۂ آب نوشیدنی + گردید عصا کوزہ + گردید تیزی آرنج پیش

السِّنَانِ + صَامَ حَوْلًا ثُمَّ شَرِبَ بَوْلًا + الصُّبْحُ يَطْلُعُ فِي أَثْنَاءِ

نیزہ + روزہ داشت یکسال باز نوشید پیشاب + صبح طلوع میکند درمیان

الظَّلَامِ + الصَّبْرُ آتِي الْمَحْبُوبِ + الصَّبْرُ أَوَّلُهُ أَمَرُّ مَذَاقَةً وَلَكِنَّ

تاریکی + صبر آرندہ معشوق ست + صبر اولش تلخ ترست از روی مزہ + ولیکن

آخِرَهُ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ + الصَّبْرُ خَيْرُ مَطِيَّةٍ يَرْكَبُهَا الْإِنْسَانُ + الصَّبْرُ

آخراو شیرین ترست از شہد + صبر بہتر سواریست کہ سوار می شود آنرا انسان + صبر

عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى + الصَّبْرُ عَلَى الْمُصِيبَةِ مُصِيبَةٌ عَلَى الشَّامِتِ + صَبْرُكَ يُورِثُ

نزدیک صدمۂ بہتر ست + صبر بر مصیبت مصیبت ست بر شامت + صبر تو پیدا میکند

الظَّفَرَ + الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ + الصَّبْرُ مَطِيَّةُ الظَّفَرِ + الصَّبْرُ وَالتَّأَنِّي

رستگاری را + صبر کلید کشائش ست + صبر سواری رستگاریست + صبر و درنگ کردن

مِنْ فِعْلِ الْكِرَامِ وَالْعَجَلَةُ مِنْ فِعْلِ اللِّئَامِ + الصَّبْرُ يُخْرِجُ الرَّجُلَ

از فعل کریمانست و شتابی از فعل لئیمان + صبر بیرون می آرد مرد را

کوتگر + شام کی مُردیکو کب تک روییٔ + شان کا مارا وہ وا روییٔ + شانہین گیا جُفتی پڑ رہین گی + شاہ کا مال بہو تین پڑی دونا + شاہ کی دونی + شاہجہان پورے بغلین جُہری کہاتی بہتی نیت بُری + شاہد وار روار گواہ یار یار + شتر غمزی کرتی ہین شحنہ لگا پیارہ تر کو کہہ بیری ہوے + کہڑی پکاری کہیت مین پٹواری کی جوی + شرابیون سی دوری بہلی + شرع مین شرم کیا + شرم کی بہونت بہو کی مری + سکار کی وقت کُتیا ہگاسی + شکر خوریکو شکر مل رہتی ہی + شکر دیکر مری تو زہر کا ہی کو دیجیی شلیتی مین منیخ نہ کہیی لشکر مین شیخ نہ کہیی + شمع کا پشت نہ رو برابر ہی شنو پودنا مین بہینسا یہ تماشا کیسا + شورباکہای سو ڈولی دی + شوق دادالٰہی ہی شہد لگاکر چاٹو + شہر مین اونٹ بدنام + شیخی اور تین کانی + شیخی خوری سے کہاتیر اگہر جلتا ہی کہا بلاسی میری شیخی تو میری پاس ہی + شیخ کیا جانی صابون کا بہاؤ شیخ نے بچہو یکو بہی دغادی ہی + شیخ جی ڈال نہ رہی نکہی نہ رہی بال + شیخ سعد شیرازی عاشقو نکی بادشاہ معشوقون کی قاضی + شیر بکر یکو ایک گہاٹ پانی پلایا ہی + شیر کی برقع مین چھچھہری کہاتی ہین + شیرونکا منہ کس نی دہویا ہی + شیر شاہ کی داڑہی بڑی ہی کہ سلیم شاہ کی + شیطان سی زیادہ مشہور ہی + شیطان کی کان کاٹی ہین + شیطان کی کان بہری + شیطان کی شتاکی + خزینہ شانزدہم در مثلہای حرف صاد مہملہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

صَاحِبُ الخَيرِ دَاخِلُ الخَيرِ + صَاحِبُ الهَوٰى شَرِيكُ العَمىٰ

صاحب نیکی داخل نیکیست + صاحب خواہش شریک نابینائیست

شاخ گل ہر جا کہ روید ہم گل ست + شاخی کہ بلند شد تبر خورد + نی گفت کہ من ہم شکر خوردم + شاگرد باید زیستن تا استاد باید زیستن + شاگرد رفتہ رفتہ باستاد می رسد + شاہ کرم لطف بعید را ند + بندہ باید کہ حد خود داند + شاہان چہ عجب گر بنوازند گدا را + شاہان کم التفات بحال گدا کنند + شاید کہ ہمین بیضہ برآرد پر و بال عنقا گردد + شب بسیار و کار بیکار + شب حاملہ است تا چہ زاید بسحر + شب خر گرہ طاوس ہمی بنماید + شب گربہ سمور نماید + زنگی بچہ حور مینماید + شب ما ہم سحر دارد + شپرک پروانۂ شمع خورشید نشود + شپر گر وصل آفتاب نخواہد + رونق بازار آفتاب نکاہد + شتر از آن ست اگر قلادہ در گردن نبستہ آن شتربان و رود آنچہ خر بندہ گشت + شتر در خواب بیند پنبہ دانہ + شتر صالح بہ از مرد طالح + شتر بشکم کہ در وجا گردد ہم برنی شدنی شد دگر چہ خواہد شد + شراب مفت را قاضی ہم خوردہ + شراب زدہ را شراب دوا ست + شرط ہمہ وقتی بنود لائق کشتی + شرم غمان برای ایمان ست نہ برای روزی + شعر فہمی عالم بالا معلوم شد + شعر فہمیدن بہ از گفتن بود + شکل درویش صورت سوالی ست + شکم درویشان تغار حداست + شلغم پختہ کہ نقرۂ خام + شماتت دشمن کہ بنزرش دوست + شمشیر نیک ز آہن بد چون کند کسی + شمشیر بکوب ، بستہ کہ من نوکر شاہم + شمشیر مردان خالی نمی باشد + شمع از پشت و روشن می باشد + شمع را ہر چند سر بزند روشن تر شود + شملہ بمقدار علم + شنیدہ کی بود مانند دیدہ + شود شود نشود گو مشو چہ خواہد شد + شوق رہبر دل کہ با مجد رہبری در کار نیست + شوخی ان زشت روی نابینا + شمشیر قالین و گر و شہر نیستان و گر ست + شیشۂ نشکستہ را پیوند کردن مشکل ست + شیطان خانہ خود خراب کند

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

شاباش بی بی تیری ڈہرکی کو یادی آپ لگا وی لڑکی کو + شاکر کو شکر موذی

الجنةِ + شِنشِنَةٌ اَعرِفُها مِن اَخزَمٍ + شَوِيٌّ اَخُوكَ حَتّيٰ

بهشت + این عادت ست که می شناسم آنرا از اخزم + بریان کرد برادر تو تا آنکه

اِذَا انضَجَ رَمَّدَ + اَلشُّهرَةُ آفَةٌ وَالخُمُولُ رَاحَةٌ + شَهرٌ لاخَيرَ فِيهِ

چون پخته شد در خاکستر کرد + شهرت آفت ست و گم نام شدن آسایش ست + ماهی که نیست نیکی در آن

لَاتَعُدَّ اَيَّامَهُ + شَهرٌ لَكَ فِيهِ رِزقٌ لَاتَعُدَّ اَيَّامَهُ + اَلشَّيبُ

شمار مکن روزهای آنرا + ماهی که برای تو در آن روزیست شمار مکن روزهای آنرا + پیری

مِن استِعمَالِ الطِّيبِ وَهِجرَانِ الحَبِيبِ + اَلشَّيبُ تَدبِيرُ المَوتِ + شَيبُكَ

از استعمال کردن خوشبو ست و جدائی محبوب + پیری تدبیر مرگ ست + پیری تو

نَاعِيكَ + شَيخٌ يُعَلِّلُ نَفسَهُ بِالبَاطِلِ + اَلشَّيخُ فِي قَومِهِ كَالنَّبِيِّ

خبر مرگ رساننده ست ترا + پیر ست که مشغول میکند ذات خود را به باطل + شیخ در گروه خود مانند پیغمبر ست

فِي اُمَّتِهِ + اَلشَّيخُ عَدِيٌّ شَيخٌ آخَرُ + اَلشَّيطَانُ لَايُخَرِّبُ كَرمَهُ +

در امت خود + شیخ قبیله شیخ دیگر ست + شیطان ویران نمی کند کرم خود را +

شَينُ العِلمِ الصَّلَفُ + شَيئًا مَا يُطلَبُ السَّوطُ اِلَى الشُّقرَاءِ +

زشتی علم لاف زدن ست + چیزی که طلب کرده می شود تازیانه بسوی شقرا ء

اَلشَّيءُ بِالشَّيءِ يُذكَرُ + اَلشَّيءُ اِذَا ثَبَتَ ثَبَتَ بِلَوَازِمِهِ + اَلشَّيءُ اِذَا خَلَا عَن مَقصُودِ

چیزی بچیزی ذکر کرده می شود + چیز وقتیکه ثابت شود ثابت شود بلازمهای خود + چیز وقتیکه خالی شود از مقصود

لَغَا + شَيئَانِ عَجِيبَانِ هُمَا اَبرَدُ مِن يَخٍّ + شَيخٌ يَتَصَبّيٰ وَصَبِيٌّ يَتَشَيَّخُ +

لغو شود + دو چیز عجیب اند که آن هردو سرد تر اند از یخ + پیر ست که بتکلف کودک شود و کودک ست که بتکلف پیر شود

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

بِالْمَكِينِ + شَرَفُ النَّاسِ بِالْعِلْمِ وَالْأَدَبِ لَا بِالْمَالِ وَالنَّسَبِ + شَرَفُ الْعَبِيرِ

به صاحب مکانت + بزرگی مردمان بعلم و ادبست نه بمال و نسب + بزرگی آفتاب

فِي الصَّفَرِ + شَرَفُ الْغَزَالَةِ بِالْحَمَلِ + شَرَفُ الْعِلْمِ فِي اللُّدُورِ + اَلشَّرَفُ

در گرمه تافتنست + بزرگی آفتاب ببرج حملست + بزرگی علم در خانها ست + بزرگی

بِالْهِمَمِ الْعَالِيَةِ لَا بِالرِّمَمِ الْبَالِيَةِ + اَلشَّرُّ كَائِنٌ فِي طَبِيعَةِ كُلِّ وَاحِدٍ

به همتهای بلندست نه باستخوانهای پوسیده + بدی حاصل ست در طبیعت هر یک

فَإِنْ غَلَبَ صَاحِبُهُ بَطَنَ وَإِنْ غَلَبَ عَلَى صَاحِبِهِ ظَهَرَ + شَرُّ مَا

پس اگر غالب شود صاحب بدی پنهان شود بدی و اگر غالب شود بدی بر صاحبش ظاهر شود بدی + بدترین چیز

يُجِيئُكَ إِلَى مُخِّهِ عُرْقُوبٌ + شَرٌّ مِنَ الْمَوْتِ مَا يُتَمَنَّى مَعَهُ الْمَوْتُ +

که بیقرار کند ترا بسوی مغز استخوان عرقوب + بدترست از مرگ انچه آرزو کرده شود با وی مرگ +

اَلشُّعَرَاءُ تَلَامِيذُ الرَّحْمٰنِ + اَلشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ + اَلشَّعِيرُ

شاعران شاگردان خدا اند + شاعران پیروی میکنند انرا گمراهان + جو

يُؤْكَلُ وَيُذَمُّ + شَغَلَتْ شِعَابِي جَدْوَايَ + اَلشُّغْلُ لِلْقَلْبِ لَيْسَ

خورده میشود و نکوهیده میشود + باز داشت راههای من بخشش مرا + شغل برای دل ست نیست

اَلشُّغْلُ لِلْبَدَنِ + شَفِيعُ الْمُذْنِبِ إِقْرَارُهُ وَتَوْبَتُهُ اِعْتِذَارُهُ +

شغل برای بدن + شفاعت کننده گنهکار اقرار کردن اوست و توبه او عذر خواستن اوست +

شَقْشَقَةٌ هَدَرَتْ ثُمَّ قَرَّتْ + اَلشَّفِيقُ عَلَى سُوءِ الظَّنِّ

بانگ شتر سکن شد باز قرار گرفت + برادر مهربان بر بد گمانی

مُولَعٌ + شِمَّةٌ مِنَ الْمَعْرِفَةِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرِ الْعَمَلِ + شَمِّرْ فِي طَلَبِ

حریص ست + شمه از شناختن حق بهترست از بسیار عمل + دامن برچین آماده شو در جستن

غَنِيٌّ أَفْقَرُ مِنْ فَقِيرٍ سَخِيٍّ + شَخْبٌ فِي الْإِنَاءِ وَشَخْبٌ فِي الْأَرْضِ + شَرُّ

تو انگر محتاج ترست از فقیر جوانمرد + یک شخب در آوند ست و یک شخب در زمین + بدترین

الْأَشْرَارِ مَنْ لَا يَقْبَلُ الْاِعْتِذَارَ + شَرُّ الْأُمُورِ أَقْرَبُهَا مِنَ الشَّرِّ + شَرُّ الْأَخْوَ

بدان کسی ست که قبول نکند عذر را + بدترین کارها نزدیکتر آنهاست از بدی + بدترین

مَنْ تُكُلِّفَ لَهُ + شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ لَا يُعَاتِبُ + شَرُّ أَيَّامِ الدِّيكِ يَوْ

کسی ست که تکلف کرده شود برای او + بدترین برادران تو کسی ست که عتاب نکند + بدترین روزهای مرغ

يُغْسَلُ رِجْلَاهُ + شَرٌّ أَهَرَّ ذَا نَابٍ + شَرُّ الْهِجَاءِ الَّذِي شَبَ

کرشسته شود هردو پای او + بدی بانگ کنانید صاحب دندان یعنی سگ را + بدترین هجا آنست بدتر

الرِّعَاءِ الْحُطَمَةُ + شَرُّ الْمَجَالِسِ قَلْعَةٌ + شَرُّ الْمَالِ مَا لَا يُزَكَّى وَلَا يُولَ

چرانندگان حطمه ست + بدترین مجلسها قلعه ست + بدترین مال مهلت داده نشود و زکوة داده

شَرُّ الْمَصَائِبِ الْجَهْلُ + شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَنْصُرُ الظَّلُومَ وَيَخْذُلُ

بدترین مصیبتها نادانیست + بدترین مردمان کسی ست که یاری کند ظالم را و رسوا کند

الْمَظْلُومَ + شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يُبَالِي أَنْ تَرَاهُ مُسِيئًا + شَرُّ النَّاسِ

مظلوم را + بدترین مردمان کسی ست که باک نمیدارد از اینکه به بینی آنرا بدی کننده + بدترین مردمان

مَنْ يَتَّقِيهِ النَّاسُ + اَلشَّرُّ بِالشَّرِّ خَلِيقٌ + شُرْبُ الْخَمْرِ مِفْتَاحُ الشَّرِّ

کسی ست که به پرهیزند ازان مردمان + بدی به بدی سزاوار ست + نوشیدن شراب کلید بدیست

اَلشَّرْطُ أَمْلَكُ عَلَيْكَ أَمْ لَكَ + شَرْطُ الْأُلْفَةِ تَرْكُ الْكُلْفَةِ + شَرُّ عَلَ

پیمان قادر ترست بر ضرر تو یا برای نفع تو + شرط دوستی گذاشتن تکلف ست + راه تو

مَا بَلَّغَكَ الْمَحَلَّ + شَرَفُ الْأَعْمَالِ فِي تَقْصِيرِ الْآمَالِ + شَرَفُ الْمَكَا

چیزیست که برساند ترا به منزل + بزرگی عملها در کوتاه کردن امیدهاست + بزرگی مکان

آپ کتئون سی جھتوائی + سیدہی او نگلیون گہی نہین نکلتا + سیر مین پنسیر کا وہو کا + سیر مرد پنسیری بردہ سیکہہ سیکہہ پڑوسن تیری لچہن + سینگہہ کٹا کی بچھڑو نمین ملی +

خزینۂ پانزدہم در مثلہای حرف شین معجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

اَلشَّاۃُ لَطِیفَۃٌ وَالْفِیلُ جِیفَۃٌ + اَلشَّاۃُ الْمَذْبُوحَۃُ لَا یُولِمُہَا السَّلْخُ

گوسپند پاک ست و پیل مردار ست + گوسپند ذبح کردہ شدہ را رنجہ نسازد او را پوست باز کردن +

اَلشَّاکِرُ یَسْتَحِقُّ الْمَزِیْدَ + اَلشَّاکِی فِی الرِّزْقِ وَالشَّاکُّ فِی التَّوْحِیْدِ

شکر کنندہ سزاوار می شود بزیادتی نعمتی شکایت کنندہ در روزی و شک کنندہ در توحید

کِلَاہُمَا وَاحِدٌ + شَاہِدُ الْبُغْضِ النَّظَرُ + شَاہِدُ الْقَوْلِ مَانِعُ الْفِعْلِ +

ہر دو یک اند + شاہد بغض نگریستن ست + شاہد سخن بازدارندۂ فعل ست +

شَاہِدُ اللَّحْظِ اَصْدَقُ + اَلشَّاہِدُ یَرٰی مَا لَا یَرَاہُ الْغَائِبُ + اَلشَّبَابُ

شاہد نگریستن راست تر ست + حاضر می بیند چیزی را کہ نمی بیند آنرا غائب + جوانی

جُنُونٌ یُزِیْلُہُ التَّکَبُّرُ + اَلشَّبَابُ شُعْبَۃٌ مِنَ الْجُنُوْنِ + اَلشَّبَابُ لَیْسَ

دیوانگی ست کہ زیادہ میکند تکبر را + جوانی شاخی ست از جنون + جوانی نیست

بِالْخِضَابِ + اَلشَّبْعَانُ یُعَنِّتُ لِلْجَائِعِ + اَلشِّبْلُ مِثْلُ الْاَسَدِ + شَتّٰی

بہ خضاب + مرد سیر از طعام می رنجاند مر گرسنہ را + بچہ شیر مانند شیر ست + در حالیکہ متفرق

تَؤُوبُ الْحَلَبَۃُ + اَلشُّجَاعُ اَحْمَقُ + اَلشَّجِیُّ یَبْعَثُ الشَّجِیَّ +

رجوع کردند دوشندگان شیر + دلیر احمق ست + غمگین بر انگیختہ میکند غمگین را

شُحُّ الْغَنِیِّ عُقُوْبَۃٌ + شَحْمَۃٌ فِی قَلْعٍ + شَحْمَۃُ الرُّکِّیِّ شَحِیْحٌ

بخیل توانگر عذاب ست + پیہ من در توشہ دان ست + پیہ فرجہای نان بخیل

شنی یعنی چیزہای متفرق ... [illegible]

وہ بھی برابر ہزار کاٹی وہ بھی برابر + سَو تیا ڈاہ مشہور ہی + سَوت چُون کی بھی بُری
سوت جاہی سوت کا نا ٹیڑا انجا ہی + سَوت بھلی سوتیلا بُرا + سُوت نہ کپاس
کولہیو لنسی لٹھم لٹھا + سُوتی لڑکی کا مُنھہ چوما نہ مان خوش نہ باپ خوش + سو ٹھیا
صَرّاف + سو جھی نہین غُلیل کا لِبس + سَو دِن چور کی ایک دِن ساہ کا + سو دہی
کا مُنھہ کُتّا چاٹی + سَو ڈُنڈ نہ ایک لپٹنت سُورداس جنم کی آندہر + سَو رنڈی
نہ ایک لونڈا سو گنّی نہ ایک پونڈا + سو سیانی ایک مت + سو سُنار کی نہ ایک
لُہار کی + سو سمند ون ایک کپوت سو ترنگون ایک سپوت + سو غلامون گہر
سوتا + سو گوُ ونہین ایک بگلا بھی ترستے ہا + سو کہی ساون رو کہی بہادون
سو کہی ہا نون پانی پڑا + سو گالیون کا ایک گالا + سو گاڑی نہ ایک چھکڑا سو
سُوتی نہ ایک مچلا + سو گز واری گز بھر نہ پھاڑی + سُولی پر بھی نیند آتی ہی سوے
پر کی روٹی کھاتی ہین + سو نکٹو نمین ایک ناک والا نکّو + سونا سوگند سونا جانیی
کسی اور مانس جانیی بسی + سونا اوچھالتی چلی جاؤ + سونی کی کٹاری سی کوئی
پیٹ نہین مارتا + سونی کی چڑیا ہاتھہ سی اوڑ گئی + سونی کی چڑیا ہاتھہ لگی ہی
سونی سی گہڑائی منہگی + سونی سیج سی مرکھنا بیل اچھا + سوندہی بُو اچٹائی کا لہنگا
سوہی کی ریت نہین مشروع کی توفیق نہین + سوئی سوئی جاگین بابا سنگی مانگین
سوئی کی ناکی سی سب کو نکالا ہی + سُوئی جہان نجاوی وہان سُوا گھسیڑتی ہین
سہ بندی کی بیادیکا آکا پیچھا برابر + سہتا سہی اُن سہتا چھاتی پتھر دہی سَیّنیا
بھئی کو توال اب ڈر کا ہی کا + سیان کی برتی بھیا کا ناؤن پہن اوڑہ مین سا سر
جاؤن + سیانا ہی کوّا گوہ کھاتا ہی + سیام چھوڑو چھوڑو نہ سیت دو نو مارو
ایک ہی کھیت + سیاہی موگئی دل کی آرزو نہ گئی + سیار اور ون کو شگون دے

بہلی جپ + سب کوئی ملیو لنگو ملیانہ ملیو + سب کچھ گیا میان کی طخ طخ نگئی + سب گو
بوری گوئی نہ کہیو لنڈوری کسبی کو کر جو کاشی جاتین تو پاتر جاتن کون آجین +
سیا بکری کی جنس فن ہین + سپاہی کو ڈہال وہر نیکو جگہہ چاہیے + سپنی مینڈ
رجا بہی ذکمو وہی احوال + ستترہ بہترہ + سٹی سی شوم بہلا جو جلدی دیوی
جواب + سٹی شوم بہ سوین دن برابر ہو رہتی ہین + سٹی واتار سٹنلی وتارہ سٹی کا
سر بلند + سدا میان گہوڑی ہی توخرے اکبی ہین + سدا کی بدنی آرد و کہو دیس
سدا کی دانی موسل کی نوگی + سدا کی دکہی اور نجبا در نام + سدا کسی کی نہین رہی
سدا نہ بہولی تو ری سدا نہ ساون ہوی + سدا نہ جوبن تر رہی سدا نہ جیوی کوی +
سر پہ آری چل گئی تو بہی مارہی مار + سر تو نہین کہجایا + سر تو نہین پہرا +
سر جہاڑ منہہ پہاڑ + سر اریکا ڈنڈا الگا ہی + سر سی سرا ہاتہی سر سہلائی بہیجا
کہائی + سر سجدہ یمین من بد بون مین + سر گالا منہہ بالا + سر گسی او ترا بہول مین
الگ رہا + سر منڈاتی ہی اولی پڑہی + سر موڈہی پہیئون نمائب جلی بل عجائب +
سری ہی کی بہیر کانی + سری فلانی او نخل کا بجنا + سستی بہیڑ کی دم او ٹہا
او ٹہا دیکہتی ہین + سسر سرگی بجاوی تو کیا ہو + سسکتے گئی بلگتی آئی + سکہہ
مین آئی کرم جینڈگی منڈاون گو بجہہ + سکہہ سووی ہور و جسکی گائین نہ گورو + سکہہ
سووی کہمار جو جہو رنلی واکی مٹیا + سکہہ سنت کا سب کو تو ساتہی + سگہڑ
سگہڑ ہنس گتین بہو ہڑون کو آیا ہانسا + سلامت رہی بہو جسکا بڑا بہروٹا
سلیمہ بن عید کیسی + سماچار منڈہی کی بائی جب لنگوری بہانا آئی + سمجہو
بوجہو گہوتالی جو جہو + سمجہنی والی کی موت ہی + سُن ری ڈہول بہو کی بول
سوا سو جوکا + سوا مواہرا برابری + سوا جیو نکا ایک بچاوو + سو بولی کا ئی

بھلا + ساجھی کی ہانڈی چوراہی مین پھوٹی + ساجھی کی ہولی سب سی بھلی + سارے
بیر کی کیا جانی انجان + سارا نور دا بھردی کو او دیکھہ ڈر دی + سارا ڈوبتی بھر
نہ بڈا دیکھہ ڈری + سارا گاؤن جل گیا کالی بیگھا پانی دی + ساری بدنمین زبان
ہی حلال ہی + ساری رات کہانی سُنی سُنی لنجا رنڈی تھی یا مرد + ساری ہانڈی میں
ایک ہی چاول ٹٹولتی ہین + ساری عمر روزہ رکھا رکھا کھولا تو گوہ سی + ساری
گڑیان مر گئین نانی سی رہجولی + سارس کی سی جوڑی ایک اندہا ایک کوڑہی +
ساس گئی گاؤن بہو کہی مین کیا کیا کھاؤن + ساس نندی آپہی انندی +
ساس کو نہین بانجھی بہو کو چاہیی تنبو اور سراچی + ساس کی چنیری سب کے جھیڑی +
ساس کی آگی بہو کی کیا بڑائی + ساسو پیٹ کا دکھہ + سالی آدہی نہالی اور سلہج
پوری جوئی + سالی کے سُسری اور سُسری کی لڑدھو ندھون + سانچ کو
آنچ نہین + سانچ کہی سو مارا جای جھوٹا بھڑوا لڈو کھای + سانچی بات سعد اللہ
کہی سب کی من سی اُتر ا رہی + سانجی گرو کا چیلا مری نہ مارا جای + سانپ نکل گیا
لکیر کو پیٹا کر + سانپ کا سر ہی کچلتی ہین + سانپ کی سی کینچلی جھاڑی + سانپ
کی منہہ مین چھچھوندر نگلی تو اندہا اوگلی تو کوڑہی + سانپ کا کاٹا رسی سی ڈرتا ہی سانپ
کا کاٹا سوئی بچھو کا کاٹا روئی + سانپ سب جگہہ ٹیڑہا پر اپنی بل مین سیدہا + ساون
کی اندہی کو ہرا ہی ہرا سوجھی + ساون ہری نہ بھادون سوکھی + ساون مین کریلا
پھولا نانی دیکھہ نواسا پھولا + سائین ناتا دم ہی تا ئین + سائین سی سجارہ اور
بندیسی ست بہاؤ بہاوین نعبی گیس کر بہاوین گھونٹ منہ اؤ + سب ایک تھیلی کے
بٹی ہین + سب پیر جھوٹی بکری گئین بی بی نور + سب توڑین میرا رب نہ توڑی + سب جگ
روٹھا رو ٹھن دی سر یرام نہ روٹھا چاہیی + سب دن جنگی تہوار کی دن ننگی + سب

ہفت گانہ نشود چون کہ ترشیلہ تر باشد + سگ حق شناس بہ از آدم ناحق شناس + سگ حضور بہ از برادر دور + سگ داند و کفش گر کہ در انبان چیست + سگ را مسجد چہ کار + سگ را طوق گردن وا سرہ دولت ست + سگ زرد برادر شغال + سگ سیر و قلیہ ترش + سگ کہ شد منظور نجم الدین سگانرا سرور ست + سگ کوی لیلی ست + سگ گزندہ ہم آن بہ کہ آشنا باشد + سگ نشیند بجای گیپائی + سلام روستائی بیغرض نیست + سلسلہ جنبان ست + سنگ آمد و سخت آمد + سنگ بر بارہ حصار مزن + چہ بود گر حصار سنگ آید + سنگ را سنگ می شکند + سنگ زدن بر محل بہ از زر دادن بغیر محل + سنگ مفت و کلاغ مفت + سوال دیگر جواب دیگر + سود سفر سلامتی ست + سور از کلہ دور + سوزندہ آتش ست کہ ہرگز سرد نشود + سوز دل نوح علیہ السلام را طوفان تواند گشت + سوزن باید مرد را گو ساز بی آہنگ ہست + سوزن عیسی با خر رشتہ مریم درخور نباشد + سوزن جاسوس ست و تیغ زبان گیر سوزن + سیاقت عطارد از روزنامہ شمس روشن شود + سیر را چہ غم گرسنہ ہست + سیر نخوردہ ام کہ از بوی گندش ترسم + سیر با سیر اگرچہ گندہ ست لیکن ایجاد بندہ ہست + سیلی نقد بہ از حلوای نسیہ + سیماب زر را سپید رو گرداند + سیمرغ دیگر ست و سی مرغ دیگر + سی ہم بر سر خمسین + سینہ روی آہنگر سرخ رو آہن ست + سینہ لی دوات سر قلم را سیہ کند + سینہ روی زحل بیک دلو شستہ نشود +

گنجینہ سوم در امثال ہندیہ

سات پانچ کی لاٹھی ایک جنی کا بوجہ + سات سو جوہی کہا کی بلی حج کو چلی + ساتا روہن + ساجن ساجن ہو ہر لی جہیٹی بہبی سبہیٹہ + ساجہا جو رو خسم ہی کا

اَهوَلُ مَا یُریٰ مَسلُولاً + اَلسَّیفُ اٰخِرُ الحِیَلِ +
ترساننده ترست مار چیزی که دیده شود برهنه + شمشیر آخر حیلهاست +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

ساقیا امروز می نوشیم فردا راکه دید + سالی که نکوست از بهارش پیداست + سال گذشت حال گذشت + سایهٔ هما برای دولت والا جویند نه بهر دفع گرما + **سبزه** بر سنگ نروید چه گنه باران را + **سپر** داری میکند + **سخت** زنی سخت خوری + سخت میگیرد جهان بر مردمان سخت کوش + سخن مردان جان دارد + سخن شنیدن بیخ دولت + سخن تا نپرسند لب بسته دار + سخن راست از دیوار هم بشنو + سخن نیکو صیاد دلهاست + سخن راست تلخ میباشد + سخن از سخن برخیزد + سخن بسیار دانی اندکی گوی + سخن گواه حال گوینده است سخن راست از دیوانه بشنو + سخن بد آواز گنبد است + سخن یک است و دگرها عبارات است + سخی را سر بلند + سخی و بخیل هر سال برابر شوند + سخیان زر اموال بر میخورند + بخیلان غم سیم و زر میخورند + سر بریده بانگ نکند + سر سبزی تو ز سر خر و نی خیزد + زانگونه که زنگار ز مس میزاید + سر قبیله را چرب باید کرد + سرکهٔ مفت به از عسل است سر گل میخارد + سر مار باید کوفت + سرو از راستی آزاد شد + سرو دلبستان یاد دهانیدن + سریکه بار کسی نکشد باری باشد بر گردن + سرای گران فروش نخریدن است سست قدم بد بضم + سطرها کی راست آید چون کجی در مسطر است **سعی** بسیار کفش پاره کند + **سفله** چو جاه آمد و سیم و زرش + سیلی خواهد بضرورت سرش + **سگ** از دوکان آهنگر چه خواهد برد + سگ اصحاب کهف روزی چند + پی نیکان گرفت مردم شد + سگ باش و برادر خرد مباش + سگ دریای

يَصُولُ عَلَى الْكَلْبِ + سَوَاءٌ قَوْلُهُ وَبَوْلُهُ + سَوَاءٌ عَلَيْنَا

حملہ میکند بر سگ + برابرست سخن او و پیشاب او + برابرست بر ما

قَاتِلَاهُ وَ سَالِبُهُ + سَوَادُ الْقُرَانِ بَيَاضُ الْاِيْمَانِ + اَلسُّؤَالُ

هردو کشندۂ او و رباینده اسباب او + سیاهی قرآن سفیدی ایمان ست + سوال

اُنْثٰى وَالْجَوَابُ ذَكَرٌ + سُوْءُ الْاِسْتِمْسَاكِ حَسَنٌ مِنْ حُسْنِ الصَّرْعَةِ +

زن ست وجواب نر + بد گرفتن نیک ست از خوب فتادن +

سُوْءُ التَّدْبِيْرِ سَبَبُ التَّدْمِيْرِ + سُوْءُ الْخُلُقِ وَحْشَةٌ لَا خَلَاصَ

تدبیر بد سبب هلاک کردن ست + بد خلقی وحشت ست نیست رهائی

مِنْهَا + سُوْءُ الظَّنِّ اٰيَةُ الْعِشْقِ + سُوْءُ الظَّنِّ مِنَ الْحَزْمِ + اَلسُّوْءُ

ازان + بد گمانی نشان عشق ست + بدگمانی از هشیاریست بدی

لَا يُخَافُ اٰخِرُهُ + سُؤْرُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ + سَوِيْقُ الْغَرِيْبِ فِي السَّبِيْلِ

ترسیده نمی شود انجام او + پس خوردہ مسلمان شفاست + پست مسافر در راه

اَفْضَلُ مِنْ اَلْفِ اَلْفِ عَدِيْلٍ + سِهَامُكَ عَنْ سِمَاكِ الرَّامِحِ

بهترست از کرور هم مثل + تیرهای تو از سماک رامح ست +

سَهْمُ السَّعَادَةِ فِي قَوْسِ الْمُشْتَرِيْ + سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ

تیر نیکبختی در کمان مشتری ست + سردار قوم خادم ایشانست

سَيْرُ السَّوَانِيْ سَفَرٌ لَا يَنْقَطِعُ + سِيَرُ الْمَرْءِ تُبْنٰى عَلٰى سَرِيْرَتِهٖ +

سیر شتران آبکش سفریست که منقطع نمی شود + سیرتهای مرد بنا کرده می شود بر طبیعت او

اَلسَّيْفُ لِمَنْ ضَرَبَ + اَلسَّيْفُ وَالْخَنْجَرُ رَيْحَانُنَا + اَلسَّيْفُ

شمشیر برای کسی ست که زد + شمشیر و خنجر شگوفه ماست + شمشیر

إِبْرَاهِيمُ لَا يَذْبَحُ إِسْمٰعِيلَ + سَلَامَةُ الْإِنْسَانِ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ +

ابراهیم ذبح نمیکند اسماعیل را + سلامتی انسان در نگاهداشتن زبانست +

اَلسَّلَامَةُ إِحْدَى الْغَنِيمَتَيْنِ + اَلسَّلَامَةُ فِي الْوَحْدَةِ وَالْآفَاتُ

سلامتی یکی از دو غنیمت ست + سلامتی در یکیست و آفتها

بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ + اَلسَّلَامُ يُنْبِي عَنِ السَّلَامَةِ + سِلَاحُ الضُّعَفَاءِ

میان دو + سلام خبر میدهد از سلامتی + سلاح ناتوانان

الشِّكَايَةُ + اَلسُّلْطَانُ الْعَادِلُ خَيْرٌ مِنْ مَطَرٍ وَابِلٍ + اَلسُّلْطَانُ ظِلُّ الرَّبِّ

گله است + پادشاه منصف بهترست از باران سال آینده + پادشاه سایه پروردگار

وَفَضْلُ الْبِرِّ + اَلسُّلْطَانُ أَحْوَجُ إِلَى الْعُقَلَاءِ مِنَ الْعُقَلَاءِ إِلَى

و فضیلت نیکوکار + پادشاه محتاج ترست سوی عاقلان از عاقلان سوی

السُّلْطَانِ + سَلْ عَلَامَةً عَنْ عِلْمِهِ + سُلْكِي وَلَيْسَتْ بِمَخْلُوجَةٍ +

پادشاه + بپرس نشانرا از علمش + نیزه راست ست و نیست کج +

اَلسَّمَاءُ لِلّٰهِ وَالْأَرْضُ لِبَنِي عَبْدِ اللّٰهِ + سَمِّنْ كَلْبَكَ يَكْلَأْكَ +

آسمان برای خداست و زمین برای پسران بنده خداست + فربه کن سگ خود را نگهبانی کند ترا

سَمْنُكُمْ هُرِيقَ فِي أَدِيمِكُمْ + سُمُوُّ الْمَرْءِ فِي التَّوَاضُعِ وَهَلَاكُهُ فِي

روغن شمار یخته شده در دستهای شما + بلندی مرد در فروتنی ست و هلاکت او در

الْعُجْبِ + سَنَاءُ ذُكَاءٍ لَا يَزُولُ مِنْ دُعَاءِ الْخُفَّاشِ + سِنَةُ

تکبرست + روشنی آفتاب دور نمی شود از دعای شپره + خواب

الْفِرَاقِ سَنَةٌ وَسَنَةُ الْوِصَالِ سِنَةٌ + اَلسِّنَّوْرُ الْمَغْلُوبُ

جدائی یکسال ست و سال وصال یک خواب ست + گربه مانجسر

بِالْحِيلَةِ + اَلسَّعَادَةُ إِدْرَاكُ الْاُمْنِيَّاتِ + اَلسَّعِيدُ مَنِ اتَّعَظَ بِغَيْرِهٖ

به حیله ست + نیکبختی دریافتن آرزوهاست + نیکبخت کسی ست که پند گیرد از غیر خود

اَلسَّعِيدُ سَعِيدٌ فِي بَطْنِ اُمِّهٖ وَالشَّقِيُّ شَقِيٌّ فِي بَطْنِ اُمِّهٖ + اَلسَّعِيدُ

نیکبخت نیکبخت ست در شکم مادر خود و بدبخت بدبخت ست در شکم مادر خود + نیکبخت

مَنْ اَكَلَ وَزَرَعَ وَالشَّقِيُّ مَنْ مَاتَ وَوَدَعَ + اَلسَّعْيُ مِنِّي وَ

کسی ست که خورد و کشت کرد و بدبخت کسی ست که مرد و ودیعت نهاد + کوشش از من ست و

الْاِتْمَامُ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى + اَلسَّفَاهَةُ اَقْتَلُ مِنَ السَّيَّافِ

تمام کردن از خدای تعالی + نادانی کشنده تر ست از صاحب شمشیر

وَمِنَ السَّهْمِ الرَّاعِفِ + اَلسَّفَرُ سَفَرٌ وَاِنْ كَانَ مِيلًا + اَلسَّفَرُ قِطْعَةٌ

و از تیر کشنده + سفر سفر ست اگرچه باشد یک میل + سفر پاره ایست

مِنَ السَّقَرِ + اَلسَّفَرُ مِيزَانُ السَّقَرِ + اَلسَّفَرُ وَسِيلَةُ الظَّفَرِ + سَفِينَةُ

از دوزخ + سفر ترازوی دوزخ ست + سفر وسیله رستگاریست + کشتی

نُوحٍ نَظَمَ الْبَرِيَّةَ + سَفِيهٌ لَمْ يَجِدْ مُسَافِهًا + سَقَطَ الْعَشَاءُ بِهٖ

نوح منتظم کرد خلق را + نادان نیافت دشنام دهنده را + بیفتاد طعام شبانگاه

عَلٰى سِرْحَانٍ + سَكَتَ اَلْفًا وَنَطَقَ خَلْفًا + سُكْرُ الْحُكُومَةِ

به گرگ + خاموش ماند هزار سال و گویا شد به باطل + مستی حکومت

اَسْكَرُ مِنْ سُكْرِ الْخَمْرِ + سُكْرَةُ الْاَحِبَّاءِ سُوءُ الْخُلُقِ + سُكُوتُ

مست تر ست از مستی شراب + مستی دوستان به خلقی ست + خاموشی

اللِّسَانِ سَلَامَةُ الْاِنْسَانِ + اَلسُّكُوتُ يَزِيدُ الْوَقَارَ + سِكِّينٌ

زبان سلامتی انسان ست + خاموشی می افزاید وقار را + کارد

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

ساء رعیان فسقی + الساجور خیر من الکلب + السآمة

اندوهگین کرد نگہبانان پس آب داد + ساجور بہترست از سگ + بستوہ آمدن

من اخلاق العامة + سبح لیسرق + سبق السیف العذل +

از خلقہای عوام ست + تسبیح گفت تا دزدی کند + سابق شد شمشیر را نکوهش +

سبق درتہ غرارہ + سبقك بہا عكاشة + سبك من بلغك

سابق شد شیر او بر اکمی شیر او + پیشی کرد ترا بوی عکاشہ + دشنام داد ترا کسی رسانید ترا

السب سحابة صیف عن قلیل یتقشع + سحابة تقشع +

دشنام را + ابر گرما از اندک دور می شود + ابر کشادہ شد

سح حال اذ رعد + السخی حبیب اللہ ولو کان فاسقا +

ریزش کرد حال وقتیکہ غرید + جوانمرد دوست خداست اگرچہ باشد گنہگار +

السخی لا یدخل النار + سداد من عوز + سد ابن بیض

جوانمرد داخل نمی شود در دوزخ + راستی از درویشی ست + بند کرد ابن بیض

الطریق السراح من النجاح + السر اذا جاوز الاثنین شاع +

راہ را + طلاق از رستگاریست + راز وقتیکہ تجاوز کند دو را مشہور شود

سر عنك + سرق السارق فانتحر + سرور الکرام من الاعطاء

سیر کن از خود + دزدید دزد پس کشت خود را + خوشی جوانمردان از دادن ست +

وسرور اللئام من الاخذ + سرورك بالدنیا غرور + السعادة

و خوشی لئیمان از گرفتن + خوشی تو بہ دنیا فریب ست + نیکبختی

ندارد + زندہ بلا بس نبود مُردہ بلا شد + زن راضی شوہر راضی گوز برشش قاضی + زنگی بشستن سفید نگردد + زن مرد وش بہ از مرد زن پش + زن و اژدہا ہر دو در خاک بہ + زنیکو ہر چہ صادر گشت نیکوست + زور بخر نرسیدہ بپالانش + زور پرگاو و نالہ بر گردون + زور لب گور + زہر طرف کہ شود کشتہ سود اسلام ست + زہ کردن این کمان بسی دشوار ست + زہی مراتب خوابی کہ بہ ز بیداریست + زہی تصور باطل زہی خیال محال + زیارت بزرگان کفارۂ گناہ + زیبائی زنان از سرخروئی مرد نیست و زیبائی مردان از سرخی رو + زیرہ بکرمان میفرستد + زیر کاسہ نیم کاسہ ہست + زیر بار اند درختان کہ تعلق دارند + زینہار از قرین بد زنہار +

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

زاہد کا کیا خدا ہی ہمارا خدا نہین + زبان کی آگی خندق نہین + زبان سی خندق پار + زبان شیرین ملک گیری + زبان ٹیڑہی ملک بانکا + زبان جنی ایک بار مان جنی بار بار + زبان کی سی کہون کہ تلوون کی سی + زبان کی تلی زبان ہی + زبان ہی ہاتھی چڑہاوی زبان ہی سر کٹواوی + زخمی دشمنون مین دَم لی تو مری نہ دَم لی تو مری + زر بل نہ زور بل + زر دار کا سودا ہی زر کا خدا حافظ + زر زن زمین زبان چارون قضیہ کا گہر + زر کو زر کہینچتا ہی زر نیست عشق ٹین ٹین + زمینداری دوب کی جڑ ہی زور نہ ظلم عقل کی کوتاہی + زور تہوڑا غصہ بہت مار کہانی کی نشانی + زور کی آگی ضرب نہین چلتی خزینۂ چہاردہم در مثلہای حرف سین مہملہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

زادهٔ ظالم ستمگر میشود + تیغ چون بشکست خنجر میشود + زآن گناه که نفعی رسد بغیر
چه باک + زانوی گفتار بگفتن کلوخ می بندد + زاهد بدر مسجد و میخوار بدیر + زاییدهٔ
کسی و گائیدهٔ کسی جان بابا + زاید که و گاید که در د بر سر که + زبان خلق نقارهٔ خدا +
زبان سرخ سر سبز میدهد برباد + زبان زیر زبان دارد + زبان پاسبان سرست + زبان
برین بکنجی نشسته صم بکم + از کسی که نباشد زبانش اندر حکم + زبان خوش مار را
از سوراخ بر می آرد + زبان گوشتیست بهر طرف که میگردانی میگردد + زبانش با سرش بازی
میکند + زبانش مو برآورد + زحل هندی از ترکی مریخ تر سد + زخم دندان دشمنی
تیزترست که نماید بچشم مردم دوست + زده را میتوان زد + زدیم بر صف رندان و
هر چه بادا باد + زر بر سر فولاد نهی نرم شود + زر بزر رود این هنر مردانست + زر بر زر
میرود + زر دادن و درد سر خریدن + زر سفید برای روز سیاه ست + زرکار کند
مرد لاف زند + زصد حبه آید یکی بر نشان + زمانه با تو نسازد تو با زمانه بساز + زمانه آدم
پرورست + زمانه سفله پرورست + زمانه سازی میکند + زمرگ خر بود سگ را عروسی + زمین سخت
آسمان دور + زمین شوره سنبل بر نیارد + در و تخم امل ضائع مگردان + زمین ترقید و پیدا
شد سر خر + زمین را بآسمان میدوزد + زن از غازه سرخرو شود و مرد از غزا +
زن بد در سرای مرد نکو همدرین عالمست دوزخ او + زن بیکار غر شود یا بیمار +
زن جوان را تیری در پهلو نشیند به که پیر + زن خود گائیدن و پنبه خائیدن + زن
خود گائی و منت دیگران مکش + زن دهقان زاید یا نزاید مرا و خر مرا جا باید +
زندگی را عشق ست + زنده کسی ست که دمی دارد + زنده کسی ست که نان

بِمُوَازَنَتِهِم زَوَالُ الدَّوْلَةِ بِارْتِفَاعِ السَّفَلَةِ + زَوَالُ العُلَمَاءِ

به ترازوهای ایشان + دور شدن دولت به بلند شدن رذیلان ست + ادبار عالمان

أَهْوَنُ مِنْ مَوْتِ العُلَمَاءِ + زَوَايَا الدُّنْيَا مَشْحُونَةٌ بِالرَّزَايَا

سبکترست از مرگ عالمان + گوشه های دنیا پرست مصیبتها

زَوْجٌ مِنْ عُودٍ خَيْرٌ مِنْ قُعُودٍ + زُهْدُ العَالِمِ رَحْمَةٌ + زُهْدُ

جفت از چوب بهترست از نشستن + زهد عالم رحمت ست + زهد

العَاصِي فَضْلَةٌ + الزُّهْدُ قَطْعُ العَلَائِقِ وَهَجْرُ الخَلَائِقِ +

گنهگار فضله ست + زهد بریدن علاقها ست وگذاشتن مخلوقات +

الزُّهْدُ أَقْرَبُ إِلَى التَّقْوَى + زِيَادَةُ المَرْءِ فِي دُنْيَاهُ نُقْصَانُ

زهد نزدیکترست سوی پرهیزگاری + زیادتی مرد در دنیای و نقصانست

وَرِبْحُهُ دُونَ مَحْضِ الخَيْرِ خُسْرَانٌ + زِيَارَةُ الحَبِيبِ طَرَاءَةُ

و سود او جز خالص نیکی زیانکاریست + زیارت معشوق تازگی

المَحَبَّةِ + زِيَارَةُ الضُّعَفَاءِ ظَنٌّ + الزِّيَارَةُ لَحْظَةٌ +

محبت ست + زیارت ضعیفان گمان ست + زیارت یک لحظه است +

الزَّيْتُ فِي العَجِينِ لَا يَضِيعُ + زَيْنَبُ سُتْرَةٌ + زِينَةُ

روغن زیتون در خمیر هلاک نمی شود + زینب ستره است + زیبائش

المَرْءِ حُسْنُ الخُلُقِ وَالأَدَبِ + زِينَةُ البَاطِنِ خَيْرٌ مِنْ زِينَةِ الظَّاهِرِ

مرد خوبی خلق ست و ادب + زیبائش باطن بهترست از زیبائش ظاهر

زَيْنُ الشَّرَفِ التَّغَافُلُ + زَيْنٌ فِي عَيْنِ وَالِدِهِ وَلَدُهُ +

زیبائش شرف تغافل ست + زیبائش ست در چشم پدرش فرزند او +

جھنجھ سی + یہی نام اللہ کا + یہی محمود کی اٹھی دی مسعود کی + یہی
جھونپڑی میں خواب دیکھی محل کا + ریاست بی سیاست نہیں ہوتے +
ریجھیں گی تو بتہر ماریں گی + ریجھ بجاؤ او رگولی بجاؤ + ریس بھلی نہ ہوس
بری + خزینۂ سیزدہم در مثلہای حرف زای معجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

زَاحِمْ بِعَوْدٍ اَوْ دَعْ + زَارِعُ الْبِرِّ يَحْصُدُ السُّرُوْرَ + اَلزَّبُوْنُ
مزاحمت کن بہ بازگشتن یا بگذار + کشت کنندۂ نیکوئی درومیکند خوشی را + نادان

يَفْرَحُ بِلَا شَيْءٍ + اَلزُّجَاجُ نَمَّامٌ + رَحْمَةُ الصَّالِحِيْنَ رَحْمَةٌ + زُرْ
شادمان میشود بدون چیزی + شیشہ سخن چین ست + زحمت شایستگان رحمت ست + زیارت کن

غِبًّا تَزْدَدْ حُبًّا + زُرِ الْمَرْءَ بِقَدْرِ اِكْرَامِهٖ لَكَ + زَكٰوةُ الْبَدَنِ الْعِلَلُ +
بعد یکروز زیاده کنی دوستی را + زیارت کن مرد را باندازۂ بزرگی کردن وی مر ترا + زکوۃ بدن بیماریہاست +

زَلَّةُ الرِّجْلِ عَظْمٌ يُجْبَرُ وَزَلَّةُ اللِّسَانِ لَا تُبْقِيْ وَلَا تَذَرُ + زَلَّةُ
لغزش پا استخوانیست کہ شکستگی او بستہ میشود و لغزش زبان باقی نمیدارد و نمی گذارد + لغزش

الْعَالِمِ كَبِيْرٌ + زَلَّةُ الْعَالِمِ زَلَّةُ الْعَالَمِ + زَلَّةُ الْعَالِمِ يُضْرَبُ
عالم بزرگ ست + لغزش عالم لغزش جہان ست + لغزش عالم زدہ میشود

بِهَا الطَّبْلُ وَزَلَّةُ الْجَاهِلِ يُخْفِيْهَا الْجَهْلُ + زَلَقَ الْحِمَارُ
بوی دہل و لغزش جاہل میپوشاند آنرا جہالت + لغزید خر

وَكَانَ مِنْ شَهْوَةِ الْمُكَارِيْ زِنِ الرِّجَالَ
و بود از خواہش کرایہ دہندہ + وزن کن مردان را

رام چھوڑی اجودھیا من بہاوی سولی + رانی کو رانا پیارا کانی کو کانا پیارا +
رانی خان کی سالی + رانی روٹھی گی اپنا سہاگ لیگی کیا کسی کا بہاگ
لیگی + رانڈ کا سانڈ + رانڈ کی چرخی کی طرح چلاہی جاتا ہی + رانڈ اگیا سگا
کو آپکو لائی کہ بہائی کو + رانڈی کی گہر ماندہی اور عاشقون کی گہر کڑاکا + راہ چھوڑ
کُراہ چلی تُرت دہوکا کہای + راہ کی بات ہی + راہ پڑی جانیی کہ بانہہ پڑی +
راہی راہ سو راہی راہ + رائین بچہ بہت سچا بہت سچا حرامی بچہ + رائی سی پربت
بناتا ہی + رٹیا جاکر گہسیا گہوڑ کہای بہت اوپر اچی تہوڑ + رجب ہتیلی کی
چہری + رحمان جوڑین پلی پلی لقمان لڑہا وین گیّا + رد بندہ خریدار
خدا + رذالا مست ہوا خدا کو بہول گیا + رذالی کی ناخن ہوئی + رذالی
کا لٹھہ + رذالی کی جورو کو سہ الطلاق + رسّی جل گئی پر بَل نہین گیا +
رسّون جکڑی اب نہین ٹہرتی + رکہہ پت رکہا پت + رکہی تو پت نہین تو بلپت
رم کی کہم گاڑی ہین رنڈی کی ناک نہوتی تو گوہ کہاتی پہرتی + رنڈی
ہی تو آپ سی نہین سگی باپ سی + رنڈی کی گالی اور بہوت کی پتہر کی چوٹ نہین
لگتی + رنگ فتح ہو گیا + رنگ تو اسا اور مہتاب نا آون + روپ روؤ بن
بہاگ کہا وین + روتی کیون ہو میان صورت ہی ایسی ہی + روتا جائی موئی
کی خبر لائی + روٹی کو ٹوٹی پانی کو بلا خسم کو دادا + روٹی کہائی شکر سی دنیا لبھیر
مکر سی + روٹی کو روویں اور جولہی پیچھی سووے + روٹی پڑی منھہ مین ذات
پڑی گوہ مین + روٹھی کو منا ہی بہٹی کو سلائی + رو رو کی دان مانگتی ہین +
روزہ ہی کو گئی تہی نماز گلی پڑی + روزی خورِ خدا کی چور + روز کنوا کہودنا روز
پانی پینا + رونا سو منھہ دہو یار رہتون گہر نہین ہوتا + رہیی تو ٹہیک سی جائیی تو

بمن بگذارید + روح را صحبت ناجنس عذابیست الیم + روز شنبہ بجھود ارزانی + روز تنگی سیاہ ست + روز سیاہی دو رنیست + روزنو و روزی تو + روزی از کیسہ اش میرود + روزی خود در سفرۂ دیگر میخورد + روزی خود را یکجا خوردہ + روزی بقدر ہمت ہر کس مقرر ست + روستائی را عقل از پس می آید + روستائی را حمام خوش آمد + روستائی اگر ولی بودی خرس کوہ بوعلی بودی + روستائی عید دید + روشنائی عرب از نور محمد علیہ السلام بود نہ از روشنائی بولہب + روغن بادام رالیدہ روغن قاز میمالد + روغن از سنگ میکشد + روغن از ریگ بیابان میکشد + رومسخرگی پیشہ کن و مطربی آموز + روندہ کسی ست کہ قدمی دارد + روی در روغ گو سیاہ + روی مفلسی سیاہ + روی زیبا مرہم دلہای خستہ ست + رہ راست برو اگرچہ دور ست + زن بیوہ مکن اگرچہ حور ست + ریاضت کش ببادامی بسازد + ریسمان سوختہ لیکن کجیش بیرون نرفتہ + ریش بر آمد باجی شد + ریش خام طمع در کون مفلس + ریش در آسیا سپید کردہ + ریش خود را بدست دیگری مدہ + ریشش بدست دیگر ست + ریگ صحرا بسبحہ انگشت می شمارد +

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

رات تھوڑی سانگ بہت + راجا راج اور پرجا سکھی + راجا کی کہر موتیون کا کال + راجا کی سونیا و یا ساڑہی سو داؤ + راجا بلاوے نہاری آوی + راجا رکھی رانی کہاوی + راجا چھوڑی نگری جو بہاوی سو لی + راجا کا دان پرجا کا اشنان + راجا روٹھی گا اپنی نگری لی گا + راجا کا دو جا او رنگری کا تیجا دو نو خراب + راست گو مفلس مجلس مین جھوٹا

اَلرَّاجِعُ فِي هِبَتِهٖ كَالرَّاجِعِ فِي قَيْئِهٖ + رَاحَةُ الْجِسْمِ فِي قِلَّةِ

بازگردندہ در ہبۂ خود مانند بازگردندہ است در قئ خود آسایش بدن در اندک

الطَّعَامِ وَرَاحَةُ الرُّوحِ فِي قِلَّةِ الْكَلَامِ + رَأْسُ السَّخَاءِ سَخَاءُ الرَّأْسِ

خوردن ست و راحت روح در اندک کلام ست + سر جوانمردی جوانمردی سرست +

رَأْسُ الرِّيَاسَةِ تَهْذِيبُ السِّيَاسَةِ + رَأْسُ اللَّعِبِ عِرْفَانُ

سرداری ریاست آراستہ کردن سیاست ست + سر بازی شناختن

الْحَرِيفِ + رَاعِ النَّفْسَ فِي غَلَبَاتِ النَّفَسِ + رَاعِ أَبَاكَ يُرَاعِكَ

دشمن ست + نگہدار دم را در غلبہ ہای نفس + نگہدار پدر را ترا رعایت کند ترا

ابْنُكَ + رَاءَهُ الصَّادِرُ وَالْوَارِدُ + رَأْيَانِ خَيْرٌ مِنَ الْوَاحِدِ اَلرَّأْيُ

پسر تو + جنید بازگردندہ و آیندہ + دو رای بہترست از یک رائی رای

السَّدِيدُ خَيْرٌ مِنَ الْأَيْدِ الشَّدِيدِ + رَأْيُ الْعَلِيلِ عَلِيلٌ + اَلرَّأْيُ

راست بہترست از توانائی سخت + رای بیمار بیمارست + رای

قَبْلَ الشَّجَاعَةِ الشُّجْعَانُ + اَلرَّأْيُ لَا يُحِيلُ + اَلرَّأْيُ نَائِمٌ وَ

پیش از دلیری دلیرست + رای حوالہ نمیکند + رای خوابندہ ست

الْهَوٰى يَقْظَانُ + اَلرِّبَاحُ مَعَ السَّمَاحِ + رُبَّ أَخٍ لَكَ لَمْ تَلِدْهُ

خواہش بیدارست + سود با جوانمردی ست + بسیار برادر است مر ترا که نزائیده

أُمُّكَ + رُبَّ أُمْنِيَّةٍ جَلَبَتْ مَنِيَّةً + رُبَّ أَكْلَةٍ تَمْنَعُ أَكَلَاتٍ +

مادر تو + بسیار آرزو ست که میکشد مرگ را + بسا یکبار خوردن باز میدارد از خوردنها +

رُبَّ آمِلٍ خَائِبٌ + رُبَّ بَيْتِ شَعْرٍ خَيْرٌ مِنْ بَيْتِ تِبْرٍ + رُبَّ

بسا امیدوار محروم ست + بسا خانہ موی بہترست از خانہ زر + بسا

ذَهَبَ عَصِيرِي وَبَقِيَ ثَجِيرِي + ذَهَبَ الْقَوْمُ تَحْتَ كُلِّ
رفت فشردۂ انگور من و باقی ماند و ثخت من + رفتند گروه زیر ہر

كَوْكَبٍ + ذَهَبَ مِنْهُ الْاَطْيَبَانِ + ذَهَبَتْ رِيحُهُ + ذَهَبَتْ
ستارہ + رفت ازان خوردن و جماع + رفت بوی او + رفت

هَيْفُ لِاَدْيَانِهَا + اَلذَّهَبُ عَقْلُ الْاَحْمَقِ وَحُمْقُ الْعَاقِلِ +
باد گرم برای عادتہای خودش + زر دانش نادانست و نادانی دانا +

اَلذِّئْبُ اَدْغَمُ + اَلذِّئْبُ اَعْلَمُ بِمَكَانِ الْفَصِيلِ الْيَتِيمِ +
گرگ سیاه رنگ ست + گرگ داناترست بمکان شتر بچه از مادر جدا شده که یتیم ست +

اَلذِّئْبُ لِلضَّبُعِ + اَلذِّئْبُ يَادُو لِلْغَزَالِ بِاَكْلِهِ +
گرگ برای کفتار ست + گرگ می فریبد آہو را برای خوردنش +

گنجینۂ دوم در مثلہای فارسی

ذره را با خورشید چه نسبت + ذکر عیش نصف عیش ست + ذو الفقار علی در نیام و زبان سعدی در کام نباشد + ذوق چمن ز خاطر بلبل نمیرود + ذوق گلچیدن اگر داری بسوی گلزار رو +

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

ذات بہانت پوچھی ناکوی جنیو پہن کی با مہن ہوی + ذات مدہ ہی معلوم ہوی + ذات خدا کی بی عیب ہی + ذات کی بلائی برابر بیٹھی کم ذات بلائی پیچھی بیٹھی ذو قین شوق گہائی ہن لڑکا + خزینۂ دوازدہم در مثلہای حرف ر مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

ذَرِ الطَّاغِيَ فِي طُغْيَانِهِ + ذِكْرُ الْعَيْشِ نِصْفُ الْعَيْشِ +

بگزار طاغی را در طغیانش + یاد کردن عیش نصف عیش ست +

ذِكْرُ الشَّبَابِ حَسْرَةٌ + ذِكْرُ الْوَحْشَةِ وَحْشَةٌ + ذِكْرُ الْمَوْتِ جِلَاءُ

یاد کردن جوانی حسرت ست + یاد کردن وحشت وحشت ست + یاد کردن موت صفای

الْقَلْبِ + ذَكَّرَتْنِي الطَّعْنَ وَكُنْتُ نَاسِيًا + ذَكَّرَنِي حِمَارِي أَهْلِي

دل ست + یاد دادی مرا طعن را و بودم فراموش کننده + یاد داد مرا خر من اهل مرا

ذَلَاقَةُ اللِّسَانِ رَأْسُ الْمَالِ + ذُلُّ الْمَرْءِ فِي الطَّمَعِ + ذٰلِكَ

تیزی زبان اصل مال ست خواری مرد در طمع ست + آن سبب

بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ + ذَلَّ مَنْ لَا سَيْفَ لَهُ + ذَلَّ مَنْ طَمِعَ +

بچیزیست که پیش رسانید هر دو دست تو + خوار شد کسی که نیست شمشیر مر او را + خوار شد کسی که طمع کرد

الذُّلُّ مَعَ الطَّمَعِ + ذَلِيلُ الْفَقْرِ عَزِيزٌ عِنْدَ اللّٰهِ + ذَلِيلٌ عَاذَ

خواری با طمع ست + خوار حاجت گرامی ست نزد خدا خوار پناه گرفت

بِقَرْمَلَةٍ + ذَنَبُ السِّرْحَانِ كَمَنِيَّةٍ لِلْغَزَالَةِ + ذَنَبُ عَقْرَبٍ

بدرخت + دم گرگ مانند مرگ ست برای آهو + دم عقرب

رَأْسُ النُّحُوسَاتِ + ذَنْبٌ وَاحِدٌ كَثِيرٌ وَأَلْفُ طَاعَةٍ قَلِيلٌ +

سر نحوستهاست + یک گناه بسیارست و هزار طاعت اندک ست +

ذُو الْأَمَانِ كَنَمْلٍ عَلَى كَفِّ السُّلَيْمَانِ + اَلذَّوْدُ إِلَى الذَّوْدِ

صاحب امان مانند مورچه ست بر پنجهٔ سلیمان + ذود باذود

إِبِلٌ + ذَهَبَ أَمْسِ بِمَا فِيهِ + ذَهَبَ الدُّوَلُ بِنَوَالِهِ

شتر ست + رفت دی با آنچه در وی بود + رفت دولت بنجشش +

نج نہ آوی ٹوٹا + دہنا سیٹھ بنی ہین + دہن کا دہن گیا اور بیت کی بیت گئی + دہنوتی کی کانٹا چبھا وڑی لوگ سہجار ضر + دہوبی کا چھیلا آدہا اوجلا آدہا میلا + دہوبی رووی دہلائی کو میاں رووین کپڑون کو + دہوبی بیٹا چاند سا سیٹی اور بیٹا خ + دہوکی ٹٹی ڈہول کی رتی نہین باندہی جاتی + دہوتی تہی دوپاؤن دہوتی پڑی چار پاؤن دہی چھوڑ داماد پیارا + دہیرا سو گنبہیرا + دہیر باری مین کہون لو ہاری تو کان دے + دہن دہو کر اپنے میان کی نوکر + دہینگ دہینگ بکو نہ آگے

گنجینہ پنجم درمثلہای حرف ڈال

ڈائن کہای تو منہ لال نہ کہای تو منہ لال + ڈائن بہی دس گہر چھوڑ کر کہاتی ہی + ڈپٹی رنڈی تیری دیدیسی + ڈرین لومڑی سی اور نام دلیر خان + ڈوبا بنس کبیر کا جو اپجی پوت کمال + ڈوبی کنتہہ بہروسی تیری + ڈوبتی کو تنکی کا آسرا بہت ہی + ڈوری ڈالتی ہین + ڈوم بنیا پوستی بے ایمان + ڈومنی کی لونڈی + ڈیڑہ پاؤ آٹا اور پل پر رسوئی + ڈیڑہ چاول اپنی جدی پکاتی ہین + ڈیڑہ اینٹ کی مسجد جدی ہی بناتی ہین + ڈیل ڈول کنبد وازہ دہستر +

گنجینہ ششم در امثال حرف ڈہا

ڈہاک کی تیہی بات + ڈہاک تلی کی پہوہڑ مہوہی تلی کی سگہڑ + ڈہاکی کے بنگال کوڑیکی کنگال + ڈہال تلوار سرہانی اور چوتہ بند نجانی + ڈہونڈہ لاؤ تو بتادین + خزینہ یازدہم در مثلہای حرف ذال مشتمل بر یک گنجینہ +

گنجینہ اول در امثال عربیہ

کیا سر سینگہہ ہوتی ہین + دِوانی سی آنکہہ نہین ملتی + دوا کی لیی ڈہونڈہیی تو نہین
ملتا + دووالی کی کلہیا + دو دل راضی تو کیا کریگا قاضی + دودہ کا جلا چہاچہہ پہونک
پہونک پیی + دودہ بہی دہو ہوا چہاچہہ بہی ہوئی + دودہ کا دودہ پانی کا پانی + دودہ کی
دانت ابہی نہین ٹوٹی + دودہ کا سا ابال آیا چلا گیا + دودہ کی سی مکہی نکال کر پہینک
دیا + دودہیل گائی کی دولاتی بہی سہتی ہین + دور کی ڈہول سہانی + دو چلیی نہ گر
پڑلی + دو قصائیون نہین گائی مرداز + دو گاؤنکی پاہی گتّی مری آیا جاتی + دو ملّا مین
مرغی حرام + دو مسلمانی تین ہی آنا کانی + دو نوہاتہون پگڑی سنبہالنی پڑتی ہی
دو نوہاتہون سنبہالی نہین سنبہلتا + دو نوہاتہون تالی باجتی ہی + دو دو دین مین
گئی باندی حلوا ملانہ مانڈی + دہ پوتیتس شلیتہ بہاری + دہی بہات کا موسل
دیا ہی آڑی آتا ہی + دیا نہ باتی منڈو پہری اتراتی + دیا فاتحہ کو لگی لٹانی دیی
مدار کا کون ساتہہ + دیی دہ بیٹہین دیس جہپری پر لیس بہیک + دیکہیی اونٹ کس
کل بیٹہی + دیکہیی پدارا اور بازیی بیزار + دیکہیی سانپ کی نظر کہلاتی سونیکا نوالا + دیکہی
بہائی شیخ جی اور چہپری سید ہوتین + دیکہی کا دو بر پاترا انی بہل جنت ہی + دیکہی پیر
تیری کرامات + دیکہی تیری کالپی اور باون پورا اوجاڑ + دیکہا شہر بنگالا دانت لال منہہ
کالا + دیکہا تیرا چہند بند بہٹا جامہ تین بند + دیکہا سو کہا یا یہ منہہ پانون جوگا + دیکہا نہ بہالا
صدقی گئی خالا + دیکہہ بگانی چپڑی مت ترساوجی + دینا تہوڑا دلاسا بہت + دینی کی
ناون در وازہ نہین دیتی + دیو یگا سو پاویگا بو دیگا سو لونیگا + دیی کی تلی اندہیارا

گنجینہ چہارم در امثال حرف ڈ

ڈہال پان + ڈہاتی ڈہائی کرم لکہا سو پائی + **ڈہیم** ڈہوسڑ کا ہی موٹا کری

دی ندی کی چھین لی + وادی راج نہ کھای پان + دانت دکھاوت گئی پران + دال نی ہو + دام کرین کام + دامو نکارو ٹھا باتون سی نہین منتا + دانت کریدنی کو تنکا نہین بچا + دانت کاٹی روٹی ہی + دانہ نہ گھاس پانی چھہ چھہ وقت + دانی کو تاپی سوار یکو بادی + دائی کی آگی پیٹ کیا چھپانا + دائی جانی اپنی ہائی + دائی چھبیلی کی مرزا موگرا + داتی کی سر بان پھول + وائی ہو میٹھی دادا ہو میٹھا سر گی کو جای + دائی دائی اونٹنی سوا گھڑا موتنی + دبا بنیا پورا تولی + دبلی مارین شاہ مدار دھندا مین دو وگتی مایا ملی نہ رام + دبلی پر چیونٹی بھی کاٹ کھاتی ہی + درزیکی سوئی کبھی ٹاٹ مین کبھی تاش مین + دریا مین رہنا او رمگر مچھہ سی بیر + دریا پر جانا اور پیاسی آنا + دس کی لکڑی ایکا بوجھ + دس کا اونکلی دس چراغ + دس بیس گھٹاہی کی دیکھتی ہین + دستار رفتار گفتار کردار سب کے جدی جدی ہوتی ہی + دسی رسمسی + دشمن کہان بغل مین + دشمن سوئی نہ سونے دی + دشمنونمین یون رہی جیسی بتیس دانتو نمین زبان + دکھن گئی نہ باوڑی رہی چندیری چھاہ + دکھہ بھری فاختہ کوا میوی کھاہی + دکھیا دکھہ رو وی سکھیا ٹینگا تنوری + دل بدل آئینہ ہی + دلکو دلسی راہ ہی + دل کا مالک خدا ہی + دلو کا وہ دلی ہو دشمن ہی + دلی کی دلوالی منھہ چکنا پیٹ خالی + دلی کی کمائی بارہ ٹکی مین گنوائی + دمڑیکی بلبل ٹکا چھٹائی + دمڑیکی ٹہیا ٹکا سر منڈائی + دمڑیکی بچھیا بارہ ٹکی ہتنہیا + دمڑیکی گھوڑی چھہ پسیری دانہ + دمڑیکی ارہر تو ساری رات گھر رہ + دمڑیکی گھونگران نوجنی پہنوان + دمڑیکی ہانڈی لیتی ہین تو اوسی بھی ٹھونک بجاکی لیتی ہین + دمڑیکا آنا او بہنا پا بہا ٹکا + دم غنیمت ہی + دم کا کیا بھروسا آیا نہ آیا + دم مین دم ہو باندہ کی چاندنیکو سونپ دیا + دم ناک مین آیا ہی + دنکو آدھی رات کو چرخا یونی + دن گیا گہ رات + دنیا جای امید ہی + دنیا ظاہر پرست ہی + دنیا ہی اور خوشامد ہی + دو آنکھ

گنجینہ

آردا نبوه را بهمه و زنگی را عیب از سینه لی او ست + دوران باخبر در حضور و نزدیکان بی بصر دور + دوستان را کجا کنی محروم + تو که با دشمنان نظر داری + دوستان در زمانه بکار آیند که بر سفره دشمنان هم دوست نمایند + دوست آن باشد که گیرد دست دوست در پریشان حالی و درماندگی + دولت ندهد خدای کس را بغلط + دولت نیز را بقای نیست + دولت آنست که بیخون دل آید بکنار + دولت دران سرا ست که از میهمان پر ست + دو مرغ جنگ کنند فائده به تیر گر + دو وده با دست که دریا و کوه را سهل گیرد + دویدن خر گو پسندیدم لیکن از گوشش میدهم + ده خراب خراج ندارد + ده درویش در گلیمی بخسپند و دو پادشاه در اقلیمی نگنجند + دِه درو نیا ستان در آخرت + ده کجا درختان کجا + ده می بینی و فرسنگ می پرسی + ده مرو ده مرد را احمق کند + دهن سگ بلقمه دوخته به + دهن بی آب را بانگشت باید درید چنانکه پسته را از ناخن + ده ویران چراغ ندارد + دیده را ناخنه به از ناخن + دیده سخت را سخن سخت می شکند چنانکه بادام را سنگ + دیدی که چه کرد اشرف خر + او مظلمه برد و جانی تنگ زر + دیدم همه را و آزمودم همه را + دیده نشنید بچه عربت علی + دیده نه شنید گواه شد + دیر آشنا و زود رنج + دیر آید درست آید + دیر گیر و سخت گیر دیر آمدن و شتاب رفتن + دی رفت و پری رفته و روز امروز ست + دیگ نبرگت بجوش می آید + دیگ گرمش بجوش آمد بجا رش نهاهم رسید + دیگ سیه جامه سیه میکند + دیگدانش سیاه نشده + دیوارش دوخته شد + دیوانه بکار خویش هشیار + دیوانه را هوی بس ست + دیوانه باش تا غم تو دیگران خورند + دیوانه همان به که بود اندر بند + دیو از خدا خوشنود نباشد دیو بگریزد از ان قوم که قرآن خوانند + دیو خوش خلق به از حور گره پیشانی +

گنجینه سوم در امثال هندیه

دا تا کی نا و پہاڑ چڑہی + دا تا دی بھنڈا ریکا پیٹ پھٹی + دا تا کی تین گن

رود و صاحب کالا راهی + دزد دانا میکشد اول چراغ خانه را + دزد دمن با خانه میدزد متاع خانه را

دزدید ملبود آنچه بماند بخشد او نه + دست از همه چیز شسته + دست بکاسه مشت به پیشانی دست

بکار و دل بیار + دست بی هنر کفچه گدائیست + دست بر ترکش زده + دست بالای دست بسیار است

دست پیشین را بدل نیست + دست جوانمرد برای دادن خاره و کف بخیل برای ستیدن + دست چپ خبیث

از دست راست نمی شناسد + دست خود دهان خود گر نخوری زبان خود + دست دست اول

ست + دست را دست می شناسد + دست را دست میشوید و هر دو دست رو را + دست زیر

سنگ را آهسته می باید کشید + دست زور بالا + دست شکسته وبال گردن + دستش زیر سنگ است

دستش در رگ پیچ کیسه خلیفه است + دست کار دل میکند و دل کار دست میکند + دست کوته

و کلاه دراز + دشمن اگر قویست نگهبان قوی ترست + دشمن دانا به از دوست نادان +

دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد + دشمن چه کند چو مهربان باشد دوست + دعای گوشه

نشینان بلا بگرداند + دلالی و استغنا + دلا خوش باش نان با در روغن فنا + دل بدست

آور که حج اکبرست + دل بدست آر و هر چه خواهی کن + دل بدست آر تا کسی باشی + دل

تاریک را جان روشن نباشد + دل دل را میخورد و روده جگر را + دل را بدل رهیست

درین گنبد سپهر + از سوی کینه کینه و از سوی مهر مهر + دلی افسرده شد از سینه بدر باید کرد +

دل نخواسته عذر بسیار + دلیر تیغ را کار فرماید و غزه بازار را + دم عیسی زندگانی دهد +

دنبه را بگرگ می سپارد + دندان روباه تیز شغال را مبارکست و آهو را شوم + دندان

طمع کند + دندان طمع تیز کرده + دندانی که درد کند بایدش کند + دنیا یک قرار نیست +

دنیا پنج روزه است + دوای غضب خاموشی است + دو بامداد گر آید کسی بخدمت

شاه + سوم هر آئینه در وی کند به لطف نگاه + دو باره نیست کس را زندگانی + دو

حرف در سبق به یاده کتاب و دستار + دو دل یک شود بشکند کوه را + پراگندگی

باشد + در برابر چو گوسپند سلیم + در قفا همچو گرگ مردم در + در بیابان فقیر سوخته را شلغم
پخته به که نقرهٔ خام + در بلا بودن به از بیم بلا + در پای تو ریزم آنچه در دست من است +
در جنگ حلوا بخش نمیکنند + در خانهٔ مور شبنمی طوفانست + در خانه بکدخدای ماند همه چیز +
در خانه اگر کس است حرفیش بس است + در خانه آردنی و در کوچه دو تنور + در خانهٔ بینوا
چه سوج و چه ششش + در خانه هرچه باشد مهمان هرکه باشد + در خانهٔ کدخدا دائم باز است + درخت
کاهلی کفر آورده بار + درختی که اکنون گرفته است پای + به نیروی مردی برآید زجای + درد
که از وی همی بکسی نرسد به بی آبی خشک به + درد را پیش دردمند بگو + دردا که طبیب صبر میفرماید
و این نفس حریص را شکر می باید + درد را خدا بدوستان خود میدهد + درد هم از یار است
و درمان نیز هم + دردیکش تا بدوائی رسی + درد عاشق نشود به زمداوای طبیب + در طریقت
هرچه پیش سالک آید خیر اوست + در عفو لذتیست که در انتقام نیست + در عین اختیار مرا اختیار
نیست + در غوره گی مویز شده + در قصص انبیا مضاحک نگنجد + در کار خیر حاجت هیچ استخاره نیست +
در که میکوبی در خانه که می پرسی + در میان دریا گرد میخواهد + در مقام تشنگی هزار مروارید بقطرهٔ
آبی نیرزد + درمان بکسی رسد که دردی دارد + در سستی مردان به که حاجت پیش کسی بردن +
درویش هرجا که شب آمد سرای اوست + درویش صفت باش و کلاه تتری دار + درویشی
زوال نبیند + دروغگو را تا بخانه باید رسانید + دروغ مصلحت آمیز به از راستی فتنه انگیز + دروغگو
را حافظه نمی باشد + درودگر بی سرزنش کار نکند + درودگر تیشه برای خود میزند + دروازهٔ شهر
میتوان بست نمیتوان دهن مخالفان بست + در هر که بنگری بهمین داغ مبتلاست + در
هشتاد سالگی مشق تنبور میکند + دریک خانه دو مهمان نگنجد + دُر یتیم را همه کس مشتری بود +
دزد از خانهٔ مفلس خجل آید بیرون + دزد مشتاق تر از صاحب کالا باشد + دزد باش و مرد
باش + دزد جوانمرد به از بازرگان بخیل + دزد ناگرفته سلطان است + دزد راهی

مع الواو

ادم + الدنیا مزرعة الآخرة + الدنیا داحة لیس فیها راحة +

آدمیت + دنیا کشت آخرت ست + دنیا نقشیست نیست دران آسایش +

الدنیا تطلب الهارب وتهرب من الطالب + دنیاک کلها

دنیا میجوید گریزنده را و میگریزد از جوینده ے دنیا همه آن

وقتک الذی انت فیه + دواء الشق ان تحوصه + دوام

وقت تست آنکه تو دران وقت هستی + دوای کفنگی اینکه فراهم آوری آنرا + همیشگی

السرور رؤیة الاخوان + الدواة انفع الادوات + دولة

خوشی دیدن برادرانست + دواة سودمند ترین آلهاست + دولت

الاشرار محنة الاخیار + دولة الارذال آفة الرجال + دونه بیض

بدان آزمایش نیکانست + دولت دونان آفت مردانست + نزد اوست بیضهای

مع الهاء والیاء

الانوق + دون ذا ینفق الحمار + دهدرین سعد القین + دینار الشحیح حجر +

مادهای کرکسان نزدیک این می میرد خر + بیکار شد سعد آهنگر + دینار بخیل سنگ ست +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

الف

داد حق را قابلیت شرط نیست + بلکه شرط قابلیت داد اوست + داشته آید بکار
گرچه بود زهر مار + داغ بالای داغ + دامن کشان میرود + دامن کشان حسن دلاویز
را چه غم + کاشفتگان عشق گریبان دریده اند + دامن پاک راکه با دامن آلوده
پاک هم ... شود + دانا باشارهٔ ابرو کار کند و نادان بزخم چوگان + دانشمند را
دست کوته به از دستار دراز + دانهٔ گندم از دانهٔ مروارید قیمتی ترست اگر وقت
گرسنگی پیدا شود + دایه مهربان تر از مادرست + در آرد طمع مرغ و ماهی به بند
بدوز دشره دیدهٔ هوشمند + در بیشه گمان مبر که خالی ست + شاید که پلنگ خفته

۱

الثقاف + بالدرهم جنة العقلاء + دع ما یریبک الی ما لا یریبک

ثقاف + درهم سپر دانایانست + بگذار چیزی را که در شک افگند ترا سوی چیزی که در شک

دعوا دعوة کوکبیة + دعوة المظلوم مجابة + دقک

دعوت کردند دعوت کوکبی + دعای مظلوم مقبول است + کوفتن تو

بالمنحاز حب لقلقل + دلنی فی العشق من یهدی السبیل

بهاون دانه قلقل را + رهنمونی کرد مرا در عشق کسی که هدایت میکند راه را

دلو السماء لا یروی الظمآن + دلیل عقل المرء قوله ودلیل

دلو آسمان سیراب نمیکند تشنه را + دلیل دانش مرد سخن اوست و دلیل

اصله فعله + دماء الملوك اشفی من الکلب + دمث لنفسك

اصلش فعل اوست + خونهای پادشاهان شافی تر است از سگ + نرم کن برای ذات خود

قبل النوم مضطجعا + دم علی کظم الغیظ تجده عوافیك

پیش از خواب درحالیکه بر پهلو خوابنده هستی + همیشگی کن بر فرو بردن خشم بیابی او را عافیتهای خود

الدنیا اشبه شیء باحتلام النیام وظل الغمام + الدنیا

دنیا مانا تر چیز است به احتلام خوابندگان و سایهٔ ابر + دنیا

امنیة والاموال عاریة + الدنیا جیفة وطالبوها کلاب + الدنیا

آرزوهاست و مالها عاریت + دنیا مردار است و خواهندگان او سگان + دنیا

دور لا یحصل الا بالزور + الدنیا سجن المؤمن وجنة الکافر

دروغ است حاصل نمی شود مگر بدروغ + دنیا قیدخانهٔ مسلمانست و بهشت کافر

الدنیا عرض حاضر یاکل منها البر والفاجر + الدنیا کنیف

دنیا متاعیست موجود میخورد از آن نیکوکار و بدکار + دنیا پایخانه

خدا کو دیکھا نہین عقل سے پہچانا ہی ٭ خدا رزالی کو ناخون نہ دیوی کہ سر کھجلائی ٭ خدا دیگ نہ دی تو وہ بھی سہی ٭ خدا دیتا ہی تو چھپر پہاڑ کی دیتا ہی ٭ خدا دیتا ہی تو نہین پوچھتا کہ تو کون ہی ٭ خدا رزاق ہی بندہ قزاق ہی ٭ خدا لگتی کو ئی نکہی منہہ دیکھی سب کہین ٭ خدا مہربان تو جگ مہربان ٭ خدمت سی عظمت ہی ٭ **خراب** خستہ نمک سستا ٭ خدا دیگا کاٹھہ کاٹی ہی کٹی ٭ خربوزی کو دیکھہ کی خربوزہ رنگ پکڑتا ہی ٭ خربوزہ چھری پر گری تو خربوزی کا ضرر چھری خربوزی پر گری تو خربوزی کا ضرر ٭ **خسم** کا کھائین بہین گیت گائین بھیا جی کی ٭ **خضر** ملی ٭ خضری خبر سچی ہوتی ہی ٭ **خلق** کا حلق کس نی بند کیا ہی ٭ **خنجر** ملی کسی نی تنگ دم لیا تو پہر کیا **خواب** خرگوش مین ہی ٭ خوان بڑا خوان پوش بڑا کھول دیکھو تو آدھا بڑا ٭ خوان پاک خوان پوش پاک کھول دیکھو تو خاک ہی خاک ٭ خوب ہی گاڑھے چھنتی ہی ٭ خوب ہی دانت کٹی ہوئی ٭ خودی اور خدائی مین بیر ہی ٭ خوشامدی کا منہہ کالا خوگیر کی بھرتی ٭ **خیرات** کی ٹکری اور بازار مین ڈکار ٭ خیر کی جوتی خیرات کا نارا پڑ رہی ملا عقد او دہارا ٭ خیلا پانچہ خیلا جان بیلا ٭ **خزینہ دہم در مثلہای حرف دال** مشتمل بر شش گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

دَاءُ النَّفْسِ الْحِرْصُ + دَارِ مَنْ جَفَاكَ بِتَجَمُّلٍ + دَارُ الْأَمِيرِ مَأْمَنُ الْفَقِيرِ

بیماری نفس حرص ست + مدارات کن کسی را کہ ستم کرد ترا ثمر مند شود + خانہ امیر جای بی خوفی محتاج ست

الدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلِهِ + **الدَّرَاهِمُ** مَرَاهِمُ + الدَّرَاهِمُ بِالدَّرَاهِمِ

رہنما بر نیکے مانند کنندہ نیکی ست + درہمہا بخششہا ست + درہمہا بہ درہمہا

تُكْسَبُ + دِرَّةُ عُمَرَ أَهْيَبُ مِنْ سَيْفِ الْحَجَّاجِ + دَرْدَبْ لِمَا عَضَّهُ

حاصل کردہ میشود + درہ عمر رضی اللہ عنہ ترسانندہ تر ست از شمشیر حجاج + فروتنی کرد ہر گاہ گزید اورا

میکند ٭ خوابه آنست که باشد غم خفته تسکارش ٭ خواجه داند بهای شاخ نبات ٭ خود کرده را
اگر دلی ست ما در بغل ٭ خوب شد که بیل نبود ٭ خود نصیحت و دیگران را نصیحت ٭ خود غلط
انشا غلط املا غلط ٭ خود کرده را چه درمان ٭ خود گشته را تعزیت نمیدارند ٭ خود پسندی
جان من هر آن نادانی بود ٭ خود پسند پسند خلق نیست ٭ خورده نه برده ای وای در گرد
خورده همان به که به تنها خوری ٭ وای بران خورده که تنها خوری ٭ خورشید روی همه
سیاه کند و روی ما سپید ٭ خوشی با کس ندارد دوستی ٭ خوش سخن باش تا امان یابی
خوش حال کسانیکه بهر حال خوش اند ٭ خوش حال کسی که یار از و یاد کند ٭ خوشوقت کسیکه خر ندارد
خوش عیش آنکه زن ندارد ٭ خویش خویش بیگانگان است و بد خویی بیگانه خویشان ٭ خوشامد
هر گر گفتنی خوش آمد ٭ خوشه یکسر دارد ٭ خون حسن و حسین دم لا خون نیست ٭ خون فلانی
سرخ تر از خون فلانی نیست ٭ خون را به آب شویند خون را بخون نشویند ٭ خوی بد در طبیعتی که
نشست نرود جز بوقت مرگ از دست ٭ خویشی بخوشی سود ابر ضیا ٭ خویش اند که در پی شکست خویش اند

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

خار پشتی کتنیا مخمل کی جھول ٭ خاک چاٹ کی بات ٭ وہ خاک ڈالی چاند نہیں چھپتی ٭ خاک
دھول بکائن کی پھول ٭ خاک چھانتی اور بیر پیتی ٭ خالا کی مہمانی ہاتھ ڈال پچھتائی ٭ خالا ایسی
خلسری خالا کی آنگن مولسری ٭ خالا خالا کا پیٹ کنڈالا سات چوہے نکالا ایک نوالا ٭ خالی گھر بھوت
قلندر بیٹھی ٭ خالی بنیا کیا کری اس کوٹھی کی دھان اس کوٹھی میں کری ٭ خالی خریطی پوری نصیحت
خالی ہاتھ کیا جاؤں ایک سند بسا لیتا جاؤں ٭ خدا کا دیا سر پر ٭ خدا کا دیا کاندھی پر پنچوں کا
دیا سر پر ٭ خدا کا گھر بہت بڑی کیا ٭ خدا کی گھر سی پھری ہیں ٭ خدا کی غضب سی ڈرتے رہیے
خدا کی واسطی بلی بھی چوہا نہیں مارتی ٭ خدا کی باتیں خدا ہی جانے ٭ خدا کی لاٹھی میں آواز نہیں

علامت رضاست × خانهٔ درویش را شمعی به از مهتاب نیست × خانه تنگ و دروزے
فراخ × خانه خالی دیو میگیرد × خانهٔ دوستان بروب و در دشمنان مکوب × خانهٔ پر شیشه را
سنگی بس ست × خانه جدا گور جدا × خانه ویران مشو چون طفل گرد خانه دار × خانی در خانه
ورانی در بازار × خبر خضری همه معتبر × خدا با خلق و خلق با خدا × خدا اند × سلیمان کی داند
خدا که میدهد نمی پرسد که کیستی × خدا را ندیده اند بعقل شناخته اند × خدا داری چه غم داری
خدائیکه دندان دهد نان دهد × خدائیکه بالا ست آفریده × زبر دست هر دست آفریده
خدائی جهان را جهان تنگ نیست × کیست مرا نیز پالنگ نیست × خران را کسی در عروسی
نخواند × مگر آنزمان کاب و هیزم نماند × خر ار جل اطلس بپوشد خر ست × خر بکرایه گیر و انه
منت بر آخر × خر بار بر به از شیر مردم در × خرسته بهتر اگر چه دزد آشنا باشد × خربوزه بخور ترا
بفالیز چه کار × خربوزهٔ شیرین نصیب شغال ست × خربوزهٔ شیرین کمبختی نفران × خر
چه داند بهای قند و نبات × خر خالی یرغه میرود × خر خفته جو نمی خورد × خر خواجه خرمن خواجه
خر را خدا شاخ نمید × خرس در کوه بوعلی سینا ست × خر عیسی اگر بمکه رود × چون
بیاید هنوز خر باشد × خر عیسی با سمان نرود × خر که جو دید کاه نمیخورد × خرگوش دم بریده را
نمی خرند × خرما را پوست به از مغز × خروس بی هنگام ست × خر همان ست و پالانش دگر
خری بیفتاد خیکی بدرید × خریکه از خری بماند دم و گوشش باید برید × خسیر قرم ساق شرعی دست
خس کم جهان پاک × خصم چون پشت دهد هیچ مگو × خصم خصم خود را می شناسد × خفته را خفته
کی کند بیدار × خلاف رای سلطان رای جستن × بخون خویش باید دست شستن
خلعت غفران گناه را بپوشد × خلق خدا ملک خدا × خلوت از اغیار باید نی زیار × خنده
مردم از شادی باشد خنده بوزنه از غم × خندهٔ گل گریه گلاب بار آرد × خواب یک جهت
و باشد مختلف تعبیر ها × خواب آسایش جان ست × خواب چهار پهلو میکند × خواب خرگوش

أربعة + خيرُ الرَّفيقِ فِي الطَّرِيقِ خُبزُ الدَّقِيقِ أَوِ السَّوِيقُ + خيرُ
چهاراند + بهتر رفیق در راه نان آرد ست یا پست + بهتر
الزَّادِ التَّقوى + الخيرُ عادةٌ + خيرُ الغِنَى القُنوعُ وشَرُّ الفقرِ الخضوعُ
توشه پرهیزگاریست + نیکی عادتست + بهتر توانگری قنوع ست و بدتر فقر فروتنی است
الخيرُ فِي ما وقعَ + خيرٌ قليلٌ بهِ فضحتْ نفسِي + خيرُ الكلامِ ما قلَّ
خیر در چیزیست که واقع شد + خیر قلیل بوی رسوا شد نفس من + بهتر کلام آنکه اندک باشد
ودلَّ + خيرُ المواهِبِ العقلُ + خيرُ المناكحِ الأبكارُ + خيرُ المالِ
و دلالت کند + بهترین بخششها عقل ست + بهترین زنان بکر باشد + بهتر مال
سِكَّةٌ مأبُورةٌ أو مُهرةٌ مأمورةٌ + خيرُ المالِ عينٌ ساهرةٌ
رسته خرمابن کشن داده شده یا کره مادهٔ اسپ برکت یافته شده در نسل + بهتر مال چشم بیدار است
لعينٍ نائمةٍ + خيرُ المالِ عينٌ خرّارةٌ فِي أرضٍ خوّارةٍ + خيرُ
برای چشم خوابنده + بهتر مال چشمه ایست بسیار روان در زمین خرمابن بسیار بار + بهتر
النّاسِ مَن ينفعُ النّاسَ + خيرُ النِّساءِ سوافرُ + خيرُ النِّساءِ
مردمان کسی ست که نفع کند مردمان را + بهترین زنان گشاده روی اند + بهترین زنان
الودُودُ الولُودُ + الخيلُ أعلمُ بفرسانِها
نهایت دوست زاینده + اسپ داناترست بسواران خود +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

خاک از تودهٔ کلان بردار + خاک در خرمن آسایش دیدهٔ مشتاقان ست + خاک
گل از عبیر معزولی به + خاک غربیل را نشاید و خشت آسیا را + خاکش از خوانش بهتر +
خالی دست رو سیاه + خاموشی زبان سوسن غماز آزادگی اوست + خاموشی

اللهَ تأمن من غیرہ خلاءُ لك قنی حیائك خلالك اَبحق
از خدا تا بی خوف شوی از غیراو + تنها بودن تو نگاهبان ست برای حیای تو + بیان تو درست

اِقبض و افرح + خلّ الفقیر لدی الاکابر بالمن الیسیر + الحلة
قبضه کن و شاد شو + خاص شد محتاج نزدیک بزرگان باحسان اندک + دزدی

تدعو الی السلة + خلّ سبیل من وهی سقاؤه ومن هُریق
میخواند سوی دزدی + بگزار راه کسیکه شگافته شد مشک او و کسیکه ریخته شد

بالفلاة ماؤه + خلوص الودّ من حسن العهد + خلوص
در بیابان آب او + خالص شدن دوستی از خوبی پیمان است + خالص شدن

النیّة خلاصة العطیة + خلوّ القلب خیر من ملأ الکیس +
نیت خلاصه بخشش ست + خالی شدن دل بهترست از پری کیسه +

خلیل المرء دلیل عقله + الخمر امّ الخبائث + الخمر مطیة لکل
دوست مرد نشان دانش ست + شراب اصل پلیدیهاست + شراب سوار برای هر

خطیّة + خمول الذکر اسنی من الذکر الذمیم + الخنق یخرج
گناه + نهان گردیدن ذکر بهترست از ذکر بد + فرجهای تنگ بیرون کند

الورق + خواصّ الاشیاء حق + خوف الله یجلی القلب
برگ را + خواص چیزها ثابت ست + ترس خدا روشن میکند دل را

خیر الاصحاب من یدلّك علی الخیر + خیر الامور اوسطها
بهترین یاران کسی ست که رهنمونی کند ترا به نیکی + بهترین کارها میانه آنهاست

خیر الاشیاء جدیدها وخیر الاخوان قدیمها + خیر الرفقاء
بهترین چیزها نوآنهاست و بهترین برادران قدیم آنهاست + بهترین رفیقان

خالطوا الناس وزائلوهم + خالف نفسك تسترح + الخال

آمیزش کنید با مردمان و فراولت کنید ایشانرا + مخالفت کن نفس خود را تا راحت یابی + خال

وبال + الخائن خائف + الخائن فی المبذور کالخائن فی الموقوف

وبال ست + خیانت کننده ترسان است + خائن در کاشته شده مانند خائن است در تمام +

الخبیثات للخبیثین + خذ الامر بقوابله + خذ القلیل

زنان پلید برای مردان پلید اند + بگیر کار را به قابلهای او + بگیر اندک را

من اللئیم وذمه + خذ اللص قبل ان یأخذك + خذ النفس

از ناکس و مذمت کن او را + بگیر دزد را پیش از آنکه بگیرد وی ترا + بگیر نفس را

قبل ان تأخذك + خذ درج الضب + خذ ما صفا دع ما كدر +

پیش از آنکه بگیرد وی ترا + بگیر راه سوسمار + بگیر آنچه صاف شد بگذار آنچه تیره شد

خذ من الرضفة ما علیها + خذ من جذع ما اعطاك + خذه اخذ

بگیر از رضفه آنچه بروی بسته است + بگیر از جذع آنچه داد ترا + بگیر آنرا مانند گرفتن

سبعة + خذه ولو بقرطی ماریة + خرقاء وجدت صوفا +

شیر ماده + بگیر آنرا اگرچه باشد بدو گوشواره ماریه + خرقاء یافت پشم گوسپند را

خرقاء ذات نیقة + خزائن البحار تستفیض من قطرات

خرقاء صاحب آراستگی + خزانه های دریاها استفاضه میکند از قطرهای

الامطار + خسر الدنیا والآخرة + الخضاب شباب ثان +

باران + زیانکار شد در دنیا و آخرت + خضاب جوانی دوم ست

الخضوع عند الحاجة رجولیة + الخط عقال العقل + خف

فروتنی کردن نزدیک حاجت مردانگی ست + نبشتن رسن عقل ست + ترس

تحصیلِ حاصل بوده ہست + حاکم تمام گوش می باید + حالا تخته بر سر استاد میزند + حبذا اگر خانهٔ خود تمام گلشن ست + حبّ وطن از ملک سلیمان خوشتر + حرام خوردن و شلغم حرارتش فرونشست + حرف را بوست کنده باید گفت + حرف بد بر زبان بد باشد + حرفِ حق بر زبان شو جاری + حریف باخته با خود ہمیشه در جنگ ست + حریف حریف را می شناسد + حریف خود را بیداند + حساب دوستان در دل + حُسن چون بی پرده شد نه نهار گر داو نگرو + حق بحق دار میرسد + حکایت از مثل ہمثل شود + حکم حاکم مرگ مفاجات + حکمت شنیدن از لقمان صواب ست + حلوا کسی را که محنت نکشید + حلوا گفتن دهن شیرین سازد + شیرینیِ حلوا خوردن را روی باید + حوران بہشتی را دوزخ بود اعراف + از دوزخیان پرس که اعراف بهشت ست + حیف دانا مردن و افسوس نادان زیستن + حیله حور ابهانه بسیار ست + حیله رزق بهانه سوست

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

حاتم کے گور پر لات ماری + حاضر کو حجت نہین + حاضر کی میلی مین گجی ہو + حاضر گیدی دور جہنمی + حال مین غال دہی مین موسل + حال گیا احوال گیا دل کا خیال نگیا + حال کا نه قال کا ٹکڑا روٹی چمچہ بھر دال کا ہج کا جح بنج کا بنج + حرام کہانا اور شلغم + حرصی ٹٹو + حساب جو جو بخشش سو سو + حساب نت نیا + حق حق ہی اور ناحق ناحق ہی + حق کا راضی خدا ہی + حق کر حلال کر ایک دن مین ہزار کر + حق نام اللہ کا + حلق کا نه تالو کا یه مال میان لالو کا + حلق کی دربان حلق روی جیب ٹوی + حلوائی کی دوکان اور دادی جی کا فاتحہ + حلوائی کے جائی سووی ساتہہ قصائی + حمایتی کی گہوڑی عراقی کو لات مارتی + حور بہی سوگن ہو تن سی بُری + حوض بہری تو فوارہ چہوٹی + خزینهٔ نهم در مثلهای حرف خا مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

الأدب وحلي النساء الذهب + حلبت صرام حمار ترلت
ادب ست پیرایه زنان زرست + دوشیده شد صرام + خرست که فرود آمد
عنه لا تبال بمن يركبه + الحمار يعرف طريق العلف + حمرة
ازان باک مدار بکسی که سوار شود آنرا + خر می شناسد راه کاه را + سرخی
الخد جمال وحمرة العين اعتلال + حمرة الخجل تحلي الصفرة
رخساره خوبی ست و سرخی چشم بیماری ست + سرخی شرمنده حکایت میکند برای زردی
الوجل + حمرة المريخ من دماء + الحمق داء لا دواء له + حموضات
ترسنده یعنی بر دو شانه + سرخی مریخ از خونهاست + نادانی بیماریست که نیست دوا برای او + ترشیهای
الطعام خير من حموضات الكلام + الحمى اضرعتني لك
خوردنی بهترست از ترشیهای سخن + تپ خوار کرد مرا برای تو
حن قدح ليس منها + الحوت لا يهدد بالغرق + حور
بانگ کردن تیر نیست ازان + ماهی ترسانده نمیشود به غرق + نقصان
في عمارة + حياء المرء ستره + الحياء يمنع الرزق + الحياء خير
در نقصانست + شرم مرد پرده اوست + شرم منع میکند روزی را + شرم بهترست
كله + الحياء جزء من الايمان + حيثما كنت فانا
همه او + شرم حصه ایست از ایمان + هرجا که باشی پس من
صدد رها + حيثما سقط لقط + الحيلة انفع من الوسيلة
سردار آن هستم + هرجا که بیفتد گرفته شود + حیله سودمندترست از وسیله

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

حاجت مشاطه نیست روی دلارام را + حاجی حاجی را در مکه می بیند + حاصل تحصیل ما

صو الخاء والفاء
حَظُّ جَزِیلٌ بَینَ شِدقَی ضَیغَمٍ + حَظٌّ وَافَقَ کَلِمَةً حَفَرَ حَتّیٰ
بهره بزرگ میان دو کنج دهن شیر + بهره موافق شد سخنی را + بر کند تا آنکه

صو القاف
اَنهَرَ + حَفِظَ اللهُ لِحیَةَ هَارُونَ مِن حِدَّةِ مُوسیٰ اَلحَقُّ مُرٌّ +
باب رسید + نگاه داشت خدا ریش هارون را از تیزی موسے + سخن راست تلخ است

صو الکاف
حَقٌّ یَضُرُّ خَیرٌ مِن بَاطِلٍ یَسُرُّ اَلحَقُّ یَعلُو وَلَا یُعلیٰ اَلحُکمُ
سخن راست که گزند رساند بهتر است از دروغ که شاد کند سخن راست بالا شود و بالا کرده نمیشود + فرمان

لِلّٰهِ اَلمُلکُ لِلّٰهِ + اَلحِکمَةُ مِفتَاحُ السَّعَادَةِ + اَلحِکمَةُ یَمَانِیَّةٌ
مر خدای راست و سلطنت مر خدای راست + حکمت کلید سعادت هست + حکمت منسوب است سوی یمن +

صو اللام
لِلحُکَمَاءِ اَلجُهَّالِ رُسُلُ عِزرَائِیلَ لِلاِستِعجَالِ حَلَاوَةٌ
حکیمان نادانان رسولان عزرائیل اند برای شتابانے + شیرینے

الدُّنیَا لِلجُهَلَاءِ وَمَرَارَتُهَا لِلعُقَلَاءِ + حَلَأَتْ حَالِئَةٌ عَن کُوعِهَا
دنیا برای نادانانست و تلخی دنیا برای عاقلان + دور کرد گوشت ازان حاله از استخوان

حَلَبَ فُلَانٌ الدَّهرَ اَشطُرَهُ + حَلَّ بِوَادٍ ضَبَّةٌ کَمُونٌ +
دوشید فلان زمانه را پاره های او را + فرود آمد در رود سوسمار پنهان +

حَلَّ بِوَادٍ غَیرِ ذِی زَرعٍ + حَلَبَتِ الدَّهرَ شَطرَهُ + حِلمُ المَرءِ
فرود آمد در رودیکه نیست صاحب کشت + فرود آمد زمانه را پاره آنرا + حلم مرد

عَونُهُ + اَلحِلمُ وَالمُنیٰ اَخَوَانِ + اَلحِلمُ مِن عَرَضِ جَوهَرِ المَنطِقِ
مددگار اوست + حلم و آرزوها هر دو برادرانند + حلم از متاع جوهر گویائیست

اَلحِلمُ حِجَابُ الآفَاتِ + اَلحِلمُ اَجَلُّ مِنَ العَقلِ + حُلِیُّ الرِّجَالِ
حلم پرده آفتهاست + حلم بزرگتر است از عقل + پیرایهٔ مردان

سُیُوفٌ لِقَتْلِ الشَّیْطَانِ + اَلْحَرِیْصُ فَقِیْرٌ وَاِنْ مَلَکَ الدُّنْیَا

شمشیرهاست برای کشتن شیطان + حریص محتاج ست اگرچه مالک شود دنیا را +

اَلْحُرِّیَّةُ فِیْ رَفْضِ الشَّهَوَاتِ + حَرَزَتْ حَانَةٌ مِنْ کُوْعِهَا

حریت در گذاشتن خواهشهاست + رخنه افگند بریدگی از کوع وی +

اَلْحَزْمُ سُوْءُ الظَّنِّ + حَسْبُکَ مِنْ غِنًی شِبَعٌ وَرِیٌّ + اَلْحَسَدُ

هشیاری بد گمانی ست + بس ست ترا از توانگری سیری و سیرابی + رشک

یَقْتُلُ الْحَاسِدَ قَبْلَ اَنْ وَصَلَ اِلَی الْمَحْسُوْدِ + اَلْحَسَدُ لِلصَّدِیْقِ مِنْ

می کشد حاسد را پیش از رسیدن حسد سوی کسی که حسد کرده شود + رشک برای دوست از

سُقْمِ الْمُرُوَّةِ + حُسْنُ الْاَدَبِ یَسْتُرُ قُبْحَ النَّسَبِ + حُسْنُ الْخُلْقِ

بیماری مروت ست + خوبی ادب می پوشد زشتی نسب را + خوبی خلق

غَنِیْمَةٌ + حُسْنُ الْخُلْقِ یُوْجِبُ الْمَوَدَّةَ + حُسْنُ الذِّکْرِ ثَمَرَةُ الْعُمْرِ +

غنیمت ست + خوبی خلق واجب میکند دوستی را + خوبی ذکر بر عمر ست +

حُسْنُ الصَّبْرِ طَلِیْعَةُ الظَّفَرِ + حُسْنُ نَبَاتِ الْاَرْضِ مِنْ کَرَمِ

خوبی صبر طلائیه پیروزی ست + خوبی روئیدگی زمین از جوانمردی

الْبَذْرِ + حُسْنُ الصَّوْتِ وَالْعَقْلُ لَا یَجْتَمِعَانِ + اَلْحُسْنُ اَحْمَرُ

تخم ست + خوبی آواز و عقل فراهم نمی شوند + خوبی سرخ ست

حَسَنَاتُ الْاَبْرَارِ سَیِّئَاتُ الْمُقَرَّبِیْنَ + اَلْحَسَنَاتُ یُذْهِبْنَ

نیکیهای نیکان بدیهای مقربان ست + نیکیها می برند

السَّیِّئَاتِ + اَلْحَسُوْدُ مَهْمُوْمٌ + حَشْرُ الرَّیَاحِیْنِ کَنَشْرِ الْبَسَاتِیْنِ

بدیها را + حاسد غمگین ست + جمع کردن ریحان ها مانند پهن کردن باغهاست

بَغتَةً + حَتّٰى يَرجِعَ الدَّرُّ فِي الضَّرعِ + حَتّٰى يُسالِمَ الذِّئبُ الثَّلَّةَ

ناگهان + تا آنکه باز گردد شیر در پستان + تا آنکه صلح کند گرگ گوسپندان

الرّاعِيَ + حَتّٰى يَشِيبَ الغُرابُ + حَتّٰى يَؤُوبَ المُثَلَّمُ + حَتّٰى يَؤُوبَ

چرانیده را + تا آنکه سپید شود زاغ + تا آنکه باز آید مثلم + تا آنکه باز آید

لِلمُنخُلُ + حَتّٰى يَؤُوبَ القارِظانِ + حَتّٰى مَن يَكرَعُ وَلا يَنبَضِعُ

منخل + تا آنکه بر گردد هر دو چیننده برگ سلم + تا آنکه کسیکه آب می نوشد و سیراب نمیشود

حِدَاءٌ حِدَاءٌ وَرَاءَكَ بُندُقَةٌ + حَدُّ العَفافِ الرِّضا بِالكَفافِ +

ای حداء حداء پس تو بندقه است + حد پارسائی راضی بودن است بروزگار

حِدَّةُ المَرءِ تُهلِكُهُ + حَدِّث عَنِ البَحرِ وَلا حَرَجَ + حَدِّث عَنِ الفَضلِ

تیزی مرد هلاک میکند او را + خبر ده از دریا و باکی نیست + خبر ده از فضل

وَلا حَرَجَ + حَدِّث عَن مَعنٍ وَلا حَرَجَ + الحَدِيدُ يُفلَحُ بِالحَدِيدِ

و باکی نیست + خبر ده از معن و نیست باکی + آهن شگافته می شود با آهن

الحَذَرُ اَشَدُّ مِنَ الوَقِيعَةِ + الحَربُ خُدعَةٌ + الحَربُ

ترسیدن سخت تر است از فتنه + جنگ فریب است + جنگ

اَيَمَةٌ + الحُرُّ حُرٌّ وَاِن مَسَّهُ الضُّرُّ وَالعَبدُ عَبدٌ وَاِن مَلَكَ الدُّرَّ +

زنی بی شوهر است + حر حر است اگرچه در گیرد او را سختی و بنده بنده است اگرچه مالک باشد مروارید را

حِرفَةُ المَرءِ كَنزُهُ + حُرقَةُ الاَولادِ مُحرِقَةٌ لِلاَكبادِ + الحِرمانُ

پیشه مرد گنجینه او است + سوزش فرزندان سوزاننده جگرها است + بی نصیبی

مَوتٌ + حَرامٌ الوَفاءُ عَلىٰ مَن لا اَصلَ لَهُ + حُرُوفُ القُرآنِ

مرگ است + حرام شد وفا بر کسیکه نیست اصل مر او را + حرفهای قرآن

ڈوبن وہی جو نکولینڈ بگھار لوٹنہ پھر وہی لینڈ کا لینڈ + پچہ چاول اور نو پکھال پانی + جھیلو جھائی ٹیاسی + جھیلی چار بگھاری پانچ + جھینکی پاؤں بلنڈی پانی اوپر اور جا عشاقی + جھینکہ ہی ناک کٹی + جھینکے کھائی جھینکلے نہائی جھینکتی پر گھر نجائی + خزینۂ ششم در مثلہا ختم شد + گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

اَلْحَادِيْ وَلَيْسَ لَهُ بَعِيْرٌ + حَارَ بَعْدَ مَا كَارَ + اَلْحَازِمُ مَنْ حَفِظَ

سرود گوینده شتر ونیست مر او را شتری + کم گردید بعد زیاده شدن + ہشیار کسی ست کہ نگاہدارد

مَا فِيْ يَدِهٖ وَلَمْ يُؤَخِّرْ شُغْلَ يَوْمِهٖ لِغَدِهٖ + حَاصِلُ الْاَهْلِ لَيْسَ

آنچه در دست اوست و مؤخر نکند شغل امروز خود برای فردای خود + حاصل زن مرد نیست

بِبَحْثِ السَّهْلِ + حَافِظْ عَلَى الصَّدِيْقِ وَلَوْ فِي الْحَرِيْقِ + حَالَ الْجَرِيْضُ

بحث آسان + حفاظت کن بر یار اگرچه باشد وی در آتش + حائل شد غصه

دُوْنَ الْقَرِيْضِ + حَالَ الْقَدَرُ دُوْنَ الْوَطَرِ + اَلْحَائِكُ اِذَا صَلّٰى

نزدیک شعر + حائل شد قدر نزدیک حاجت + نورباف وقتیکه بخواند

رَكْعَتَيْنِ فَانْتَظِرِ الْوَحْيَ + حُبُّ الدُّنْيَا دَاءٌ وَلَا دَوَاءَ لَهٗ + حُبُّ

دو رکعت پس منتظر شود وحی را + دوستی دنیا بیماریست ونیست دوای مر او را + دوستی

الْوَطَنِ مِنَ الْاِيْمَانِ + حَبَّةُ بُرٍّ فِي الدَّارِ خَيْرٌ مِنَ الدُّرِّ الْمُسْتَعَارِ +

وطن از جملۂ ایمان است + یک دانۂ گندم در خانه بهتر است از مروارید عاریت گرفته شده

حُبُّكَ الشَّيْءَ يُعْمِيْ وَيُصِمُّ + حَبْلِيْ عَلٰى غَارِبِيْ + حَبَّةٌ صَيْدٌ وَاِنْ كَانَ

دوست داشتن تو چیزی را کور میگرداند و کر میگرداند + رسن من بر گردن من است + دوستی او شکار است اگرچه باشد

قَيْدًا + اَلْحُبُّ يَتَوَارَثُ + حَتّٰى اِذَا فَرِحُوْا بِمَا اُوْتُوْا اَخَذْنَاهُمْ

قید + دوستی متوارث میشود + تا اینکه چون شادان شدند بانچه داده شدند گرفتیم ایشان را

جلیبیوں کی رکھوال + چہچہوں میں ہاڑ ڈھونڈھتی ہیں + چور چوپٹ گیا کیا ہیرا پھیری بھی گیا +
چور چور موسیائیت بھائی + چور چوری کر گیا مو سلون ڈھون بچاؤ + چور ڈھور دونو حاضر ہیں + چور سے
کہین موس سا ہی کہین جاگ + چور کا شاہد چراغ + چور کا بھائی گٹھ کٹا + چور کا من بقچی میں +
چور کی گھر میں مور + چور کی داڑہی میں تنکا + چور کی ماں کوٹھی میں سر دیکی رووی + چور کو چوری سے
سوجہی + چور کو چور ہی پہچانی + چور کو پکڑی گانٹھ سے چھنال کو پکڑی کھاٹ سے + چور گٹھری لے گیا
بیگاریوں کو چھٹی ہوئی + چوری اور سینہ زوری + چوری اور سرہنگی + چور کا گو بہت ہا + چونا چوچی دہا ہے
یہ تینوں نکالی نہیں + چونی بہی کہی مجہی گھی ہی کہاؤ + چوہا بل میں سماتا نہ تہا چھج باندہا + چھاج + چوہا
بجاوی چھنچی اور ذات جتاوی اپنی + چوہی کا بچہ بل ہی کہودیگا + چوہی نی ہلدی کی گرہ پالے
پنساری ہو بیٹھا + چیر پھاڑ کی اپنی اور چوروں گالی دی + چیل کی گھونسلی میں ماس ڈھونڈھتی ہیں +
چیونٹیوں کو موت کا ریلا بس ہی + چیونٹیوں کی گھر ماتم + چیونٹی کا بل نہیں ملتا کہاں + چیونٹی
چیونٹے کے جو موت آتی ہے تو پر نکلتے ہیں +

گنجینۂ سوم در امثال حرف چہا

چھاتی پر مونگ دلتی ہیں + چھاتی کا جم چھاج بولی تو بولی چھلنی کیا بولی جس میں بہتر چھید + چھاج و چھلنی
پانی پڑتا ہی + چھا جا باجا کیس یہ تینوں بنگالی و پنس + چھتی بی بی لگتی دکھی + چھپر پر پھوس نہیں
ریا بھیتر رستم ہیں + چھٹی نہ چلا مو ایم کا یلا + چھٹی کی پوتڑی اب تک نہیں سوکھی + چھٹی کا
دودہ یاد آوی + چھٹی گھوڑی ہسوڑی کی گھڑی + چھری بہلی نہ کٹاری + چھری تلی دم تو + چھر
پاتا ہوں تو آپ کو نہیں پاتا آپ کو پاتا ہوں تو چھری نہیں پاتا + چھوا اور موا + چھوٹا منہہ بڑی
بات + چھوٹا گھر بڑا اسم بیانہ + چھوٹی گنگ بڑی ڈراوین + چھوڑ دی بی بنائی چوہا گندا ہی ہو جیگا
چھوٹ جیٹ بکانی بھٹ کھٹ داسا میں آیا + چھچھوندری گلون بہی نہ ماگیا + چھوڑا اور ری ہو ہے

چه خوش بود که برآید بیک کرشمه دو کار + چه خوش حیا نباشد + چه علی خواجه و چه خواجه علی + چه کند بینوا همین دارد + چه گویم که ناگفتنم بهتر است + چه مه کرد آن که این ته کند + چه مردی بود کز زنی کم بود + چه نسبت خاک را با عالم پاک + چیزی که نمی پایی مجو + چیزی بده درویش را چیزی مگو درویش را + چینی شکسته صدا نمی کند + چین ابرو سنی توان دید +

گنجینهٔ دوم در مثلهای هندی

چاٹنی کو لٹی اور گھاؤ پرائی کا + چار دن کی آئیاں اور سونٹہ بساہن جائیاں + چار دنگی چمار چودس + چار دن کی چاندنی اور پھر اندھیرا پاکھ + چاکر یہین آکری کیا + چاکرہ کی آگی کوکر اور کوکر کی آگی شکار + چاکر کو عذر نہین کوکر کو عذر ہی + چالیس سیری بات کہتی ہین + چام کے دام + چاندنی مار گئی + چاہنی کی نام سی گدہی نی بھی کھیت کھانا چھوڑ دیا تھا + چاہ کرون بیار کرون چو ترنی انگاری دھرون چل جا تو مین کیا کرون + چپڑی اور دو دو + چپنی بہر پانی مین ڈوب مرو + چپٹا گی پٹ بیاہ + چٹھی نہ پروانا مار کھا مین ملک بگانا + چچا ہی بنا کر چھوڑا + چڑھی پر چڑھا و سر دکھی نہ پاؤن + چڑھتی بارگاہ + چڑیا اپنی جان سی گئی لڑکا کا خوش نہوا + چڑیا کری کھو نچا چڑا کری نو چا + چڑیان مرن گنوار ن ہانسی + چڑیمار کا ٹولا بھانت بھانت کا جانور بولا + چکنا دیکھہ پھسل پڑے + چکنا گھڑا + چلتی چور لنگوٹی لا بھہ + چل چھاؤن مین آئی ہون جملہ پر مناتی ہون + چل میری چرخی چرخ چون کہان کی ٹرھیا کہان کا تون + چل نسکون میرا کودن نام + چلی چلی کہان گئی شوت کی پچہر + چلی چلی بی باکھون آئین + چمار کو عرش پر بھی بیگار + چمار ونکی کوسی ڈھور نہین مرتی + چمڑی جای دمڑی نجای + چنبیلی جاؤ مین آ گئی بختیارا ریوڑیان بانٹی + چنبیلی جاؤ مین آئی لڑکی بالی ساتھی لائی + چنی جاوکہ شہنائی بجاؤ + چنی کا مارا آدمی مرجاتا ہی + چو پی گئی تھی جیسی ہونی ووہی ہو آئی + چوٹ سی کان گانٹھتی ہین + چوٹی کٹیا

پشیمانی + چراغ وقت مردن خانه روشن میکند + چراغ روشن مراد حاصل + چراغ مفلسان فروزی نمی ارزد
چراغ مقبلان هرگز نمیرد + چراغ مرده کجا شمع آفتاب کجا + چراغ کسی تا صباح نسوزد + چراغ را
نتوان دید جز بنور چراغ + چربی از سنگ برنمی آید + چرم گاو بدندان میگیرد + چشم فلک درمیان
سرست + چشم مور و پای مار و خیر ممسک کس ندید + چشم در دیده هست + چشم در راه دارد + چشم بد دور +
چشم گربه بنا بود هر روز و هر روز محشرست + چشم از روی دوستان روشن شود ورنه از باغ و بوستان + چشم
دوستان روشن + چشم را گل بدتر از خارست + چقندر کاشتم زرد کرد + چکنم هم با تکلیف مصلحت
خویش تباه + چکنم چشم آسمان کورست + چنان نماند و چنین نیز هم نخواهد ماند + چندین ابر را
شکل بربای اگل + چه احمقی در جهان باقی نیست مفلس در نیماند + چه از قومی یکی بیدانشی کرد +
نه که را منزلت ماند نه مه را + چو برگردد فلک کجکول سازد تاج شاهی را + چوب هر چند سنگین ست
تاب فرو نرود + چو تیر از کمان رفت ناید بشست + چو تیره شود مرد را روزگار + همه آن کند کش
نیاید بکار + چو چل آمد فرو ریزد پر و بال + چو شست آمد نشست آمد بدیوار + چو شد زیر عادت مغفرت
نه بخشند + چو فردا رسد کار فردا کنم + چو کفر از کعبه برخیزد کجا ماند مسلمانی + چو کار از دست رفت اند است
چه سود + چو مه بهاله نشیند دلیل باران ست + چو میدان فراخ ست گوی بزن + چو سر درد مبتلا سر درد چه
خیزد مبتلا خیزد + چو نام سگ بری چوبی بدست آر + چو نرمی کنی خصم گردد دلیر + چون قضا آید طبیب
ابله شود + چون معانی جمع گردد شاعری آسان بود + چون نانه گلو فرو رفت چه حلوا چه زهر + چون نه
گوش ست ونه دار به امید اکبرست + چون کار از دست رفت فریاد چه سود + چون و چرا در میان نشان
نیست + چون نرچیس امروز بدآید در گشت عطار و خوشه چینند + چون سنگ آمد فرست باشد
اندر پیش او سر فرو آرد + چهار پا را چهار روز آزمایند و دو پا را دو روز + چه باک از موج بحر آنرا که باشد
نوح کشتیبان + چه توان کرد این چنین افتاد + چه توان کرد مردمان اینند + با همین مردمان
بباید ساخت + چه خوش گفته ست سعدی در زلیخا + الا یا ایها الساقی ادر کاسا و ناولها +

رو کہہ ہی + جہان ڈر وہان بار + وبکا گہر + جہان دل تہان بادل + جہان جای بہوکا تہان پڑے
سوکہا + جہدر اکہی کرتار واکو بار نہ بانکو جای + جیا سو کہیلی پہاگ + موا سو لیکہی لاگ + جیب بین نہین
کہلی کی ڈولی چہیلا + پہرین گلی گلی + جیتی جی ہٹھیا موئی وہڑادہڑ پٹیا + جیتی چاب چاب موئی داب
داب + جیتی گاگہر موئی کی قبر + جیتی آسا موئی نراسا + جیتی کہی نہین نگلی جاتی + جیٹہ کی بہر وسے
بیٹ + جیسا منہہ تیسی تہپڑ + جیسا سوت ویسی بیٹی + جیسی مان ویسی بیٹی + جیسا دیس تیسا بہیس +
جیسا کاچہہ کاچہی ویسا ناچ ناچی + جیسا اونٹ لمبا ویسی لمبنی تیسا گدہا + خوص + جیسی کرنی ویسی بہرنی +
سروح ویسی فرشتی + جیسی داری ویسی روالی تیسا بہرتوا + دسہرا + جیسی نیت تیسی برکت + جیسی تیری تانی
بینی تیسا موراہنیا + جیسی کنتہا گہر رہی تیسی رہی پردیس + جیسی حسن تیسی لہسن + جیسی ہر گن گاٹے
تیسی بین بجائی + جیسی ساجن آئی تیسو چہونا بچہائی + جی کہین لگتا نہین جب دل کہین لگ جای ہے +
جیوی میرا بہائی گہر گہر بہو جائی + جیسی نہ مانی پتر اور موئی کری سزادہ +

گنجینہ چہارم در امثال حرف جہا

جہاڑ بہائی کا ملی اور بہی نہانی سو + جہڑ بریکا کانٹا + جہوٹا کوئی کہاتا ہی تو مٹہی ہی کی لالچ +
جہوٹ بولون تیری منہہ پر + جہوٹ بولنا اور گوہ کہانا برابر ہی + جہوٹ کہنا تو صرفہ کیا + جہوٹی
ہاتہہ سی کتا نہین مارتی + جہوٹی کی آگی سچا رو مرتا ہی + جہوٹی جگ بتیا ہی + جہوٹی مر گئی تمکو
تب بہی نہ آئی + خزینہ ہفتم در مثلہای حرف جیم فارسی مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینہ اول در امثال پارسیہ

الف

چارہ نیست درین واقعہ الا تسلیم + چاش خور بر تر از سیر اشخور سیت + چاہ کن را چاہ در پیش +
چاہ کن ہمیشہ در چاہ ہست + چاہ بیژن از زندان ضحاک کم نیست + چرا کاری کند عاقل کہ باز آید

۱۰

جیسی دیسی اوسی مولا ۔ جگ بہوٹا اور ہز دموئی ۔ جگر جگر ہی اور دگر دگر ہی ۔ جلاہی کا تیر نہ ہو
جلی بلی عجائب سر مونڈی پٹیون غائب ۔ جلی پاؤن کی بلی ۔ جلی پرائی دہی اونہین بٹاؤ لوگ
جلی گہر کی بلینڈی ۔ جن پائن پنہی نہین تنہین دیت بگجراج ۔ بس دیت بکہا ملی سو بڑے
گریب نواج ۔ جن جابی اونہین لجابی ۔ جن ڈہونڈہا تن پایا گہری پانی پیٹھ ۔ مین بپڑن ڈر
مری رہی کنارے بیٹھ ۔ جنگل مین مور ناچا کس نی دیکہا ۔ جنگل مین منگل ۔ جنم نہ دیکہا بوریا اور
سپنی آئی کہاٹ ۔ جنہین جاو گہنیری اونہین دکہہ گہنیری ۔ جن ہرہا ہر چرہ وسو کیسی چرین بنا
جنی نہ بیائی موٹی دیہری نی ستائی ۔ جوان ڈر اوی بہاگنی سی بوڑہا ڈراوی مرنی سی ۔ جوانکو
چلا چلی پڑ ہہ بیاکو بیاہ کی پڑی ۔ جو ازارہی گا سو ہگنی کی راہ رکہہ دیگا ۔ جو بولی سو گہی کو جائی ۔ جو بانہز
کی جیب مین سو بامہن کی پوتہی مین ۔ جو توری سو موری تو کیون دانت نپوری ۔ جو تمہارے
وال نہ پٹکی گی تو ہم ننگی ہی سوئین گی ۔ جو تل نہ یادہ حد سی بڑہا سو مٹا ہوا ۔ جو تیون وال بٹ تو
ہی جوت جوت مرین بلیوا بیٹہی کہائین ترنگ ۔ جو بٹہا دیگا اوسی کا ڈکا کہیلی گا ۔ جو دیکہنا سو
پیکہنا ۔ جو دہن دیکہی جاتا آدہا دیجیی بانٹ ۔ جوری برخوردار ہی ۔ جوڑ جوڑ مرجاویگا مال جنوائی
کہاویگا نہین تو خالصی ہلک جاوی گا ۔ جو سووی اوسکی پڑیا جو جاگی اوسکا پڑوا ۔ جوگی
کسکے میت ۔ جوگی جگت جانی نہین کپڑی رنگی تو کیا ہوا ۔ جو گڑ کہائی کی اند سو پڑا پہری بہڑ
جو گور کہائی سو کان چہدائی ۔ جولاہی کی جوتی سپاہی کی جوٹی دہری دہری پرانی ہوتی ۔
جو لون نہ دیکہون اپنی نینا تو لون نہ پتجون گرو کی بینا ۔ جو مان ہی سو اچاہی سو ڈائن کہلاوے ۔
جو من مین بسی سو سپنی دیسی ۔ جون جون کملی بہیگی تیون تیون بہاری ہوی ۔ جو نہاوی سو
پہل پاوی ۔ جو ونکی کارن گدڑی نہین چہوڑی جاتی ۔ جو ہانڈی مین ہوگا سو ڈوئی مین نکل
آئیگا ۔ جہاز کا کوا ۔ جہان گڑ ولہہ تہان مکہات ۔ جہان دیکہی توا پرات وہان گاوی سارے
رات ۔ جہان سیر تہان سوائی ۔ جہان کا مردہ تہان کی گور ۔ جہان دکہہ نہین وہان ارڑ ہی

گو یدد روغ * جہد نما تا کہ بجائی رسے ❊ در دبکش تا بروائی رسے ❊

گنجینۂ سوم در مثلہای ہندی

جا بڑہ راکہی رام تاہی بڑہ رہیئے * جادو برحق ہی کرنی والا کافر * جا کو پیا نیت اوٹہہ جاین
ووہی سہاگن * جا کو لوہا تا کو سوہ * جا کی کار ن ہہنی ساری وہی ٹہاون باو گہاری * جاگی سو گا جر
سووی سو ر ووی * جاگتی جوت * جان ہی تو جہان ہی * جان نہ پہچان بڑی خالا سلام * جانے
بچار اقلندر اجسکا بہوتی کجکول * جا وی لاکہہ رہی سا کہہ * جب باپ مرین گی تب بیل
بٹین گی * جب پہینکو تب پانچی تین * جب چپنی تہی تب دانت نہ تہی دانت ہوئی تو چپنی نہین *
جب دیکہو تب حاضر میان تہو کا انالا * جب سی جمی بال تب سی یہی احوال * جتنا گو ڈالو اوتنا
میٹہا ہوی * جتنا اوڑہنا اوتنا پیر پہیلانا * جتنا چہوٹا اوتنا کہوٹا * جتنا اوپر اوتنا نیچی * جتنا سب
لنبا اوتنی گوہ چوڑی * جتنی کالی اوتنی میری باپ کی سالی * جٹہانی کا بہینسا گر ڈہونڈ ہون *
جدہر رب اودہر سب * جدہر ہوا اودہر ڈولا * جدہر چلتا دیکہین تدہر پائین * جس تن لاگے
وہی جانے * جس رکابی مین کہائی اوسی مین چہید کری * جسکا کام اوسی کو چہاجی اور کری تو ٹہینگا
باجی * جسکا کہائی اوسکا گائی * جسکا چوپیگا سو ہوالی گا * جسکا جا وی وہی جو رگہاوی * جسکی
ہاتہہ ڈوئی اوسکا سب کوئی * جسکی ہووین ابتی وہ کری خصی * جسکی نگتی ہو بوائی کیا جانی پیر پرائی *
جسکی دہی نہین اوسکی دہلی ہی دہی ہی * جسکی ماں باپ جیتی ہین اوہی حرامزادہ نہین کہتی * جسکی
بی بی سی کام اوسکی لونڈی سی کیا کام * جسکی گود مین بیٹہی اوسیکی ڈاڑہی کہسوٹی * جسکی محل مین میتا
مانگی میا ملی وہ پیا * جسکی لاٹہی اوسکی بہینس * جسکی دیغ اوسکی تیغ * جسکو راکہی سائیان مار سکی کوئی
بار نہ بیکا کر سکی جو جگ بیری ہوئی * جس گہر ٹوٹا نہ بڑا وہ گہر ڈگم ڈگا * جس گہر مین سنپت نہین تا سون
بہلا بن بس * جس نی مٹی دی اوس نی کیا کہا * جیسی دیکہہ تاپ آدی وہی شو مجہی سیا ہن آ وی *

اَمْيَلُ + اَلْجِنْسُ مَعَ الْجِنْسِ مُتَأَذٍّ + اَلْجُنُونُ لَهُ فُنُونٌ + اَلْجَوَادُ قَدْ يَعْثُرُ +

رغبت ست + جنس با جنس ایذا یابنده است + جنون برای او اقسام است + اسپ نیکو رو گاهی می لغزد +

اَلْجُوْدُ بِالْمَوْجُوْدِ غَايَةُ الْجُوْدِ + جُوْدَةُ الْكَلَامِ فِي الْاِخْتِصَارِ + جَوِّعْ

بخشش به موجود نهایت سخاوت ست + خوبی سخن در اختصار است + گرسنه دار

كَلْبَكَ يَتْبَعُكَ + اَلْجُوْعُ خَيْرٌ مِنَ الْخُضُوْعِ + جَوْلَةُ الْبَاطِلِ سَاعَةٌ وَ

سگ خود را تا پس روی کند ترا + گرسنگی بهتر ست از فروتنی + جولانی باطل یکساعت ست

جَوْلَةُ الْحَقِّ اِلَى السَّاعَةِ + جُهْدُ الْمُقِلِّ كَثِيْرٌ + جِئْ بِهِ مِنْ حَسِّكَ +

و جولانی حق تا قیامت + کوشش مقل بسیار ست + بیار آنرا از تمام کوشش خود +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

جامه باندازهٔ تن باید دوخت + جامه ندارم دامن از کجا آرم + جانا سخن از زبان من میگوئی +
جان گرو جامه گرو + جان داده ام که گشته میسر وصال دوست + جاهل ملبس اشتریست زیر جبه +
جائیکه حسین علیه السلام تشنه بمیرد اگر بر یزید باران لعنت بارد جای آن دارد + جائیکه شاهین
چنگ زند یا ی کبک ترقص بر نخیزد + همجای استاد خالی + جائی نشین که برنخیزی + جای گل
گل باش و جای خار خار + جای خر بستن تو اینجا نیست + جای خود را گرم کرد + جگر جگر ست
و دگر دگر + جل بر گاو ست + جلق بی منت خلق + جنس از جنس متاذی نیست +
جنسیت علت ضم ست + جنگ دو سر دارد + جنگ زرگری میکند + جواب ست
ای برادر این نه جنگ ست + جواب جاهلان باشد خموشی + جواب ترکی ترکی + جو زبشکن و طالع
به بین + جو فروش گندم نما + جوهری که آب مروارید در چشمش فرود آمده باشد مروارید را کی بیند
جوینده یابنده + جوی طالع زخروار هنر به + اگر طالع نداری بر هنر ره + جهان دیده بسیار

بكفه + جراحات السنان لها التيام + ولا يلتام ما جرح اللسان +

به پنجه خود + خستگی های نیزه مر آنها راست پیوستگی + و نمی پیوندد آنچه خسته کرد زبان +

الجراءة خير من الجبن + جرح الكلام اصعب من جرح الحسام + الجرع

جرأت بهتر است از بزدلی + خستگی سخن دشوارتر است از خستگی شمشیر + آب آشام جرعه وار

اروى والرشف انقع + جريت المذكيات غلاء + جرى منه مجرى

سیراب کننده تر است و مکیدن آب بسیار سکن تشنگی است + رفتن اسپان بقدر تیزپائی تاب مسابقت + جاری شد ازان مقام

اللدود + جرى الوادى فطم على القرى + جزاء مقبل الاست

دوا + جاری شد رود پس فرا رسید بر دیه ها + پاداش پیش آرنده کون

الضرط + جزاء السيئة سيئة مثلها + الجزع عند البلاء تمام المحنة +

گوز زدن است + پاداش بدی بدی است مانند آن + ناشکیبائی نزدیک بلا آخر محنت است

جزانى جزاء سنمار + جعلته دبر اذنى + الجعل فى عين امه حسن

جزا داد مانند جزای سنمار + گردانیدم آنرا پس گوش خود + جعل در چشم مادرش خوب است

جف القلم بما هو كائن + جلت الهاجن عن الولد + جلت الهاجن

خشک شد قلم بانچه او شونده است + حقیر شد هاجن از جهت فرزند + حقیر شد هاجن

عن الرفد + جليس السوء شيطان + جليس الخير غنيمة + جليس

از جهت قدح بزرگ + همنشین بدی شیطان است + همنشین نیکی غنیمت است + همنشین

المرء مثله + جمال المرء فى الحلم + الجمال فى اللسان + جناها بناتها + الجنة

مرد مانند اوست + خوبی مرد در علم است + خوبی در زبان است + چیدنهای آن دختران اوست + بهشت

تحت اقدام الوالدين + جنة ترعاها خنازير + الجنس مع الجنس

زیر قدمهای پدر و مادر است + باغیست که میچرانند در آن خوکها را + جنس با جنس

جَسَدِهٖ لَا یُنْزَعُ ✢ ثَهْلَانُ ذُو الْهِضَابِ مَا یَتَحَلْحَلُ ✢ اَلثَّیِّبُ عُجَالَةُ الرَّاکِبِ

بر تنش کشیده نمی شود ✢ کوه صاحب پشته ها نمی جنبد ✢ زن بیوه عجالهٔ سوار ست

گنجینهٔ دوم در امثال فارسیه

ثابت شدن بدست قاضیست ✢ ثابت قدم بگفت کسی بد نمی شود ✢ ثانی اثنین عوج بن عوق ست ✢ ثانی از اول هم بد ✢ ثواب راه بخانهٔ صاحب خود می برد ✢ گنجینهٔ سوم در مثلهای هندی ثابت قدم کو سب جگت تهاؤن ✢ ثابت کر تب منهه مین مار ✢ ثابت لوگ ابنر تاری هم لوگونسی بنا رتی ثابت نهین کان بالیونکا ارمان ✢ ثواب عذاب اُنکی ٹوٹی سوئی مفت مین ✢ خزینهٔ ششم در مثلهای حرف جیم مشتمل بر چهار گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

جَاءَ بِمَا صَأْصَأَ وَصَمَتَ ✢ جَاءَ بِقَرْنَيْ حِمَارٍ ✢ جَاءَتْ جُنَادِعُهٗ جَاءَ

آورد چیزیرا که آواز کرد و خاموش بود ✢ آورد دو شاخ حمار را ✢ آمد بلاها آمد

فُلَانٌ یَنْفُضُ مِذْرَوَیْهِ ✢ جَاءَ نَاشِرًا اُذُنَیْهِ ✢ جَاءَ یَضْرِبُ اَصْدَرَیْهِ

فلان در حالیکه می افشاند سرهای کمان خود را ✢ آمد در حالیکه وا دارنده بود دو گوش خود را ✢ آمد در حالیکه میزد دو رگ خود را

اَلْجَارُ ثُمَّ الدَّارُ ✢ جَاعَتِ التَّرَاخُمُ حَتّٰی كَادُوْا یَاْكُلُوْنَ الْبُرَّ ✢ جَاوِرْ

همسایه باز خانه ✢ گرسنه شدند کرکسها تا آنکه نزدیک شدند که خورند گندم را ✢ همسایگی کن

مَلِكًا اَوْ بَحْرًا ✢ اَلْجَاوِزُ الْحِزَامُ الطُّبْیَیْنِ ✢ جُبِلَتِ الْقُلُوْبُ

پادشاه را یا دریا را ✢ تجاوز کرد تنگ ستور هر دو پستان را ✢ پیدا کرده شدند دلها

عَلٰی حُبِّ مَنْ اَحْسَنَ اِلَیْهَا وَبُغْضِ مَنْ اَسَاءَ اِلَیْهَا ✢ اَلْجِدُّ اِنَّ الْمَطْلُوْبَ

بر دوستی کسیکه نکوئی کرد بسوی آنها و دشمنی کسیکه بدی کرد بسوی آنها ✢ کوشش آرزوی مقصود ست

جُدْ بِمَا تَجِدُ ✢ جُدْ بِالْكَثِیْرِ وَاقْنَعْ بِالْقَلِیْلِ ✢ جَدَعَ مَارِنَ اَنْفِهٖ

بخشش کن بانچه می یابی ✢ بخشش کن بسیار و قناعت کن بقلیل ✢ بریده نرمهٔ بینی خود را

مع الهاء والیاء | الف | واو الف | واو | مع الالف | مع الباء | مع الدال

النفس بالغذاء ونبات الروح بالغناء + ثبت العرش اولا ثم

نفس بسبب غذا است و برجای بودن روح بسبب سرود است + ثابت گردان عرش را اول باز

انقش + الثريد في الطعام كالمثل في الكلام + ثقب البحر

نقش کن + ثرید در طعام مانند مثل است در سخن + سوراخ سنگ

ليس كثقب الدر + الثقيل اذا تخفف صار الطاحون +

نیست مانند سوراخ مروارید ها + گران وقتیکه سبک شود گردد آسیا +

الثكلى تحب الثكلى + ثلاثة لا امان بها البحر والنار والسلطان

زن بی فرزند دوست میدارد زن بی فرزند را + سه چیز اند که نیست امان انها دریا و آتش و پادشاه

ثل عرشه + ثلمة الحرص لا يسدها الا التراب + ثم بدلنا مكان

ویران شد تخت او + رخنه حرص را بند نمی کند آنرا مگر خاک + باز تبدیل کردیم بجای

السيئة الحسنة + ثمر الجبن لا ربح ولا خسر + ثمر العجب المقت

بدی نیکی را + میوه های بددلی نیست سود و نه زیان + میوه های تکبر دشمن گرفتن است

ثمرة العلوم العمل بالمعلوم + ثناء اللئام اقبح الكلام + ثناء الرجل

میوه علمها عمل کردن است موافق معلوم + ستایش لئیمان زشت ترین کلام است + ستایش مرد

على معطيه مستزيدا + ثن احسانك بالاعتذار + ثنيت نحوي

بر بخشنده اش زیاده خواهنده است + دوباره کن احسان خود را بسبب عذر خواستن + بازگشتی بجانب من

بعراء الاوابد + ثواب الاخرة خير من نعيم الدنيا + ثوب السلامة

بمیدان جانوران وحشی + ثواب آخرت بهتر است از نعمت دنیا + جامه سلامتی

لا يبلى + ثور الدولاب + ينا طح جديلة الثور + يحمي انفه بروقه + ثولول

کهنه نمی شود + گاو نر دولاب + شاخ میزند بر غاره را گاو نر + نگاه میدارد بینی خود را بشاخ خود + ثولول

تنگی کا ساتھی نکل گیا تل گھیر اور ہر سہرا تلو نسی لگی ہی ٹلی ۔ مانگ اور پانگ تلی کی آئت
تلی اور اوپر کی اوپر رہ گئی تم تم سبھی کہو گی کہ مجھی کوئی جور وکری تم روٹھی اور ہم چھوٹی تم کا ٹو
ناک اور کانی مین نچوڑوں اپنی باتی تم کیون بھاٹی مین پاؤن دیتی تو تمنی اوڑ اہین ہم نے
بھون بھون کھائین تمہاری منہہ کا اوگال ہماری پیٹ کا او بار تمہاری لڑکی بھی کبھو
پاؤن چلین گی تمہاری طالعونکی قسم کھائی تمہاری پچھواڑی کیا کوریا لگائی مین تمہارے
برابری وہ کری جو تانگسا ڈھاکر موتی تمہاری برابری وہ کری جو دوڑ کر ہرن کو پکڑی تن
تا جا تو قلندر را جا تنگی کی اوجھل پہاڑ تنگ سی بل تس مین نوٹری نگلی گئی فراخی آئی
توبہ کر بندی اس گندی روزگار سی تو تی پالین جو تیی اور شقی پالین لال کبوتر پالین جو سٹی
جو بکین پرایا مال تو چاہ میری جائی کو مین چاہون تیری کھاٹ کی پائی کو تو چھوئی کہ مین ری
توڑ ڈال تاگا تو کس بھڑوی کی منہہ لاگا تو سی کہتی رام جنی تو اسی کرین گی رام جنا تو کو
نہ موکولی چولھی مین جھوکو تو کو نہ بھناؤن تیرا بھیا اور بلاؤن تو کھول دی میرا کنگنا مین
گھر سنبھالون اپنا تو میرا لڑکا کھلا مین تیری کھچڑی کھاؤن تو میری بالی کو چاہی تو مین تیرے
بڑھی کو چاہون تو مجکو تو مین تجکو تو ہی یہ کی بوند بیتر کی منہہ بجھی تیرا سو میرا میرا سو تین
تیرا تھا سو میرا ہوا رہی خدا ہٹک دیکھن دی تیرا نیا مین بھرون اور میرا بھری کہار تیرے
جیتب گتا نہ جیمی تیری کان کی تیری گسائین گی تیری گود مین بیٹھون اور تیری ہی اڑے
کھسوٹون تیر نہ کمان کاہی کا پٹھان تیر نہ کمان میری چچا خوب لڑی تیر نہ کمان میان کا
اللہ نگہبان تیر تہہ گنی منڈ آئی سدہ تیسری ان مردہ ہی حلال ہوتا ہی تیل دیکھو تیل کی دہار
دیکھو تیل تلون ہی سی نکلتا ہی تیل جلی گھی گھی جلی تیل تیلی کی بیل کو گھر ہی کوس پچاس تیلے
خسم کر کی رکھا کھایا تیلی کا کام تنبولی کری چولھی مین آگ اوٹھی تیلی بیل سو ہی کھنی تین تانگ
میان بگائن تلی تین پڑیکائن کی میان باغ مین تین گناہ خدا بھی بخشتا ہی تین مین نہ تیرہ مین

ترکی تمام شد ⁂ تشنه در خواب آب می بیند ⁂ تصنیف را مصنف نکو کند بیان
تعریف زیاده بدتر از دشنام ست ⁂ تعظیم کاریگران معاف ⁂ تعظیم صاحب خانه کردن
به نسبه از ریش حلاج به داشتن ست ⁂ تقویم پارینه بکار نیاید ⁂ تکبر عزازیل را خوار کرد ⁂ تکیه و جنازه
تکیه بر جای بزرگان نتوان زد بگزاف ⁂ تندرستان را نباشد درد ریش ⁂ تنور
تا گرم ست نان توان بست ⁂ تنها پیش قاضی روی راضی آئی ⁂ تواضع ز گردن فرازان
نکوست ⁂ تواضع دو سر دارد ⁂ تواضع کم کن و بر مبلغ افزا ⁂ توبه فرمایان چرا خود توبه کمتر میکنند
توبه برای شکستن ست ⁂ تو پاک باش و مدارای برادر از کس باک ⁂ تو دانی و کارت ⁂ تو کار زمین
را نکو ساختی ⁂ که با آسمان نیز پرداختی ⁂ تو که انقدر از خواب محظوظی چرا نمی میری ⁂ تو مرا دل ده
دلیری بین ⁂ رو به خویش خوان و شیری بین ⁂ تونگری بدل ست نه بمال ⁂ تهی دست رسیاه
تیر چرخ را کمان چرخ باید ⁂ تیر چون تر شود کمان گردد ⁂ تیر آخر بجگر کارد ⁂ تیشه را بار تراشس کار ست
خواه عود پیش آید خواه چوب ⁂ تیشه گر مقبل ست و رسن تاب شد ⁂ تیغ کج را نیام هم کج باشد

گنجینهٔ سوم در مثلهای هندی

تاره ون بهری رات ⁂ تازی مار کهائی ترکی تراش پائی ⁂ ماش پر موبخ کا بخیه ⁂ تالی دو ونگر
باجی ⁂ تانبا دیکهی چیتنا اور گهه دیکهی بهوا ⁂ تانت باجی اور راگ بوجها ⁂ تانی گهات که پانی
گهات ⁂ تائین تائین بهس ⁂ تباتخیه باری شهه لال رکهتی هین ⁂ تتڑی فی ریا جنم جلی نے
کهایا ⁂ جیب جلی نه سواد پایا ⁂ تتی کهچڑی گهی نه بیا ابکا سیالایون ہی گیا ⁂ تجنبی تو جا ضرورین
بهی پانی تر کهواون ⁂ تجلی کو نگرا نهین ⁂ تجهی برائی گیا پڑی تو اپنی نبیڑ ⁂ تختی بر تختی بیا جی کی
گمنجنی ⁂ ترت دان مها پن ⁂ ترکش مین دو تیر نهین شر ماشر می اڑاتی هین ⁂ ترک سو مهوئے
تو تهنا ⁂ ترکی تمام هوئی ⁂ تریا چلتر جانی نه کوئی خصم مار کی ستی هوئی ⁂ تریا کی سجون کو پهنیچ گئی

وَالنَّاظِرُ غَیرُ مانِعٍ تَنَهانَا اُمَّنا مِنَ الغَیِّ وَتَعذُرُ فیهِ تَوَاضُعٌ

و با غبان نیست مانع ٭ نهی میکند مارا مادر ما از گمراهی و تجاوز میکنید در آن گمراهی ٭ فروتنی

المرءُ یُکرِمُهُ تَوبَةٌ نَصُوحًا ٭ تَوبَةُ الجانِی اعتذارُهُ ٭ تَوقِیرٌ وَتحمُّدٌ

مرد بزرگ میگرداند او را ٭ توبه کردن خالص ٭ توبه گنهگار عذر خواهی اوست ٭ بسیار ستائش

تَوَکَّل عَلَی اللهِ یَکفِکَ ٭ تَهادَوا وَتَحابُّوا ٭ تَهنِیَةُ النَّوالِ ثَمَنُ السُّؤالِ

اعتماد کن بر خدا کفایت کند ترا ٭ هدیه بدهید یکدیگر را تا دوست دارید یکدیگر را ٭ مبارکبادی بخشش بهای سوال است

گنجینهٔ دوم در امثال فارسیه

الف

تا به بینیم که از غیب چه آید بیرون ٭ تا بندگان خانه در گروی ٭ هرگز ای خام آدمی نشوی ٭ تا تریاق از عراق آورده شود مار گزیده مرده بود ٭ تا تو آدم شده من خر شده ام ٭ تا تو بمن میرسی من بخدا میرسم ٭ تاج محمد قرة العین آدمیان است ٭ تا خود فلک از پرده چه آرد بیرون ٭ تا در میانه خواسته کردگار چیست ٭ تا در نرسد وعدهٔ هر کار که هست ٭ سودی نکند یاری هر یار که هست ٭ تا ریشه در آب است امید ثمری هست ٭ تاریکی و اشارهٔ ابرو ٭ تاریکی شب سرمهٔ چشم کور موش است ٭ تا زهر پیچه دریوزه مرگ یک است ٭ تا سال گرمی که خور و زنده که ماند ٭ تا شب نروی روز بجائی نرسی ٭ تا صدف قانع نشد پر در نشد ٭ تا مرد سخن نگفته باشد ٭ عیب و هنرش نهفته باشد ٭ تا مار راست نشود بسوراخ نرود ٭ تا نباشد چیزکی مردم نگویند چیزها ٭ تا نفس باقی است راه زندگی هموار نیست ٭ تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد ٭ تبا شخه روزگار نخورده است ٭ تبدیل فی اللغة مضایقة ندارد ٭ تخته تخت یا تخته تابوت ٭ ترازوی زهره از گرانی ستارگان بشکند ٭ ترازو هر دو سر قلب ٭ ترازو خسیس است که هر سو زیادت یافت سر فرود آرد ٭ تر آب می برم و تشنه می آرم ٭ تربیت نا اهل را چون گردگان بر گنبد نیست ٭ ترسان دل را چه پری و چه غفریت ٭ ترکی هنر

معراللغات

توقّر + تغافل كأنّك واسطيّ + تفاءل بالخير تنله + تفرّقوا أيدي سبا

توقیر کرده شوید غافل شو گویا که تو باشنده واسطی + فال بگیر به نیکی بیابی او را + متفرق شده مانند سبا

تفكّر ساعة خير من عبادة ستّين سنة + التقادير

تفکر یکساعت بهترست از عبادت شصت سال + تقدیرها

تبطل التدابير + التقدير يضحك التدبير + تقرّب الطريق في زيارة

باطل میکند تدبیرها را + تقدیر می خندد تدبیر را + نزدیک جو راه را در ملاقات

الحبيب + تقلّدها طوق الحمامة + تكبّروا مع المتكبّرين وتواضعوا

محبوب + قلاده بیندازد در گردنش طوق حمامه را + تکبر کنید با تکبر کنندگان و فروتنی کنید

مع المتواضعين + تكرار القلم يبطل الخطّ + تكلّموا الناس على قدر

با فروتنی کنندگان + تکرار قلم باطل میکند خط را + کلام کنید مردم را باندازهٔ

عقولهم + تلدغ العقرب طبعًا + تلدغ العقرب وتصيء + تلطّف

عقلهای شان + می گزد کژدم از روی طبیعت + می گزد کژدم و آواز میکند + نرمی کردن

الكلام يخدع الكرام + تلف المال خلف العمر + تلك الأمثال نضربها

سخن می فریبد جوانمردان را + هلاک شدن مال پس عمرست + آن مثلها نهاده بیان میکنیم آنها را

للناس + تلك الرسل فضّلنا بعضهم على بعض + تمام الربيع الصيف

برای مردمان + آن رسولان بزرگی دادیم بعضی ایشان را بر بعضی + تمامی ربیع گرماست

تمنّعي أشهى لك + التمتّع في أيّام طويلة يوجد بالصبر على أيّام

بازایستادن آرزو مندم مرترا + برخورداری یافتن در روزهای دراز یافته میشود بصحبت صبر بر روزهای

قليلة + تمجّها حمقًا + تمرّد مارد وعزّ الأبلق + التمر بالسويق + التمر يا نعم

اندک + می اندازی آن را از روی حماقت + سرکشی کرد مارد و غالب شد ابلق + خرما عوض سویق + خرما پخته است

تَرْكُ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ عِبَادَةٍ + تَرْكُ الذَّنْبِ أَيْسَرُ مِنْ طَلَبِ التَّوْبَةِ +

گذاشتن دنیا سردار هر عبادت ست + گذاشتن گناه آسان تر ست از طلب کردن توبه +

تَرَكَ الظَّبْيُ ظِلَّهُ + تَرْكُ الشَّرِّ صَدَقَةٌ + تَرْكُ الْعَادَةِ عَدَاوَةٌ + تَرَكْتُهُ

گذاشت آهو سایهٔ خود را + گذاشتن بدی صدقه است + گذاشتن عادت دشمنی ست + گذاشتم او را

عَلَى مِثَالِ لَيْلَةِ الصَّدَرِ + تَرَكْتُهُ مِثْلَ مَفْرَقِ الصَّمْغِ + تَرَكْتُهُمْ

بر مانند شب باز گشت حجاج + گذاشتم او را مانند جای برکندن صمغ عربی + گذاشتم ایشان را

فِي حَيْصَ بَيْصَ + تَرَكْتُ الرَّأْيَ بِالرَّيِّ + تَرَى الْفِتْيَانَ كَالنَّخْلِ وَمَا يُدْرِيكَ

در تنگی و سختی + گذاشتم اعتقاد را به دیار رنگ + می بینی جوانان را مانند درخت خرما و کدام چیز آگاه کرد

مَا الدَّخْلُ + تَزَاوَرُوا وَلَا تَجَاوَرُوا + تُسَائِلُنِي بِرَمَّتَيْنِ سَلْجَمَا

که چیست دخل + ملاقات کنید و همسایگی مکنید + سوال میکنی مرا دو دیگ شلغم را +

تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِيِّ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ + تَضَرَّعْ إِلَى الطَّبِيبِ قَبْلَ أَنْ

شنیدن تو معیدی را بهتر ست از دیدن تو او را + زاری کن بسوی طبیب پیش از آنکه

تَمْرَضَ + تَطَأْطَأْ لَهَا يُخْطِئْكَ + تَطْلُبُ أَثَرًا بَعْدَ عَيْنٍ + تَطَلُّبُ الْمَثَالِبِ

بیمار شوی + سر پست کن برای او فرود آید تر ا + بجو نشان را بعد شخص + جستن عیبها

شَرُّ الْمَعَائِبِ + تَعَاشَرُوا كَالْأَقَارِبِ وَتَعَامَلُوا كَالْأَبَاعِدِ + تُعْرَفُ

بدترین عیبهاست + آمیزش کنید مانند نزدیکان و معامله کنید مانند دوران + شناخته میشود

الْأَشْيَاءُ بِأَضْدَادِهَا + تَعْرِيفُ الْمَجْهُولِ بِالْمَجْهُولِ + التَّعْرِيضُ أَحْسَنُ

چیزها به ضدهای خود + تعریف نا معلوم بنا معلوم + تعریض خوبتر ست

مِنَ التَّوْضِيحِ + التَّعْظِيمُ عَلَامَةُ النِّفَاقِ + تَغَافَلْ عَنِ الْمَكْرُوهِ

از توضیح + تعظیم نشان نفاق ست + غفلت کن از مکروه

تأكُلُ الكُمّثرى ونعدّ الخلاف + تأكيدُ المودّةِ بإنجاحِ مآرِبي
میخوری امرود را و دشمن میداری خلاف را + استوار کردن دوستی برغبت است در حکم کشتن
بالاستقامةِ وأنتَ تتعوّجين + تأمّلُ في أفعالك تبلغ آمالك
براستی وحال آنکه تو کج میشوی + امیدوار در فعلهای خود برسی امید خود را
تبصّرِ العواقبَ تنجُ مِن المعاتِبِ تبِعةُ قيادِ الحبيبِ تجاوُز
ببین انجامهای کار را بی خوف شوی از خشم کننده + پس روی کردن درسن محبوب + تجاوز کردن
الروضِ إلى القاعِ القرقِ + التجارةُ ينبوعُ الأموالِ + تجربةُ المجرَّب
باغها سوی بیابان هموار + سوداگری چشمه مالهاست + آزمودن مجرب
تضييعُ العمرِ + التجربةُ مرآةُ العقلِ + تحسّا ألقمانُ من غيرِ شِبعٍ
ضائع کردن زندگانی ست + تجربه آئینه عقل ست + بتکلف آب خورد لقمان بدون سیری +
تجوعُ الحرّةُ ولا تأكلُ بثدييها + تحمّل وهو حمارُ الحاجاتِ
گرسنه میشود زن حره و نمی خورد پستان خود را + میراند آنرا خر حاجتها +
تحسبهم جميعاً وقلوبهم شتّى + تحسبها حمقاءَ وهي باخس
گمان میکنی ایشان را مجتمع وحال آنکه دلهای ایشان پراگنده اند + گمان میکنی آن زن را احمق وحال آنکه او ستمگار است
تحقره وينتأ + تحككت العقربُ بالأفعى + تخلّصت قائبةٌ
خوار میداری او را وحال آنکه بلند میشود + کاوید کژدم مار را + جدا شد بیضه
من قوبٍ + تدارك في آخرِ العمرِ ما فاتك في أوّله + تربّص
از چوزه + تدارک کن در آخر عمر آنچه فوت شد ترا در اول عمر + امید میدارى
بحجرةٍ وترتقي وسطاً + الترحّمُ على الأشقياءِ ظلمٌ على السعداءِ
حجره را و بالا میروی وسط را + مهربانی کردن بر بدبختان ستم ست بر نیکبختان +

پاؤن نکالی ہین ٭ پیٹ بہر ونہیں لادو ٭ میٹہ بہی پادشاہ کو بہی بُرا کہتی ہین ٭ پانچ پی ہزار نعمت
کہائی ٭ پیر آپہی درماندی شفاعت کس کی کرین ٭ پیر کو نہ شہید کو پہلی نکٹی کو پہایا ٭ پڑہی
ہوئی ہی وکہائی دیتا ہی ٭ پیتا بہ پیتا ہی بہر اوٹہایا ٭ پیس لون تو پیٹون ٭ پیس ہوئی بکا ہوئی
آئی تو بہی کہا گئی ٭ پیسی پر دہر کی پوٹہیان اُوڑا دن تو بہی نہ در دادی ٭ پیو ہوری آند کس کی ہز

گنجینہ سوم در امثال حرف پہا

پہا تنک تو تا گرہ لوٹا ٭ پہاوڑیکا نام کُل صفلہ ٭ پہاوڑا نہ کو دار اڑا کہیت ہمار ا پہیٹ
وا کا جینا جو کی پرائی آس ٭ پہر بی گٹہری نہین بسی ٭ پہر پانہ ساری تو بسی سو بہا ہماری کیہ
پانی سہالی پاتی ٭ پہولی شہین اَنکہی نہ سہین ٭ پہول جہڑی تو پہل لگی ٭ پہولی بدن نیز
نہین سمائی ٭ پہونک پہونک کی قدم رکہتی ہین ٭ پہو ئیون پہو ئیون تال بہرتا ہی ٭

خزینہ چہارم در امثال حرف تا مشتمل بر شش گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

اَلتَّاجِرُ الجَبَانُ لَا یَربَحُ وَلَا یَخسَرُ ٭ اَلتَّاجِرُ الجَبَانُ مَحرُومٌ ٭

بازرگان بد دل سود مند نمیشود و زیانکار نمیشود ٭ بازرگان بد دل محروم ست ٭

اَلتَّاجِرُ یَخرُجُ مِن کَسبِہٖ ھُجُمُ الذُّبَابِ عَلَی طَبَقٍ وَلَا یَنقُصُ مِنہُ

بازرگان بیرون می آید از کسب او کاسہ مگس یعنی سرش بر طباق و کم نمی شود از ان

رَأسُ بَقٍ ٭ تَاخِیرُ الاِسَاءَۃِ مِنَ الاِحسَانِ ٭ اَلتَّاخِیرُ مِنَ الرَّحمٰنِ

سر پشہ ٭ تاخیر بدی کردن از احسان ست ٭ تاخیر از خدا ست

وَالتَّعجِیلُ مِنَ الشَّیطَانِ ٭ اَلتَّاسِیسُ خَیرٌ مِنَ التَّاکِیدِ ٭

و شتابی کردن از شیطان ست ٭ سخن نو آوردن بہتر ست از تاکید سلہ

پانی بیچی جہان کی اور پیر بیچی جان کی * پانی کا بگا منہہ پر آتا ہی * پانی سی پتلا کر ڈالا * پانی کا سا بلبلا ہی * پاور تلی کی زمین سرکی جاتی ہی * پتا کھڑکا اور بندہ سرکا * پتھر کو جونک نہیں لگتی * پٹارے میں بند کر رکھنی کی لائق ہین * پٹھان لڑائی مارین بھینی داڑہی پھٹکارین * پٹھان کا پوت گاہی اولیا گاہی بھوت * پچھلی ٹکیا کھائی پچھلی عقل آئی * پرانی ہی چاولون مین مزا ہوتا ہی * پرانی مردی اوکھیڑتی ہین * پر دیکھی بی بی اور چنائی کا لہنگا * پر دہن جگوین مور کہہ پر کی گامین کلپندی کھائی رہائی دہائی تھوہی تیر جائی * پر کی کھیتی پر کی گامین وے پائین جو پر دہن جائین * پر کو کنوان کھودی اور آپہی ڈوب ڈوب مری * پر گھر کو دین سو جائین پر ہوئی ساسو ایسون آئی آنسو * پڑوسی کی منہہ پر سی گا تو ہماری بھی بہار آ رہی گی * پڑہیا مون بھینس گھنونا * پشہارنی کی پوت کو چبینا لابھ * پکا پھوڑا ہو رہا ہی * پکی پر لگی ملی مرنی والی ہین * پگڑی رکھہ گئی چکھہ * پگڑی پھیر رکھی * پگڑی اٹکی ہی * پنچ بل خدا خدا ایل * پنچ پنچ بل تہین ٹلی تو ٹلی ہی سہی * پنچ بل کر کیجی کاج ہاری جیتی آئی نہ لاج * پوت ٹروتی کا کنتہہ سوہاگن کا جو منی والی کی منہہ چھائی * پوت فقیرنی کا چال چلی احدیون کی * پوت ہو ٹیہہ بہتر ہو بیٹھہ کر یا کہہ کر کھاؤن * پوچھتی پوچھتی دلی چلی جاتی ہین * پوستی کی آنچ اوپر اور نہیں جانی کی * پوس کونی گھوس * پولی پولی آنچ ہے * پون بھائی ہر یالا بنا * پہلی ہی بسم اللہ غلط * پہلی جو می گال کاٹا * پہلی گھر مین تو پیچھی مسجد مین * پہلی ہوی جو گی بیچ مین ہوی بہو گی پیچھی ہوی و گی * پہلی تو ہنی اسد میان کی آس لگی * پیادی پیادی ہو پیش کیا * پیاسا کنوئی پاس جاتا ہی کنوا پیاسی پاس نہیں آتا * پیٹ کی ریت ہی نرالی ہی * پیٹ مین ڈاڑہی بونہ نام رکھا محمود * پیٹ کنوئی منہہ سوئی * پیٹ بھرے نرالی اور بہو کی پہلی آدمی سی ڈری * پیٹ بھر گئی کھوتی جالین * پیٹ مین پڑا چارا تو کود نے لگا بیچارا * پیٹ مین ڑیان ٹوٹیان تو سبھی گلہان ہو ٹیان * پیٹ مین جو ہی پڑ گئی * پیٹ سے

بابدانش نشست ٭ خاندان نبوتش گم شد ٭ پس ماندهٔ گاو را انجر باید داد ٭ پس ماندهٔ سگ هم
سگ را شاید ٭ پس ماندهٔ سگ قابل طهارت نیست ٭ **پشت** بام زندان و دزد دست ٭
پشت النقره باشد لیکن نقره را پشت نباشد ٭ پشم از خایه‌های رندان کم ٭ پشمی در کلاه ندارد ٭
پشه چو پر شد بزند پیل را ٭ **پنج** انگشت برابر نیست ٭ پند پذیر مانع نشد رسوایی ما در زاد راه ٭ **پوست**
کنده میگوید ٭ **پهلوان** زنده خوش است ٭ **پیچ** پیچش مار از کجروی اوست ٭ پیران نمی‌پرند
مریدان می‌پرانند ٭ پیر شو بیاموز ٭ پیری و صد عیب چنین گفته اند ٭ پیر نابالغ ٭ پیر من خس است
اعتقاد من بس است ٭ پیر من هرچه کند عین عنایت باشد ٭ پیر که دم ز عشق زند بس غنیمت است
از شاخ کهنه میوهٔ نو رس غنیمت است ٭ پیش زبان کوتلی نیست ٭ پیش کسی رو که طلبگار تست
ناز بر آن کن که خریدار تست ٭ پیش طبیب مرو پیش کار آزموده برو ٭ پیش ازین من هم در زیر
باغ آشیانی داشتم ٭ پیش از عید مصلا میرود ٭ پیش از مرگ واویلا ٭ پیش ناظم ناثر و پیش ناثر
ناظم و پیش هر دو هیچ و پیش هیچ هر دو ٭ پیش دروغگو برگس الجواب سکت ٭
پیغمبر اول دعا برای خود کند ٭ پیل در گل مانده را اشتر پیل باید تا کشد ٭ پیمانه اش پر شده ٭

گنجینهٔ دوم در مثلهای هندی

پانی کا مال ہر ایت جاسی ڈانڈ بھری یا چوری لی جاسی ٭ پانی کی ناؤ ڈوبی پر ڈوبی ٭
پادشاہ ہونگا اور دریاؤ کا کس نے پھیر پایا ہی ٭ پاسا پڑی اناڑی جیتی ٭ پاک رہ بیباک رہ ٭
پال پال تیری جی کا ہوگا کال ٭ پانچون انگلیان گھی مین ٭ پانچون انگلیان برابر نہین ٭
پانچون سوارون مین ہم بھی ہین ٭ پانچوین پنڈت چھٹی نرائن ٭ پانچ تین تو تیرہ بتلادی ٭
پانچی منت سجاسی ٹھاکر ٭ پانچی بھی نکلی ٹرتی ہین ٭ پانڈی جی پچتاؤ گی پھیر چنی کے
کھاؤ گی ٭ پانڈی جیوین ہی پتیائین ٭ پانڈی دو دو دین سی گئی ٭ پانی پیکر ذات پوچھتی ہین ٭

پیر گھٹلی سب ہوا ٭ بھوانی نبل کبری سبل ٭ بھوکی پیر اگھانی گانڈ ٭ تب پر کھائین بھولی کا کھانا ٭ بھوکی ہو تو ہری ہری روکھہ دیکھو ٭ بھوکی سی کھاد وا اور دو کیا کھا جا ربہ ٹیان ٭ بھوکا بھی جی اگھانا کہی مجھی اود ہار دی ٭ بھوکا بنگالی بھات بھات پکاری ٭ بھوک کو بھوجن کیا اور نیند کو بچھونا کیا ٭ بھوک گئی بھوجن ہلی جاڑ اگئی قبای جوبن گئی تریا ہلی تینون دیو بھاہی ٭ بھولی با ہمن گائین کھائی اب کھائین تو رام دہائی ٭ بھول گئی دن وبھر امنڈ و نی باندہا سہرا ٭ بھول گئی نار ہینگ ڈال دی بھات مین ٭ بھول گئی راگ رنگ بھول گئی ذکریان تین باتین یاد رہین نون تیل لکڑیان ٭ بھو کا گلہ آنکھہ کی سامنی ٭ بھوئین بری ساہ کی دونی ٭ بھیاجی کی ڈنڈ ملو بھیاجی نہ تیر اڈ نڈ ملوائین نبری پہلوان نہین بن فی کی ٭ بھیاجی کی گھوڑی ٭ بھیڑ یا دھسان بھیک اور بچھو ر ٭ بھیگی مرغی ٭ بھینس کے آگی بین بجائی بھینس جگالے کرے ٭

خزینہ سوم در امثال حرف بای پارسی مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینہ اول در مثلہای پارسی

پا حاجی بطواف کعبہ حاجی نشود ٭ پار بودی قطبک و امسال گشتی قطب دین ٭ سال دیگر گر بمانی قطب دین حیدر شوی ٭ پای پیش آمدست و پس دیوار ٭ پای چنار بست ٭ پای استدلالیان چوبین بود ٭ پای چوبین سخت بی تمکین بود ٭ پای در زنجیر پیش دوستان ٭ بہ کہ با بیگانگان در بوستان ٭ پای چراغ تاریک میباشد ٭ **پختہ** پنیر و نان خمیر ٭ **پدر** کشی پادشاهی را نشاید ٭ وگر شاید بجز شش مه نپاید ٭ **پراگندہ** روزی پراگنده دل ٭ پر تونیکان نگیرد هر کہ بنیادش بدست ٭ پر چشمی غربیل از بر دلی آسیاست ٭ پر دستی چرخ بسبب نقشی دیگر درست پرستار زاده نیاید بکار ٭ اگرچہ بود زادهٔ شهریار ٭ **پس** از سی سال این معنی محقق شد بخاقانی کہ بورانیست بادنجان و بادنجانست بورانی ٭ پسر کہ بد گهر افتد بدر چکار کند ٭ پسر نوح

باپ کی آگی آئی بیٹا کی بیٹی کی آگی آئی ٭ باپ پوت پتا پر گھوڑا بہت نہیں تو تھوڑا تھوڑا
بات کی بات خرافات کی خرافات ٭ بکری کی سینگھ نکو چرگئی بیر کی بات ٭ بات رہ جاتی ہی
وقت نہیں رہتا ٭ بات پر بات یاد آئی ٭ بات کہی اور پرائی ہوئی ٭ بات پوچھی نہ بات کا
پچھن پوچھی ٭ بات جو چاہی آنت نہ تو پانی مانگ نہ پی ٭ باتین اگلی کرتین خراد ٭ باتی ہاتی
پائی اور باتی ہاتھی پائی ٭ بارہ باٹ اٹھارہ پینڈی ٭ بارہ برس پیچھے گھورے کی بھی دن پھرتے
بارہ برس پیچھے کاشی مرنے کو گھر کی باٹی ٭ بارہ برس دلی مین رہی محصول نہین دیا کیا کرتی تھی
بھاڑ جھونکتی تھی ٭ بارہ ہی جب کھیت کو کھائی تو رکھوالی کون کری ٭ بازار کی مٹھائی جس نے
پائی تس نی کھائی ٭ بازی بچی تو کتا کھاسی ٭ باسی گڑہی اوبال آیا ٭ باسی پھولون باس نہین
پردیسی بالم تیری آس نہین ٭ باقی کا مارا گاؤن اور آگ کا مارا چولہا ٭ باگ بکری کو ایک جگہ
پانی پلایا ہی ٭ بال کی کھال کھینچتی ہین ٭ بال باندہا چور ٭ بال باندہی کوڑی مارتا ہی ٭ باہر نے
دان مانگتی ہین ٭ باندہ کھیسے لی چیصہ ٭ بانجھ بجھوٹی شیطان کی لنگوٹی ٭ بانجھ بیانی سو نٹھہ
اوڑانی ٭ بانس ڈوبین پورین تھاہ مانگین ٭ باندی کی آگی باندی منہہ گئی نہ آندہی ہو نہ باؤ
نہ بتاس تیرا آنچل کیونکر ڈولا پوت نہ بہتا تیرا دہینڈا کیونکر پھولا ٭ باہر کی کھا جائین گھر کے
گیت گائین ٭ بائی پچ گئی بتیس دانت کی بہاکا خالی نہین جاتی بجا دے
خدیا ڈہولکی کہ میان خیر سی آئی ٭ بچ بی جما آندہی آئی ٭ بچھڑا کھونٹی کی بہل ناچتا ہے
بچھو کا منتر نہ جانی سانپ کی بل مین ہاتھہ ڈالی ٭ بخت اوڑ گئی باندی رہ گئے
بخت دین یاری تو گھر گھوڑی اسواری بخت نہ دین یاری تو گرکھا جوری داری بخت کا
آمالگیلا کمبخت کی دال گیلی ٭ بخشو بی بلائی چوہا لنڈا ہی ہو کی جی گا ٭ بخشی کی دہکڑ بڑا اون
کی للاہ بدلی مین دن نہ دیسی پہوہڑ بیٹھی میسی ٭ برا بیٹا کھوٹا پیسا کام ہی آرہتا ہی ٭
براتی کناری ہو جائین گی کام دولہے دلہن ہی سی آپڑیگا ٭ بریلی و پاریلی ٭ برا بول قاضی کا

توپ را شهر خویش هر کس شهریارست * بشهر خود روم و شهریار خود باشم * بعد از سر من گز
نیکون شد شده باشد * بعد خرابی بصره * بعد از رنج راحت است * بعیب خود بینا باش *
بقدر زوال باشد سر گرانی * بکن نیکیت لیک منت منه * بگفتن آتش دهن نمی سوزد
بلای طویله بر سر میمون * بلا اُفروده بهار بیار * خبر بد به بوم شوم گذار * بلقمان حکمت آموزی
چه حاجت * بلند پروازی میکند * بلی میوه ز میوه رنگ گیرد * بمرگش باید گرفت تا به تب
راضی شود * بندگی باید پیغمبرزادگی منظور نیست * بندگی کن ترا بحکم چه کار * بندگی بیچارگی
بندهٔ درگاه تا بنجا نه همراه * بنشین که گدائی کنیم و پیش تو آرم * بنگر که چه میگوید منگر که میگوید
بود همیشه با همیشه دشمن * بوزنه را بادر و دگری چکار * بوزینه به نقل آدم انسان نشود * بوسه
به پیغام رهست نیاید * بوسه بعد از زوال نمی باشد * بوی مشک پنهان نمی ماند * بهار باغ
دل آسوده را بکار آید * به بهانه بچه مادر میخورد * به من تفاوت ره از کجاست تا به کجا * به تمنای
گوشت مردن به * که تقاضای زشت قصابان * بهر یک گل منت صد خار می باید کشید
بهر نامش که خوانی سر برآرد * بهر کار یکه همت بسته گردد * اگر خاری بود گلدسته گردد *
بهشت در پای مادران * بهشت آنجا که آزاری نباشد * کسی را با کسی کاری نباشد *
بی بال و پر شد * بی پیر مرو تو در خرابات * هرچند سکندر زمانی * بی تاب عشق هر چه کند
حق بدست اوست * بیخش در آب ست * بیدل نخم هنوز به بینم چه میشود * بی دولت اگر مسجد
آدینه بسازد * یا طاق فرو افتد و یا قبله کج آید * بی دف و نی سیر قصد * بی زری که دمن
هر چه بقارون ز ر گردد * بی زر بی پر * بیکدست دو هندوانه نگنجد * بیگانه از در ه
عمر نباید رسید * بی می مست ست * بی نان توان زیست ولی آب نتوان *

گنجینهٔ سوم در مثلهای هندی

باپ نه ماری پدڑی اور بیٹا تیر انداز * باپ نه دادی مار خوادی * باپ کرے

با همه بازی بگیر با ریش بازی * با هیچ دلاور سپر تیر قضا نیست * با هر که زراست آید از جیب
در رهست آید * باید متاع نیکو از هر دکان که باشد * با این ریش و فش * بی بال مگیر پرواز
میکند * به بام بلند دست بر آسمان نتوان رسانید * بیوشیدن مردم افتاده بهشت
پرست را در کعبه دیو گیرد * بچه در شکم و نامش مظفر * بچه با نگرید مادر شیر نده * بخت بد
با کسی که یار بود * سگ گزد و گر شتر سوار بود * بخت گر یاری دهد ندانت سندان شکند
بخت اگر برگردد از پالوده دندان بشکند * بخت داری برو بپشت بخواب * بخت که برگردد
اسب تازی خر گردد * بخشنده آب ست که هرچه باید نرکند * بدخواه کسان بهیچ مقصد
نرسد * بد بره و زهم روزی می خورد * بدرد بی درمان گرفتارست * بر جای گربه باران
نمی بارد * بد گهر با کسی وفا نکند * بدی را بدی سهل باشد جزا * اگر مردی احسن الی من اسا *
برات عاشقان بر شاخ آهو * بر اسپ چوبین سوارست * بر این مژده گر جان فشانم
رواست * که این مژده آسایش جان ماست * برای ما سر خری بهم رسید * برای دهان
چه سنگ و چه نره * برای گور می ابلیس سایه گرد * بر دل نگره * براحتی نرسید آنکه محنتی نکشید *
ببل بدل چگونه گزیند کسی بدل * بپرهیز باش که سر می شکند دیوارش * بر سبزه لالان بلاغ
باشد و بس * بر سر فرزند آدم هرچه آید بگذرد * بر صراط مستقیم ای دل کسی گمراه نیست * بر عکس
نهند نام زنگی کافور * برق زده را کافور چه سود * برگ سبز ست تحفه درویش * برنج و عسل
روزی خدا داد است * بزرگی باید بخشندگی کن * بزرگی طفل از ادب است *
بزرگی بعقل است نه بسال * بزرگان خرده بر خردان نگیرند * بزرگش نخواهند اهل خرد *
که نام بزرگان بزشتی برد * بزر راغم جان است و قصاب را غم پیه * بزک نمیر که بهار می آید *
بزک گر گین شده از گله * باید کرد * بز مرده و شاخ زرین * بزیا بهای بز * بسمر زلف
سخن میگوید * بسیار سفر باید تا پخته شود خامی * بشنو و باور مکن * بشنو و باشنو د من گفتگوی میکنم * بشنو چند

وَنِعمَ الاَمِیرُ عَلَی بَابِ الفَقِیرِ + بِئسَ المَالُ القَلعَةُ + بِئسَ الاِستِعدَادُ

وخوب امیرست بر در فقیر + بد مال عاریت نیست + بد استعداد

الاِستِبدَادُ + بِئسَ المَطَاعِمُ حِینَ الذُّلِّ تَکسِبُهَا + بِئسَتِ الخَلَّةُ

اصرارست + بد خورشهاانست که هنگام خواری حاصل کنیم انهارا + بد خو ست

اَن یَمنَعَ الخَلِیلُ الخُلَّةَ لاَجلِ خَلَّةٍ + بَیضَاءُ لاَ یُدجِی سَنَاهَا الظُّلَمُ

آنکه منع کند دوست دوستی را بجهت سرکه خود + آفتابی ست که تاریک نمیکند روشنی او را شب تار

بَیضَةُ العُقرِ + بَینَهُم عِطرُ مَنشِمٍ + بَینَ جَبهَتِهِ وَبَینَ الاَرضِ جَبهَاتٌ

اول تخم ماکیان + درمیان ایشان عطر منشم ست + میان پیشانی او ومیان زمین پیشانیهاست

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

(الف) با ادب باش تا بزرگ شوی + با ادب باش گر تونی زادهٔ ناس + با تنک ظرفان نشستن عمر ضائع کردن ست + با خدا کارست مارا نا خدا در کار نیست + با دوستان تلطف با دشمنان مدارا + با مادر دکشان هرکه درافتاد ور افتاد + باد در دکسی رسد که دردی دارد + بادنجان بد را آفت نمیرسد + بادنجان ارزان ست لیکن خرچکی دارد + باد از دماغش بیرون رفت + بارها گفته ام و بار دگر میگویم + باری بهیچ خاطر خود شاد میکنم + بازی بازی بریش بابا هم بازی + باز را باز دار بودن به چغد را چند سار بودن به + باز از مصطفی خرید از خدا + بازاری را نیازار اگر آزاری چنان آزاری که باز آری + باز و تیر و بیان به از دست پرانیدن + باز گردد باصل خود هرچیز + بانیه دل چه سود گفتن وعظ + باغبان را وقت میوه گوش کر میباشد + باغ سبز می نماید + باقی داستان شب فردا + با کافر و مسلمان نشین و صلح کل کن + بالاتر از سیاهی رنگ دگر نباشد + بالای باد میگردد + باندازهٔ گلیم پا دراز کن + با همه کج کلاه بابا هم +

رطب المشان + البغل الهرم لا یفزعه صوت الجلجل + بفیه

خرمای مشان ست + استر نهایت پیر نمی ترساند او را آواز جرس + در دهانش

الاثلب والحجر والکثکث + بقطیة بطبك ثق نعلیك وابذل

خاک و سنگ و سنگریزه ها + دور کن آنرا به تدبیر خود + دور کن مر و نعل خود را و ببخش

قدمیك + بقیة العمر لا قیمة لها + بکل غیث اثار رعی + بلاء

هر دو قدم خود را + باقی زندگی نیست قیمت مر آنرا + بهمه باران نشانها چریدنست + بلای

الانسان من اللسان وسلامته فی حبس اللسان + البلاء موکل

آدمی از زبان ست و عافیت او در بند کردن زبان + بلاء گذاشته شده ست

بالقول + البلاء بالولاء کاللهب للذهب + البلاء الاشد المعروف

بگفتن + بلاء بجهت بادشاهی مانند شعلهٔ آتش ست برای زر + بلائی که سخت ست نکوئی

والصنیعة عند الاحرار ودیعة + بلغ الحزام الطبیین + بلغ

و کار او نزد شرفا امانت ست + رسید تنگ ستور هر دو پستان را + رسید

السیل الزبی + بلغ السکین العظم + بلوغ الامال فی رکوب

سیلاب پشته ها را + رسید کارد استخوان را + رسیدن امیدها در سوار شدن

الاهوال + البلیة اذا عمت طابت + بمثل جاریة فلتزن الزانیة

ترسهاست + بلاء چون عام شود پاکیزه شود + مانند کنیزست پس باید که زنا کند زانیه

سرا وعلانیة + بنا قصرا وهدم مصرا + بوع لشسع نعل کلیب

نهان و آشکارا + بنا کرد کوشکی را و ویران کرد شهری را + رجوع کن برای دوال نعل کلیب

بیت الزهرة میزان الطرب + بئس الفقیر علی باب الامیر

خانهٔ زهره ترازوی خوشی ست + بد فقیرست بر در امیر

مع الراء

اَلْبَرَایَا اَهْدَافُ الْبَلَایَا + بِرُّ الْوَالِدَیْنِ سَلَفٌ + بَرْدُ غَدَاةٍ اَعَزُّ

مخلوقات نشانه های مصیبتهاست + نکوئی پدر و مادر سلف ست + سردی بامداد عزیزست

عِنْدِیْ مِنْ ظَمَاءٍ + اَلْبِرُّ دَافِعُ الْبَلِیَّاتِ + بَرِقَ مَنْ لَا یَعْرِفُكَ + بَرْقٌ

نزدم از تشنه شدن + نکوئی دفع کننده بلاهاست + تیز نگر کسی را که نمی شناسد ترا + برق

لَوْ کَانَ لَهٗ مَطَرٌ + بَرَکَةُ الْعُمُرِ فِیْ حُسْنِ الْعَمَلِ + بِرُّكَ لَا تُبْطِلْهُ بِالْمِنَّةِ

اگر باشد مر اورا باران + برکت عمر در خوبی عمل ست + نکوئی خود باطل مکن از احسان

مع السین

بَرِئَتْ قَائِبَةٌ مِنْ قُوْبٍ + اَلْبُسْتَانُ کُلُّهٗ کَرَفْسٌ + بَسَرَ السَّفَرُ بِالْحَقِیْقَةِ

جدا شد بیضه از چوزه + باغ همه آن کرفس ست + ترش روئی کرد سفر در حقیقت

مع الشین

لَوْ لَمْ یُخْتَمْ بِالدَّقِیْقَةِ + بَشَاشَةُ الْوَجْهِ عَطِیَّةٌ ثَانِیَةٌ + اَلْبَشِیْرُ

اگر ختم کرده نشود به دقیقه + تازه روئی بخشش دوم ست + مژده ده

نَفْسَكَ بِالظَّفَرِ بَعْدَ الصَّبْرِ + بَشِّرْ مَالَ الْبَخِیْلِ بِحَادِثٍ اَوْ وَارِثٍ

ذات خود را به پیروزی بعد صبر + مژده ده مال بخیل را به مصیبت یا وارث

مع الطاء والعین

بَطْنُ الْمَرْءِ عَدُوُّهٗ + اَلْبِطْنَةُ تَاْفِنُ الْفِطْنَةَ + بِعِ الدُّنْیَا مِنَ الْاٰخِرَةِ

شکم مرد دشمن اوست + پری شکم سست میکند زیرکی را + بفروش دنیا را عوض آخرت

تَرَنَّحَ + بِعْتُ جَارِیْ وَلَمْ اَبِعْ دَارِیْ + بَعْدَ کُلِّ خَیْرٍ کُنْسٌ + بَعْدَ خَرَابٍ

سوخته شد + فروختم همسایه خود را و نفروختم سرای خود را + بعد هر نکوئی خاکرو بست + بعد خراب شدن

اَلْبَصْرَةِ + بُعْدٌ یُوْرِثُ الصَّفَا خَیْرٌ مِنْ قُرْبٍ یُوْرِثُ الْجَفَا + بَعْضُ الشَّرِّ

بصره + دوری که پیدا کند صفائی را نیکوست از نزدیکی که پیدا کند ستم را + بعضی بدی

اَهْوَنُ مِنْ بَعْضٍ + بَعْضُ الْبِقَاعِ اَیْمَنُ مِنْ بَعْضٍ + بِعِلَّةِ الْوَرَشَانِ یَاْکُلُ

سبکتر ست از بعضی + بعضی مکانها مبارکتر ست از بعضی + بحیله ورشان میخورد

اور ایک گیارہ ہوتی ہین+ ایک ہاتھہ دکمر بر ایک ہاتھہ فکر پڑای میری کرم جہان ٹوٹون تہان نرم+ ای میری پہلی+ اینچا کھینچا وہ پہری جو پرائی بیچ مین پڑی+ اینٹ کی لینی اور پتھر کی دینی اینٹ کی باٹ دم مدار+ اینٹ کا گھر ماٹی کیا+ خزینہ دوم در امثال حرف با مشتمل بر چہار گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

بَاءَتْ عَرَارِ بِكَحْلٍ اَلْبَاحِثُ عَنْ حَتْفِهِ بِظِلْفِهِ+ اَلْبَادِي اَظْلَمُ+

کشتہ شد عرار عوض کحل+ کاوندہ از مرگ خود بسم خود+ آغاز کنندہ ستمگارتر

بِاُذُنِ السَّمَاعِ سَمِعْتُ+ بَاقِعَةٌ مِنَ الْبَوَاقِعِ+ اَلْبَاقِي عِنْدَ التَّلَاقِي

بگوش شنوائی شنیدم+ سختی از سختیہا+ باقی نزد ملاقات+

بَاكِرْ تَسْعَدْ+ بَالَ حِمَارٌ فَاسْتَبَالَ حُمُرَةً+ بِالْاِفْضَالِ تَعْلُو الْاَقْدَارُ+ بِالْبِرِّ

بر خیز بیگاہ نیک بخت شوی+ شاشید خری پس شاشیدند خران+ بسبب بزرگی کردن بلند می آیند قدرہا+ بسبب نکوئی

يُسْتَعْبَدُ الْحُرُّ+ بِالرِّفَاءِ وَالْبَنِينَ+ بِالسَّاعِدِ يَبْطِشُ الْكَفُّ+

بندہ گرفتہ می شود حر+ بآرام و پسران+ بجہت بازو حملہ میکند پنجہ+

بِالشُّكْرِ تَدُومُ النِّعَمُ+ بِالْعَدْلِ قَامَتِ السَّمٰوٰتُ+ بِالْغَدَاةِ قَاصٍّ

بجہت شکر ہمیشہ میماند نعمتہا+ بجہت انصاف قائم شدند آسمانہا+ ببامداد قصہ گوینده

وَبِالْعَشِيِّ مَاصٌّ+ اَلْبَحْرُ لَا يَخَافُ مِنَ الْغَرَقِ+ بِحَمْدِ اللّٰهِ لَا بِحَمْدِكَ+

و بشبانگاہ مکندہ است+ دریا نمی ترسد از غرقے+ بحمد خدا نہ بحمد تو+

اَلْبَخِيلُ عَدُوُّ اللّٰهِ وَلَوْ كَانَ زَاهِدًا+ اَلْبَخِيلُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ+

بخیل دشمن خدا است اگرچہ باشد بی رغبت از دنیا+ بخیل داخل نمی شود بہشت را+

اَلْبَدْرَةُ مِرْآةُ الْعَيْنِ+ بَدَلٌ اَعْوَرُ+ بَدَنٌ وَافِرٌ وَقَلْبٌ كَافِرٌ+

بدرہ آئینہ چشم است+ بدل ناقص+ بدن کامل و دل کافر+

معہ الالف

معہ الخاء

معہ الخاء

معہ الدال

نہ آسمان کا ٭ اونٹ کی ہنہنا پادا نہ پادا پادا تو بہس ٭ اونٹ داغ ہوتی تہی مگر بہی داغ ہونی کو
آئی ٭ اونچی دکان اور پہیکا پکوان ٭ اونگلی پکڑتی پہنچا پکڑ لیا ٭ اونگہتی کو ٹہیلتی کا بہانا ٭
اہیر گے دہینڈہی جہتیا سر خر وہ ٭ اہیر دیکہا گڈریا مستانا ٭ اتیر کے گہر تیتر باہر باندہ کر
ہاتہ کہ بہیتر ٭ ای تیر لکا تا نجیبی ٭ ای تیری قدرت کی کہیل چہچہوندر کی سر مین چنبیلی کا تیل ٭ ایری
غیری فصل بٹری ٭ ایسے سے بہینٹ نہین ولٹد رسی بگاڑ ٭ ایسی ایسی چہٹی براتی جائین نو نو
پٹری بہاتین کہائین ٭ ایسی پر تین حرف بہیجتی ہین ٭ ایسی میخ ماری کہ پار نکل گئی ٭ ایسا
جیسی پر ڈبی کی ٹکی بہنا لیبی ٭ ایک پنتہہ دو کاج ٭ ایک تو میان تہی ہی تہی دو جی کہائی بہانگ
ایک تو کریلا دوسری نیم چڑہا ٭ ایک تو کانی ٹٹی جانی ٭ دوسری جان پوچہن ہارن کہا سنے
ایک پرنی تہی ہی گہر دوسری آئی ڈولی چڑہ ٭ ایک تو مُوا اُن بہاتا تہا دوسری سہی بچہ اپنا تہا
ایک ٹڑی لوٹتی ہین دوسری جو کہی مانگتی ہین ٭ ایک چنی کی دو دال ٭ ایک کی دار دو دو
ایک دن کا مہمان دو دن کا مہمان تیسری دن بلای جان ٭ ایک غریب کو مارا تہا تو مین چرپر
نکلے تہی ٭ ایک کو سائی ایک کو بدہائی ٭ ایک جوئی کی سولہہ ووٹی بہگت کہائین بہگتائین
کہوٹی ٭ ایک کا مُنہہ شکر سی بہراجاتا ہی سو کا مُنہہ خاک سی بہی نہین بہراجاتا ٭ ایک ہنسے
ایک دو دکہہ ٭ ایک خطا دو خطا تیسری خطا مادر بخطا ٭ ایک تو شیر دوسری بگتر پہنی ٭ ایک نہین
ستر بلا ٹالتی ہی ٭ ایک درمند ہزار درکہلی ٭ ایکدم ہزار امید ٭ ایک تندرستی ہزار نعمت ٭ ایک
مشکل کی ہزار ہزار آسان کہی مین ٭ ایک نور آدمی ہزار نور کپڑا ٭ ایکدم مین ہزار دم ہے ٭
ایک جورو تو ساری گنبی کو بس ہی ٭ ایک تو سسر نادون ہیچ تاہو مین مان ٭ ایک پنچا موری بلی
کون ہوتی ہو لی چلی ٭ ایک مچہلی گندی ساری جل کو گندہ کرتی ہی ٭ ایک گہر تکی بیچائی سارے
دن کا آدہار ٭ ایک ہاتہہ تالی نہین باجتی ٭ ایک تو ہی کی رودی کیا چہوٹی کیا موٹی ٭ ایک
سو پانچا بہار نہین بہوڑتا ٭ ایک حمام مین سبہی ننگی ٭ ایک ہاتہہ لینا ایک ہاتہہ دینا ٭ ایک

نام نین سکھ ہ اندھی کی ہاتھہ بٹیر لگی ہ اندھی مچھلی کنجی چوری ہ اندھی کی جورو کا اللہ رکھوالی ہ
اندھی کی داد نہ فریاد ہ اندھا مار بیٹھی گا ہ اندھی کی آگی روئی دونو دیدی کھوئی ہ اندھی مان
پوت کو نیچ منھہ دیکھی ہ اندھون نی گاؤن مارا دوڑیو بی لنگڑو ہ اندھون مین کانا راوت ہ
اندھا دھند منسو ہر لگائی ہ اندھا بیاری گئی کہ چور ہ اندھی بیوی کو ئی بچی لیوی کوئی اندھیکا شہزادہ
آن نہ پایا گوہ کھایا ہ ان نینن کا یہی بسیکہ وہ بھی دیکھا یہہ بھی دیکھہ ہ آن ملی کی کسل ہ
انوکھی گاؤن اونٹ آیا ہ انی کی تلی ہزار برس ہ او سر چھپا پاؤن کہلا بہتیرے پلائن گا نہا دہوتا او لا
سو باولا ہ اوترا شحنہ مرد ک ناؤن ہ اوترا گھاٹی ہوا ماٹی ہ اوٹھا او چولہا ہ اوتہہ کر پہلی نہین
بہورتی ہ اوچھی پونجی خصمی کہای ہ اوچھی سی بیت نکری ہ اوچھی کی پیت بائو کی بہیت ہ
اوچھی کی بیل گری ہ اوچھی کی گھر آئی بندوڑی پانی پی پی ہوئی بڑی ہ اودلمن ہاربھو
بلیٹہ مین سانپ دکہاوی ہ اودمو کا لین نہ مادہو کا دین ہ اودہم جوتی ہی ہ او مزاخین
بھول گئی میری بین آئیو ہ اور رنگ لا گلہری ہ اوڑی اوڑی طاق بیٹھی ہ اوڑتی چڑیا کو
ہم پہچانتی ہین ہ اوٹھنبیری ساون آیا ہ اوڑہی چادر ہوئی برابر ہ اوسر جو کی ڈونی گاوے
آل پتال ہ اوسکی گرہ کا کیا جاتا ہی ہ اوسکی جڑین تو پتال کو پہنچ گئی ہین ہ اوسکی ٹانگین اوسکی گر
گلی مین ہ اوگٹی کا کھائی بچھی کا نہ کھائی ہ اوکھلی مین سر دیا تو دہمکونسی کیا ڈر ہ اوکھلی مین
گیا مشر امائی باپ بسرا ہ اولٹی چور کوتوالی ڈانڈی ہ اولٹی گنگا پانی بلیندی نہین جاتا ہ
اونٹ کی منھہ مین زیرہ ہ اونٹ رہی اونٹ تیری کونسی کل سیدھی ہ اونٹ چرہی
بونٹ مانگی ہ اونٹ چرہی کتا کاٹی ہ اونٹ جب پہاڑ تلی آئی تبہی معلوم ہی ہ اونٹ بلبلاتی لا
گئی ہان جی لی گئی ہ اونٹ کی چوری اور جھکی جھکی ہ اونٹ ڈبین بھیڑین تہاہ
مانگین ہ اونٹ بہی جا مین نگوڑا کبھی مجھی تہاہ ہی نہین ہ اونٹ سا قد بڑہایا ہی شعور ذرہ
نہین ہ اونٹ بڑبڑاتی ہی لادتی ہین ہ اونٹ نکلی ہی کو بہاگتا ہی ہ اونٹ کا پاد نہ زمین کا

اتنی بہی عقل اُجیرن ہوتی ہی × اٹاوی کی کارگیر × اجاڑا اوجاڑا × اجیرن کو اجیرن
ہی ٹہیلی نہیں سرچوٹی کہیلی × اچہا کیا خدانی بُرا کیا بندی نی × اچہی ہین پر خدا
کام نہ ڈالی × اچہی گہر بیاہ دیا × احسان لیجی جہان کا نہ احسان لیجی شاہجہان کا ×
احمد کی پگڑی محمود کی سر × ادہر قبلہ قطب اودہر خشیحہ موتی کہد ہر × اُدہی کی بڑہی کوئی
اوسکی ہاتہہ سی نہ کہاوی × اڑہائی دن کی سقّی نی بہی بادشاہی کرلی ہی × استاد
بیٹہی پاس کام آوی راس × استا حجام نائی ایک مین ایک میرا بہائی × اس سی اگر
جو ہادیگا اسی لڑکی کو ماریگا × اس سی تو نکٹی کی بہی ناک نہ کٹی × اس سی اچہا ندا کا نام
اسکو تو تہیر ماری موت نہیں × اسکی گردن تان ماری جہان پانی نہ ملی × اسکی دوا تو
لقمان کی پہان بہی نہیں ہی × اس گہر کا باوا آدم ہی نرالا ہی × اسی چہپاتو اوسی کہاؤ
اسّی لسّی × اسّی برس کی عمر اور نام میان معصوم × اگہلکہہ اجگ سی بڑا × اگلی پانے
پچہلی کہینچ × اگہن جو لیہی اوہین × الالون بلالون صحنک سرکالون × ال بل خدا کی
الف اللہ × الف کی ناؤن خشک نہیں جانتی × اللہ دی اللہ دلاوی بندہ دی کہ اد
پاوی × اللہ ری مین × اللہ ری تیری دیدی کی صفائی × اللہ اللہ کرو × اللہ سی خیر مانگو
اللہ کا نام لو × اللہ ہی تو کیا غم ہی × اللہ کی چوری نہیں تو بندی کا کیا ڈر × اماقی آبادانی ×
اماڑیکا سونا بارہ بانی × ان بچاروں نی ہینگ کہان پائی × ان بہی ڈنڈ ونسی
کہتی ہو سیر چیرین گی × ان تلون مین تیل نہیں × انٹہین روپ او بکچی مین جب ×
انتڑیان قل ہو اللہ پڑہ رہی ہین × انت بہلی کا بہلا × ان دیکہا چور سالی برابر × اندر اتن
کا پہل دیکہنی ہی کا ہی × اندہا کیا چاہی دو آنکہیں × اندہا بانٹی ایمان × اندہا راجہ چوپٹ نگری
اندہا بانٹی پہر پہر اپنو ہی کو دی × اندہا آنکہہ پائی ہی پچتائی × اندہا نیوتی دو جنین آئین
اندہا ملّا ٹوٹی مسیت × اندہا چوپا تہوتہی دہان × اندہا کیا جانی لالی کی بہار × اندہی کا

کاجل چراتا ہی ٭ آنکھوں میں چربی چھائی ہی ٭ آنکھوں کی اندہی نام شیخ روشن ٭ آنکھوں کی
اندہی نام نین سکھ ٭ آنکھوں کی ناخون لو ادا لو ٭ آنکھوں دیکھا بہت پڑا کہ مین کانوں سنا ٭
آنکھوں تمین خاک ڈال آئی ٭ آنکھیں موئین چار دل مین آیا پیار ٭ آنکھیں ہین مین اوٹ مین
مین پٹی کی گھوٹ ٭ آو پیر گھر کا بھی لی جاو ٭ آہ مردان نہ اوہی زنان ٭ آئی کی شادی
نہ گئی کا غم ٭ آئی گا گنا تو پائیگا نکا ٭ آئی میر بھاگی پیر ٭ آئی ہی جان کی ساتھہ جاویگی
جنازی کی ساتھہ ٭ آئی تو روزی نہین تو روزہ ٭ آئی تو رمائی نہین فقط چارپائی ٭ آئی پرچو کیہی
نہین ٭ آئی نہ گئی کولی لاگی گابھن ہوئی ٭ آیا بندہ آئی روزی گیا بندہ گئی روزی ٭ آیا
تو نوش نہین تو فراموش ٭ **اب** بہی میرا مردہ تیری زندی پر بھاری ہی ٭ اب پچھتای
ہوت کیا جب چڑیاں چگ گئین کھیت ٭ اپنو پتھر کی نیچی ہاتھہ دبا ہی ٭ اب ہی آئی
گھر ہی آئی ٭ ابھی ہونٹون کا دودہ نہین سوکھا ٭ ابھی کچی گھڑی پانی کی بھرنی ہین ٭
اپنا دام کھوٹا تو پرکھنی والی کو کیا دوس ٭ اپنا گھر ہگ بھر ایا گھر تھوک کا ڈر ٭ اپنا گھر
دور ہی سو جھتا ہی ٭ اپنا لال گنوائی کی در در مانگی بھیک ٭ اپنا لینا کیا پرایا دینا کیا ٭
اپنا دہی اور لڑائی مول لی ٭ اپنا بکال مجھی ڈالنی دی ٭ اپنا الو کہین نہین گیا ٭ اپنا
کوئی نہین ٭ اپنا سو غیر انگا نا سو دہشنگ ٭ اپنی مین مجھی دی تو بھلاتی پہر ٭ اپنی موری
رام نہین ٭ اپنی بچی کو ایسا مارون کہ پڑوسن کی چھاتی پھٹی ٭ اپنی اپنی قبح کی سبہی
خیر مناتی ہین ٭ اپنی پاوں مین آپ ہی کلہاڑی مارتی ہین ٭ اپنی ہاتھون اپنی قبر کھود تا ہی
اپنی ہی منہہ سی دہنا بائی ٭ اپنی ران کھولیی اونہی لاجون مری ٭ اپنی اپنی کھال مین
سبہی مست ہین ٭ اپنی چھاچہ کو کوئی کھٹا نہین کہتا ٭ اپنی بچھڑا کی دانت کو سون سے
معلوم ہوتی ہین ٭ اپنی پیر کو گھولم گھا لا ہمری پیر کو بہو کم بہاکا ٭ **اتم** کھیتی مدہم بان
نکشٹھہ سیوا بھیک ندان ٭ اتنا جھوٹ بولو جتنا آٹی مین نون ٭ اتنا کچا کہ پاسی ٹلکا ٭

آ پڑوسن لڑین ٭ آ پڑوسن مجہسی ہو ٭ آپ کاج مہا کاج ٭ آپہی میان منگتی اور باہر کہڑی
درویش ٭ آپہی ناک چوٹی گرفتار ہین ٭ آتی کا نام سبہا اور جاتی کا نام نکتا ٭ آتی بہلی کہ
جاتی ٭ آٹی کا چراغ گہر رکہون تو چوہا کہائی باہر رکہون تو کوا لی جائی ٭ آٹی کی ساتہہ
گہن بہی پس جائی ٭ آٹا نبڑا اور بوجا ٹسکا ٭ آٹہو گانٹہہ کمیت ٭ آج موئی کل دوسرا
دن ٭ آج ہی سو کل نہین ٭ آج تک ٹڑہی ہینگ لگتی ہین ٭ آج کل تو تمہاری ہے
ناؤن کمان چڑہتی ہی ٭ آج برس کر پہر نہ برسون ٭ آدمی آدمی انتر کوئی ہیرا کوئی کنکر
آدمی کا شیطان آدمی ٭ آدمی سا پکہیرو کوئی نہین ٭ آدمی نی آخر کچا دودہ پیا ہے
آدہا تیتر آدہی بٹیر ٭ آدہا اب گہر آدہا سب گہر ٭ آدہی گاؤن دوالی آدہی گاؤن پہاگ
آدہی قاضی قدوہ آدہی بابا آدم ٭ آدہی بن گئی تو میوہ مٹوشی موسی ٭ آدہی کا تہا ٭ آدہی
کو چہوڑ ساری کو نہ دوڑے ٭ آدہی رات کو جمہائی آوی شام سی منہہ پہیلاوی ٭ آرزو عیب
نہین ٭ آزاد کا سونٹا ٭ آسامری رنہ اساجیی ٭ آستین کا سانپ ٭ آسمان مین تہگلی
لگاتی ہی ٭ آسمان سی گرا کہجور مین اٹکا ٭ آفتاب پر تہوکو اپنی ہی منہہ پر پڑی ٭ آگ
لگنی جہونپڑا جو نکلی سو لاہہ ٭ آگ کا جلا آگ ہی سی اچہا ہو ٭ آگ کہائی سو انگاری ہگے
آگ لگائی پانی کو دوڑی ٭ آگ لگائی تماشا دیکہی ٭ آگ لگی منڈہی بجر پڑی براتی ٭
آگ کہتی منہہ نہین جلتا ٭ آگی دوڑ پیچہی چوڑ ٭ آگی ناتہہ نہ پیچہی پگا ٭ آگی روک پیچہی
ٹہونک ٭ آم کے آم گٹہلی کی دام ٭ آم بوؤ آم کہاؤ املی بوؤ املی کہاؤ ٭ آم کہانی
سی کام کہ پیڑ گننی سی ٭ آم مچہلی بیٹا ہو ہی رہتا ہی ٭ آن بنی سر آنی اب چہوڑے رائی
آس ٭ آنسو ایک نہین کلیجہ ٹوک ٹوک ٭ آنکہہ آگی ناک سوجہی کیا خاک ٭ آنکہہ کا پانی ڈہل
گیا ہی ٭ آنکہہ پہوٹی پیر گئی ٭ آنکہہ پہوٹی گئی تو گیا بہونسی دیکہین گی ٭ آنکہہ اوجہل پہاڑ اوجہل
آنکہہ کا اندہا اور گانٹہہ کا پورا ٭ آنکہہ لجائی اور وہی پرائی ٭ آنکہون مین گہر کرتا ہی ٭ آنکہون کا

او داند وکار او داند ٭ اوقات مکن ضائع وتنها منشین ٭ اوقات شریف بین که چون میگذرد ٭ اول بهامشک بها ٭ اول خویش بعده درویش ٭ اول طعام بعده کلام ٭ اول بسم الله غلط ٭ اول دم نقد مطبخی را ٭ اول بحث بعد از ان گوبی نمک ست ٭ اول اندیش وانگهی گفتار ٭ پای پیش آمدست وپس دیوار ٭ اول بآخر نسبتی دارد ٭ اول شب میگشند مفلس چراغ خویش را ٭ اول کسیکه لاف محبت زند منم ٭ اول بپایهٔ دُرّ دا یاس حد خود بشناس ٭ ای باد صبا اینهمه آورده تست ٭ ای بسا آرزو که خاک شده ٭ ای تو مجموعهٔ خوبی ز کدامت گویم ٭ ای خاک بران سر که درو مغز وفا نیست ٭ ای در بتو میگویم دیوار تو هم بشنو ٭ ای روشنی طبع تو بر من بلا شدی ٭ ای زر فرصت بیخبر در هرچه باشی زود باش ای زبردست زیردست آزار ٭ گرم تا کی بماند این بازار ٭ ای گل بتو خرسندم تو بوی کسی داری ٭ ایلچی را چه زوال ٭ اینهمه از پی آنست که زر میخواهد ٭ اینهم اندر عاشقی بالای غمهای دگر ٭ اینهم آثار پیریست ٭ این را بکسی گو که ترا نشناسد ٭ این گل دیگر شگفت ٭ این کار از تو آید ومردان چنین کنند ٭ اینک من وتو هر انچه دانی میکن ٭ اینک سر راه بروخوش بسلامت ٭ این سبو گر نشکند امروز فردا بشکند ٭ این دست را مباد بآن دست احتیاج این تخم واین زمین ٭ این گوی این میدان ٭ این چاه واین ریسمان ٭ اینجا موش بعصا راه میرود ٭ اینجا مقام دم زدن جبرئیل نیست ٭ اینجا حسب نگنجد واینجا نسب نباشد ٭ این کار دولت ست کنون تا کرا رسد ٭ این خانه تمام آفتاب ست ٭ این دعا از من واز جمله جهان آمین باد ٭ این دغل دوستان که می بینی ٭ مگسانند گرد شیرینی ٭ این سخن از نیست یارب یا بخواب ٭ این کشتی غرق شود من هم بهمنم ٭ ای وقت تو خوش که وقت ما خوش کردی

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

آبرو جگ مین رهی تو جان جانا بیشم هی ٭ ابلا کلی برتیه ٭ آ بیل مجهی مار ٭ آ بیل مجهی جاه ٭ آپس مین نهین تو جهیه

نصف جهان ٭ اصل بد از خطا خطا نکند ٭ اطلس هر چند کهنه شود پا پا به نمی شود ٭
افزونی نور ماه برای سیری شدن ست ٭ **اگر** قحط الرجال افتد ازین سه انس کم گیری ٭
یکی افغان دوم کمبو سوم بد ذات کشمیری ٭ اگر یار اہل ست کار سہل ست ٭ اگر ساقی تو باشی
می توان خورد ٭ اگر ہمه آتش شوی خود را بسوزی ٭ اگر مور چه بر سر سلیمان رود عیبش نگیرند ٭
اگر در دل خونابه باشد دیده بتراود ٭ اگر مولی نظر سازد بہائی بی بہا گردد ٭ اگر صد سال
گبر آتش فروزد ٭ اگر یکدم در آن افتد بسوزد ٭ در مشکی کنی دوغ همان دوغ و همان دوغ و همان دوغ ٭ اگر من بیمار شوم می میرم ٭ اگر
قاروره پاک ست از طبیب چه باک ست ٭ اگر این بار جان بر م زغمت ٭ دیگرم عاشقی هوس
نبود ٭ اگر باور کنم عقلم نباشد ٭ اگر خر نمی بود قاضی نمی شد ٭ اگر نان گندمی نیست زبان مردمی
را چه شد ٭ اگر نشکار شغال کردی سامان شیر کن ٭ اگر سوی خورشید تیز بینی چشم تر از زیان دارد
نه خورشید را ٭ اگر فی المثل در فشاندن ندانی ٭ بهمه حال در رسیدن آخر توانی ٭ اگر ماند شبی ماند
شبی دیگر نمی ماند ٭ اگر ہوس ست همین قدر بس ست ٭ اللهم تکیک ٭ **امروز** را فردا ئی
در پیش ست ٭ امروز داری بخور غم فردا نخور ٭ امید بہتر از خوردن ٭ **انتظار** بدتر از مرگ ست
انچه پیر در خشت بیند جوان در آئینه ٭ انچه ما در کار داریم اکثری در کار نیست ٭ انچه در طبع تو نیاید
راست ٭ تو نفهمیده مگو که خطاست ٭ انچه ما کردیم با خود هیچ نابینا نکرد ٭ انچه در بغداد ست
گرد سر خلیفه ٭ انچه در دل ست بر زبان می آید ٭ انچه عوض دارد گله ندارد ٭ انچه دیدی از دست
رفت ٭ انچه آدم میکند بوزینه هم ٭ انچه کنی بخود کنی ٭ گر همه نیک و بد کنی ٭ انچه نصیب ست
بهم میرسد ٭ گر نستانی بستم میرسد ٭ اندرین باغ چو طاوس بکار ست مگس ٭ اندکی جمال به از
بسیاری مال ٭ انصاف شیوه ایست که بالای طاعت ست ٭ انگشت کاسب کلید
روزی ست و دست بی هنر کفچه گدائی ٭ انگشت عسل هر بواره میکشد ٭ انگشت بجای
حلق ست ٭ انگشت اگر در گوش کنی نسرین نمیرسد ٭ انگور ز انگور همی گیرد رنگ ٭

از خردان خطا و از بزرگان عطا ٭ از خاشاک پل جیحون میسازد ٭ از خیال پری و دی بگذرد ٭
آدمی را بچشم حال نگر ٭ از دوست یک اشاره و از ما بسر دویدن ٭ از دل برود هر آنچه
از دیده برفت ٭ از دست گرسنه چه خیزد ٭ از دام جو آزاد شوم در قفس افتم ٭ از دور دست
بر آتش میگذارد ٭ از ریگ روغن میکشد ٭ از ریش گند و بر بروت مست ٭ از سوزن گر
آهن نمیتوان خرید ٭ از سایهٔ خود رم میکند ٭ از سودای نقد بوی مشک می آید ٭ از صد بار
زبان خموشی نکو بود ٭ از ضعف بهر جا که نشستیم وطن شد ٭ از فریاد خر کسی نرنجد ٭ از قلقل
و زنجبیل سردی مطلب ٭ و ز مردم نادبیت مردمی مطلب ٭ از کوزه همان برون تراود که
در اوست ٭ از کفر ابلیس مشهورتر است ٭ از کاه و جوشن خبر ندارد ٭ از کیسهٔ خلیفه بخشش میکند ٭
از کفچهٔ یار حلوا نتوان خورد ٭ از کجا این سر خر پیدا شد ٭ از کرامات شیخ ما چه عجب ٭ گربه شاشید
و گفت باران است ٭ از گریهٔ ماتم گل سوری نروید ٭ از گره او چه میرود ٭ از گوشهٔ بامی که
پریدیم پریدیم ٭ از لقلق سگ دریا مردار نمی شود ٭ از معاطفهٔ باد خبر خاک برنخیزد ٭ از مکافات
عمل غافل مشو ٭ گندم از گندم بروید جو ز جو ٭ از مردی تا نامردی یکقدم است ٭ از ما کشیدن
و از شما بخشیدن ٭ از ماست که بر ماست ٭ از نوکیسه وام مخواه ٭ از نقش و نگار در و دیوار شکسته
آثار پدید است صنادید عجم را ٭ از نی بوریا شکر نخوری ٭ از هر جا که سنگ آید بالای لنگ آید ٭
از هر چه بگذرد سخن یار خوشتر است ٭ از یک دست صدا برنخیزد ٭ اسب و زن و شمشیر
وفادار که دید ٭ اسب خریدیم اشتر بر آمد ٭ اسب نقاره چی شده است ٭ اسب و فرزین می نهد ٭
اسب داروغه جو نمیخورد ٭ اسب چه بین راه نمی رود ٭ اسب بد و بدین آخور یاد می کند ٭
اسب دو رکابه داماد نجیبی ٭ استخوان سوخته را سگ نه بوسد ٭ استر را گفتند پدرت کیست
گفت مادرم اسب است ٭ اشتر که کاه میخورد گردن دراز میکند ٭ اشتهای مردان زیر دندان
اشتها نیست جان من مرض است ٭ اصالت تاب بی حرمتی ندارد ٭ اصفهان

آنرا که ندانی نسب و نسبت حالش ٭ ویرانه بود هیچ گواهی چو فعالش ٭ آن هم رشته از هم گسست ٭
آن شبی قدر که گویند اهل خلوت امشب است ٭ آن قدح بشکست و آن ساقی نماند ٭ آنکه
شیر را کند روبه مزاج ٭ احتیاج است احتیاج است احتیاج ٭ آنکه در علم است کلید خیبر هم
اوست ٭ آن گریه که ما کرده‌ایم یعقوب نکرده ٭ آن صبر که ما کرده‌ایم ایوب نکرده ٭ آن ورق برگشت ٭
آنهم گذشت اینهم گذشت ٭ آواز دهل شنیدن از دور خوش است ٭ آواز سگان کم نکند رزق
گدا را ٭ آواز گدا رونق بازار کریم است ٭ آوازهٔ مرگ زود میرسد ٭ آه در جگر ندارد ٭ آهسته گو
که دیوار هم گوش دارد ٭ آهن کهنه را جلا داده ٭ آهن سرد میکوبد ٭ آئینه داری در مجلس
کوران ٭ ابر میخواهند مستان خانه گو ویران شود ٭ ابر را بانگ سگ ضرر نکند ٭ ابر گر
آب زندگی بارد ٭ هرگز از شاخ بید بر نخوری ٭ ابروی هلال بوسهٔ آسمان سبز نشود ٭ ابله
گفت و دیوانه باور کرد ٭ ابلیس رفت و خباثت بگذاشت ٭ اجل سگ که رسد
نان چوپان میخورد ٭ اجل سگ که آید بمسجد خواب کند ٭ احمق ریش راست کند و عاقل
محاسن ٭ اختلاط زیاده بر آشنائی ٭ اختیار بدست مختار ٭ ادب آب حیات
آشنائی است ٭ ارزان بعلت گران بحکمت ٭ از انجا رانده و ازینجا مانده ٭ از آسیا
که برون رفت ترا با سیر و نیم سیر چه کار ٭ از آسمان هرچه آمد زمین برداشت ٭ از آتش او
گرم نشدم از دودش مردم ٭ از ابر سیه باشد افزونی بارانها ٭ از اسپ فرود آورده بر خر نشاند ٭
از بیضهٔ خاکی چوزه نزاید ٭ از بیوه گیر گدائی ٭ از بد قمار هرچه ستانی نسل بود ٭ از برای یک شکم
منت دو کس نتوان کشید ٭ از بیم باران بر ناودان میگریزد ٭ از پای لنگ چه سیر ٭
از پاسچه شما هویدا است ٭ از تو حرکت از ما برکت ٭ از تو نازی و از من نیازی ٭ از جمیع عثمان رحم
سمیع ابوجهل را چه علم ٭ از چشمهٔ آفتاب جز تشنگی حاصل نشود ٭ از چاه برون آمد در چاه افتاد ٭
از حلوا شیرینی تر چنگ در خانهٔ دیگران ٭ از خدا شرم دار و شرم مدار ٭ از خرس موئی بس غنیمت است ٭

نگفته آب داند که آبادی کجاست ٭ آب از غربال بخشش میکند ٭ آبی درین ناری باشد ٭ آتش چو
در پنبه افتد تر و خشک نداند ٭ آتش دوست و دشمن نداند ٭ آتش بدست خود زد ٭ آتش پاره را
خس پوش میساز ٭ آتش بزمستان زنگل سوری به ٭ آتش زن در آن خانه که دود وی بکسی نه بیند ٭
آتش نشاندن و اخگر گذاشتن افعی کشتن و بچه اش نگاهداشتن کار خردمندان نیست ٭ آخر ساعی
کاه فروشی هست ٭ آخر گنده پوست به دباغ است ٭ آخر پیری و وداع عمر است ٭ آخر آسیابی
بجوی ما خواهد رفت ٭ آخر بخیال میرود عمر ٭ آدم خوش سودا شریک مال مردم است ٭ آدم به آدم
میرسد کوه بکوه نمیرسد ٭ آدم را گندم بهشت نسازد ٭ آدمیان گم شدند ملک خدا خر گرفت ٭
آدمی آخر شیر خام خورده است ٭ آدمی جایز الخطاست ٭ آدمی را آدمیت لازم است ٭ عود را
گر بو نباشد هیزم است ٭ آدمی که شکم دیگران پر کند حیوانی باشد سگ شکم ٭ آرزو عیب نمی باشد ٭
آری طریق دولت چالاکی است و چستی ٭ آزاد مرد خداست ٭ آزادگان تهی دستند ٭ آزردن
دل دوستان جهل است و کفارت یمین سهل است ٭ آزرده دل آزرده کند انجمنی را ٭ آزموده را
چه آزمائی ٭ آزموده کار بازی نمیخورد ٭ آسوده کسیکه خر ندارد ٭ آسوده کسی که زن ندارد ٭
آسمان گردد هر آنچه هست جستنی ٭ آشنا را حال این است وای بر بیگانه ٭ آشنائی ملا تا سبق ٭
آتش مردان دیر میرد ٭ آشتی در راه است و گواهی در کار ٭ آفرین باد برین همت مردانه تو ٭
آفتاب به گل نمیتوان اندود ٭ آفتاب لب بام ٭ آفتابه خرج لحم ٭ آفت همسایه بهمسایه
میرسد ٭ آلوچه بالو نگرد رنگ برارد ٭ آمدن بارادت رفتن باجازت ٭ آمد و آورد آنهم
گناه ماست ٭ آمین برای اجابت دعاست ٭ آنانکه غنی ترند محتاج ترند ٭ آن بلا نبود که
از بالا بود ٭ آن آتش فرو نشست ٭ آن دکان برچیده شد ٭ آن دفتر را گاو خورد ٭ آنرا که
عیان است چه حاجت به بیان است ٭ آنرا که خبر شد خبرش باز نیامد ٭ آنرا که چنان کند
چنین آیدش پیش ٭ آنرا که حساب پاک است از محاسبه چه باک است ٭ آنرا که برادر بد باد ٭

الرَّمْلِ ما اَهْدیٰ مِنَ الْقَطَا + اَهْلُ الْبَیْتِ اَدْریٰ بِمَا فِیهِ + اَهْلُ طُوسٍ بَقَرٌ +

رمل + رهنماتر از قطا + مردم خانه داناترست بانچه دران خانه است + مردم طوس گاو اند +

اَهْلَكُ مِنْ تُرَّهَاتِ الْبَسَابِسِ + اَهْوَنُ مِنْ تَبَالَةَ عَلَی الْحَجَّاجِ + اَهْوَنُ مِنْ

هالک تر از باطلهای بسابس + خوارتر از تباله بر حجاج + خوارتر از

قُعَیْسٍ عَلیٰ عَمَّتِهِ + اَهْوَنُ مَظْلُومٍ سِقَاءٌ مَرُوبٌ + اَهْوَنُ السَّقْیِ التَّشْرِیعُ

قعیس بر خواهر پدر خود + خوارترین ستم رسیدگان مشکیزه که دران جغرات کرده شود + آسانترین آب دادن تشریع است

اَیْاَسُ مِنْ عُرْقُوبٍ + اِیَّاكِ اَعْنِی فَاسْمَعِی یَا جَارَةُ + اِیَّاكَ وَمَا یُعْتَذَرُ مِنْهُ

نا امیدتر از عرقوب + خاص ترا اراده میکنم پس بشنو ای زن همسایه + نگهدار خود را از انچه عذر خواسته شود

اِیَّاكَ اَنْ یَضْرِبَ لِسَانُكَ عُنُقَكَ + اِیَّایَ وَالْمِزَاحَ + اَیْبَسُ مِنْ قِدَّةٍ +

نگهدار خود را از اینکه بزند زبان تو گردن ترا + نگهدار مرا از خوش طبعی + خشک تر از دوال + و

اَیْبَسُ مِنْ صَخْرٍ + اِیمَانُ الْمَرْءِ یُعْرَفُ بِاَیْمَانِهِ + الْاِیْنَاسُ قَبْلَ الْاِبْسَاسِ + اَیْنَ یَرُوحُ الْجَانُّ

خشک تر از سنگ + ایمان مرد شناخته میشود بسوگندهای وی + انس دادن پیش از رها کردن + کجا میرود جن

مِنْ دِیوَانِ سُلَیْمَانَ + اَیْنَ هُوَ اَیْنَ اَنْتَ اَیْنَ اَنَا + اَیْنَمَا اُوَجِّهْ اَلْقَ سَعْدًا + اَیُّ یَوْمَیَّ مِنَ الْمَوْتِ

از دفتر سلیمان + کجا او کجا تو کجا من + هرجا که متوجه شوم دیدار کنم سعد را + کدام دو روز است از

گنجینه دوم در مثلهای پارسی

آب آمد تیمم برخاست + آب ندیده موزه کشیده + آب و آتش را چه آشنائی + آب چو از سر گذشت چه یک نیزه چه یکدست + آب بی لجام خورده است + آب بریسمان می بندد + آب که جائی بسیار میماند گنده می شود + آب تیز در خانه در آید به از آنکه دولت تیز برود + آب دریا بکفیل مشت می پیماید + آب از دریا می بخشد + آب این هیچ اصلان یکسر بدریا میرود + آب شیرین و شنگ

اَنَمُّ مِنَ الدَّمْعِ + اَنَمُّ مِنَ الزُّجَاجَةِ + اَنَمُّ مِنَ النَّسِيمِ + اَنَمُّ مِنَ الْوِشَاحِ + اَنَمُّ مِنَ اللِّسَانِ +

سخن چین تر از اشک + سخن چین تر از آبگینه + سخن چین تر از باد نرم + سخن چین تر از حمیل + سخن چین تر از زبان +

اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا + اِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لَسِحْرًا + اِنَّ مِنَ الْكَلَامِ حِكْمَةً + اِنَّ

بتحقیق با دشواری آسانی است + بتحقیق بعضی بیان هرآئنه جادو است + بتحقیق بعضی کلام حکمت است + بتحقیق

مِنَ الْكَلَامِ مَا هُوَ اَمْرَعُ مِنَ الْغَيْثِ وَمَا هُوَ اَقْطَعُ مِنَ السَّيْفِ + اِنَّ

بعضی از کلام چیزیست که او نافع تر است از باران و چیزیکه او برنده تر است از شمشیر + بتحقیق

مَنْ لَا يُصْلِحُهُ الْخَيْرُ يُصْلِحُهُ الشَّرُّ + اِنْ مَلَكْتَ الْمُلْكَ فَلَكَ الْفُلْكُ

کسیکه صالح نکند او را نیکی صالح کند او را بدی + اگر مالک شوی ملک را پس ترا است کشتی +

اِنْ هِيَ اِلَّا فِتْنَتُكَ + اِنَّهُ لَاَرْوَى مِنْ قِرْدٍ + اِنَّهُ لَشَرَابٌ بِاَنْقُعٍ + اِنَّهُ لَعَاجِزٌ اِلَى نَفْعِهِ

نیست آن مگر آزمائش تو + بتحقیق هر آئنه زانی تر است از بوزنه + بتحقیق هم آشامنده است بنقعها + بتحقیق بی غیرت میکند

اِنِّي لَكَ لَاَطْوَعُ مِنْ حِذَائِكَ وَاَوْفَقُ مِنْ غِذَائِكَ + اِنِّي لَكَ لَاَتْبَعُ مِنْ ظِلِّكَ

بتحقیق من برای تو هر آئنه مطیع ترم از نعل تو و موافق ترم از غذای تو + بتحقیق من برای تو هر آئنه پس رونده ترم از سایهٔ تو

وَاَطْوَعُ مِنْ نَعْلِكَ + اَوْدَى الْعَيْرُ اِلَّا ضَرِطًا + اَوْسَعُ مِنْ دِجْلَةَ + اَوْفَى

و فرمان دار ترم از نعل تو + هلاک شد خر مگر گوز + وسیع تر از دجله + بیشتر وفا

مِنَ الْحَارِثِ بْنِ ظَالِمٍ + اَوْفَى مِنَ السَّمَوْئَلِ + اَوْفَى مِنَ الْفُكَيْهَةِ + اَوْقَلُ مِنْ

از حارث پسر ظالم + بیشتر وفا کننده از سموئل + بیشتر وفا کننده از فکیهه + بیشتر برآینده بر کوه از

غُفْرٍ + اَوْلَى النَّاسِ بِالنَّوَالِ اَزْهَدُهُمْ فِي السُّؤَالِ + اَوَّلُ الْحَزْمِ الْمَشُوْرَةُ + اَوْهَنُ

غفر + نزدیکترین مردمان بخشش بی رغبت ترین ایشان در سوال + اول هشیاری مشوره است + سست تر

مِنْ بَيْتِ الْعَنْكَبُوتِ + اِهْتَرِمُوا ذَبِيحَتَكُمْ + اَهْدَى مِنْ دُعَيْمِيصٍ

از خانهٔ عنکبوت + شتابی کنید در ذبیحهٔ خود + رهنماتر از دعیمیص

فِي الْبَطْنِ + اِنْقَطَعَ قَوْنُهُ مِنْ قَادِيَةٍ + اِنْ كَانَ الْكِذْبُ يُنْجِي فَالصِّدْقُ اَنْجَى +

در شکم + منقطع شد زور آور از جماعت اندک + اگر هست دروغ که نجات میدهد پس راستی بیشتر نجات

اِنْ كُنْتَ رِيْحًا فَقَدْ صَادَفْتَ اِعْصَارًا + اِنْ كُنْتَ ذَا طِبٍّ فَطِبَّ لِعَيْنِكَ +

اگر هستی باد پس بتحقیق بیابی گرد باد را + اگر هستی طبیب پس علاج کن برای چشم

اَنْكِحْنَا الْفَرَا فَسَنَرَى + اِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ + اِنَّكَ لَا تَجْنِي مِنَ الشَّوْكِ الْعِنَبَ +

نکاح کنانیدیم گورخر را پس بشتابید + بتحقیق مکر شما بزرگ است + بتحقیق تو نمی چینی در خار انگور را +

اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَيِّتُونَ + اِنَّكَ فِي وَادٍ وَاَنَا فِي وَادٍ + اِنَّ لِلّٰهِ جُنُودًا مِنْهَا

بتحقیق تو مرده هستی و بتحقیق ایشان مرده اند + بتحقیق تو در وادیست و من در وادی + بتحقیق مر خدا را لشکر هاست

الْعَسَلُ + اِنَّ لِكُلِّ عَامٍ طَعَامًا + اِنْ لَمْ تَغُضَّ عَلَى الْقَذَى لَمْ تَرْضَ اَبَدًا + اِنْ لَمْ

شهد + بتحقیق برای هر سال خوردنی است + اگر خاموش نشوی بر خاشاک راضی نشوی همیشه + اگر نه

يَكُنْ وِفَاقٌ فَفِرَاقٌ + اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالْخَوَاتِيمِ + اِنَّمَا هُوَ كَبَارِحِ الْاَرْوَى + اِنَّمَا

باشد موافقت پس جدائی است + جز این نیست که عملها به خاتمه هاست + جز این نیست که او مانند شکار زیر کوهی است + جز

الْاَيْدِي بِاَصَابِعِهَا وَالْمُلُوكُ بِصَنَائِعِهَا + اِنَّمَا سُمِّيتَ هَانِئًا لِتَهْنَأَ + اِنَّمَا الْمَرْءُ

که دستها بانگشتهای خود هاست و ملکها بهنرهای خود + جز این نیست که نامیده شدی هانی تا گوارا شوی + جز این نیست

بِاَصْغَرَيْهِ قَلْبِهِ وَلِسَانِهِ + اِنَّمَا يُعَاتَبُ الْاَدِيمُ ذُو الْبَشَرَةِ + اِنَّمَا اَنْشَطَ مِنْ

به دو چیز خورد است دل او و زبان او + جز این نیست که عتاب بکنید چرم صاحب بشره + جز این نیست که گره گشاد از

عِقَالٍ + اِنَّمَا يُضَنُّ بِالضَّنِينِ وَيُنَافَسُ فِي الثَّمِينِ + اِنَّمَا النَّسْلُ مَعَ الْكَرَّةِ + اِنَّمَا

رسن شتر + جز این نیست که بخل کرده میشود به بخیل و رغبت کرده میشود در گران بها + جز این نیست که نسل با زن است + جز از

التَّنْشِيدُ عَلَى الْمَسَرَّةِ + اِنَّمَا يَقْتُلُ كُلَّ طَيْرٍ شِبْهُهُ + اَنَمُّ مِنَ الصُّبْحِ + اَنَمُّ مِنَ التُّرَابِ +

کر شعر بر خوشی است + جز این نیست که می کشد هر پرنده را شاخ جو ها + سخن چین تر از صبح + سخن چین تر از خاک +

أَنْزِلِ النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ + إِنْ سَرَقْتَ فَاسْرِقْ دُرَّةً + وَإِذَا زَنَيْتَ فَازْنِ

فرو آر مردمانرا در مرتبہای ایشان + اگر دزدی کنی پس بدزد مروارید را وچون زنا کنی پس زنا کن

بِحُرَّةٍ + الإِنْسَانُ مُرَكَّبٌ مِنَ السَّهْوِ وَالنِّسْيَانِ + الإِنْسَانُ عَبِيدُ

بزن حره + انسان مرکب ست از غفلت وفراموشی + انسان بندہ ہای

الإِحْسَانِ + الإِنْسَانُ مِرْآةُ الإِنْسَانِ + الإِنْسَانُ مَعَ النِّسْيَانِ + الإِنْسَانُ

احسان ست + انسان آئینہ انسان ست + انسان با فراموشی ست + انسان

حَرِيصٌ عَلَى مَا مُنِعَ + الإِنْسَانُ يُسَاوِقُ السَّهْوَ وَالنِّسْيَانَ + الإِنْسَانُ

حریص ست بر آنچہ باز داشتہ شد + انسان ہمعنان شی غفلت وفراموشی را + انسان

رَهِينُ اللِّسَانِ + الإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ + أَنْشَطُ مِنْ ظَبْيٍ مُقْمِرٍ +

ہالک وی زبان ست + انسان بر ذات خود بیناست + شادان تر از آہوی شب روشن +

الإِنْصَافُ أَحْسَنُ الأَوْصَافِ + أَنْصَفَ الْقَارَةَ مَنْ رَامَاهَا + أُنْصُرْ

انصاف نیکترین صفتہاست + انصاف کرد در حق ہوش کسیکہ تیر انداخت بسوی آن + یاری کن

أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا + اُنْظُرْ إِلَى مَا قَالَ وَلَا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ + أَنْ

برادر خود را درحالیکہ ظالم باشد یا مظلوم + بنگر بسوی چیزیکہ گفت و منگر بسوی کسیکہ گفت + آسانی کن

عَلَى نَفْسِكَ + إِنْ غَلَا اللَّحْمُ فَاصْبِرْ إِلَى رُخْصِهِ + إِنَّ فِي الْمَعَارِيضِ

بر ذات خود + اگر گران شود گوشت پس صبر کن بسوی ارزانی وی + بتحقیق در تعریضہا

لَمَنْدُوحَةً عَنِ الْكَذِبِ + إِنَّ فِي نَفْسِ الْجَمَالِ مَا لَيْسَ فِي نَفْسٍ + أَنْفٌ

ہر آئینہ گنجایش ست از دروغ + بتحقیق در ذات خوبی چیزیست کہ نیست در نفس + بینی

فِي السَّمَاءِ وَاسْتٌ فِي الْمَاءِ + أَنْفُكَ مِنْكَ وَإِنْ كَانَ أَجْدَعَ + اِنْقَطَعَ السَّلَا

در آسمان ست وکون در آب + بینی تو از تست اگرچہ باشد بریدہ + منقطع شد سلا

لَو دُعِيَ إِلَى طَعْنِ الْأَحْبَابِ + إِنَّ الْمَعَاذِيرَ قَدْ يَشُوبُ بِالْكَذِبِ + إِنَّ

اگر خوانده شود سوی طعنه کردن دوستان + بتحقیق عذرها گاهی می آمیزد بدروغ + بتحقیق

الْمَقْدِرَةَ تُذْهِبُ الْحَفِيظَةَ + إِنَّ الْمُوَصِّينَ بَنُو سَهْوَانَ + إِنَّ

توانائی می برد حمیت را + بتحقیق وصیت کنندگان پسران غافل اند + بتحقیق

النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ + إِنَّ الْهَدَايَا عَلَى مِقْدَارِ مُهْدِيهَا + إِنْبَاضٌ

نفس هر آئینه بسیار حکم کننده است ببدی + بتحقیق هدیه ها باندازه هدیه دهنده آنهاست + بانگ آوردن کمان است

بِغَيْرِ تَوْتِيرٍ + إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ + أَنْتَ شَوْلَةُ النَّاصِحَةِ + أَنْتَ

بدون توتیر + بتحقیق بعضی گمان گناه است + تو شوله هستی نصیحت کننده + تو

الشِّعَارُ دُونَ الدِّثَارِ + أَنْتَ تَئِقٌ وَأَنَا مَئِقٌ فَكَيْفَ نَتَّفِقُ + أَنْتَ

شعار هستی نه دثار + تو شتابنده هستی بکاری و من گریان ام پس چگونه متفق شویم + تو

كَصَاحِبَةِ النَّعَامَةِ + أَنْتَنُ مِنْ جِيفَةٍ + إِنْتَفَخَ نَحْرُكَ + إِنْتِظَارُ الْفَرَجِ

مانند زن مالک شترمرغ هستی + بدبوتر از مردار + آماسیده پیش سینه تو + انتظار کردن کشایش

عِبَادَةٌ + الْإِنْتِظَارُ أَشَدُّ مِنَ الْمَوْتِ + أَنْجَدَ مَنْ رَأَى حَضَنًا + أَنْجَزَ حُرٌّ

عبادت است + انتظار سخت است از مرگ + در امد بنجد کسیکه دید حضن را + وفا کرد حر

مَا وَعَدَ + أَنْجَبُ مِنْ أُمِّ الْبَنِينَ + أَنْجَبُ مِنْ بِنْتِ الْخُرْشُبِ + أَنْجَبُ

انچه وعده کرد + بزرگتر از ام بنین + بزرگتر از دختر خرشب + بزرگتر

مِنْ أُمِّ حَبِيبَةَ + إِنْ جَرْجَرَ الْعَوْدُ فَزِدْهُ وِقْرًا + إِنْحَلَّتْ عُقْدَتُهُمْ + أَنْدَمُ

از ام حبیبه + اگر آواز کند عود پس زیاده کن گرانی + کشاده شد گره ایشان + شرمنده تر

مِنَ الْكُسَعِيِّ + إِنَّ دُونَ الظُّلْمَةِ خَرْطَ قَتَادٍ + إِنَّ دَوَاءَ الشَّقِّ أَنْ تَحُوصَهُ

از کسعی + بتحقیق نزدیک تاریکی مالیدن درخت خار دار است + بتحقیق دوای شقی آنکه بدوزی آنرا

الشجاع + ان اول ناس اول ناس + ان آثارنا تدل علینا + ان البیع

دلیر را + تحقیق اول مردمان اول مردمانند + تحقیق آثار ما دلالت میکند بر ما + تحقیق بیع

مرتخص وغال + ان البغاث بارضنا الاکبر + ان البغاث بارضنا

ارزانست وگران + تحقیق بغاث درزمین ما کرگس بزرگتر است + تحقیق بغاث درزمین ما

لکبیر + ان البغاث بارضنا تستنسر + ان الباطل کان زهوقا +

کرگس بزرگ است + تحقیق بغاث درزمین ما کرگس میشود + تحقیق باطل بود نیست +

ان الجواد عینه فراره + ان الحدید بالحدید یفلح + ان الخبر

تحقیق جوانمرد چشمش فرار اوست + تحقیق آهن بآهن شگافته میشود + تحقیق خبر

یحتمل الصدق والکذب + ان الدواهی فی الآفاق تهرس +

احتمال میدارد راستی و دروغ را + تحقیق مصیبتها در عالم میکوبد +

ان الرقین تغطی افن الافین + ان الشقی وافد البراجم + ان الصبر

تحقیق درم می پوشد حماقت احمق را + تحقیق بدبخت رسول براجم است + تحقیق صبر

راحة + ان العلم باق لا یزال + ان العوان لا تعلم الخمرة + ان

آسایش است + تحقیق علم باقی است دور نمیشود + تحقیق میانه سال تعلیم کرده نمیشود خمار پوشی + تحقیق

العصا قرعت لذی الحلم + ان الفتنة اشد من القتل + ان الفرار

عصا کوفته شد برای صاحب حلم + تحقیق فتنه سخت است از کشتن + تحقیق گریختن

بقراب اکیس + ان القصیرة قد تطیل + ان للقیامة الف هول

با قراب زیرکی است + تحقیق زن کوتاه قامت گاهی بچه دراز قامت میزاید + تحقیق برای قیامت هزار خوف است

اهونها الموت وللموت الف هول اهونها فراق الاحبة + ان الکریم

آسان آنها مرگ است و برای مرگ هزار خوف است آسان آنها جدائی دوستان است + البته جوانمرد

بِأَوْقَاتِهَا + الْأَمِيْنُ اٰمِنٌ وَالْخَائِفُ خَائِنٌ + أَنَا ابْنُ جَلَا + أَنَا الْغَرِيْقُ فَمَا

بوقتہای خود + امانت دار بی بیم شوندہ ہست و ترسندہ خیانت کنندہ است + من پسر جلاام + من غریق ام پس

خَوْفِيْ مِنَ الْبَلَلِ + أَنَا بِالنَّهَارِ خَطِيْبٌ وَفِي اللَّيْلِ أَطِيْبُ + أَنَا عِزْ نِيْدٌ

ترس من از تر بہا + من در روز خوانندہ زن ام و در شب نکاح کنندہ ام + من ستمگار ام

وَأَنْتَ رِعْدِيْدٌ وَبَيْنَنَا بَوْنٌ بَعِيْدٌ + أَنَا فِيْ مُفَارَقَةِ مَنْ أُرِيْدُ وَ

و تو ترسندہ ہستی و میان ما جدائی دور است + من در جدائی کسیکہ ارادہ میکنم و

صُحْبَةِ مَنْ لَمْ أُرِدْ كَوَاجِدِ مَا لَا يَشْتَهِيْ وَمُشْتَهٍ مَا لَا يَجِدُ + أَنَا كَلِفٌ

صحبت کسیکہ ارادہ نمیکنم مانند یابندہ چیزیکہ نمی خواہد و خواہندہ چیزیکہ نمی یابد + من عاشق

وَأَنْتَ صَلِفٌ فَكَيْفَ نَأْتَلِفُ + أَنَا مِنْهُ فَالِجُ بْنُ خَلَاوَةَ + أَنَا مِنْهُ

و تو لاف گو پس چگونہ الفت گیریم + من ازان فالج بن خلاوہ ام + من از وی

كَحَاقِنِ الْإِهَالَةِ + أَنَا نَذِيْرٌ لِكُلِّ فَتًى وَثِقَ بِامْرَأَةٍ + إِنَّا وَجَدْنَا اٰبَاءَنَا

مانند داخل کنندہ پیہ گداختہ ام + من ترسانندہ ام برای ہر جوانی کہ اعتماد کرد بزن + بتحقیق ما یافتیم پدران خود را

عَلٰى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلٰى اٰثَارِهِمْ مُقْتَدُوْنَ + إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ

بر گروہی و بتحقیق ما بر نشانہای ایشان پیروی کنندہ ایم + اگر نکوئی کردید نکوئی کردید

لِأَنْفُسِكُمْ + إِنْ أَعْيَى الْبَعِيْرُ فَزِدْهُ نَوْطًا + إِنْ أَرَدْتَ الْمُحَاجَزَةَ

برای ذاتہای خود + اگر ماندہ شود شتر پس زیادہ کن او را نوط + اگر ارادہ کنی مصالحہ را

فَقَبْلَ الْمُنَاجَزَةِ + إِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِيْنَ + إِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ

پس پیش از مقاتلہ + بتحقیق خدا با صابران است + بتحقیق خدا ضائع نمیکند مزد نکوئی کنندگان

إِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَحِيْمٌ + إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ مَعَالِيَ الْأُمُوْرِ + إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ

بتحقیق خدا بسیار آمرزش کنندہ است بسیار مہربان + بتحقیق خدا دوست میدارد کارہای بزرگ را + بتحقیق خدا دوست

فلا الیة + التقت حلقتا البطان + النقی المطان والحقب + لحن من

پس نیست تقصیر با هم پیوستند دو حلقهٔ تنگ ستور + باهم پیوست تنگ ستور و تناب پالان شتر + نیکوتر از زرد و سرخ

الجرادتین + لحن من قینتی یزید + الحم ما اسدیت + الذ من اغفاء

دو جراده + نیکوتر از روی سرود از دو کنیز سرودگوی یزید + تپ دادن خیر را که باید قسمت لذیذتر از خفتن

الفجر + الذ من الامن + الذ من الغنیمة البارده + الذ من للمنی + الزق

فجر + لذیذتر از امن + لذیذتر از غنیمت خنک + لذیذتر از آرزوها + متصل شو

التنور مادام حارا + الص من کندش + الص من شظاظ + القی

تنور را تا وقتیکه گرم ست + دزدنده تر از کندش + دزدنده تر از شظاظ + بفگند

عصاه بما الق دلوك فی الدلاء + اللهم زد ولا تنقص + الله جمیل

عصای خود را + بفگن دلو خود را در دلوها + بارخدایا زیاده کن و کم مکن + خدای خوب ست

ویحب الجمال + الله بس ما بقی هوس + الیس الصبح بقریب + الیك

و دوست میدارد جمال را + خدا کافیست آنچه باقی ماند هوس + آیا نیست صبح نزدیک + بسوی تو

یساق الحدیث + امحل من الترهات + الامرد کالنساء + امرعت

رانده میشود حدیث + بیشتر از روی فریب از باطلها + امرد مانند زنان ست + گیاه ناک

وادیه واجنی حلبه + امرعت فانزل + الامر فوق الادب + الامر

رود او و کامل شد گیاه او + بفراخی آب علف رسیدی + حکم بالای ادب ست + حکم

بالشیئ نهی عن ضده + امش بدائك ما مشی بك + ام فرشت

بچیزے منع ست از ضد وی + برو به بیماری خود تا وقتیکه برود آن بتو + آیا افگنده

فانا مت + امنع من ام قرفة + امنع من لبدة الاسد + الامور مرهونة

پس من مردم + مانع تر از ام قرفه + مانع تر از لبدهٔ شیر + کارها گرو کرده شدند

طعامك تحمد منامك ۞ الاقلام مطايا الافهام ۞ اكتب ما وعدك

طعام خود را ستایش کنی خواب خوش را ۞ قلمها سواریهای دانشهاست ۞ بنویس آنچه وعده کرد

على الجمل ۞ اكثر مصارع العقول تحت بروق الاطماع ۞ اكثر

بر شتر ۞ بیشتر مصراعهای عقلها زیر برقهای طمع ست ۞ بیشتر

الظنون ميون ۞ اكذب من دب ودرج ۞ اكذب من اليهير

گمانها دروغهاست ۞ دروغگوترین کسیکه رفت و آخر رسید ۞ دروغگوتر از سراب

اكذب من سهيلة ۞ اكذب من المهلب بن ابي صفرة ۞ اكذب

دروغگوتر از سهیله ۞ دروغگوتر از مهلب پسر ابو صفره ۞ دروغگوتر

من فاختة ۞ اكذب من سجاح ۞ اكذب من ابي ثمامة ۞ اكذب

از فاخته ۞ دروغگوتر از سجاح ۞ دروغگوتر از ابو ثمامه ۞ دروغگوتر

من صبي ۞ اكرم من حاتم ۞ اكسفا وامساكا ۞ اكسى من بصل

از کودک ۞ جوانمردتر از حاتم ۞ آیا ترش روئی با بخل ۞ بیشتر در لباس پوشیدن از پیاز

اكفر من حمار ۞ اكفر من ناشرة ۞ اكل وحمد خير من اكل وذم ۞ اكل

کافرتر از حمار ۞ کافرتر از ناشره ۞ خوردن و ستودن بهترست از خوردن نکوهیدن ۞ خوردن

اللحم عشية وغدوة يورث القلب غلظة وقسوة ۞ الاكل من

گوشت شبانگاه و بامداد پیدا میکند دل را درشتی و سختی ۞ خوردن از

الدين ۞ اكل الدهر عليه وشرب ۞ اكيس من قشة ۞ الأم من

دین ست ۞ خورد زمانه بروی و نوشید ۞ داناتر از قشه ۞ لئیم تر از

راضع ۞ الأم من مادر ۞ الا اكن صنعا فاني اعلم ۞ الاحية

راضع ۞ ناکس تر از مادر ۞ اگر نیستم ماهر بس بحقیقی عمل میکنیم باندازه دانش خود ۞ اگر نیست

حجّام ساباط + اَفسِحرٌ هٰذا اَم اَنتم لا تُبصِرون + اِفشاءُ الاسرار لیس

حجام ساباط + آیا پس جادوی ست این یا شما نمی بینید + هویدا کردن راز ها نیست

مِن سُنَنِ الاحرار + افضلُ الزُّهدِ اِخفاؤُه + افضلُ النّاسِ مَن لم تُفسِد

از روشهای شریفان + بهترین زهد پوشیدن وی ست + بهترین مردمان کسی ست که تباه نکند

الشَّهوةُ دِینَه + افضلُ البِرِّ ما لا مَنَّ فیه ولا مطل + افضلُ المعروف

خواهش نفس دین او را + بهتر نکوئی آنکه احسان نباشد در آن و نه درنگ + بهترین نکوئی

اِعانةُ الملهوف + افضحُ مِن حَبقةٍ فی حَلقةٍ + اُفٍّ لِمَن لا تَندی صَفاتُه

مدد کردن غمگین ست + رسواتر از نادان در جماعت + اف ست مر کسی که جوانمردی نکرد

اَفلتَ وله حُصاص + اَفلتَ وانحَصَّ الذَّنبُ + اَفلتَ فلان

برجست و حال آنکه مر او را گوز زدن ست + برجست و حال آنکه بریده شد دم + برجست فلان

بِجُرَیعةِ الذَّقَن + افواهُها مَجاسُّها + الافواهُ مقدّمةُ الکون + الاقارب

بجرعهٔ زنخ + دهنهای شتر نبضهای او ست + دهنها مقدمهٔ وجود ست + نزدیکان

کالعقارب + اقبحُ الکلامِ مدحُ اللِّئام + اقبحُ مِن قِردةٍ + اقتلونی

مانند کژدمهاست + زشت‌ترین سخن ستایش ناکسان ست + زشت‌تر از بوزنه‌ها + بکشید مرا

ومالکًا + اقذرُ مِن حَیضةٍ + اَقریٰ مِن حابی الذَّهب + اقسیٰ مِن

و مالک را + پلیدتر از حیض + مهمانی کننده‌تر از دهندهٔ زر + سخت‌تر از

الحجر + اقطفُ مِن ذَرَّةٍ + اقلُّ فی اللفظِ مَن لا شیءَ فی العدد + اقلُّ

سنگ + نیک برنده‌تر از مورچه + کمتر در گفتن کسی ست که نیست چیزی در شمار + کمتر

مِن هذا لِیقرعَ شاربَه + اقلُّ التّأنّی اجلُّ مِن اکثرِ العجلة + اَقلِل

ازین سیر شد کنارهٔ لب خود را + کمتر توقف کردن بزرگتر ست از بیشتر شتافتن + اندک کن

اَعَقُّ مِنْ ضَبٍّ + اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ + الْاَعْمَالُ بِخَوَاتِيمِهَا + الْاَعْمَالُ

نافرمان تر از سوسمار + بدانید که البته خدا سخت تر است عذاب او + اعتبار عملها به خاتمه آنهاست + ثواب عملها

بِالنِّيَّاتِ + الْاَعْمَالُ ثِمَارُ النِّيَّاتِ + اَعْمَرُ مِنْ مُعَاذٍ + اَعْمَرُ مِنْ نَصْرٍ + اَعْنَى بِهَوْجَ بَرْقٍ

به نیتهاست + عملها بارهای نیتهاست + دراز تر از روی زندگی از معاذ + دراز تر زندگانی از نصر + آیا از شرابی مدادی

اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْقَضِيَّةِ الْمَعْكُوسَةِ + اَعْوَرُ عَيْنَكَ وَالْحَجَرَ + اَعْيَى مِنْ بَاقِلٍ + اَعْيَى الدَّاءِ

پناه میگیرم بخدا از قضیه تبدیل کرده شده + یک چشم شد چشم تو و سخت شد + عاجز تر از باقل + عاجز کرد بیماری

الدَّوَاءَ + اَعْيَبُ مِنْ بَغْلَةِ اَبِي دُلَامَةَ + اَعْيَيْتَنِي بِاُشُرٍ فَكَيْفَ بِدُرْدُرٍ

دوا را + معیوب تر از استر ابو دلامه + عاجز کردی مرا به تیزی دندان پس چگونه بجایی

اِغْدِرْ بِقِنْيَةٍ اَوْ دَعْ + اَغْدَرُ مِنْ صَقْرٍ + اَغَرُّ مِنْ ظَبْيٍ مُقْمِرٍ + اَغَرُّ مِنْ

بی وفائی کن بگیر بگوی یا بگذار + بی وفاتر از چرغ + فریبنده تر از آهوی شب باقمر + فریبنده تر از

سَرَابٍ + اَغْزَلُ مِنْ فُرْعُلٍ + اَغْزَلُ مِنِ امْرِئِ الْقَيْسِ + اَغْلَى فِدَاءً مِنْ

نمایش آب + عاشق تر از بچه کفتار + غزل گوینده تر از امرء القیس + گران تر از روی بها از

حَاجِبِ بْنِ زُرَارَةَ + اَغْلِقِ الْاَبْوَابَ اَيُّهَا الْبَوَّابُ + اَغْنَى الصَّبَاحُ

حاجب پسر زراره + بند کن درها را ای دربان + بی نیاز کرد صبح

مِنَ الْمِصْبَاحِ + اَغْنَى مِنَ التُّفَّهِ عَنِ الرُّفَهِ + اِفْتَحْ صُرَرَكَ تَعْلَمْ عُجَرَكَ

از چراغ + بی نیاز تر از درنده از کاه + بگشا خوشه خود را بدانی عیبهای خود را

اَفْتَكُ مِنَ الْبَرَّاضِ + اَفْحَشُ مِنْ فَاسِيَةٍ + اَفْرِخْ رُوعَكَ + اَفْرَسُ

دلیرتر از براض + بیهوده تر از فاسیه + بیرون کن ترس خود را + دانا تر

مِنْ مُلَاعِبِ الْاَسِنَّةِ + اَفْرَسُ مِنْ عَامِرِ بْنِ الطُّفَيْلِ + اَفْرَغُ مِنْ

از بازی کننده نیزه ها + داناتر از عامر بن طفیل + فارغ تر از

مع الغين

مع الفاء

أطول صحبة من نخلتي حلوان + أطول من فراسخ دير كعب + أطيش

درازتر از روی صحبت از دو درختِ خرمای حلوان + درازتر از فرسخهای دیر کعب + سبکتر

من طامر + أطيش من فراشة + أظرف من زنديق + أظلم

از کیک + سبکتر از پروانه + ظریف تر از زندیق + ظالم تر

من الشيب + أظلم من صبي + أظل من حجر + أظمأ من رمل + إظهار

از پیری + ظالم تر از کودک + سایه ناک تر از سنگ + تشنه تر از ریگ + ظاهر کردن

الغنى من الشكر + أظهر من الشمس و أبين من الأمس + الإعلاق

تونگری از شکر + ظاهرتر از آفتاب و هویداتر از دی + آویختن

بناب الفيل أسهل من التعلق بباب البخيل + أعدى من

بدندان پیل آسان تر از متعلق شدن بدروازهٔ بخیل + از حد درگذرنده تر از

الشنفرى + أعدى عدوك نفسك التي بين جنبيك + أعدل

شنفری + دشمن تر دشمن تو نفس تست آنکه میان هر دو پهلوی تست + منصف تر

من الميزان + أعذر من أنذر + أعرى من المغزل + أعرضت الفرقة

از ترازو + بسیار گناهگار گردید کسیکه ترسانید + برهنه تر از دوک + ظاهر کرده شد جدائی

أعرف من المائح باست الماتح + أعز من كليب وائل + أعز من

شناساتر از فرود شونده به تک چاه به کون کشنده آب چاه + نادرتر از کلیب وائل + نادرتر از

بيض الأنوق + أعز من الأبلق العقوق + أعز من الغراب الأعصم

بیضه های ناقه ها + نادرتر از ابلق باردار + نادرتر از زاغیکه نوک بازوی او

أعز من أم قرفة + أعط القوس باريها + أعطي العبد كراعا فطلب ذراعا

نادرتر از ام قرفه + بده کمان را بسازندهٔ او + داده شد بنده پاچه را پس طلب کرد دست

القَومُ شُفَرُهُمْ + اَصْفٰی مِنْ عَینِ الدِّیْكِ + اَصْفٰی مِنْ عَینِ الظَّبْیِ +
گروه خادم ایشانست + صاف تر از چشم خروس + صاف تر از چشم آهو +

اَصْفَرُ الوَجْنَتَینِ کَالمُنَافِقِ + اِصْنَعِ المَعْرُوفَ وَلَوْ اِلٰی کَلْبٍ +
زرد تر هر دو رخساره مانند منافق + بکن نکوئی اگرچه بسوی سگ باشد +

اَصْنَعُ مِنَ النَّحْلِ + الاَصِیلُ لَا یُخْطِی اَضْبَطُ مِنْ عَائِشَةَ +
صانع تر از مگس شهد + اصیل خطائی کند + نگاهدارنده تر از عائشه رض +

اِضْرِبِ البَرِیَّ حَتّٰی یَعْتَرِفَ السَّقِیمُ + اَضْرَعُ مِنْ کَلْبٍ + اَضْرَعَنِی
بزن بی گناه را تا اقرار کند گنهگار + خوار تر از سگ + خوار کرد مرا

الحُمّٰی + الاِضْطِرَارُ یُذْهِبُ الاِخْتِیَارَ + اَضَلُّ مِنْ سِنَانٍ + اَضَلُّ
تب + بیقراری می برد اختیار را + گمراه تر از سرنیزه + گمراه تر

مِنْ قَارِظِ عَنَزَةَ + اَضَلُّ مِنْ مَوْؤُدَةٍ + اِضْمَارُ الغَضَبِ عَلٰی مَنْ قَدْ
از چیننده برگ سلم از قبیله عنزه + گمراه تر از دختر زنده بگور کرده شده + نهان داشتن خشم بر کسیکه البته

مَکَّنَ مُهْلِكٌ + اَضْیَعُ مِنْ غِمْدٍ بِغَیْرِ نَصْلٍ + اَضْیَعُ مِنْ یَدٍ فِی رَحِمٍ +
قدرت یافته هلاک کننده است + ضائع تر از نیام بدون شمشیر + ضائع تر از دست در زهدان +

اَضْیَقُ مِنْ سَمِّ الخِیَاطِ + اِطَالَةُ الکَلَامِ مُفْضٍ اِلَی المَلَالِ وَ
تنگ تر از سوراخ سوزن + دراز کردن سخن رساننده است بسوی اندوه و

الاِبْرَامِ + اَطْرِقْ کَرٰی اِنَّ النَّعَامَةَ فِی القُرٰی + اَطْلَبُ مِنْ جَنِیْبٍ
انقطاع + خاموش باش ای کروان البته شترمرغ در دیه ها محبوس است + طلب کننده تر از جانبی که

یَطْلُبُونَ وَلَیْسَ + اُطْلُبُوا الخَیْرَ عِنْدَ حِسَانِ الوُجُوهِ + اَطْمَعُ مِنْ اَشْعَبَ
می جویند مردمان و نیست مطلوب حاصل + بجوئید نیکی را نزدیک خوبرویان + طامع تر از اشعب +

لِنَفْسِكَ وَلِلسُّوقِ + اَلْاِشْتِغَالُ بِمَا فَاتَ تَضْيِيعُ الْاَوْقَاتِ +

برای ذات خود و برای بازار یعنی تجارت + مشغول شدن بانچه فوت شد ضائع کردن وقتهاست +

اَشَدُّ الْغُصَصِ فَوْتُ الْفُرَصِ + اَشَدُّ الْعُقُوبَاتِ عُقُوبَةُ الْفِرَاقِ +

سخت ترین غصه ها درگذشتن فرصتهاست + سخت ترین عذابها عذاب جدائیست +

اَشَدُّ عَصَبِيَّةً مِنَ الْحَجَفِ + اَشَرُّ السَّلَاطِينِ مَنْ خَافَهُ الْبَرِيُّ وَ

سخت تر از روی حمایت از کوه + بدترین پادشاهان کسیست که بترسد اورا بی گناه و

يَعْتَمِدُ عَلَيْهِ الْجَرِيُّ + اَشْرَفُ الْغِنٰى تَرْكُ الْمُنٰى + اَشْغَلُ مِنْ ذَاتِ

اعتماد کند بروی دلیر + بزرگتر توانگری گذاشتن آرزوهاست + مشغول تر از زن صاحب

النِّحْيَيْنِ + اَشْقَرُ اِنْ يَتَقَدَّمْ يُنْحَرْ وَاِنْ يَتَأَخَّرْ يُعْقَرْ + اَشْكَرُ مِنْ بَرْوَقَةٍ

دو مشک + شتر سرخ مو اگر پیش شود ذبح کرده شود و اگر پس آید خسته کرده شود + شاکرتر از بروقه +

اَشْهَرُ مِنْ قِفَا نَبْكِ + اَشْهٰى مِنْ قُبْلَةِ الْعِذَارِ + الْاَشْيَاءُ تَتَبَيَّنُ

مشهورتر از قفا نبک + خواهان تر از بوسهٔ رخسار + چیزها هویدا می شوند

بِاَضْدَادِهَا + اَصْبَحَ اَمِيرًا وَاَمْسٰى اَسِيرًا + اَصْبَرُ مِنْ ذِي ضَاغِطٍ

به ضدهای خود + صبح کرد درحالیکه امیرست و شام کرد درحالیکه قیدیست + صابرتر از صاحب سومار

اَصْبَرُ مِنَ الْاَثَافِيِّ عَلَى النَّارِ + اِصْحَبِ السُّلْطَانَ بِالْحَذَرِ + اَصْدَقُ

صابرتر از دیکپایها بر آتش + مصاحب شو پادشاه را به خوف + راست تر

الْمَقَالِ مَا نَطَقَتْ بِهِ صُورَةُ الْحَالِ + اَصْرَدُ مِنْ عَيْنِ الْحِرْبَاءِ + اَصْرَدُ

سخن آنکه گویا شود بوی صورت حال + نافذتر از چشم آفتاب پرست + نافذتر

مِنَ الْعَنْزِ الْجَرْبَاءِ + اَصْعَبُ الْاَشْيَاءِ الْمَشْيُ بِالْاَقْدَامِ + اَصْغَرُ

از مادهٔ آهوی خارش دار + دشوارترین چیزها رفتار کردنست بقدمها + خردترین

أَسْرَعُ مِنْ نِكَاحِ أُمِّ خَارِجَةَ ۔ أَسْرَعُ مِنْ لَحْسِ الْكَلْبِ أَنْفَهُ ۔ أَسْرَعُ
شتاب تر از نکاح ام خارجہ ۔ شتاب تر از لیسیدن سگ بینی خود را ۔ شتاب تر

مِنْ طَرْفَةِ عَيْنٍ ۔ أَسْرَعُ مِنَ السَّيْلِ إِلَى الْحَدُورِ ۔ أَسْرَعُ مِنَ النَّارِ
از برہم زدن چشم ۔ شتاب تر از رفتن آب بسوی جای نشیب ۔ شتاب تر از آتش

تُدْنِي مِنَ الْحَلْفَاءِ ۔ أَسْرَعُ إِلَى الْقُلُوبِ مِنَ النَّارِ إِلَى الْيَرَاعِ ۔ أَسْرَقُ
کہ نزدیک کردہ شود از گیاہ ۔ شتاب تر بسوی دلہا از آتش بسوی چوب ۔ دزدندہ تر

مِنْ زَبَابَةٍ ۔ أَسْرَقُ مِنْ شِظَاظٍ ۔ أَسْرَقُ مِنْ عَقْعَقٍ ۔ أَسْعَدُ الرُّعَاةِ مَنْ سَعِدَ
از موش کر ۔ دزدندہ تر از شظاظ ۔ دزدندہ تر از عکہ ۔ نیکبخت ترین نگہبانان کسی ست کہ نیکبخت شود

بِهِ رَعِيَّتُهُ ۔ أَسَعْدٌ أَمْ سُعَيْدٌ ۔ إِسْقِ أَخَاكَ النَّمَرِيَّ يَصْطَبِحْ ۔ إِسْقِ
بسبب وی رعیت او ۔ آیا سعد ست یا سعید ۔ سیراب کن برادر خود را کہ نمری ست تا شراب بامدادی نوشد ۔ سیراب کن

رَقَاشِ إِنَّهَا سَقَّايَةٌ ۔ أَسْمَعُ جَعْجَعَةً وَلَا أَرَى طِحْنًا ۔ أَسْمَعُ مِنْ سِمْعٍ
رقاش را کہ بتحقیق او بسیار آب دہندہ است ۔ می شنوم آواز آسیا را و نمی بینم آرد را ۔ شنواتر از بچہ گرگ

أَسْهَلُ مِنْ جَلْدَانَ ۔ أَشْأَمُ مِنَ الْغُرَابِ ۔ أَشْأَمُ مِنْ مَنْشِمٍ ۔ أَشْأَمُ
نرم تر از جلدان ۔ بدفال تر از زاغ ۔ بدفال تر از منشم ۔ بدفال تر

مِنْ قَاشِرٍ ۔ أَشْأَمُ مِنْ خَوْتَعَةٍ ۔ أَشْأَمُ مِنْ طُوَيْسٍ ۔ أَشْأَمُ مِنَ الْبَسُوسِ
از قاشر ۔ بدفال تر از خوتعہ ۔ بدفال تر از طویس ۔ بدفال تر از بسوس

أَشْأَمُ مِنْ دَاحِسٍ ۔ أَشْأَمُ مِنَ الشَّقْرَاءِ عَلَى نَفْسِهَا ۔ أَشْبَهُ شَرْجٌ
بدفال تر از داحس ۔ بدفال تر از شقراء بر ذات خود ۔ مانا شد شرج

شَرْجًا لَوْ أَنَّ أُسَيْمِرًا ۔ إِشْتَرِ الْمَوْتَانَ وَلَا تَشْتَرِ الْحَيَوَانَ ۔ إِشْتَرِ
شرج را اگر بتحقیق درختان سمرہ بودے ۔ خرید کن مردہ را و خرید مکن حیوان یعنی غلام جانور ۔ خرید کن

دهرٌ وزوجٌ مهرٌ اساسٌ الکفر موافقة النفس + اسایرو

زمانه وشوهر مهر + بنیاد کفر موافقت کردن نفس ست + ای سیر کننده

الیوم وقد زال الظهر + اسأل من فلحس + استاهلی اهالتی و

روز وتحقیق زائل شد وقت ظهر + خواهنده تر از فلحس + خرید کن پیه مرا و

احسنی ایالتی + استُ لحالب اعلم + استاصل الله شأفته

نکوئی کن سیاست مرا + کون دوشنده شیر دانا ترست + ببرد خدا بیخ اورا +

استراحة النفس فی الیأس من ایدی الناس + استراح من لا

آسایش جان در ناامیدیست از دستهای مردمان + آرام یافت کسی که

عقل له + استر سوءة اخیک لما تعلم انت انها فیک + الاستشا

عقل مراورا + بپوش عیب برادر خود را بنابر آنچه میدانی تو که البته آن عیب در تست + مشوره گرفتن

عین الهدایة + استعبد الانسان احسان + استعینوا علی

عین رهنمونی ست + بنده گرفت انسان را نکوئی + مدد خواهید بر

حوائجکم بالکتمان + الاستعارة من المستعیر کالسؤال من الفقیر

حاجتهای خود بنهان داشتن + عاریت گرفتن از عاریت گیرنده مانند سوال کردن ست از محتاج +

الاستقامة فوق الکرامة + استقدمت رحالتک + استکرمت

استقامت بالای کرامت ست + پیش رفت زین چرمین تو + بزرگواری بدست

فاربط + استنوق الجمل + استنّت الفصال حتی القرعی + الاستیناس

پس ببند + ناقه شد شتر + برجست شتربچه از مادر جدا شده تا آنکه شتران آبله برآمده است

من علامة الافلاس + اسد حطوم خیر من ملک غشوم +

از نشان افلاس ست + شیر شکننده یعنی شیر نر بهترست از بادشاه ظالم +

أَذَلُّ مِنْ وَتَدٍ بِقَاعٍ × أَذَلُّ مِنْ أُمَوِيٍّ بِكُوفَةٍ يَوْمَ عَاشُورَاءَ ×

خوار تر از میخ جایها × خوار تر از اموی در کوفه روز دهم محرم ×

الأُذُنُ تَعْشَقُ قَبْلَ الْعَيْنِ أَحْيَانًا × إِذَا وَرَدْتَ مَاءً لَمْ تُصَدَّدْ ×

گوشش عاشق می شود پیش از چشم در بعضی اوقات × چون وارد شوی آب را اول در نیائی ×

أَرْأَفُ مِنْ أُمِّ الْحُوَارِ بِحُوَارِهَا × إِرَادَةُ اللهِ غَالِبٌ عَلَى إِرَادَةِ

مهربان تر از ناقه به بچهٔ خود × اراده خدا غالب است بر اراده

النَّاسِ × أَرَاكَ بَشَرُهُ مَا أَحَارَ مِشْفَرُهُ × أَرْبَابُ الدُّوَلِ مُلْهَمُونَ

مردمان × نمود ترا روی جنبش نکرد لب × صاحبان دولتها الهام کرده می شوند

أَرَدْتُ عَمْرًا وَأَرَادَ اللهُ خَارِجَةَ × أَرْسَبُ مِنْ رَصَاصَةٍ × أَرْسِلْ

خواستم عمر را و خواست خدا خارجه را × بتک نشیننده تر از سنگ سخت × بفرست

حَكِيمًا وَلَا تُوصِهِ × الْأَرْضُ الطَّيِّبُ تُخْرِجُ نَبَاتًا حَسَنًا وَالَّذِي

حکیم را و وصیت مکن اورا × زمین پاکیزه بیرون ے آرد گیاه خوب را و چیزیکه

خَبُثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا × أَرَقُّ مِنَ النَّسِيمِ وَمِنَ الْهَوَاءِ × أَرَقُّ

پلید است بیرون نمی آید مگر زشت × نرم و تنک تر از باد نرم و از هوا × تنک تر

مِنْ دِينِ الْقَرَامِطَةِ × أَرَقُّ مِنَ النَّسِيبِ × أُرِيهَا نَمِرَةً أَرْكُهَا مَطِرَةً

از دین قرامطه × نرم تر از صاحب نژاد × بنما مرا آنرا از پیسه بنمایم ترا آنرا بارنده

أَرْوَى مِنَ النَّعَامِ × أَرْوَى مِنَ النَّقَاقَةِ × أُرِيهَا السُّهَى وَتُرِينِي الْقَمَرَ ×

سیراب تر از شترمرغ × سیراب تر از غوک × بنمایم اورا سها و بنمائی مرا ماهتاب ×

أَزْنَى مِنْ هِرٍّ × أَزْنَى مِنْ سَجَاحِ × الْأَزْوَاجُ ثَلَاثَةٌ زَوْجُ بَهْرٍ وَزَوْجُ

زناکننده تر از گربه × زانی تر از شیر × شوهران سه اند شوهر روشن چشم و شوهر

لَمْ تَجْلِدْنِي ✝ إِذَا لَمْ تَسْتَحِي فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ ✝ إِذَا لَمْ تَغْلِبْ فَاخْلُبْ ✝

تازیانه نزنی مرا چون شرم نکنی پس بکن هرچه خواهی ✝ وقتیکه غالب نشوی پس فریب کن ✝

إِذَا مَا الْقَارِظُ الْعَنَزِيُّ آبَا ✝ إِذَا مَا تَلْقَ مِنْ هَمٍّ فَحَاوِلْهَا وَنَاوِلْهَا ✝

وقتیکه قارظ عنزی باز آید ✝ وقتیکه ملاقات کنی از اندوه پس قصد کن آنرا و دریاب آنرا ✝

إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ✝ إِذَا مَاتَ الْاِعْتِصَامُ عَاشَ الْاِنْتِقَامُ ✝

وقتیکه بگذرند بسوی لغو بگذرند درحالیکه کریم اند ✝ چون بمیرد جنگ زدن زندگانی کند عوض گرفتن ✝

إِذَا مَكَرَ اللهُ بِبَلْدَةٍ جَعَلَ حَاكِمَهَا قِرَدَةً ✝ إِذَا مَلَكَ الْأَرَاذِلُ

وقتیکه بیازماید خدا شهری را گرداند حاکم آنرا بوزنه ها ✝ چون مالک شوند دونان

هَلَكَ الْأَفَاضِلُ ✝ إِذَا مَلَكْتَ فَاسْجَحْ ✝ إِذَا نَزَلَ الْقَدَرُ بَطَلَ

هلاک شوند فاضلان ✝ چون مالک شوی پس آسانی گر ✝ چون فرود آید حکم خدا باطل شود

الْحَذَرُ ✝ إِذَا وَافَقَ الْهَوَى الْحَقَّ أَرْضَيْتَ الْخَالِقَ وَالْخَلْقَ ✝ إِذَا

ترسیدن ✝ چون موافق شود خواهش حق را راضی کنی خالق را و مخلوق را ✝ وقتیکه

وَافَقَ هَوَاكَ رَشَادَكَ فَقَدْ أَحْرَزْتَ مَعَادَكَ ✝ إِذَا وَجَدْتَ

موافق شود خواهش تو راه یابی ترا پس تحقیق فراهم کردی آخرت خود را ✝ چون بیابی

الْقَبْرَ مَجَّانًا فَادْخُلْ فِيهِ ✝ إِذَا هَبَّتِ الرِّيَاحُ فَاغْتَنِمْهَا فَإِنَّ لِكُلِّ عَاصِفَةٍ

قبر را رایگان پس داخل شو در آن ✝ چون بوزد بادها پس غنیمت دان آنها را پس تحقیق برای

سُكُونًا ✝ إِذَا يَئِسَ الْإِنْسَانُ طَالَ لِسَانُهُ ✝ اُذْكُرْ غَائِبًا تَرَهُ ✝ اُذْكُرْ

ایستادن است ✝ وقتیکه نا امید شود آدمی دراز گردد زبانش ✝ یاد کن غائب را ببینی آنرا ✝ یاد کن

غَائِبًا تَقْرُبُ ✝ أَذَلُّ مِنَ الْمَطَايَا ✝ أَذَلُّ مِنْ جَنِيبٍ ✝ أَذَلُّ مِنْ دَ

غائب را نزدیک شود ✝ خوارتر از بارکشان ✝ خوارتر از مسافر ✝ خوارتر از د

إِذَا زَلَّ الْعَالِمُ زَلَّ بِزَلَّتِهِ الْعَالَمُ + إِذَا سَادَ اللِّئَامُ بَادَ الْكِرَامُ
چون بلغزد عالم بلغزد بلغزش او جهان + چون سردار شوند ناکسان ہلاک گردد کریمان +
إِذَا سَادَ السَّفِلُ خَابَ الْأَمَلُ + إِذَا سَمِعْتَ بِسُرَى الْقَيْنِ فَاعْلَمْ
چون مہتر شوند ناکسان نومید گردد امید + چون بشنوی در شب رفتن آہنگر را پس بدانکہ
أَنَّهُ مُصْبِحٌ + إِذَا سَكَتَّ عَنْ جَاهِلٍ فَقَدْ أَوْسَعْتَهُ جَوَابًا وَأَوْجَعْتَهُ
بتحقیق او بامداد کنندہ است + چون خاموش شدہ از جاہل پس البتہ فراخ گردانیدی او را از روی جواب و دردناک گردی
عِتَابًا + إِذَا ضَحِكَ الْقِرْدُ يَبْكِي اسْتُهُ + إِذَا ضَاقَ الْأَمْرُ اتَّسَعَ + إِذَا
از روی غصہ + چون بخندد بوزنہ بگرید کون او + چون تنگ شود امر فراخ شود + چون
طِرْتَ فَقَعْ قَرِيبًا + إِذَا طَلَعَ السُّهَيْلُ قَطَعَ السَّيْلُ + إِذَا عَزَّ
پرواز کردی پس بیفت قریب + چون طلوع کند سہیل بریدہ شود آب ان + چون غالب شود
أَخُوكَ فَهُنْ + إِذَا عُرِفَتِ الْحَوْبَةُ قُبِلَتِ التَّوْبَةُ + إِذَا فَاتَ الشَّرْطُ
برادر تو پس نرمی کن + چون شناختہ شود گناہ قبول کردہ شود توبہ + وقتیکہ فوت شود شرط
فَاتَ الْمَشْرُوطُ + إِذَا قُلْتَ لَهُ زِنْ طَأْطَأَ رَأْسَهُ وَحَزِنَ + إِذَا قَلَّتِ
فوت گردد مشروط + چون بگفتی مر او را بسنج فرود کند سر خود را و غمگین شود + وقتیکہ اندک شود
الْعُقُولُ كَثُرَتِ الْفُضُولُ + إِذَا قَامَتِ الْقِيَامَةُ تُعَدُّ الثَّوَابِتُ
عقلہا زیادہ شود بیہودگیہا + چون قائم شود قیامت شمار کردہ شود عملہای ثابت

شعر إِذَا كَانَ الْغُرَابُ دَلِيلَ قَوْمٍ ÷ سَيَهْدِيهِمْ طَرِيقَ
چون باشد زاغ رہنمای گروہ ÷ نزدیک است کہ ہدایت کند آنہا را راہ
الْهَالِكِينَا ÷ إِذَا كُنْتَ كَذُوبًا فَكُنْ ذَكُورًا + إِذَا لَمْ تَجِدْنِي
ہلاک شوندگان ÷ وقتیکہ شوی بسیار دروغگو پس باش نکو یاد گیرندہ + وقتیکہ نیافتی مرا

الکلام + اذا تم الفقر فہو اللہ + اذا تخاصم السارقان

کلام + چون کامل شود فقر پس آن خدا است + چون باہم جنگ کنند دو دزد

ظہر المسروق + اذا تغیر السلطان تغیر الزمان + اذا جاء القضاء

ظاہر شود دزدیدہ + چون متغیر شود پادشاہ متغیر گردد زمانہ + چون بیاید قضا

عمی البصر + اذا جاء اجلہم لا یستاخرون ساعۃ ولا یستقدمون +

نابینا شود بینائی + وقتیکہ بیاید میعاد ایشان تاخیر نکنند یکساعت و نہ سبقت کنند +

اذا جاء لضفدع البیر منیۃ یعتصم بحبل الحیۃ + اذا جاء

چون بیاید برای غوک چاہ مرگ چنگ در زند برسن مار + چون بیاید

اجل البعیر حام حول البیر + اذا جاء الاحتمال بطل الاستدلال +

مرگ شتر بر گردد گرد چاہ + چون بیاید احتمال باطل شود دلیل +

اذا جاءت الحین جاءت العین + اذا حاق القضاء ضاق

چون بیاید ہلاکی بیاید چشم + چون فرود آید قضا تنگ گردد

الفضاء + اذا حلت المقادیر ضلت التدابیر + اذا حمل علی الثور

جای فراخ + چون فرود آید اندازہا ضائع شود تدبیرہا + چون بردا شتہ شود بر ثور

عقد الثریا جدیر بنطاق الجوزاء السرطان + اذا خرج الحیۃ

گرہ ثریا لائق ست بکمربند جوزا او سرطان + چون بیرون آید مار

من حجر قتلت بالحجر + اذا ذکرت الذیب فاعدلہ القضیب +

از سوراخ کشتہ شود بسنگ + چون ذکر کردی گرگ را پس آمادہ گردان ازای تیغ بران را +

اذا ذہب الحیاء حل البلاء + اذا ذہب الوفاء نزل البلاء +

چون برود شرم فرود آید مصیبت + وقتیکہ برود وفا نازل شود مصیبت +

خَیطٍ بَاطِلٍ اِذَا اَتَاکُمْ کَرِیْمُ قَوْمٍ فَاَکْرِمُوْہُ ⁺ اِذَا انْتَهَى الْاَمْرُ

سراب ⁺ وقتیکه بیاید شما را عزیز قوم پس گرامی کنید او را ⁺ وقتیکه بغایت رسد امر

اِلَى الْکَمَالِ عَادَ اِلَى الزَّوَالِ ⁺ اِذَا انْتَهَتِ الْمُدَّةُ لَمْ یَنْفَعِ الْعُدَّةُ

بسوی کمال بازگردد بسوی نقصان ⁺ وقتیکه بغایت رسد مدت نفع نکند سامان ⁺

اِذَا اَدْبَرَ الدَّهْرُ عَنْ قَوْمٍ کَفٰى عَدُوَّهُمْ ⁺ اِذَا اَلْقَیْتَ جِلْبَابَ

چون پشت دهد زمانه از قومی کفایت کند دشمن آن قوم را ⁺ وقتیکه افگندی چادر

الْحَیَاءِ فَقُلْ مَا شِئْتَ ⁺ اِذَا اَرْجَحَنَّ شَاصِیًا فَارْفَعْ یَدًا ⁺ اِذَا افْتَقَرَ

شرم را پس بگو آنچه خواهی ⁺ وقتیکه غالب شوی شاصی را پس بردار دست را ⁺ چون محتاج

الْیَهُوْدِیُّ نَظَرَ فِیْ حِسَابِ الْعَتِیْقِ ⁺ اِذَا اصْطَلَحَ السِّنَّوْرُ وَالْفَارُ

یهودی نگرد در حساب مال ⁺ وقتیکه مصالحه کنند گربه و موش

دُکَّانُ الْبَقَّالِ ⁺ اِذَا اسْتَبَدَّ الْاِنْسَانُ بِرَاْیِهٖ عَمِیَتْ عَلَیْهِ الْمَرَاشِدُ ⁺

دوکان بقال ⁺ چون مستقل شود آدمی بخرد خود پوشیده شود بروی میان راهها

اِذَا اصْطَنَعْتَ الْمَعْرُوْفَ فَاسْتُرْهُ ⁺ اِذَا اصْطُنِعَ اِلَیْکَ فَانْشُرْهُ

چون نکوئی کنی مرد مشهور را پس بپوش او را ⁺ وقتیکه نکوئی کرده شود بسوی تو پس مشهور کن او را

اِذَا اَرَادَ اللّٰهُ شَیْئًا هَیَّاَ اَسْبَابَهٗ ⁺ اِذَا اسْتَشَرْتَ الْجَاهِلَ

هرگاه بخواهد خدا چیزیرا پس آماده کند اسباب او را ⁺ هرگاه مشورت خواهی از جاهل

اِخْتَارَ لَکَ الْبَاطِلَ ⁺ اِذَا بَلَغْتَ بِالسِّتِّیْنَ فَاقْتُلْ بِالسِّکِّیْنِ ⁺

اختیار کند برای تو ناحق را ⁺ چون برسد بشصت پس بکشش به کارد ⁺

اِذَا تَکَرَّرَ تَقَرَّرَ ⁺ اِذَا تَمَّ اَمْرٌ بَدَا نَقْصُهٗ ⁺ اِذَا تَمَّ الْعَقْلُ نَقَصَ

چون مکرر شود قرار گیرد ⁺ هرگاه تمام شود امری ظاهر شود نقصان او ⁺ چون کامل شود عقل کم شود

مِن ذاتِ النِّحیَین * اَخشَنُ مِن لِیفَةٍ * اَخطأتْ اِستُه الحُفرةَ

از زن صاحب دو مشک روغن * درشت تر از پاره پوست خرما * خطا کرد مقعده اش مغاک را

الاُمُّ فخ * اِخفاءُ الشدائدِ من المروّةِ * اَخلیٰ من جوفِ حِمارٍ

برادر دامست * پنهان داشتن سختیها از جوانمردیست * تهی تر از جوف حمار

اَخلَفُ مِن شُربِ الکمّونِ * اَخلَفُ من عُرقوبٍ * الاَخلاقُ

دهن بوی کبر نده تر از نوشیدن زیره * خلاف وعده کننده تر از عرقوب * خلقها

کنوزُ الاَرزاقِ * اَخنَثُ من دَلالٍ * اِخوانُ هٰذا الزمانِ

گنجهای روزیهاست * سست تر از دلال * برادران این زمان

جواسیسُ العیوبِ * اَخوکَ مَن واساکَ فی الشِّدّةِ * اَخوکَ

جوینده گان عیبها اند * برادر تو کسیست که غمخواری تو کند در سختی * برادر تو

مَن واساکَ فی النَّشَبِ لا مَن ساواکَ فی النَّسَبِ * اَخوکَ مَن

کسی ست که حسن سلوک کند بتو در مال نه کسیکه همسری تو کند در نسب * برادر تو کسی

صَدَقَکَ لا مَن صَدَّقَکَ * اَخیَلُ من مُذالةٍ * اَخیَبُ صفقةً

که راست کند ترا نه کسیکه راست گو دارد ترا * متکبر تر از مذاله * نومید تر از روی صفقه

مِن شیخِ مَهوٍ * اَداءُ الدَّینِ من الدِّینِ * اَدَبُ المرءِ خیرٌ من

از پیر مهو * ادا کردن قرض از دین ست * ادب مرد بهترست از

ذَهَبِهِ * اَدرِکنی ولو باحدِ المغروَّینِ * اُدعُ الی طعامِکَ

زر او * دریاب مرا اگرچه بیکی از دو تیر باشد * بخوان بسوی طعام خود

مَن یَدعُوا الیٰ جَفائِکَ * اِدفَعِ الشَّرَّ بعودٍ اَو عَمودٍ * اَدَقُّ مِن

کسی را که میخواند بسوی بدی کردن ترا * دور کن بدیرا بباز گشتن یا ستون خانه * باریکتر از

مِن يَحيَى + اَحمَقُ مِن حَمِيدَة + اَحمَقُ مِن دُغَة + اَحمَقُ مِن رِجلَة + اَحمَقُ

از یحیی + گول تر از حمیده + گول تر از دغه + بی عقل تر از تره خرفه + بی عقل تر

مِن جُهَيزَة + اَحمَقُ مَا يَتَوَجَّه + اَحمَقُ مِنَ الَّذِي يَمتَخِطُ بِكُوعِه +

از جهیزه + گول ترست که بخوبی غائط آرد + بی عقل تر از کسیکه بینی فشاند از کوع خود

الاَحمَقُ مَن قَطَعَه العُجبُ عَنِ الاِستِشَارَةِ وَالاِستِبدَادُ

احمق کسیکه ترد اورا تکبر از مشورت خواستن و تفرد

عَنِ الاِستِخَارَة + اَحمَى مِن مُجِيرِ الظُّعن + اَحمَنَا كَهَا مُجَاشِعُهَا + اَحَن

از نکوئی خواستن + نگاه دارنده تر از پاداش رسنده + گرد اگرد های [illegible]

مِن شَارِف + اَحيَرُ مِن بَقَّةٍ فِي حُقَّة + اُخبُر تَقلِه + اِختَلَطَ الخَاثِرُ

از ناقه کلان سال + حیران تر از پشه در حقه + بیازمائی [illegible] + آمیخت شیر جغرات

بِالزُّبَاد + اِختَلَطَ الحَابِلُ وَالنَّابِلُ + اِختَلَطَ المَرعِيُّ بِالهَمَل + اَخذَ

باشیر بیکار + آمیخت تار و پود + آمیخت شتر چریده با چرانیده [illegible]

مِن ضَبّ + اَخذَ البَرِيُّ بِالجَرِيّ + اَخذَ الغَرِيمَ بِفَضلِ ثَوبِ

از سوسمار + گرفت بی گناه را عوض گنهگار + گرفت قرضدار را بفزونی جامه

المُعسِر + الاَخذُ سُرَّيطَى وَالقَضَاءُ ضُرَّيطَى + اِخرَاجُ العَينِ

درویش + وقت گرفتن قرض فرو خوردن لقمه است و وقت ادا کردن گوز زدنست + بیرون آوردن چشم

عَلَى المَدخَلِ اَسهَلُ مِن جَرحِ العَينِ فِي غَيرِ المَدخَل + اَخرَق

بر مدخل آسان ترست از خسته کردن چشم در غیر مدخل + گول تر

مِن صَبِيّ + اَخرَقُ مِن حَمَامَة + اَخرَأُ مِن حَمَّالَةِ الحَطَب + اَخزَى

از کودک + گول تر از کبوتر + برده افگننده تر از زن آرنده هیزم + رسوا تر

أجهل الناس من قلّ صوابه وكثر إعجابه * أحبّ الناس من أخذ

نادان تر مردمان کسیست که کم باشد راستی وی و بسیار باشد خودبینی او * دوست تر مردمان کسیست که بگیرد

بغير حقّ وأعطى غير مستحقّ * أحبب للناس ما تحبّ لنفسك

بیرون حق و بدهد غیر مستحق را * دوست دار برای مردمان آنچه دوست میداری برای خود

إحدى لياليك فهيسي هيسي * إحدى حظيّات لقمان * أحرص

یکی از شبهای تو پس رفتن من رفتن من * یکی از تیرهای بی پیکان لقمان * حریص تر

من نمل * أحرّ من الجمر * أحرّ من دمع المقلات * أحزم من الحرباء

از مورچه * گرم تر از شرارهای آتش * گرم تر از اشک بی بچه ای چون چشم * هوشیار تر از آفتاب پرست

أحزم من قرلّى * أحسن كما أحسن الله إليك * أحسن إلى

هوشیار تر از قرلی * نکوئی کن چنانکه نکوئی کرد خدا بجانب تو * نکوئی کن بسوی

المسيء تسده * أحسن من النار * أحسن الأشياء كلام

بدی کننده سردار او خواهی شد * نیکوتر از آتش * نیکوتر چیزها سخن

صحيح من لسان فصيح في وجه صبيح * الإحسان صنيعة

صحیح از زبان فصیح در روی خوب * نکوئی کردن هنر

الإنسان * الإحسان يقطع اللسان * أحشفاً وسوء كيلة

انسان است * نکوئی کردن می برد زبان را * آیا بدترین خرما را و بد پیمانه را

أحشّك وتروثني * أحقّ الخيل بالركض المعار * أحقر

گیاه خشک میدهم ترا و سرگین میدهی مرا * سزاوارتر اسپان برای تاختن اسب عاریتست * خوار تر

من قلامة * إحلب حلباً لك شطره * أحمق من هبنقة * أحمق

از چرکینی اندام * بدوش دوشیدنی برای تست نصف آن * بی عقل تر از هبنقه * گول تر

اتتك بخائن رجلاه × اتخذ الليل جملا تدرك × اتخذوه

آمد ترا خیانت کننده هر دو پای او + بگیر شب را اشتر تا خواهی دریافت + بگیرید او را

فعيل الحاجات × اترك وافرح × اتعب من رائض مهر × اتقوا

شتر جوان حاجتها + بگذار و خوش باش + مانده تر از ریاضت کننده بچه اسب + پرهیز کنید

مواضع التهم × اتميميا مرة وقيسيا اخرى × ايتم من

از جایهای تهمتها + آیا تمیمی یکبار و قیسی بار دیگر + بیمثال تر از

المرقش × اثبت من اصم راس × اثقل من الكانون

مرقش + ثابت تر از کر سر + گران تر از کانون +

اثقل من نهلان × اثقل من هيضة × اثقل من رقيب بين

گران تر از نهلان + گران تر از هیضه + گران تر از نگهبان میان

محبين × اجبن من صافر × اجبن من صفرد × اجبن من

دو دوست + بددل تر از صافر + بددل تر از صفرد + بددل تر از

المنزوف ضرطا × اجدى من تفاريق العصا × اجرنت بجري

منزوف + نافع تر از تفاریق چوبدستی + پاکیش دادم او را بکارهای خود

وبجري × احر او ابتغي النوافل × اجع كلبك يتبعك × اجلب

و کارهای خود + آیا متاع من و ... غنیمتها را + گرسنه دار سگ خود را پس خواهد گردید + کشنده تر

بالركب وبني مجيد × اجل النوال ما وصل قبل السؤال × اجمل

بشتر سواران و بنی مجید + بزرگ تر بخشش بخششیست که برسد پیش از سوال + بزرگتر

من ذي العمامة × اجناؤها ابناؤها × اجود من حاتم × اجوع من هرم ×

از صاحب دستار + گناه کنندگان آن سرای همین بنا کنندگان آن سرای + سخی تر از حاتم + گرسنه تر از هرم +

الورع + آفة الجند مخالفة القادة + آفة الكرام مجاورة اللئام +

پرہیزگاریست + آفت لشکر مخالفت کشندہ ہاست + آفت جوانمردان ہمسائگی بخیلانست +

آفة العلم النسيان + آفة الاحسان المن + آفة المذنب حسن

آفت علم فراموشی ست + آفت احسان منت نهادنست + آفت گنهگار خوش

الظن + الف من غراب عقدة + الف من حمام الحرم + امن

گمانست + دوستی گیرنده‌تر ست از زاغ نخلستان + دوستی گیرنده‌تر ست از کبوتر حرم + بی بیم تر ست

من حمام مكة + الآن حصحص الحق + الآن كما كان + الآن قد ندمت

از کبوتر مکه + اکنون هویدا شد حق از باطل + اکنون چنانکه بود + اکنون البته پشیمان شدی

وما ينفع الندم + ابخل من مادر + ابدأ اهم بالفراخ

وحال آنکه نفع نمیدهد پشیمانی + بخیل تر ست از مادر + ابتدا کن آنهارا بآواز بخت

يفرقوا + ابرد من ثلج + ابرد من عضرس + ابرد من عبقر + ابرد

خوابنده گشت + سردتر از برف + سردتر از یخ بچه + سردتر از تگرگ سرما + خنک تر

من قرة + ابرد من ماء همدان + ابرز من قشرة + ابر من عملس + ابرما

از خنکی چشم + سردتر از آب همدان + ظاهرتر از پوست + نیکوتر از عملس + آیا است

قرونا + ابصر من كلب + ابطأ من فند + ابلغ من سحبان

بخیل خورنده دو خرما + بیناتر از سگ + آهسته‌تر از کوه بزرگ + بلیغ تر از سحبان +

ابلغ من قس + ابن الفقيه نصف الفقيه + ابنك ابن بوحك +

بلیغ تر از قس + پسر فقیه نیمه فقیه ست + پسر تو پسر ذات تست +

اتبع السيئات بالحسنات + اتبع السيئة الحسنة تمحها +

پس کن بدیهارا به نکوئیها + پس روی کن بدی را به نکوئی محو کند نکوئی بدی را +

ظاہر ہونی کسی حادثہ کی یا واسطی مثال دینی ایک حال کی ساتھہ حال دوسری کی ایک لطف وغرابت کی ساتھہ وضع کیا ہو تو جس وقت ویساہی سانحہ ظاہر ہو اوس مثل کو کہین تا سننے والونکو شی مخیل محقق ہو جاوی اور متوہم بصورت متیقن کی نظر آوی یا غائب بمنزلۂ مشاہد کی دکہادی اور کچہہ پردہ حقیقت مین اوس چیز کی نرہی آور اگر ساتھہ موقع کی کسی عبارت مین کوئی کہاوت درج کی جاتی ہی وہ کلام لاکلام ایک خوبی اور رنگینی لطافت اور ملاحت بہم پہنچاتی ہی کہ سلف کی لوگ کہہ گئی ہین اَلْمَثَلُ فِی الْکَلَامِ کَالْمِلْحِ فِی الطَّعَامِ یعنی کہاوت کلام مین جیسی نمک ہی طعام مین خزینۂ اوّل در امثال الف مشتمل سہ گنجینہ

گنجینۂ اوّل در امثالِ عربیہ

۱ آخُولَہٗ اِمِ الذِّئبِ + اٰخِرُ الدَّوَاءِ الکَیُّ + اَخَذَ البَرِیُّ حَتّی یَقَع

ایا برادر تست گرگ + پسین علاج داغست + میگیرم بی عیب را تا آنکہ واقع شود

النَطَفُ + اٰفَۃُ الجَمَالِ اَلْخَبَلُ + اٰفَۃُ المَرْئِ خُلْفُ المَوعُودِ + اٰفَۃُ المُلُوکِ

آلودگی بعیب + آفت خوبی صورت تباہی اعضاست + آفت مرخلاف کردن وعدہ است + آفت بادشاہان

سُوءُ السِّیرَۃِ + اٰفَۃُ الوُزَرَاءِ خُبثُ السِّیرَۃِ + اٰفَۃُ الرَّعِیَّۃِ مُفَارَقَۃُ الطَّاعَۃِ

بدی عادت ست + آفت وزیران پلیدی عادت ست + آفت رعیت جدا شدن طاعت ست +

اٰفَۃُ العُلَمَاءِ حُبُّ الرِّیَاسَۃِ + اٰفَۃُ الرِّعَاءِ ضَعفُ السِّیَاسَۃِ + اٰفَۃُ الرِّ[illegible]

آفت عالمان دوست داشتن سرداریست + آفت نگاہدارندگان سستی رعیت داری ست + آفت [illegible]

ضُعفُ السِّیَاسَۃِ + اٰفَۃُ القُضَاۃِ شِدَّۃُ الطَّمَعِ + اٰفَۃُ العُدُولِ قِلَّۃُ

سستی رعیت داریست + آفت قاضیان امید سخت ست + آفت عادلان کے

سب شکل بلبل نغمہ سرا اور طوطی شکرین نوا کی چہچہی بہر رہی تہی آور باہم چرچا ہر ایک فن کا اور تذکرہ شعر و سخن کا کر رہی تہی اتفاقاً بر سبیل تذکرہ ذکر امثال کا درمیان آیا سب لی یک زبان ہو کر بندہ کو فرمایا کہ دفتر کی دفتر انواع علوم سی آراستہ ہین آور اقسام فنون سی پیراستہ مگر ایسی کتاب جو مجمع امثال ہو نظر نہین آئی اگر تو ہماری پاس خاطر سی موافق اس مثل کی بیکار مباش کچہہ کیا کر امثال پریشان کو جمع کری تو خالی لطف اور فایدہ سی نہوگا ہر چند بندہ اپنی تئین مرد اس میدان کا نجانتا تہا لیکن دوستون کی کہنی سی اس وادی پر خطر مین گام زن ہوا آور بعونہ تعالیٰ بہت سی محنت اور مشقت کر کی ایک مدت مدید اور عرصہ بعید مین امثال
بحمد اللہ تعالے
عربی و فارسی اور ہندی کو کہ زبان زد خواص و عوام کی ہین جمع کین آور ہر مثل کو مواضع اور مواقع لائقہ مین مانند دانون سبحہ لآلی کی منتظم اور منسلک کر کی موسوم بہ خزینۃ الامثال کیا تو بہلا جو لا نگاہ سخن سنجی مین پانچون سوارون مین شامل ہون آور لہو لگا کر شہیدون مین داخل اب امیدوار جناب باری سی یہ ہی کہ اس نسخۂ بی نظیر کو مقبول خاطر اہل سخن کا کری نہ ہدف تیر ملامت عیب جویان طعنہ زن کا **فائدہ** اب اتنا معلوم کیا چاہیی کہ بنا اس خزانہ عامرہ کی بہ ترتیب حروف تہجی اکتیس خزینی پر ہوئی آور بنا ہر خزینی کی کئی گنجینی پر آور لکہنی مین کہاوتون کی رعایت دوسری بلکہ تیسری حرف کی بہی واسطی سہولت نکال لینی مثل مطلوب کی کی گئی مثلاً یہ مثل اختلاط زیادہ بر آشنائی باعتبار دوسری حرف کی الف اور خی کی ساتہہ لکہی گئی اور اس کہاوت کو کہ ایک تو میان تہی ہی تہی اور دوسری کہائی بہنگ الف مع الیا کی مقام پر لکہا آور اول جس مثل عربی کی کہ الف لام تعریف ہی مثلاً یہ مثل کہ اَلْمَکْتُوْبُ نِصْفُ الْمُلَاقَاتِ حرف میم مین اوسکو لکہا نہ حرف الف مین اسیطرح سب کہاوتون پر قیاس کیا چاہیی آب یہہ بہی دریافت کرنا ضرور ہی کہ مثل کیا ہی مثل وہ ہی کہ جس سی احوال گذشتہ معلوم ہوتا ہی کہ اوس کہاوت کو کسی وقت

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ الذی تنزہ عن سمات النقص وتعالی وله العزة والعظمة و

ستایش مر خدایراست کہ پاک شد از نشانہای نقصان و برتر شد و مر اوراست غلبہ و بزرگی و

الکبریاء والمثل الاعلی علی ما خص الناس من بین خلقه بالتکلیف

بزرگی و شان بلند بر آنچہ خاص کرد مردمان را از میان مخلوق خود بتکلیف

ولم یکلف نفسا الا طوقها وضرب لهم الامثال ولم یستحی

و تکلیف نداد جانی را مگر مقدار طاقت او و بیان کرد برای اوشان داستانہا را و شرم نکرد

ان یضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها فوعد للذین استجابوا

از آنکہ بزند داستانی پشہ و بالاتر از آن پس وعدہ داد برای آنانکہ قبول کردند

له حسن المآب واوعد لمن لم یستجیبوا له بسوء العذاب

مر اورا نیک بازگشت را و بترسانید مر آنانرا کہ قبول نکردند مر اورا بعذاب بد

پس از حمد چنین معبودی کہ بی شبہ و بیمثال ست ہنگام نعت رسولی ست کہ مثلش نیز بیرون از عالم خیال ست رباعی آن خواجہ کہ قرب حق بود مایہ او معراج بود دست ترین پایہ او بی خط و زدہ بر ہمہ ادیان خط نسخ بی سایہ و کائنات در سایہ او صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم اب بعد حمد و نعت کی محشی متن ہیمدانی مترجم رسائل نادانی بندہ نامہ سیاہ حسین شاہ متخلص بہ حقیقت عفا اللہ تعالی عن سیاتہ فی یوم القیمۃ صاحبان سخن کی خدمت مین ملتمس ہی کہ ایک روز غریب خانی مین مجمع اون دوستان موافق اور یاران صادق کا مانند عقد پروین و پرن کی تہا جو ہر ایک اون مین سی سخن فہمی و نکتہ شناسی بذلہ گوئی و لطیفہ سنجی مین ضرب المثل اہل سخن کا تہا

لہ یعنی تکلیف کرد انسان را باحکام شرعیہ

ﷺ قولہ لہ اسے لضرب المثل ۱۲

ﷺ قولہ حسن المآب مفعول لقولہ وعد ۱۲

ﷺ قولہ بسوء العذاب متعلق ست بقول

ایک نسخہ خلاصۂ دودمان مصطفوی بدرۂ خاندان مرتضوی شرافت پناہ نجابت دستگاہ مشفقی و مکرمی سیدی
و معظمی مطرح عنایات ازلی جناب سید **محسن علی صاحب** سلمہ اللہ تعالی بملاقات کو آئے تھے
اور بر سبیل تذکرہ ذکر کمالات اور تصنیفات اپنی الدہر و رکا درمیان مین لائی طی بیان مین فرمایا
کہ ایک رسالہ بمثال جامع امثال عرب و فارس و ہند تصنیفات قبلہ گاہ مرحوم سے مسمی بہ
خزینۃ الامثال ایسا ہی کہ آج تک نظر نہین آیا یہ سنتی ہی مین نہایت مشتاق ہوا
اور وعدہ اونکا سمجھی گھڑی بہر کا بجہت فرط اضطراب کی نہایت شاق ہوا جب کتاب صوف نظر آئی
تو سنتی سی زیادہ پایی کمال علمی مصنف مرحوم کہ نام نامی اونکا **سید حسین شاہ** اور تخلص حقیقت اس
کتاب سی آشکار ہی ہمیشہ بعہدۂ میر منشی ریاست مندرس سرفراز رہی علم اور فضل اونکا مشہور دیار ہے
ایسی کام اونسی نمایان ظاہر ہوئی کہ آج تک اولاد اونکی اوس سرکار سی تنخواہ پاتی ہی تصنیف اونکی
آٹھہ کتابین ہین یہ تیسری چھاپی جاتی ہی لیکن جو امثال عرب کتاب مین داخل تہین اور سمجھنا اونکا
ہر ایک کو مشکل تہا خیال مین آیا کہ اگر انکا ترجمہ ہو جاوی تو باسہل وجوہ سبکی سمجھ مین آوی اسواسطے
ما فی الضمیر اپنا خدمت مین حضرت فخر المحققین فخر المدققین یکتای زمانہ ان فنون عقلی یگانہ و اقفان علوم
نقلی ادیب بی بدیل فلسفی فقیہ بی مثیل حکیم حکمت مصطفویہ متبع سنت سنیہ نبویہ لوذعی علمای روزگار
المعی فضلای ہر دیار مورد فیوضات نامتناہی لم یزلی مولانا بالفضل و الکمال اولانا جناب مولانا
ابو البرکات رکن الدین محمد الشہیر مولوی **تراب علی** لازالت شموس افاداتہ بازغۃ و ما برحت
اقمار افاضاتہ ساطعۃ عرض کیا جناب معظم الیہ بالقابہ نی حسب پذیرائی التماس اعراب اور ترجمہ اور مورد
استعمال امثال عرب لکھا بلکہ جہان جا حل مطلب ترجمہ سی بخوبی نہوا وہان توضیح حاشیی پر تحریر پائی اور جو شعر پورے
کتاب مین تہی وہ بتحریر باقی کامل فرمائی حق یہ ہی صف فضائل جناب معظم الیہ بالقابہ خارج و ہم خیال سی تحصیل مثل اور تحریر
مورد استعمال کہ محال ہی اونکی کمالات سی ادنی کمال ہی اب مبتدیونکو فائدہ عام ہوگا اور منتہیونکو نفع تمام ہوگا جب
کتاب اس طرح سی طیار ہو پہر اسکو چھپوایا یعنی اسطی دعائی مغفرت اور مصنف و مترجم ممدوح کی وسیلہ مقبول بنایا اب امید
دیکھنی والونسی یہ ہی کہ جب اس سی فائدہ اوٹھاوین مصنف اور مترجم اور اوسکا جو لوگ کہ معین ہین سبکو بدعای خیر یاد فرماوین خطبہ از مصنف

PN 6519 A7H8 1853

LIBRARY JUL 27 1971 UNIVERSITY OF TORONTO

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ الذی لہ خزائن السمٰوات وھو الفتاح العلیم ولہ المثل الاعلیٰ وھو رب العرش العظیم لیس کمثلہ شیٔ فلا تجعلوا للہ انداداً لم یلد ولم یولد فلا تصیر والہ امثالا واولاداً فلا تضبط محامدہ ومحاسنہ حق الانضباط حتیٰ یلج الجمل فی سم الخیاط

زیب جواہر عبارات رنگین ترصیع نعت ایسی خزینہ بلاغت کہ در صنائع بدیعہ کلاش عقیق جواہر نادر معانی دوشادوش جیرانی ہست و حسن فقرات دلنشین بتلمیع ثنای گنجینہ فصاحت کہ در بدائع صنعیہ متعاشر مدارک افہام نقادان چارسوی نکتہ رانی معترف بقصور و نادانی اگر وجود باجود سر دفتر انبیا نقطۂ انتخاب دیوان اصطفا علیہ التحیۃ والثنا شیرازہ بندی دیوان کائنات نمود ہی اوراق مجموعۂ موجودات بصرصر عدم ہمچنان منتشر و پریشان ہو دی شعر ہر کہ در صفتش بہ عوی فی مر زند بہ رہ غمن از رنگ بیابان کشید بہ سبب طبع

کتاب بیمثال مسمی بخزینۃ الامثال صاحبان فہم و ذکا اور ارباب عقل رسا پر ظاہر اور ہویدا ہووے کہ اس کج مج زبان و شیدہ بیان سراپا نادانی بلد کوی ہیچمدانی معترف بخطا و قصور عبدالرحمن شاکر بن حاجی محمد روشن خان مغفور کو بہت مدت سی منظور تہا کہ کوئی کتاب فن ادب جامع زبان ہند و فارس عمدہ مفید شایان عالی فطرت نافع شاران بہرہ فصاحت اگر ہاتہ آوی تو واسطی نفع مبتدیون اور فائدہ منتہیونکی چہاپ پہیلائی جاوی چنانچہ کرم فرمایان اہل علم سی جو ملتا تہا اوس سی یہ ہیچکارہ فرمائش کرتا تہا حسن اتفاق سی

ومن يتوكل على الله فهو حسبه
مطبع مصطفائی میں طبع ہوئی